

Od téhož autora :

EXERCIČNÍ KNIHOVNA

Čís. 2. **Pod korouhví Kristovou** (2. vyd.) 608 str. —
Pro inteligenci.

Čís. 3. **Za pravdou Kristovou** 664 str. — Pro akade-
micky vzdělanou inteligenci.

Čís. 4. **Poutník.** Exerciční knížka pro věřící lid. 416 str.
Vydali účastníci ignaciánských exercicií, Vyš-
kov, Žerotínova 21.

VE ŠLÉPĚJÍCH NEPOSKVRNĚNÉ

Modlitební kniha pro věřící všech stavů. Vy-
dala Občanská tiskárna v Brně.

MARIA

I. díl: **Maria Panna v křesťanské věrouce.** 424
stran.

II. díl: **Život Panny Marie.** 424 stran. Vydala
redakce Praha II., Ječná 2.

III. díl: **Maria Panna v úctě věřícího lidu.** 336
stran. Nákladem Exerciční knihovny, Vyškov,
Žerotínova 21.

SBÍRKA HOMILETICKÝCH PŘÍKLADŮ

Díl I. **Víra.** Část 1. Vydalo nakladatelství Ve-
lehrad v Olomouci.

EXERCIČNÍ KNIHOVNY Č. 1.

VE ŠKOLE KRISTOVĚ

LOGIKA, PSYCHOLOGIE A
TECHNIKA DUCHOVNÍCH
CVIČENÍ SV. IGNÁCE. RU-
KOVĚŤ PRO EXERCITÁTO-
RY, INFORMACE O DUCHU
IGNACIÁNSKÝCH EXERCICI-
CÍ, UPRAVENÁ PRO INTE-
LIGENCI A PRO KLERUS

EXERCICIČNÍ KNIHOVNY Č. 1

VE ŠKOLE KRISTOVĚ

LOGIKA, PSYCHOLOGIE A
TECHNIKA DUCHOVNÍCH
CVIČENÍ SV. IGNÁCE. RU-
KOVĚŤ PRO EXERCITÁTO-
RY, INFORMACE O DUCHU
IGNACIÁNSKÝCH EXERCICIÍ,
UPRAVENÁ PRO INTE-
LIGENCI A PRO KLERUS

Vydali účastníci ignaciánských exercicií jako rukopis

Královně troji církve,

bojující, trpící a vítězné,
vítězné odpůrkyni satana, jež sa-
mojediná zmařila úsilí všech blu-
dů po veškerém světě,
ochránkyni království Kristova,
pod jejímiž auspiciemi jdou v zá-
pas všichni bojovníci za jeho prav-
du a jméno,
prostřednici vykoupených a roz-
davatelce milostí Vykupitelových,
jež vykoupené k Vykupiteli vede,
jitřence, ze které vzešlo lidstvu
slunce spásy, světlo pravého po-
znání a pravdy, plašící temnoty
bludu a hříchu,
klade autor toto dílko k nohám a
připojuje prosbu, aby její přímlu-
vou přineslo co nejvíce požehnání
všem, kdož pod korouhví Kristo-
vou bojují boje Páně.

Na Velehradě, ve svátek Jména Panny Marie 1940

I. Exerciční knížka sv. Ignáce.

„Vezmi a rozjíměj.“

Neposkvrněná Panna, podle církevních Otců královská cesta, po které přišel Bůh s nebe k nám a po níž my se do nebe ubíráme k němu... Per Mariam ad Jesum, skrze Marii ke Kristu... Vést duše k Pánu, to je její vznešené povolání, jež plní a plnit bude ode dne svého nanebevzetí až do chvíle, kdy poslední zbloudilý před skonáním světa se k ní o pomoc obrátí. Je tudíž pochopitelné, že Královna nebes má zájem na každém podniku a na každé akci, která získává jejímu Synu duše. Toho si byli dobře vědomi na příklad zakladatelé řádů. Rozesílají své duchovní syny do světa k práci o spáse duší, stavěli celou svou duchovní rodinu, své syny i jejich práce pod ochranu svaté Panny, byť i neozdobili svůj řád jejím jménem, jako Ignác a Alfons, kteří volili jméno jejího božského Syna, nebo Don Bosko, jenž volil jméno jejího služebníka.

Jak veliký význam má právě v díle tohoto světce „Maria Pomocnice“! Pod jejími auspiciemi své veliké životní dílo začal, prováděl i dokonal. Jak vypadal první a poslední svátek Neposkvrněného Početí jeho kněžského života! Když se roku 1841 chystal v sakristii kteréhosi turinského kostela ke mši svaté, vstoupí znenadání polootrhaný hoch; kostelník ho vyhání, světec se ho ujímá, zve ho, aby po skončení nejsvětější oběti přišel k němu. Tato na pohled nepatrná událost ve svatý den Neposkvrněné Panny rozevřela jeho očím nedožitelnou bídu zanedbané mládeže, a v jeho srdci vzklíčila myšlenka věnovat všechny své síly záchraně a výchově opuštěných dětí. Poslední svátek Neposkvrněného Početí svého života (1887) slaví na lůžku; jedna sestra jeho kongregace mu přivádí děvčátko, patagonskou Indiánku, a ta mu lámanou italštinou děkuje jménem svých krajanů, že k nim poslal své syny, aby je učili cestám Božím. Co dobrého vykonal svými spisy v duších jak věřících, tak svaté víře odcizených Albán Stolz! Koli protestantům ukázaly jeho knihy cestu do pravé

církve! Nuže, myšlenka chopit se pera mu přišla po prvé ve svátek Panny bez poskvrny počaté, téhož dne a téhož roku, kdy Bosko mluvil v turinské sakristii s opuštěným učněm. A přec krom výkladu andělského pozdravení nenapsal Stolz o sv. Panně skoro nic... Nezáleží na tom. Pracoval pro jejího božského Syna - dílo, jež jí bylo milé a jemuž žehnala.

Skrze Marii ke Kristu... Platí i o exerciciích. V řadě Tovaryšstva Ježíšova od pradávna žije přesvědčení, že exerciční knížku zprostředkovala přesvatá Panna. Toto přesvědčení vyjadřují obrazy, na nichž ona světci knížku podává, a papež Pius XI. píše v listě ke generálovi T. J. 3. prosince 1922: „V Manrese byl Ignác poučen od samé Bohorodičky, jak má bojovat boje Páně, obdržel takřka z jejích rukou onen naprostý kodex Božích zákonů (absolutissimum legum codicem) - neboť tak můžeme právem onu knížku nazývat - jehož každý dobrý voják Ježíše Krista musí užívat. Mám na mysli duchovní cvičení, jež podle obecného mínění Ignác dostal s nebe... V nich jest vše tak moudře uspořádáno, vše tak úzce (logicky a psychologicky) spolu souvisí, že dokonale člověka téměř obnoví, jen když neodporuje Boží milosti.“

Z řečeného je patrné, proč i já svou knížku zasvěcuji Neposkvrněné Panně, třebaže se neobírá výlučně jí, a proč ji prosím, aby jí žehnala a pro lásku svého mateřského srdce k zbloudilým jí užila za nástroj k obrácení hříšných i k utvrzení věřících. V obou případech povede sv. Panna duše ke Kristu Pánu, Matka k Synu, Útočiště hříšníků a Prostřednice vykoupených k Vykupiteli.

Knížka duchovních cvičení byla napsána od sv. Ignáce kolem r. 1522 v Manrese krátce po jeho obrácení, když s mariánského Montserratu (Monserrate) po rytířské noční vigilií před oltářem svaté Panny „vytáhl, aby dobyl Bohu celý svět“. Byl ještě laik, s theologií naprosto neobeznámený. Proto právem tvrdíme, že knížka jest dílo nadpřirozeného osvětlení, jak tvrdí jeho důvěrný dlouholetý sekretář Jan Polanko. Ne, že by mu bylo každé slovo sděleno - vždyť ani o inspirovaných knihách Písma sv. tak netvrdíme. Později leccos upravil, ale podstata dílka

pochází z extase v manreské jeskyni. Uvádíme to ne proto, že by veškerá účinnost exercicií s tímto faktem stála a padala. Na věci nemění její původ zhola nic. Tento fakt prostě konstatujeme, protože opačné tvrzení, že totiž duchovní cvičení vznikla prostředky čistě přirozenými, jest nesprávné. O sv. Tomáši Akvinském se praví, že svou moudrost si vyprosil před svatostánkem, a nikterak o tom nepochybuje. A přece tento muž, nadaný tak vzácnými dary a tak vyškolený ve filosofii i theologii, měl už své předchůdce, kteří mu cestu připravili. Bez Augustina a bez Jana Damašského bychom neměli jeho theologickou Summu (viz slova církve v II. nokturu svátku Jana Dam.), a bez Adama a S. Victore bychom neměli jeho Lauda Sion.¹ Co tedy říci o Ignácovi v theologii (tehdy) naprosto nevzdělaném, podal-li světu věc tak podivuhodnou, jako jsou exercicie? Někteří tvrdí, že prý čerpal z díla montserratského opata Garcíy Cinesia (Ximeneza) „Exercitatio-

---

¹ Za pravdou K. 619^s. Kdo by chtěl urgovat každé slovo exerciční knížky, mohl by najít dokladů spoustu k tvrzení, že „tuto myšlenku před Ignácem vyslovili jiní,“ na př. že jediný hřích z anděla učinil démona (Petr Chrysol., Efrém, Bernard, Tomáš Kemp.), trojí hřích (andělů, Adamův, Jidášův: Bern.), „pokušitel se někdy proměňuje v anděla světla“ (2 Kor 11. 14). V t. zv. podobenstvích, připisovaných sv. Bernardu, jest úvod týž jako k rozjímání o dvou korouhvích: „Mezi Babylonem a Jerusalemem není nikdy mír, nýbrž válka ustavičná. Obojí obec má svého krále; králem Jerusalema jest Kristus Pán, králem Babylona ďábel. Tento skrze své náhončí... kohokoli z občanů Jerusalema může svést, přetáhne do Babylona, aby je učinil svými otroky.“ (Parabola II. o duchovním boji.) Rád bych věřil, že Ignác použil Bernarda jako vzoru, kdyby nebyl při sestavování knížky ještě laikem, theologie neznalým! Ale buď jak buď: zde nejde o jednotlivé myšlenky, nýbrž o systém, a byť i přejal od jiných tu neb onu myšlenku, exercicie jako systém jsou výhradně dílo jeho - viz dole výrok Jakuba Miro!

rium vitae spiritualis“ vytištěného v benediktinské tiskárně téhož kláštera r. 1500. S tímto spisem má Ignácova knížka společný (či spíše podobný) pouze titul. Ostatně uslyšíme ještě úsudek nejvyšší autority církevní.

Dějiny exercicií a exerciční knížky by vyplnily objemný svazek. Sv. Ignác zakusil a prodělal sám na sobě leccos z toho, co do knížky pojal a co nás překvapuje jemnými psychologickými postřehy. Na př. pravidla o rozeznávání duchů jsou ovoce jeho osobní zkušenosti z nemoci před obrácením a z těžkých vnitřních bojů v Manrese. Když byla knížka hotova a když začal exerciciemi zachraňovat duše, byl by div, kdyby peklo nebylo zosnovalo urputný boj proti nim, proti jejich původci i jeho knize - boj, k němuž použil obyčejně mužů proslulých znalostí bohosloví. Kolikrát byl žalařován, zkoumán od inkvisitorů, ohrožován na životě, na př. když jimi získal Xavera! Kalvín o nich mluví s pohrdáním, jeho žák Gabriel Lermeus o nich vypravuje báchorky, v Římě zakuklený luterán v řeholním rouše s kazatelen sváděl lid, a když na něj druzi Ignácovi upozornili a před ním varovali, roznítil divou bouři proti exerciciím a zjednal si i křivé svědky. Melchior Canus, proslulý theolog z řádu sv. Dominika, byl zapřísáhlý nepřítel nového řádu, prohlašoval jeho členy za předchůdce Antikristovy a brojil veřejně jak proti nim, tak proti duchovním cvičením. (Viz na př. Herderův bohovědný slovník - příruční, heslo „Cano“.)

Ale krom těchto temných obrazů vykazují dějiny exercicií i světlé momentky. Když kterýsi benediktin po odchodu ze svého řádu vydal knihu, kde dílko sv. Ignáce prohlašuje za plagiát a připisuje je Garciovi Cisneriovi, vystoupil proti němu benediktinský řád na dvou kapitulách, v Monte Cassino a v Portugalsku. První prohlašuje r. 1644: „Želíme lehkomyšlnosti autora i jeho smělosti, a abychom dali dosti učinění Otcům T. J., jichž si tak vážíme, prohlašujeme, že autor před dávnými lety opustil náš řád...“ Druhé kapitulum o rok později: „Protože jsme si vždy vážili co nejvýše učeného a zbožného řádu T. J. a protože se sluší, aby všechny křesťanské rodiny

v lásce pospolu kráčely a vzájemnou úctu si prokázovaly . . .“ V Paříži byly exercicie s počátku napadány; když je však vykonal nejslovutnější doktor bohosloví Martialis, namáhal se, aby Ignácovi (laikovi!) byla udělena hodnost doktorská, „jelikož se nesluší, aby ten, jenž se od něho učí, doktorem byl, a jeho učitel jím nebyl“. Světec však trvale odmítal. Jakub Miro T. J. píše: „Jest podivuhodné: lidé, moudrostí a theologickým vzděláním proslulí, kteří napřed našimi exerciciemi pohrdali nebo proti nim i brojili (neboť není v nich nic, co by nebyli sami už před tím dobře znali), davše se konečně pohnout, aby je prodělali, tak změnili své smýšlení i chování, že sami doznali: „Teprve teď jsme praví bohoslovci, teď poznáváme, co nám scházelo k pravé moudrosti, po tak dlouhém studiu a tolikerém čtení . . .“ Slavný doktor bohosloví Petr Ortiz prohlašuje po vykonaných exerciciích: „Vynikají nad ostatní nauky o to, oč vyšší jest naučit se, jak máš jednat, než jak bys měl učit jiné. V nich jest nejen rozum poučen, nýbrž i vůle vybroušena a celý člověk roznícen k lásce věčných statků.“

Přese všechn odpor a bouře pekla se exercicie šířily víc a víc. Po celé Itálii se k nim hrnuli lidé všech stavů - a brzo se tak dělo i mimo Itálii . . . biskupové, kněží, laikové, knížata . . . v Lissaboně celý královský dvůr. Za nedlouho žádaly za ně i ženy; mnoho ženských klášterů bylo jimi reformováno, o mužských nemluvě. V Barceloně byl takový nával, že deset exercitátorů nestačilo. Německu vydatně prospěl bl. Petr Faber a zvláště sv. Petr Kanisius jím získaný.

Prvního papežského schválení se knížce dostalo od Pavla III. r. 1548, když už před tím byla schválena několikráte od biskupů i universit. Pavel V. uděluje r. 1606 odpustky plnomocné všem, kteří po deset dní budou v některém domě T. J. duchovní cvičení konat, Alexander VII. r. 1657 těm, kteří vykonají osmidenní, Benedikt XIV. r. 1753 bez omezení doby, byť šlo o jednodenní měsíční obnovu, pojatou jako přípravu na smrt, nebo o obvyklé třídní neb i dvoudenní exercicie. Pius X. dovolil udělení papežského požehnání na konci exercicií. Opě-

tovného schválení nebo doporučení se dostalo exerciciím od Klimenta XI., Řehoře XV., Innocence X. Innocenc XI. ustanovil r. 1682, že nikdo nesmí být připuštěn k vyšším svěcením, kdo nevykonal předtím aspoň desetidenní exercicie - tehdy se tím slovem rozuměly jen ignaciánské. Řehoř XVI., Pius IX., Lev XIII., Pius X. pokračovali ve chválách svých předchůdců, za Benedikta XV. byla povinnost konat duchovní cvičení uložena klerikům a kněžím kóde-
xem církevního práva.

Jak soudili světcí o exerciciích sv. Ignáce? Jeden z prvních a nejnadšenějších jejich pěstitelů byl sv. Karel Boromejský. Na první mši sv. (15. srpna 1563) se připravoval „mladičkový kardinál“ (25letý) měsíčními exerciciemi za vedení P. Ribery T. J.; druhou mši sv. sloužil v domácí kapli domu T. J. al Gesù, kde sv. Ignác (tehdy ještě nebyl beatifikován!) sedm let před tím († 1556) slavíval svatá tajemství. Rok co rok konával světec duchovní cvičení, obyčejně v některém domě T. J., za vedení některého člena T. J. (obyčejně býval zvolen P. Adorno). Naposled je konal v samotě pahorku Varallo, 14 dní před smrtí. P. Adorno zase u něho... Jako milánský arcibiskup vynaložil vše, aby jeho klerus se účastnil exercicií co nejčastěji a nejhornlivěji. Sv. František Saleský se připravoval na biskupské svěcení dvacetidenními exerciciemi za vedení P. Forriera T. J., a pak rok co rok je konal 8—10 dní. Sv. Leonard a Portu Maurizio, slavný misionář z řádu sv. Františka: „Ve sv. exerciciích se nezamýšlí nic jiného leč naučit se dobře žít, abychom dovedli i dobře umřít. Slovem... v těchto svatých dnech se cvičíme v rajském umění zajistit velkou a nejdůležitější záležitost, totiž spásu duše. A protože toto umění tak krásné bylo sv. Ignáci vnuknuto od Boha, přizpůsobíme se docela metodě od něho podané v podivuhodné exerciční knížce...“ Co tento světec vykonal pro spásu duší! Kolik zbloudilých přivedl na pravou dráhu! Nesoudil však, že metodu sv. Ignáce nutno „upravit“ a „opravit“. Sv. Terezie „velice si vážila exercicií sv. Ignáce, když je za vedení Otců T. J. v Avile vykonala, aby rozeznala, zda mimořádné milosti, jichž se jí při kontemplaci

dostávalo, pocházejí od Otce světél, Ducha sv. . . .“ (Životopis světice; její exercicie řídil P. Padranos T. J.) Jiný nadšený pěstitel Ignácových exercicií byl bl. Jan z Avily, apoštol Andalusie, nad jehož hlubokými a krásnými sentencemi žasli čtenáři 2. dílu této sbírky.

Těchto několik svědectví dostačí. Chtít uvádět výroky pozdějších světců bylo by nosit dříví do lesa. Můžeme říci krátce, že po jejich zavedení je vysoce cenili a konali všechny zářící hvězdy na obloze církve. Jak vysoce je cenil sám sv. Ignác, plyne nejen z toho, že věnoval velký zřetel a péči výchově (výcviku) dovedných exercitátorů, nýbrž i z toho, že podle vlastního doznání měl trojí tužbu: „Vidět ještě za živa 1. exercicie od Apoštolské stolice potvrzené, 2. řád T. J. schválený, 3. konstituce řádu hotové.“

Rozepisovat se o starých i nových útocích na exercicie sv. Ignáce není podle našeho názoru nutno v knize, jež má účel veskrze praktický. Viz str. 20¹; obšírněji Calcagno, Ascetica Ignaziana, parte I.

Exerciční knížka světceva byl první spis v T. J. vytištěný. V posledních desetiletích vyšla exerciční knížka ve španělském originále a v nespočetných překladech velmi často. Dříve tomu nebylo tak. Byla určena jen pro exercitátory, takže světský klerus se k ní dost těžko dostal, o laicích vůbec nemluvě. Kterýsi vynikající theolog slyše jejich chválu toužil po ní. Když ji konečně dostal, byl velice zklamán. Jeden exercitátor T. J. mu odvětil: „Schází ti k ní zlatý klíček, a proto jí nerozumíš.“ Není pochyby, že tato knížka pouze v rukou dovedného exercitátora koná divy. Obsahuje sice trest duchovního života a celé křesťanské askese, a to od prvního stupně dokonalosti, jehož musí dosíci každý, kdo chce duši spasit („Bohu sloužit“), až k nejvyššímu vrcholu svatosti (třetí způsob pokory). Neprobírá však duchovní život systematicky, nýbrž vplétá (hned na způsob poznámky, hned na způsob návodu) mezi meditace pokyny pro duchovní život. Ale to vše činí stylem tak zhuštěným, že kolikrát nutno v nepatrné poznámce pracně zlato hledat, a to nedokáže nikdo při prvním a snad povrchním čtení. V jistém smysle jest

knížka rukověť k exerciciím a k duchovnímu životu, s níž jen školený exercitátor dokáže pracovat.² Varhany, na něž nedovede hrát každý!

„Knižka exercicií jest objemem malá, při povrchním pozorování nepatrná a nevzhledná, a přece tak bohatá obsahem, tak neskonale veliká významem pro duchovní život, jakož i tichým, avšak hluboko sahajícím působením na církevní život posledních tří staletí. Nese tudíž i toto dílo pečeť tak mnohého díla Božího, jež pod závojem chudoby a nepatrnosti skrývá nebeské bohatství. Její objevení bylo v katolickém světě událostí nedozírného dosahu, nový činitel pořádku a pokoje v rozháranosti oněch dob, bylo tak plné požehnání a útěchy pro svatou církev, že jest těžko nevidět zde zvláštní božské providenciální řízení církve. V ní (knížce) se zjevila docela zvláštním způsobem původní obrodná síla katolického ducha, odtud se dostalo katolickému životu a katolické askesi nového rozmachu. Exercicie odňaly kacírstvu poslední domnělé oprávněnosti, protože neměly jiného účele leč úplnou a všestrannou reformaci... nikoli bouřlivým rámušem neplodných polemik, nýbrž neodolatelnou a při tom tichou, milou, do nejhlubších úkrytů duše pronikající silou věčných pravd... Tak se stala exerciční

---

² V jistém smysle, nikoli výhradně. V knížce je tolik neocenitelných pokynů jak pro duchovní život tak pro vedení duší (t. zv. „adnotace“, pravidla k rozeznání duchů atd.) že by se z nich dala sestavit celá asketika, kdyby se vybralo, systematicky uspořádalo a náležitě vysvětlilo, co třeba. Uvedu jediný doklad. Modlitba - světec nepodává definici modlitby, nevysvětluje, co jest a jaké má mít vlastnosti, jako by tuto věc předpokládal známou odjinud. Jen několik neznámých, jemných, v knihách nepodaných pokynů, a ty se týkají věcí, jichž si obyčejně valně nevšímáme nebo pokládáme za docela vedlejší a bezvýznamné, a přece mají velký vliv na úspěch modlitby. Viz adnotaci třetí! - Pro vedení duší mají velký význam poznámky platící exercitátorovi (zvláště v adnotacích, ale porůznu i jinde).

knížka živým proudem, jenž vytrysknuv ze svatých hlubin velkého, Bohu zasvěceného života, již několik staletí protéká církev, proudem (vod živých), jímž nesčetní svlažují duši a oplodňují svého ducha... Cena a vysoký význam ignaciánské askese pro naši i pro všechny doby se ukáže sám sebou a přesvědčí i ty, kteří dosud neuznali za dobré blíže a bedlivěji si knížky všimnout, že tato knížka obsahuje nejvznešenější idee křesťanské filosofie, nejplodnější pravdy katolického dogmatu, nejvroucnější výlevy svaté mystiky, vše v přiměřené rovnováze a spojeno v nerozlučnou jednotu, mistrovské to dílo mistra duchovního života.“ (Profesor Hettinger, Idea duchovních cvičení.)

Autor pak mluví o dvojí reformaci na prahu nového věku; jedna se dala v církvi, druhá mimo ni. „Tuto vyvolal saský mnich, narozený a vyrostlý v chudobě a nízkosti, jenž se pak oddal slávě a požitkům světa a jako ztraceného času litoval dnů, jež prožil v klášterním odříkání. Onu způsobil muž, jehož cesty byly lemovány leskem a urozeností, jemuž budoucnost připravovala cosi ještě většího a jenž se stal docela chudým, před oltářem složil všechnu čest světa, aby ji dal Bohu jedinému, a hluboce želel uplynulého života, protože ho pokládal za ztracený ve službě světa... Reformace, to bylo všemohoucí slovo, jež novému učení připravovalo cestu... Oba dva tedy reformovali, ale výsledek jejich snah byl tak docela různý, protože docela různý byl základ, na němž jejich reforma byla budována. Pohřížení v pozemskost byla hluboká rána, na niž těžce stonala tehdejší doba... Ignác chtěl vytvořit a přetvořit skutečnost podle věčných principů božské pravdy. Lutherovi byl směrodatným pozemský život, podle něhož se musilo přetvořit učení, subjektivismus byl povýšen na princip... Velký odpad od církve se ospravedlňoval slovem Písma, jenže to zůstalo u nich mrtvým slovem a usmrcující literou... Proto na místo svatého neomylného ducha Božího nastoupil vzdorovitý, kolísající, hříšný duch lidský, jemuž musilo mrtvé slovo bible sloužit za nástroj k rozšiřování jeho pyšných lží.“

Nepodávám překlad exerciční knížky (vyšel již v knihovně Hlasů svatohostýnských), nepodávám také pouhý komentář. Toto dílko,³ určené především těm, kteří prodělali exercicie, v první řadě milým exercitantům velehradským v upomínku na blahé chvíle, jež jsme ve Stojanově spolu prodělali, má za účel vyhovět jejich přání, mít totiž po ruce svaté pravdy, o nichž v duchovní samotě rozjímal. Nahlédnout do nich, obnovit v mysli, co tam prožívali. Po dvacetiletém zevrubném studiu exerciční otázky v nesčetných cizojazyčných dílech chci se pokusit o sestavení žádané příručky. V druhé řadě se obrací knížka ke všem katolicky smýšlejícím inteligentům, aby jim ve světle sv. víry podala vysvětlení nejdůležitějších životních problémů. Vade mecum věřící intelligence, průvodce životem v bouři a v klidu. Za třetí jest určena těm, kteří exercicie d á v a j í; jim platí vysvětlení logiky, psychologie a techniky duchovních cvičení, tvořící obsah I. dílu.

Ve svazcích II. a IV. se držíme celkem exerciční knihy, co do plánu i do výběru projednávaných pravd. Ale leccos i přidáváme, co zvláště dnes jest věřícímu vzdělanci nezbytné nebo alespoň důležitá a potřebná vědět a znát, na př. mnohé partie III. dílu. Některé stati II. a zvláště III. svazku dostaly apologetický nádech, všecky pravdy jsou pak co možná zevrubně filosoficky nebo dogmaticky zdůvodněny,

---

³ Autor má na mysli celou exerciční knihovnu, zvl. svazek II. a IV. - Citování, zvláště v záhlaví kapitol, upozorňuje, kde upravena a rozvedena meditace (látka), o níž jest v kapitole řeč. K vůli orientaci uvádíme:

II. díl: „Pod korouhví Kristovou“ - exerciční rozjímání upravená pro inteligenci.

III. díl: „Za pravdou Kristovou“ - apologie exercičních pravd upravená za duchovní čtení při exerciciích, jakož i pro exerciční úvahy (konference).

IV. díl: „Poutník“ - exerciční rozjímání upravena pro věřící lid.

V. díl - bude-li vůle Boží - bude obsahovat stavovské promluvy.

čehož v exerciční knize není. Světec totiž klade svou knihu do rukou věřícím, o pravdách sv. víry přesvědčeným, a to nikoli ke studiu pravd, nýbrž k rozjímání, aby se jimi dali proniknout a podle toho zařídili (po případě reformovali) život. Tato sbírka má tudíž širší rozsah, a jejím cílem jest přivést inteligenta k tomu, aby mohl jako učitel národů zvolat: „Vím, komu jsem uvěřil!“ (2 Tim. 1. 12.)

Přesto však naše „exerciční knihovna“ není úplný katechismus všech pravd sv. víry - vybrány jsou jen praktické exerciční pravdy, jež možno nazvat kompasem na moři života, ukazujícím správnou cestu a vedoucím bezpečně mezi úskalím k přístavu. Taktéž by se mýlil, kdo by na př. pokládal III. díl za úplnou apologii křesťanství. Jest sice možné, že se knížka dostane do rukou nejednomu, stojícímu mimo náš tábor; snad i věřící katolík pod dojmem, jež na něj učinily hluboce procítěné pravdy v knížce probrané, podá ji někomu, jež by rád s cesty bludu přivedl ke světlu a do ovčince Kristova, soudě, že síle důkazů se nebude moci vzpírat. Jistěže, kdyby byl dobré vůle, prost předsudků a nezaslepen vášní. Mějme však při tom bedlivě na zřeteli, že víra jest milost, a té se musí bloudící stát hoden alespoň tím, že jí nastaví v cestu překážek. Tomu, kdo činí, co na něm jest, neodpírá Bůh milost, zní obvyklé theologické rčení v nauce o pomáhající milosti. K takovým duchům upřímně pravdu hledajícím patřil na př. kardinál Newman. Ještě před obrácením na cestách po Sicilii upadl do těžké nemoci, a maje smrt takřka před očima, stále osvědčoval a sílil se myšlenkou: „Nikdy jsem se neprovinil proti osvětlení shůry“ (t. j. nikdy jsem je neodmítl... „Je n'ai pas péché contre la lumière“), zatím co o jiných hledáčích Boha platí slovo sv. Řehoře Vel.: „Nenalézají ho, protože ho pokrytecky (ficté) hledají.“ Tedy už v 6. století bylo otřelou frází slovo: „Hledám Boha.“

První podmínka obrácení je tedy pokora, a té se pyšnému nedostává. Může se stát, že někoho přesvědčíš, ale k obrácení jest ještě daleko. Kardinál Perron, veliký bohoslovec, říkával mluvě o sv. Františku Saleském: „Vyvrátit námitky protestantů a

umlčet je dovedu, obrátit je však dokáže pouze svatý biskup ženevský.“

Druhou překážkou obrácení jest lehkomyšlnost. Pobádej lehkomyšlného hochu k práci nebo studiu poukazem na to, že jde o jeho budoucnost, co pořídíš? Je to ona třída v podobenství, kde símě slova Božího padlo na skálu. Vzejde sice, ale na jak dlouho? Kdosi konal u mne exercicie na pohled co nejsvědomitěji a napsal příteli, že po vykonané životní svaté zpovědi chce opravdově začít nový život; ale brzo, brzičko se zase vrátil na vyšlapanou cestu lehkomyšlného života, a po roce nechtěl o exerciciích ani slyšet, boje se, aby se snad zase „neobrátil“.

Třetí překážka jest nedostatek dobré vůle. Jako farizeové byli předem rozhodnuti, že neuvěří a nepřijmou slova nebeského Učitele, tak tito lidé už předem jsou rozhodnuti: „Nepoddám se.“ Pak jim ovšem platí slovo Páně řečené o nevěrcích v evangeliu: „Kdyby někdo z mrtvých vstal a jim kázal, neuvěří.“ Když Zola vydal svou ohavnou knihu o Lurdech, prohlásil veřejně ředitel lurdské nemocnice dr. Boissarie, že tento člověk ho ujišťoval: „Uvěřím jistě, uvidím-li zázračné uzdravení.“ Při prvním podotkl, že se dá vysvětlit autosugescí. Ani druhé mu nestačilo: že prý by musil vidět uzdravení nějaké zlomeniny nebo očividné organické vady. Pán mu vyhověl i v tom, a poslední slovo tohoto člověka bylo: „Já přece nevěřím.“ Rousseau byl upřímnější: „Nevím, co bych dělal, kdybych uzřel zázrak, ale myslím, že bych se spíše zbláznil, než bych v zázrak uvěřil.“ Odkud toto zaryté odmítání dobré vůle? Protože pravdy svaté víry nejsou pouze spekulativní, teoretické, nýbrž praktické. S nimi jsou spojeny a z nich vyplývají určité a to nemalé, pro všechny závažné požadavky pro život, pro mravní jednání a konání. A těmto nemilým požadavkům se porušená přirozenost lidská hledí vyhnout stůj co stůj, byť musila učinit násilí rozumnému přemýšlení i svědomí a obětovat jak logiku, tak dobrou vůli. To jsou lidé, u nichž símě slova Božího padlo mimo pole na kamenitou ušlapanou cestu, kde vůbec nevzejde.

Čtvrtá překážka: v á š e ň, především tělesná. Při exerciciích se mi kolikrát již hravě podařilo obrácení jinocha nebo dívky, kteří v tomto ohledu byli bezúhonní, ale marná byla veškerá námaha tam, kde právě zde to vadilo. Nemám na mysli jediné odcizené svaté víře, nýbrž i věřící. Žádná vášeň nezaslepuje jako tato. Jediný příklad z mnohých: dívka, ráda spěchávala na exercicie, pozorně sledovala svaté pravdy, až se zapletla v nedovolený poměr, a pak konec - přišla jen na nátlak s jisté strany na ni činný, a všechno vysvětlování a poučování bylo marné. Po čase doznala, že celé tyto exercicie vyzněly naprázdno. Símě slova Božího padlo mezi trní, vášeň je udusila.⁴

Nestavět milosti v cestu překážek... Již Plato prohlašuje za nezbytnou podmínku vyššího poznání očistu duše od vášní, ode všeho tělesného a pozemského, protože jen čistá duše je s to pochopit a pojmout čisté věčné pravdy. Sv. Tomáš Aq. praví, že tělesné náruživosti porušují schopnost poznávat pravdy praktické (mravní, na př. „Nutno se varovat zlého“), nikoli však schopnost poznávat pravdy spekulativní (na př. matematické). Důvod jest očividný: tyto nepřekážejí volnému hovění nezřízeným náklonnostem. Pascal mluví podobně: „Nech vášně, a zítra budete věřící.“ Nevěřící Diderot dává svým stejně nevěřícím kolegům radu (podle níž se bohužel - či spíše pochopitelně - sám neřídil): „Nevěříš-li v Boha a věčnost, žij nicméně tak, jako by věčnost a život za hrobem (spolu se soudem a odpovědností) skutečně byl.“ Ale o to jim právě jde! Proto nevěří, aby se soudu a odpovědnosti vyhnuli!

Zakusil to na sobě i Augustin. O pravdách sv. víry docela přesvědčen, a přece váhá... proč? Čti jeho Vyznání! „Moje vášně, staré přítelky mé, mne zdržovaly...“ Tak silný a energický duch, a jaké boje ho obrácení stálo! Ale ve chvíli, kdy s nadlidským napětím své silné vůle dal náruživosti definitivně sbohem, zmizely všechny pochybnosti a všec-

---

⁴ O dispozici žádoucí k tomu, aby exercicie nevyzněly na plano - viz kap. II. E.

ky obtíže. Kristina Švédská také váhala. Stát se katoličkou, to znamená dát sbohem koruně a říši! Na štěstí nebyla zapletena v okovy tělesnosti. Čtème však annály misí! Čína, Annam... vládce konečně přesvědčen o pravosti křesťanského náboženství. „Ale co moje ženy? Ty bych musil propustit?“ „Samozřejmě.“ „Pak z toho (ze křtu) nebude nic.“

Z uvedených důvodů si vysvětlíme kratičkou poznámku, kterou předesílá sv. Ignác první exerciční úvaze, aby totiž exercitanti přistoupil k duchovním cvičením s dobrou vůlí, bez předsudků, neodmítaje předem slova exercitátorova. - Podotýkám ještě, že není radno (podle rady samého sv. Ignáce, 1. nota 2. hebdom.) dát tuto knihu do rukou těm, kteří konají exercicie poprvé. Ti získají nejvíce, dají-li se docela vést exercitátorem, byť ani nevěděli, kam je chce vést. Sledovat každé rozjímání co nejsvědomitěji, nepředbít, nestarat se o příští. Kdo exercicie již konal, tomu tato knížka poslouží, aby vnikl hlouběji do jejich ducha a lépe pochopil jejich stavbu... zvláště inteligenta těší, má-li vhléd do „laboratoře“ exercitátora. Při exerciciích samotných však nikdy nečíst věci, jež se vztahují k příštím rozjímáním.

II. „Pojďte do samoty . . .“ (Mar. 6. 31.)

A) Slovo papežovo.

Slova, jimiž Pán zval apoštoly po jejich první misijní cestě do zátíší za Genezaretské jezero, možno napsat nad portál každého exercičního domu. „Pojďte na chvíli do zátíší a oddechněte si trochu . . .“, odpočiňte si od námah a rozptylujících starostí všedního života a věnujte nějaký čas sobě, své duši, úvaze o věčných pravdách, o věčném životě, pro který jste stvořeni, o cíli, k němuž se ubíráte, o Bohu, o svém životním úkole.

Není to tak dlouho, co exerciční hnutí, jinde už dávno zkvétající, se vzmáhá i v našich vlastech. Stačí vyslovit jméno „Stojan, Velehrad“, a každý ví, že hlavní zásluha o to přísluší muži, jenž byl nejen politický „pracovník“, nýbrž jsa sám duchovně hluboce založen, viděl dál než zástupy jiných a pochopil význam exercicií sv. Ignáce pro věřící lid v době, kdy to u nás nikomu ani na mysl nepřišlo. Jakou logickou (důkaznou) a psychologickou sílu duchovní cvičení mají, chápe jen ten, kdo aspoň jednou v životě dobře vedené exercicie řádně prodělal.¹ Exercitátor se musí napřed vyškolit sám a osvojit si

---

¹ O exerciciích existuje celá literatura. Kolej T. J. v Enghieniu (Belgie) má exerciční knihovnu čítající asi 8.000 svazků. V češtině máme prozatím jen několik menších knížek. Dílo P. Hurtera T. J. vyšlo bez udání jména před málo lety v samostatném českém zpracování. - Odezíraje od Písma sv., nenajdeme mnoho knih, jež by byly tak zevrubně a tak často komentovány, jako exerciční knížka sv. Ignáce. Zvláště v poslední době bylo skoro každé slovo zkoumáno, odvažováno, kritisováno, od přátel i nepřátel. Původně jsme chtěli útoky na ignaciánské exercicie ignorovati, ale šetrnost jest někdy pokládána za nevědomost. Proto aspoň krátce pod čarou tu a tam odpovíme na některé námitky. Cardagno mluví bez obalu o p a d ě l á n í duchovních cvičení sv. Ignáce.

důkladně znalost t e o r i e exercicií, chce-li dát účastníkům to, co jim exercicie dát mohou. Netušené světlo vnáší duchovní cvičení do duše každého, kdo je koná po prvé. Samota, klid, živé slovo, vlastní nerušené rozjímání a uvažování, to vše (provázáno milostí Ducha sv.) proniká každého tak, že si připadá, jakoby přišel do nového světa. Skutečně objevuje netušené „světy“ v pravdách sv. víry, jež zná z náboženských hodin ve školní lavici. Martin Olavius, profesor na Sorbonně (pařížské universitě) prohlásil, že jediná hodina exercičního rozjímání o cíli člověka mu přinesla více světla než dlouhá léta bohosloveckých studií. Lev XIII. řekl, že samojediná úvaha o cíli člověka by stačila, aby reformovala celý svět. Suarez byl hotov dát všecku svou učenost za jediné rozjímání o cíli člověka.

Exercicie, „dar nebes“ podle slov učeného a slavného účastníka, jsou nesporně jeden z nejúčinnějších prostředků v rukou Ducha sv., jímž nás tento divotvorce, oživitel a obnovitel mění v nového člověka (Ef. 4, 24), jenž by podle obrazu a vzoru Kristova byl stvořen (obnoven) v Bohu, ve spravedlnosti, pravdě a svatosti. Ribadeneira, vychovaný od samého zakladatele řádu T. J., chtěl exerciciemi reformovat kterýsi upadlý klášter Jeronymitů ve Španělsku, ale nepodařilo se mu nikoho získat - jen jeden, nejhorší ze všech „bratří“, jehož se už dávno toužili zhostit, se dal pohnout a šel - proč, ví Pán Bůh sám. Ostatní se neubránili smíchu vidouce, jakou akvísici mladý jezuita učinil. Po měsíci se vrátil jako vyměněný. Ostatní pochopitelně žasli, jaká kouzla „Inĝovci“ exerciciemi provádějí, chtěli to zakusit i na sobě, a celý konvent byl reformován.

Dlouhá staletí se slovem „duchovní cvičení“ neoznačovalo nic jiného, leč ignaciánské exercicie. Poslední dobou dostalo toto slovo daleko širší rozsah. Jak vysoce vyniká metoda sv. Ignáce (jíž se celkem drží i sv. Alfons Lig.) nad jiné, zdůrazňuje (vůči každému pokusu a snaze ji snižovat neb podceňovat) autorita, proti níž nemůže být námitek. Pius XI. ustanoviv tohoto světce za patrona všech duchovních cvičení, praví v encyklice vydané 20. prosince 1929:

„I vzbudil nejvyš prozřetelný Bůh ve své církvi větší počet mužů, proslulých učitelů nadpřirozeného života, hojně omilostněných nebeskými dary, a ti sepsali moudrá pravidla a osvědčené metody askese. Duchovní cvičení v pravém slova smyslu byla však řízením Božím vydána teprve od vynikajícího služebníka Božího Ignáce z Loyoly, pravý to „poklad“ podle výroku ctihodného muže z věhlasného řádu sv. Benedikta, Ludvíka Blossia, jehož slova cituje svatý Alfons v kterémsi překrásném listě o konání exercicií: „Poklad, který Bůh odhalil v těchto posledních dobách své církvi a za nějž jest třeba vroucně mu děkovat.“

Z těchto duchovních cvičení, jejichž sláva se rychle rozšířila po církvi, bral podnět k rychlému běhu na dráze svatosti vedle mnoha jiných také ctihodný náš a nám z tolika důvodů drahý sv. Karel Boromejský, který, jak jsme jinde příležitostně vzpomněli, rozšířil jejich užívání mezi kněžstvem i lidem. Svou neúnavnou činností jakož i autoritou svého jména nejen je opatřil velmi vhodnými pravidly a návody, nýbrž postoupil tak daleko, že založil dům, kde by se lid vychovával výhradně exerciciemi sv. Ignáce. Dům ten pojmenoval Asceterium, a pokud víme, možno v něm pozdravit první ze všech domů, které později jinde šťastným napodobením vykvetly...

Záleží především na rozumné a přiměřené metodě, mají-li býti duchovní cvičení řádně a s užitkem vykonána. A tu jest zjištěno, že ze všech metod duchovních cvičení, které se přidržují chvalitebně zásad zdravé katolické askese, jedna zvítězila nade všemi ostatními a v době téměř čtyř staletí přinesla nesmírné ovoce svatosti, začož se jí dostalo opětovného plného souhlasu od svaté Stolice a pochval od mužů proslulých duchovní naukou a svatostí. Myslíme metodu zavedenou sv. Ignácem z Loyoly, jehož lze nazvati předním a obzvláštním mistrem duchovních cvičení. Jeho podivuhodná kniha exercicií, malá sice objemem, ale plná nebeské moud-

rosti, hned tentokráte, když byla slavně schválena, zvelebena a doporučena blahé paměti předchůdcem naším Pavlem III. - abychom opakovali slova námi kdysi užitá, než ještě jsme byli povýšeni na trůn Petrův - hned tenkrát, řekli jsme, zjednalas si pověst nejmoudřejší a nejúplnější sbírky pravidel pro řízení duší na cestě spásy a dokonalosti, neodolatelné vzpruhy a zkušené vůdkyně k mravní nápravě a k dostižení výšin duchovního života.

Když pak jsme na počátku svého velekněžství vyhověli snažným prosbám a přáním biskupů oboujeho obřadu téměř z celého katolického světa a prohlásili sv. Ignáce z Loyoly nebeským patronem všech duchovních cvičení, a tím i všech ústavů, bratrstev a jakýchkoli spolků pečujících o ty, kdož konají exercicie, skoro nic jiného jsme tím neučinili, než že jsme svou nejvyšší autoritou schválili to, co bylo všeobecným názorem pastýřů i věřících, co v podstatě vedle jmenovaného již Pavla III. prohlásili slavní předchůdci naši Alexander VII., Benedikt XIV., Lev XIII., často chválou exercicie sv. Ignáce zahrnující; co posléze velebili nadšenými slovy a hlavně příkladem svých ctností, získaných anebo rozmnožených v této škole, všichni ti, kteří (podle slov samého Lva XIII.) za minulá čtyři staletí „nejvíce se proslavili přísnou askesí neb svatostí mravů.“ A vskutku, výborná duchovní nauka, úplně vzdálená nebezpečí a bludu klamného mysticismu; podivuhodná snadnost, s jakou se dají tyto exercicie přizpůsobit každé třídě a každému stavu, ať jde o řeholníky zvyklé rozjímat, nebo o lidi zaměstnané ve světském povolání; velmi vhodné rozvržení látky; úžasně jasný postup, takže pravdy, které jsou předmětem úvah, vyplývají jedna z druhé; konečně duchovní nauky vedoucí člověka, jenž setřásl se sebe jeho vin a obmyl své mravní neduhy, po spolehlivých stezkách sebezáporu a boje s naruživostmi k nejvyšším vrcholům modlitby a božské lásky: není pochyby, že to vše svědčí s dostatek o účinnosti

a síle metody sv. Ignáce a doporučuje co nejdříve tento jeho způsob duchovních cvičení.“

V konstituci z 25. července 1922 praví týž papež: „Jak uznal již Lev XIII., obstály ignaciánské exercicie dlouhou zkoušku tří staletí, získaly si uznání všech učitelů (pravého a solidního) duchovního života a všech světců, kteří za tu dobu žili.“ Pak uvedeno několik jmen: František Saleský, Karel Boromejský („který silou v exerciciích skrytou dostal podnět k dokonalejšímu životu a uvedl je v užívání u kleru i věřícího lidu, jak svědčí Pius X.“), Terezie, františkán Leonard a Portu Maurício, který knížku sv. Ignáce tak vysoce cenil, že doznal: „Kolikrát chtěl získat duše Bohu, postupoval podle ní.“ Papežové mnohokrát schválili a nejvyššími chválami vynášeli tuto rozsahem malou, „obsahem podivuhodnou“ (Benedikt XIV.) knížku. „Je fakt potvrzený zkušeností, že v ignaciánských exerciciích je skryta síla přemáhající největší obtíže, s kterými musí dnes lidstvo bojovat. Zkušenost učí, že jako dříve, tak i dnes radostně zraje setba ctností tam, kde se konají (ignaciánské) exercicie, jak v řeholních domech, tak ve světském kleru, a neméně u laiků... Zakazujeme jakékoli námitky proti tomuto našemu listu...“

V uvedeném již listě ke generálovi T. J. mluví Pius XI. o tom, že exercicie byly nejúčinnější lék proti zkáze způsobené tak zvanými reformátory 16. stol. a nejinak proti všem zlům našich dnů, jež všechna vyrostla ze setby reformátory zaseté. „Tehdy (za reformace) se mnozí světci různým způsobem účinně (s nepopíratelným výsledkem) onomu odcizení Bohu a zkáze mravů opřeli slovem, písmem, příkladem. Zdá se však, že Ignác byl povolán, aby uchopil zlo u samého skrytého kořene. Hlavním prostředkem k tomu měla být, podle plánu Boží prozřetelnosti, exerciční knížka.“

Papež zdůrazňuje, že vzepření proti autoritě církevní (za kterou v patách šla vzpoura proti autoritě Boží) patřilo k nejsmutnějším plodům reformace.

Příklad Lutherův měl zhoubný vliv i na některé katolické theology. Sixtus IV. si na př. trpce stěžuje v konstituci Grave nimis z r. 1483, že někteří kazatelé veřejně brojí proti jeho ustanovení z r. 1476. (Cum praeexcelsa) - viz Maria I. 278. „Ignaciánské exercicie podivuhodně podporují návrat k bezvýhradné poslušnosti a naprostému dokonalému podrobení se zákonu Božímu. Bude-li většina věřících tohoto ‚nástroje svatosti‘ (slova papežova) pilně užívat, lze doufat, že bude učiněna přítrž bezuzdné nevázanosti, oživne zase vědomí povinnosti, a lidstvo bude zakoušet toužebného míru.“²

---

² Sv. František Sal., učitel církve, pravil o exerciční knížce, že vytvořila více světců než obsahuje písmen - slova, jež o žádné jiné knize vyšlé z lidských rukou nebyla dosud řečena. Nesporně lze o exerciciích užít slov, jež španělský básník a hrdinný obhájce práv církve, vlasti a lidu, José Espronceda, pronesl o spisech bl. Jana Avily, apoštola Andalusie: „Dokud bude slunko svítit na naši chudou hříšnou zemi, tak dlouho budou rozsévat požehnání.“ „V této knížce najdeme tolik božské pravdy, co sotva ve všech ostatních dohromady.“ (Karel Borom.) „Kde najdeme dnes v katolicismu vpravdě náboženský život, ať v privátní nebo veřejné formě, tam netřeba hluboko kopat, abychom objevili známky jesuitského vlivu.“ (Mumbauer, citován od Böminghause T. J. v jeho Askesi ignaciánských exercicií; v téže knize poukazuje autor na to, že mnozí katoličtí autoři mluví s pohrdáním nebo aspoň podceňují ignaciánské exercicie, což jest dosti s podivem po papežské encyklice; uvádí jména německých a francouzských autorů). „Všecky hlubší náboženské problémy dneška se dotýkají tak nebo onak některé stránky ignaciánské askese, vědomě nebo nevědomky“ (Böminghaus, tamže). Týž vytýká některým katolickým asketickým a liturgickým autorům, že nemají vhléd do ignaciánských exercicií a že nesprávně soudí o ignaciánské askesi - prostě proto, že důkladné exercicie nikdy neprodělali a z pouhého čtení exerciční knížky nezmoudří. Askese Ignácova jest

Prohlašovat exercicie sv. Ignáce ze méněcenné znamená tedy odporovat apoštolským konstitucím, stejně jako tvrzení, že jsou pouze pro začátečníky. Stačí jen nahlédnout do exerciční knížky. Už na začátku (ve východisku) jest obsažena dokonalost evangelických rad („volit jedině to, co lépe vede k cíli, pro nějž jsme stvořeni“), v rozjímání o království Kristově jest obsažena dokonalost apoštola („kdo se chce v y z n a m e n a t v í c e ve službách věčného Krále...“), v rozjímáních o dvou korouhvích a v úvaze o třetím způsobu pokory jest obsažena nejvyšší dokonalost světce („kde mi ponechána volnost, volím raději chudobu s Kristem chudobným, potupu s Kristem potupeným...“). Jen nutno mít na zřeteli, že cílem exercicií není ani výhradně ani především poučení (nejsou theologický kurs ani filosoficko-dogmatické konference!), nýbrž dosažení svatosti podle vzoru Kristova, jak hned uslyšíme.

B) Výměr a cíl exercicií.

Abychom zabránili jakémukoli nedorozumění, podotýkáme výslovně: kdykoli užíváme slova „exercicie“, máme na zřeteli jedině ignaciánské exercicie. Tato příručka má účelem uvést do ducha exercicií sv. Ignáce.

---

v pravém smysle mužná, rytířská, vymáhající čin a vymyřující naprosto jakoukoli polovičatost. Exercicie vychovávají pro kterýkoli stav, v němž kdo žije... jejich účelem není vytrhnout člověka z prostředí, do něhož ho Bůh postavil, a učinit z něho bezpodmínečně mnicha.

Útoky proti ignaciánským exerciciím se u nás dějí spíše pokradmo a nepřímou, za hranicemi tu a tam skoro vášnivě a přímo. Poslušni Apoštolské stolice nezavrhujeme žádnou metodu exercicií; jen zdůrazňujeme to, co Pius XI. sám o ignaciánských pravil. Právě tak nezavrhujeme liturgické týdny nebo tridua, filosofické a theologické konference atd., ale konstatujeme, že jest nerozumné a nesprávné všemu tomu říkat exercicie.

Co jsou exercicie? „Duchovní cvičení (v nejširším smysle) jsou každá duchovní (nadpřirozená) činnost“, vedoucí duši k nadpřirozenému cíli, pro nějž jest stvořena, tedy k Bohu.³ Slovo činnost světec vysvětluje. Latinské slovo exercitium znamená cvik, cvičba, cvičení. Světec přirovnává duchovní cvičení k cvičbám tělesným (tělocvik a pod.). Málo by bylo platno k dosažení tělesné zdatnosti jenom přihlížet, jak jiní tělocvičí, a sám nečinně sedět. Tak i zde: nestačí jenom vyslechnout pasivně pěkné přednášky, nýbrž vyžaduje se aktivní spolupůsobení, protože jen vlastní činnost (případně součinnost s milostí) je s to přivést člověka k cíli. Ignác byl muž činu; sentimentální zbožnost se mu z duše protivila - pro naprostou neplodnost.

Co jest bezprostředním cílem exercicií? „Připravit a uzpůsobit duši, aby se vyzula ze všech nezřízených náklonností.“ To předpokládá zevrubné poznání sebe a důkladnou revisi vlastního nitra, směřuje k očistě duše a nápravě (reformě) celého života. Toto poslední vyjadřuje světec v dalších slovech, jež uvedeme dole. „Vyzout se z nezřízených náklonností...“ Co zveme v mravním ohledu nezřízeností? Vše, co jest mravně zvrácené, co odporuje vůli Boží, a následkem toho stojí spáse v cestě. Vše, co nevede k cíli, pro který jsme stvořeni, co nás od cíle (od Boha) odvádí, co nás uvádí v nebezpečí, že se ho mineme, co

---

³ Exerciční knížka začíná t. zv. adnotacemi (poznámkami). Je jich 18 a poučují o tom, co exercicie jsou a jak nutno je konat, jak si má počínat exercitátor a jak exercitant. - Definici exercicií opakuje světec ještě jednou podobnými slovy v nadpisu své knihy: „Duchovní cvičení, k tomu účelu, aby člověk přemáhal sám sebe a zařídil svůj život, nepoddává se žádné nezřízené náklonnosti“ (non se determinando... nedává se k činu pohnout nižádnou nezřízenou náklonností). Tato poslední slova sama obsahují tajemství stát se dokonalým. Celá kniha by nestačila, aby plně vyčerpala jejich obsah.

tedy ztěžuje nebo znemožňuje naši spásu. To vše musí ze srdce ven, to musí být přemáháno a odmítáno. Bez opravdové snahy vymýtít ze srdce všechny nezřízenosti jest všechna práce o vlastní dokonalosti sebeklam.

Co jest poslední cíl exercicií? „... a když toho exercitant dosáhne (totiž když se vyzuje ze všech nezřízených náklonností), aby hledal a našel vůli Boží, a podle ní zařídil svůj život ke spáse své duše.“ Zde vyjádřena forma celého života, o níž byla svrchu zmínka.⁴ Hledat a najít (poznat a plnit) vůli Boží... nebo vyjádřeno slovy sv. Františka Saleského: „Být tím, čím nás Bůh chce mít, být dokonale tím, čím nás a jak nás Bůh chce mít, a být tím, protože on nás tím chce mít.“ Tedy 1. věc, 2. způsob (dokonale), 3. pohnutka (z lásky k Bohu, tedy nejvznešenější motiv). „Všecko podle vůle Boží.“ To jest vysoká a pravá dokonalost, prostá všeho sebeklamu. S takovou dispozicí začal apoštol národů své obrácení a své tříleté exercicie. „Pane, co chceš, abych činil?“ (Sk. 9. 6.) „Mluv, Pane, slyší služebník tvůj.“ (1 Kr. 3. 10.) S takovou dispozicí nutno do exercicií vstoupit více se proslavili přísnou askesí neb svatostí mravů“, svých listech, že věřícím přeje a jim od Boha vyprošuje poznání vůle Boží - nic víc. Proč to? Protože jest jist: jim dostačí vůli Boží poznat, a protože jsou dobré vůle, budou se ze všech sil snažit o její vyplnění, jakmile ji poznají.

---

⁴ Sv. Ignác má na zřeteli t. zv. volbu (electio), jež zvláště za jeho dob byla ohniskem a centrem exercicií. - Hettinger vyjadřuje cíl exercicií čtyřmi slovy: osvobození, očištění, obnova, posvěcení. Mohli bychom říci, že podle sv. Ignáce zamýšlejí u lidí vyšší dokonalosti neschopných očistu srdce a potom uspořádání života tak, aby se varovali těžkého hříchu - tedy minimum dokonalosti, nezbytně nutné každému, kdo chce duši spasit... a to jest povinností všech. U těch, kteří vyšší dokonalosti schopni jsou, zamýšlí světec daleko víc než pouhou očistu srdce a obnovu života v duchu zásad Kristových. Viz kap. X. a XI., jakož i str. 28, 30 dole.

Proto za první podmínku⁵ pravého obrácení prohlašuje sv. Ignác vymytění nezřízených náklonností ze srdce. Přechovávám-li v něm jen jedinou lpím-li nezřízeně na jediné věci nebo osobě, budu se chránit vůli Boží upřímně hledat: tuším totiž předem, že mne odsoudí. Jsem-li jen napolo odhodlán, nemám-li oné velkodušnosti, vydávám se v nebezpečí, že budu špatně a liknavě hledat, že tedy nenajdu vůbec a stanu se obětí ilusí. Nepokusím-li se však ani o to, abych vůli Boží upřímně hledal, jaká může být řeč o tom, že bych ji s ochotou plnil? A přec v bezvýhradném plnění vůle Boží záleží veškerá dokonalost, v ničem jiném (Kaz. 12. 13.).

To vše ovšem předpokládá velkodušnost a živou víru, a sv. Ignác skutečně z tohoto předpokladu vychází. Na začátku o tom sice mlčí, ale v rozjímání o království Kristově, když pokládá exercitanta za dostatečně připraveného a disponovaného, mu to řekne otevřeně. Duchovní cvičení volají totiž účastníka k dokonalosti a svatosti... snaží se přivést ke vzklíčení zárodky svatosti, v mnohé duši skryté a nepoznané. Samy sebou ovšem nevzklíčí - bez našeho přičinění uschnou, zakrní, zahynou. Přičinění, spolupůsobení, a sice opravdové, spojené se vzepětím všech sil vnitřního člověka. Nestal se Ignác sám světce jedině exerciciemi? Manresa...

Tedy budit povolání k svatosti, dát jiným to, co sám na sobě zakusil a čeho z milosti a s milostí Boží sám dosáhl, uposlechnuv jejího volání a neodepřev jí svého spolupůsobení. „Chci...“ Výrok sv. Tomáše Aq.: „K svatosti dostačí chtít...“ Že milost Boží nechybí tomu, kdo se o tento velký cíl ze všech sil snaží, předpokládá andělský učitel jako samozřejmé. Neviděl Ignác v řadách akademické mládeže v Paříži nejednu duši, schopnou velkých činů pro Boha a pro duše, duše hluboce založené, jež bezmyšlenkovitě žily den ze dne, honíce se za slávou a světskými marnostmi, něvnímajíce v jejich ruchu jemný hlas milosti,

---

⁵ Za podmínku - nikoli za jediný, poslední a svrchovaný cíl exercicií!

jenž je zval: „Výš, vzhůru, ke mně a za mnou . . . pokus se o to, státi se světce!“ Universitní profesor František Xaverský byl jeden z nich! Jenže ignorant nullus cupido - jak se má pokusit o velký cíl ten, jenž o něm ani neví! Tedy nejen „všecko ke cti a slávě Boží“, nýbrž „k v ě t š í cti a slávě Boží“.

Z řečeného jest samozřejmo, že v exerciciích jest nezbytná m o d l i t b a. Nestačí pouze uvažovat, rozjímat, sebe zpytovat, nýbrž nutno Pána prosit: „Dej milost k tomu, co kážeš, a rozkaž, cokoli chceš.“ (Augustin.) Jak dosíci bez modlitby tak vznešeného a lidským silám nedostupného cíle! Leč ani ti, kteří nemají ani schopností ani aspirací stát se světci a jimž exercicií neodpíráme, se bez modlitby neobejdou. Spásu duše uvádí sv. Ignác (ve fundamentu) jako poslední cíl vši naší práce - docela přirozeně; tak učí i sv. víra. Že však milost Boží jest k spasení nevyhnutelně potřebná, ví každý z katechismu. Milost pak si můžeme pouze vyprositi pokornou modlitbou. V exerciciích zvlášť je nutno prosit Ducha sv. za s v ě t l o, o h e ň, sílu: aby osvítil r o z u m a uschoptil jej k pochopení svatých pravd; aby roznítil s r d c e, by si cesty Páně zamilovalo; aby posílil v ů l i, by cestou Božích přikázání neohroženě kráčela a vůli Páně do posledního písmene plnila: „Uděl pokorně tě prosícím, abychom z vnuknutí tvého to, co pravé jest, myslili, a tvým řízením je i konali . . . Dej, ať milujeme, co poroučíš, a po tom toužili, což slibuješ.“

Všimněme si ještě tří slov sv. Ignáce. Exercicie mají úkol „u z p ů s o b i t duši . . .“ Neučiní nás tudíž dokonalými, nýbrž jen u k a z u j í c e s t u k d o k o n a l o s t i, povzbuzují a dopomáhají k ní tomu, kdo sám jest ochoten přiložit ruku k dílu. Ve spánku ti nepřijde království nebeské. (Lev Vel.) „Aby se v y z u l a . . .“ Slovo „vzout se“ neznamená vyrvat nezřízenosti ze srdce tak, aby se v nás nikdy žádná nezřízenost neozvala. To bylo privilegiem jediné ze všech synů a dcer Eviných, odezíráme-li od vtěleného Syna Božího. Naší přirozenosti, hříchem Adamovým porušené, je to nemožné. My můžeme nezřízenostem pouze odporovat, je přemáhat a potlačovat, jak pra-

ví hluboce další slovo světcovo „Abychom se nikdy nepoddali vlivu některé nezřízené náklonnosti“, takže by nám byla překážkou v plnění vůle Boží, v práci o vlastní dokonalosti a o dosažení cíle, pro nějž jsme stvořeni.

Že exercicie nejsou kouzla a čáry, jež člověka učiní naráz svatým, byli si vědomi již ve starém Tovaryšstvu. Přečtěme si poslední kapitolu t. zv. Directoria, „Rukověti k exerciční knížce“, vytištěné za málo let po smrti sv. Ignáce. Tam se praví (kap. 40): „... Nic snažšího, než aby (účastník) v kratičké době přišel o všechn žár, jehož v exerciciích nabyl... protože vše, co dobrého dosáhl, není v něm ještě zvykem utvrzeno. Proto je třeba především doporučit mu, aby si vysoce vážil základu dobrého a duchovního života, jež s milostí Boží v exerciciích položil, aby jej přijal z Božích rukou jako preveliký dar, a byl přesvědčen, že vše, čeho nabyl, mu bylo od Boha dáno ze zvláštní lásky, a jakožto takové snažil si je udržet a chránit. Za druhé, nechať je si vědom, že dosud neučinil nic, leč že jen Bůh v jeho duši nasedl dobrého semene. Nebude-li sám pečovat, aby toto símě bylo pěstěno a ke zralosti přivedeno, aby svým časem přineslo úrodu, nedosáhl ničeho. Proto ať se vystříhá nejen hříchů, nýbrž i příležitosti k nim... Za třetí budiž povzbuzen, aby si navykl denně konat rozjímání, denně zpytovat svědomí, aby týdně přistupoval k sv. svátostem, čítal často nábožné knihy, snažil se činit pokroky ve ctnostech, zvláště v pokoře, trpělivosti a lásce... Slovem, aby vynaložil vši píli, by dosáhl nejvyšší dokonalosti, jíž ve svém stavu a podle míry milosti Boží dosíci může...“

C) Plán exercicií.

Zříme-li k duchu, jenž celé ignaciánské exercicie proniká od základu až ke koruně a vrcholu exercicií (rozjímání o lásce), můžeme jejich cíl vyjádřit též takto: „Uzpůsobit duši, aby se a) napřed vyzula ze všech nezřízených náklonností, a pak b) pracovala vši silou o tom, by dosáhla plností ctností Kristových“, tedy jediné a pravé veli-

k o s t i, záležející v připodobnění trojjedinému Bohu a ve spojení s ním. Není tedy ani jediným ani hlavním cílem exercicií poučit rozum,⁶ nýbrž p o h n o u t vůli, aby pracovala o „dosažení plnosti ctností Kristových“ (Ef. 4, 13), aby obraz Kristův se zračil v naší duši (Gal. 4. 19). To jest ovšem dokonalost závratně vysoká, a my víme předobře: takového stupně dokonalosti nedosáhne nikdy žádný tvor, toho nedosáhla ani Neposkvrněná Panna; ale snažit se můžeme a pokusit se musíme ze všech sil, abychom se tomuto ideálu přiblížili seč síly stačí. Exercicie nám k tomu podávají návod.

Jak nás vedou k tomuto cíli? Napřed udávají thema („fundamentum“, základ a východisko), totiž životní cíl a úkol člověka, jeho určení a povolání zde na zemi: plnit vůli Boží. Potom musí exercitanti projít t r o j í c e s t o u : očištnou, osvětnou, spojení. Tedy a) ve „východisku“ pohlédne k svému cíli; b) v cestě očištné zbaví duši hříchů a vší nezřízenosti;

---

⁶ „Nejenom chtít se v království Božím něčemu naučit, nýbrž něčím velkým se stát.“ Tím nevtvrdíme, že exercicie vylučují naprosto jakékoli poučení. Naopak, jejich síla záleží právě v tom, že železnou neúprosnou logikou přinutí rozum, aby poznal co nejjasněji věčné pravdy sv. víry a vnikl co nejhlouběji do jejich pochopení, uznal jich oprávněnost, nahlédl životní význam oněch praktických pravd, jež exercicie k rozjímání předkládají. Nicméně exercicie se u poučení a osvícení rozumu nezastavují, nýbrž vedou nás dál skrze poučení k činu! Nebýt nečinným posluchačem, nýbrž p l n i t e l e m zákona Božího, jak napomíná Pán i jeho apoštol (Jakub). Slovem: Exercicie nejsou studium, nejsou „přednášky“, nýbrž „r o z j í m á n í“ a vymáhají spolupůsobení účastníků: „Co pro mne z této pravdy plyne? Jak jsem žil doposud? Jak chci svůj život uspořádat? Jak chci rozjímané pravdy uvést ve skutek?“ Tento cíl exercicií měl vliv na výběr a uspořádání exercičních pravd a rozjímání; proto se též tolik zdůrazňuje sebranost mysli a odloučenost.

c) v cestě osvětlené se učí následovat Krista; d) cesta spojení spojuje duši definitivně s Bohem.

Plán exercicií lze stručně načrtnouti takto:

Jejich cíl: dovést nás k tomu, abychom dosáhli plnosti ctností Kristových.

Prostředky, jimiž svého cíle hledí dojít:

a) Portál, jímž do exercicií vstupujeme - *thema* a zároveň vstup: „Člověk jest od Boha stvořen, aby spasil svou duši“ - absolutní cíl a úkol lidského života, od něhož není dispense.⁷ Především tedy uvážím, jaký jest můj poměr k Bohu - já a můj Tvůrce. Pojímám svůj život s hlediska věčnosti, a tím se mu dostává nevývratného a nerozborného základu - duše pevně zakotvena v neochvějném přesvědčení: „Jsem pro Boha, pro věčnost, pro vyšší cíl zrozena, vlastně pro nejvyšší vůbec myslitelný cíl.“ Z toho hned odvozen důsledek: *tvorím kolem sebe nesmím dát takovou moc nad sebou, aby mne vyvrátily z této pevné posice, na níž závisí má pravá veli-*

---

⁷ *In medias res* - jako zaměstnanci přijatému do služby oznámí šéfův zástupce podmínky přijetí a povinnosti ve službě, tak sv. Ignác vítá na prahu exercicií nás tím, že jménem Tvůrce nám bez dlouhých okolků a bez jakéhokoli úvodu nebo dlouhého vysvětlování jasně a srozumitelně poví, co jest naší povinností a úkolem ve službě Tvůrce - životním úkolem, protože nejsme najati pouze na čas. „Takto se věc má - a nyní jdi a uvažuj o tom.“ Rozdíl jest ovšem ten, že zde nejsme tázáni, chceme-li či nic, nemáme volnost službu přijmout nebo odmítnout, nejsme vůbec najímáni, nýbrž ke službě Boží stvořeni - asi jako kdyby poučoval slunko: „Tvůj „životní“ úkol jest osvěcovat zemi.“ - Připomínáme, že komentátoři exerciční knížky a znalci duchovních cvičení v pojetí exercicií se shodují ve věcech základních a podstatných, rozcházejí se však na mnoho stran ve věcech nepodstatných. Jako v teologii, jsou i zde různé názory. Volil jsem způsob pojetí (celku i jednotlivých rozjímání), jenž se mi zdál nejjednodušší a nejvíce přirozenější, ponechávaje volnost mínění každému, kdo by volil názor odlišný.

kost i dosažení mého cíle, t. j. ze spojení s Bohem, věčného života a věčného štěstí.

b) *Removens prohibens* (odstranit překážky): člověk jakožto kolektivum se dal skutečně (jak nás zjevení učí) vyvrátit ze své posice, přetrhl spojení s Bohem, zřekl se Tvůrce - *odvrat* od nejvyššího dobra, a ten měl za následek zkázu a věčné neštěstí. Milostí Nejvyššího bylo umožněno každému jednotlivci, aby dílo zkázy ve své duši napravil, a to jest možno *pokáním*. Dokud duše touto očistnou cestou neprojde, nemůže být o spojení s Bohem ani řeči; než začne pracovat o velkém cíli exercicií, musí odstranit závoru (*obex*), jež zamezuje Duchu sv. a jeho milosti cestu do duše. Dante chce vystoupit na horu blaha (*Diletto monte*), ale tři šelmy (žádost těla, žádost očí, pýcha života, tedy vlastní naruživosti) mu zastoupí výstup. Nastupujeme tudíž cestu *očistnou*, tak zvaný „první týden“ exercicií: odvrácení od cíle - hříchem... znovunabytí cíle - *pokáním*.

c) Když odstraněny překážky (hřích z duše), nastoupíme cestu *osvětňnou*; teď možno nerušeně stoupat s Dantem na jeho *Diletto monte*, ale jediné ve *šlépějích Kristových*. Pravá velikost záleží v *následování Krista*, jeho život se nám stává školou dokonalosti. Do těchto rozjímání vkládá sv. Ignác *vložku* (rozjímání o dvou krouhvích: pozor na léčky satana, jež se často mění v anděla světla!) a *zastávku* (rozj. o třech třídách): zkoumám opravdovost svého rozhodnutí; mám dost síly jít za Kristem? Ať nejsem podoben člověku, jež začal stavět věž a nebyl s to ji dokonat! (Lk. 14, 28.) Položili jsme hluboký základ, nyní však roste budova křesťanské dokonalosti vůčihledě před naším zrakem. Nezapíráme si, že práce o vlastní dokonalost jest nesnadná, ale „popatřme na Pána našeho, jež místo předložené sobě radosti zvolil si kříž (Žid. 12, 2), zanechávaje vám příklad, abyste následovali šlépějí jeho“ (1 Pt. 2, 21). Rozjímáme o osobě Kristově, o jeho dětství a veřejném životě („druhý týden“) jakož i o jeho utrpení („třetí týden“). „Nebude učedník nad mistra.“

d) **O v o c e**, „Děsí-li práce, nechť sílí myšlenka na odměnu“ - budeme-li pro Pána pracovat, trpět a se obětovat, budeme spolu s ním i oslaveni: cesta s p o j e n í („čtvrtý týden“), rozjímání o oslavě Kristově.

e) **K o r u n a** - rozjímání o lásce.

D) Technika exercicií.

Exercicie s úspěchem dávat není věc tak snadná, jak by se na první pohled zdálo. Než se pokusí o první duchovní cvičení, jest exercitátor povinen bedlivě prostudovat logiku, psychologii a stavbu (plán) exerciční, načež musí mít zřetel i k tomu, aby volil dobrou techniku. O logice a psychologii budeme mluvit častěji - nyní jen několik slov o technice.

V z ý v á n í m **D u c h a** sv. před vystavenou Velebnou Svátostí v předvečer exercicií přirozeně svaté dny začínají. Touto krátkou pobožností se duch přítomných nejlépe d i s p o n u j e. Někdo přijde netečný - ten jest povzbuzen, a lhostejnost se změní v opravdovost. Jiný jest rozptýlen a zaujat světskými starostmi a myšlenkami - ten dosáhne sebranosti. Třetí přichází s radostí - ta jest zvýšena, horlivost utvrzena, a všichni vstupují do exercicií s myslí soustředěnou a náladou posvátnou. Kdo začne lhostejně a netečně, sotva skončí horlivě, a kdo jest dobrovolně roztržitý na začátku, málokdy bývá sebrán na konci (Tomáš Kempenský).

V komentářích exerciční knížky mívají autoři na zřeteli velké (30 denní) exercicie. Praktický cíl mého dílka vede k tomu, abych měl výhradně zřetel na obvyklou formu exercicií laických i kněžských, tedy na triduum - třídenní exercicie. Nepopírám, že tento způsob jest jen náhražkou; ale nezbyvá leč snažit se, abychom podali účastníkům co nejvíce a „celým“ exerciciím se přiblížili, jak nejlépe možno. Triduum mám na zřeteli ponejvíce i v dalších statích.

Pro třídenní exercicie radím podle nabyté a osvědčené zkušenosti tento r o z v r h l á t k y:

a) **C e s t a s p á s y**. Všechny vztahy, jež může člověk k někomu na světě mít, jsou vyjádřeny třemi

slovy: Já a Bůh, já a má duše, já a věci stvořené. Tím dána první trojice úvah: cíl člověka - spása duše - užívání věcí stvořených (poslední dvě možno přehodit). V předvečer před vzýváním Ducha sv. řeknu krátce, co duchovní cvičení jsou a jak se mají konat, a po pobožnosti hned 1. rozjímání (o cíli člověka). Tím se získá mnoho - nejen jedna meditace, nýbrž začne již exerciční nálada a položen základ - exercitanti už začínají „pracovat“. Dopoledne prvního dne zbývající dvě themata, odpoledne obyčejně stavovská úvaha.

b) C e s t a z k á z y - zase trias: hřích na jiném - hřích osobní - peklo jakožto následek a trest hříchu. První rozjímání o hříchu ještě večer, takže účastníci ztráví poslední hodiny dne a ubírají se na lože v náladě kající, a v této náladě i vstávají. Celý prostřední den věnován těmto vážným pravdám, i odpolední úvaha odpadne, aby nerušila exercitanta a nemísila cizorodé afekty - místo ní radno vzít rozjímání o smrti, soudu, pokání, milosrdenství, obrácení, sv. zpovědi a pod. Jaké rozjímání večer? Nejraději už začínám cestu osvětňou. Záleží však na stavu exercitantů. Vidím-li, že cesta očistná ještě nerozvinula u většiny všech účinků, trvám ještě při ní a vezmu některé z uvedených themat nebo o utrpení Páně.⁸

---

⁸ Zdá se, že si zde dovoluji (jen v triduu!) odchylku od plánu ignaciánských exercicií. Není to však nikterak proti jejich duchu. Afekty provázející rozjímání o Kristu trpícím jsou jednak soustrast s trpícím Spasitelem, jednak lítost nad hříchy, jimiž jsme utrpení Páně zavinili; hodí se tudíž docela dobře toto rozjímání za závěr cesty očistné, kde sv. Ignác beztak meditace o hříchu končí pohledem ke kříži a prosbou k Ukřižovanému. Protože z „druhého týdne“ lze do tridua vložit jedno, nanejvýš dvě rozjímání, nezdá se mi být psychologickým, po skončení očistné cesty naplnit duši afekty povznášejícími, a sotva v nich chvíli pobyla, zase se vracet v rozjímání o trpícím Spasiteli ke kajícím, jež krátce před tím opustila. Něco jiného jest v osmidenních exerciciích,

c) Cesta utvrzení. Večer: osoba Kristova, Kristus Král, Kristus náš vzor, následování Krista, Srdce Ježíšovo. Poslední den - tu má exercitátor značnou volnost. Kromě rozjímání o Kristu Pánu a stavovské úvahy odpolední možno vzít themata přiměřená stavu a povolání přítomných: církve, dílo Kristovo; víra, jež nás s Kristem spojuje; o dvou korouhvích (přiměřeně pochopení exercitantů!); nejbl. Panna. Z cesty spojení lze vzít nanejvýš jedno nebo dvě rozjímání: nebe, láska, Eucharistie (nejlépe jako závěr ráno před společným sv. přijímáním). O modlitbě lze mluvit na začátku („člověk jest stvořen, aby Boha chválil“) nebo na konci (cesta spojení!) nebo lze vzít o ní vhodnou četbu. Nelze-li vřadit úvahu o sv. zpovědi, lze ji též nahradit četbou - ostatně zpytování svědomí jest v rozjímání o vlastních hříších, lítost a předsevzetí proniká celou cestu zkázy, takže zbývá promluvit o tom, jak sv. zpověď konat; toho někdy není vůbec zapotřebí, na př. při exercitantech, kteří často k sv. svátostem přistupují.

Jak upravit **denní pořádek**? Pro ty, kteří se nedovedou sami zaměstnat, se mi nejlépe osvědčil tento:

V 6 hodin ráno pobožnost a mše svatá; po snídání ne více než půl hodiny volno.

$\frac{1}{2}$ 8 nebo $\frac{3}{4}$ 8 I. rozjímání.

9 nebo $\frac{1}{4}$ 10 společná četba (asi 20 minut).

$\frac{3}{4}$ 10 nebo 10 křížová cesta, bez zpěvu, asi 35—40 minut.

$\frac{3}{4}$ 11 nebo 11 II. rozjímání.

12 nebo $\frac{1}{4}$ 1 oběd, návštěva Velebné Svátosti, oddech.

---

kde z „druhého týdne“ se může vzít rozjímání několik, takže v nich pobudeme dva až tři dny. Pak lze přejít k „třetímu týdnu“ (utrpení Páně). - Co se týče rozjímání o milosrdenství, lze je v triduu vynechat, ačli každá meditace cesty očistné zakončila podle předpisů sv. Ignáce úvahou o Boží slitovnosti a prosbou za smilování. Tím získáme zase jedno thema.

2 nebo $\frac{1}{4}$ 3 růženec, spojený případně s litaníí neb jinou pobožností.

3 úvaha nebo III. rozjímání.

$\frac{1}{2}$ 5 krátká pobožnost.

5 společná četba jako dopoledne.

(Lze spojit: $\frac{3}{4}$ 5 četba a pobožnost.)

$\frac{3}{4}$ 6 IV. rozjímání.

8 nebo $\frac{1}{4}$ 9 nebo $\frac{1}{2}$ 9 večerní pobožnost.

Lze též upravit takto:

10 růženec.

$\frac{3}{4}$ 11 II. rozjímání.

12 oběd, návštěva nejsv. Svátosti, oddech.

2 křížová cesta.

Přednost dávám prvnímu způsobu, protože po poledni bývají unaveni, takže lépe se hodí růženec (v zahradě, je-li možno) než křížová cesta, jež trvá déle a vymáhá větší pozornost.

Nepsychologické jest, jdou-li rozjímání rychle za sebou. Exerçant ještě neassimiloval („nestrávil“, nepronikl) první, a již je tu další, a on po krátkém oddechu musí zase celou hodinu upírat pozornost k těžkým pravdám, načež následuje několik hodin prázdných. Mezi rozjímání budiž vložena vždy buď pobožnost nebo lehká četba, aby si duch oddechl a nebyl stále „v permanenci“. Rozhodně p o c h y b e n ý je tento pořádek:

6 hodin mše sv.

8 nebo dokonce $\frac{1}{2}$ 9 I. rozjímání.

10 II. rozjímání.

$\frac{1}{2}$ 12 četba.

2 růženec (ještě hůř: 2 III. rozjímání... v tuto hodinu sotva kdo je s to pozorně je sledovat!)

3 III. rozjímání.

5 IV. rozjímání.

$\frac{1}{2}$ 7 večeře.

8 nebo $\frac{1}{2}$ 9 večerní pobožnost.

Mezi prvním a druhým rozjímáním, jakož i mezi třetím a čtvrtým jest jen hodinová mezera, mezi druhým a třetím čtyřhodinová, krom toho příliš mnoho volného času... dlouhou chvílí nemají co

dělat a rozptylují se, jak dovedou. Jen při exerciciích dávaných řeholníkům nebo sestřám není nebezpečí, že by volného času nedovedli správně užít. Viz dole str. 42. Leč i u nich nutno střídat rozjímání s pobožností a nedat dvě rozjímání bezprostředně za sebou.

Komplikovanější jest věc při dvou denních exerciciích. Tyto jsou pouze náhražka... z nouze, nelze-li jinak. - Pak pokládám za nutné, aby bylo denně pět rozjímání - dvě obvyklé délky, tři zkrácená, a sice takto:

V 6 hodin ranní pobožnost.

$\frac{1}{2}$ 8 I. rozjímání (35—40 minut).

$\frac{3}{4}$ 9 krátká četba, návštěva Velebné Svátosti.

$\frac{1}{2}$ 10 II. rozjímání (35—40 minut).

$\frac{3}{4}$ 11 růženec.

$\frac{1}{2}$ 12 III. rozjímání (30—35 minut).

$\frac{1}{4}$ 1 nebo $\frac{1}{2}$ 1 oběd.

$\frac{1}{4}$ 3 nebo $\frac{1}{2}$ 3 křížová cesta.

$\frac{1}{4}$ 4 IV. rozjímání.

$\frac{3}{4}$ 5 četba, pobožnost.

$\frac{3}{4}$ 6 V. rozjímání.

Není-li možno vzít tři rozjímání dopoledne, nutno upravit pořádek takto:

Dopoledne jako na str. 36.

$\frac{3}{4}$ 2 četba (krátká!), návštěva nejsv. Svátosti.

$\frac{1}{2}$ 3 III. rozjímání (30—35 minut).

$\frac{3}{4}$ 4 četba.

$\frac{1}{2}$ 5 IV. rozjímání (35—40 minut).

$\frac{3}{4}$ 6 růženec.

$\frac{1}{2}$ 7 V. rozjímání (35—40 minut).

Themata: V předvečer o cíli člověka; 1. den dopoledne: spása duše, stavovská promluva, užívání tvorů, hřích andělů, hříchy vlastní. 2. den: věčné zavržení, poslední věci člověka, království Kristovo, stavovská promluva nebo jiné volné thema. Maria Pan-
na. Závěr: Eucharistie. - Vymáhá-li situace, lze hřích andělů spojit s hříchy vlastními (pak ale nestačí 35 minut), večer věčné zavržení, druhý den ráno poslední věci člověka, a uvolněného rozjímání užít pro

thema zpověď (je-li nutno), milosrdenství, pokání, nebo z cesty osvětlné církev a pod.

Teď několik slov o exerciciích „p r o p o k r o č i l é“. Tento výraz jest vlastně nesprávný - kdož by nebyl udělal zkušenost, že mnohdy ti, kdož konají exercicie po prvé, jsou v duchovním životě i v dokonalosti pokročilejší než ne jeden nebo zvláště ne jedna, která se honosí, že „už je tu po triadvacáté“? Správně se má říci: „Exercicie pro ty, kteří je již konali.“ Slyšet rok co rok (v triduu) táž rozjímání... Bylo by žádoucí, aby pro ty, kteří konali duchovní cvičení již dvakrát nebo třikrát, a u nichž nevyšla naprázdno, se konaly zvláštní turny. Cesta očistná, naprosto nezbytná těm, kteří přicházejí po prvé, se zkrátí, a cesta osvětlná rozšíří - rozumí se, že přesně v mezích svatoignáckých exercicií.

Kterak volit a uspořádat themata?

V předvečer rozjímání o cíli člověka.

První den: I. rozjímání buď o spáse duše nebo o užívání tvorů - jedno z obou tedy vypadne, ale nahradí se četbou ze vhodné exerciční příručky - četba trvá tentokrát déle (asi 30 minut).

Křížová cesta.

II. Stavovská úvaha.

Odpoledne tři kratší rozjímání - napřed však četba (půl hodiny!) o hříchu andělů.

III. Hříchy vlastní.

Bolestný růženec.

IV. Věčné zavržení.

Pobožnost kající (k trpícímu Spasiteli a pod.).

V. Poslední věci člověka (smrt nebo soud).

Druhý den čtyři rozjím.: o království Kristově, ostatní meditace o dětství Páně (růženec radostný, křížová cesta Ve šlépějích N. 501), přiměřená četba. - Přijdou-li tíž exercitanti po třetí, vezme se látka z veřejného působení Páně (místo dětství Kristova).

Třetí den: utrpení a oslava Páně, Maria, Eucharistie, nebe, o lásce... růženec vítězný, křížová cesta Ve šlépějích N. 719, vhodná četba. (Čtyři rozj.)

Jak lze do tohoto rámce vsunout a zvláště prostým věřícím upravit na př. rozjímání o dvou korouhvích, viz Poutník kap. 24. Kdysi jsem na začátku cesty

osvětné vzal rozjímání (přiměřeně u p r a v e n é !)
o nanebevstoupení Páně; zkušenější účastník pak
prohodil: „To bylo rozjímání o království Kristově!“
(Viz Pod kor. K. 407.)

Pro o s m i d e n n í exercicie několik poznámek.
Jest radno, aby v klášteřích občas prodělali důklad-
ně fundament a cestu očistnou. Kdykoli dávám ně-
kde po prvé oktíduum, věnuji oběma plné čtyři dny.
Po druhé a po třetí stačí dva dny - ostatních šest dnů
cestě osvětné a spojení: $2\frac{1}{2}$ dne nebo 3 dny dětství a
veřejné působení Páně, $1\frac{1}{2}$ dne nebo 1 den utrpení
Páně („den smutku“), 1 den cestě spojení. Společné
modlitby (hodinky) konají účastníci v obvyklou do-
bu, pro křížovou cestu a ostatní pobožnosti si určí ve
vhodnou chvíli sami - rozjímání: $\frac{1}{2}8$ nebo $\frac{3}{4}8$, $\frac{1}{2}11$
nebo $\frac{3}{4}11$, 3, $\frac{1}{2}6$ nebo $\frac{3}{4}6$. Někde však chtějí konat
první rozjímání jak obvykle ráno přede mší sv.; zde
jest možný dvojí způsob: buďto má exercitátor pro-
mluvu přede mší sv., a pak jest dopoledne jen jedno
rozjímání (ne před 10. hodinou!); anebo konají roz-
jímání sami jako vždy - tentokráte nikoli ze své roz-
jímavé knihy, nýbrž buďto si vezmou některé z exer-
cičních rozjímání předešlého dne, nebo jim dá lát-
ku exercitátor večer (8 nebo $\frac{1}{2}9$ - pak může zkrátit
večerní rozjímání v $\frac{1}{2}6$).

Netřeba snad připomínat, že za mimořádných okol-
ností lze pořádek změnit i v exerciciích samotných.
Stalo se mi nejednou, že druhého nebo třetího dne
nastalo nesnesitelné vedro - pak nezbývalo leč odpo-
lední pořádek posunout o půl hodiny. V letních mě-
sících jest vůbec radno celý pořádek posunout - od-
polední rozjímání zvlášť.

Z p y t o v á n í s v ě d o m í za celý den konávám
spolu s exercitanty při večerní pobožnosti. Tím do-
stanou praktický návod („naučí se“), jak se má kaž-
dodenní zpytování konat a není nutno o věci mít čet-
bu neb dokonce promluvu - zase velká úspora...
beztak v triduu času až příliš málo a látky mnoho!

D e n s v. z p o v ě d i budiž v osmidenních exerci-
ciích dnem kajícím. Sv. zpověď není hlavní věcí ani
cílem exercicií, ale bez řádné sv. zpovědi vyzní exer-
cicie naprázdno. Všechna rozjímání cesty očistné na

ni připravují. Kam ji umístit? V týdenních exerciciích rozhodně na konec „cesty zkázy“, než začne cesta osvětná - ta má být nastoupena se srdcem očištěným. V třídených jest věc poněkud komplikovaná. Cesta očištná končí prostředního dne odpoledne nebo večer. Někteří však nejsou ještě dostatečně připraveni, zvláště jde-li o životní sv. zpověď. Proto ponechávám volnost: kdo chce, ať ji vykoná po posledním rozjímání cesty zkázy, ostatní až posledního dne odpoledne. U dětí ji ponechávám vždy až na poslední den; jakmile totiž svalí se sebe břímě svých dětských hříchů, nedovedou ovládnout svou radostnou náladu, a pak těžko nebo i nemožno udržet kázeň, sebranost, mlčení. Totéž platí namnoze i u menších studentů.

Z á v ě r e č n á p o b o ž n o s t - společné sv. přijímání (kdo vykonal sv. zpověď druhého dne, jde již po druhé). Tato slavnost má mít cosi podobného jako první sv. přijímání. Konávám ji tak, že slavnost rozdělím. Poslední den večer po mariánském rozjímání jest zasvěcení všech nejbl. Panně, načež apoštolské požehnání s plnomocnými odpustky. Potom před vystavenou velebnou Svátostí (píseň „Ježíši Králi“) zasvěcení božskému Srdci Páně (plnom. odp.), obnova křestního slibu (plnom. odp. - vybidnu je, aby tyto dvoje věnovali duším v očištcí) a Te Deum.⁸ Ráno eu-

---

⁸ Plnomocné odpustky při exerciciích řízených kněžími T. J.: a) za obvyklých podmínek (přijetí svatých svátostí, návštěva chrámu nebo kaple exercičního domu, modlitba na úmysl sv. Otce, na př. třikrát Ave) všem, kteří celé exercicie vykonají. b) Papežské požehnání krucifixem na konci duchovních cvičení - odpustky získá, kdo byl přítomen aspoň pěti promluvám a přijal sv. svátosti. Exercitátor může delegovat k udělení požehnání i jiného kněze (obyčejně digniorem de clero). - K tomu lze připojit ještě dvoje plnomocné odpustky uvedené v textě.

Při exerciciích redemptoristů jsou tyto změny: ad a): odpustky lze získat jednoho z tří posledních dnů, za týchž podmínek, jsou-li přítomni aspoň pěti promluvám. Ad b): odpustky lze získat posledního dne exercicií, přijmou-li přítomní sv. svátosti a pomodlí

charistická promluva a mše sv., možno-li, zpívaná. Po ní píseň „Sv. Václave“, několik minut mlčky díkučinění, „S bohem má radosti“. Část slavnosti konám večer proto, že ráno mívají odjíždějící exercitanti naspěch, a pak by se musila celá (poněkud dlouhá) pobožnost konat s chvatem, tudíž bez náležité pozornosti a nedosti důstojně.

Jak vyplnit dobu mezi rozjímáními? Tak, aby účastníci nebyli rozptylováni nebo odváděni od exercičních pravd, aby nebyla rušena „nálada“. Pobožnosti a četba musí býti přiměřeny rozjímáním. Vhodně volené pobožnosti mohou a mají zvýšit a oživit vážnost těchto svatých dnů. Zpívá-li se, má zpěv před rozjímáním cílem duši disponovat a připravit pro thema, jež jest na řadě - po rozjímání jest jeho účelem afekty utvrdit, tak aby píseň byla o z v ě n o u meditace. Smím-li navrhnout svůj způsob, pak bych radil: vhodnou četbu ať sestaví pro každý den zvlášť exercitátor sám - nejlépe, když ji vypracuje samostatně, a to tak, aby i ona byla doplněním nebo rekapitulací rozjímaných pravd. I křížovou cestu si může pro každý den exercicií sestavit sám. Prvního dne jako červená nit nechť se vine myšlenka: „Poslušný služebník Boží, poslušen Otce až k smrti, vzorem nám...“ Druhého dne: „Pán trpí a umírá za naše hříchy.“ Třetího dne: „Skrze kříž v n a d h v ě z d n o u ř í š.“ - Růženec: první den radostný, druhý den bolestný, třetí den vítězný. Jaké odchylky činím v biduu a v exerciciích pro „pokročilé“, bylo již řečeno!

Mnoho-li volného času exercitantům ponechat? Zvyklým nebo schopným samostatně rozjímat raději t r o c h u více, aby mohli soukromě o přednesených pravdách uvažovat a konat praktická předsevzetí. Jiným není radno příliš mnoho volného času ponechávat, protože nedovedouce se sami přiměřeně zaměstnat mají dlouhou chvíli a rozptylují se buď nemístným hovorem nebo nevhodnou četbou. Nejlépe by bylo, kdyby po půlhodinové nebo

---

se na úmysl sv. Otce. Není však připojena podmínka, že musí být přítomni aspoň pěti promluvám.

čtyřicetiminutové promluvě sami aspoň půl hodiny o přednesené pravdě rozjímali. Pak by mohla na denním pořádku odpadnout na př. četba. Jenže toho lze zřídka dosíci; proto nezbyvá exercitátorovi, leč aby sám podrobně každé rozjímání vypracoval, učinil nutné aplikace, ba i afekty s účastníky vzbuzoval nebo jim aspoň pověděl, které a jak mají vzbuzovat. Pak ovšem půlhodinová promluva nestačí.

O četbě jak společné, tak soukromé, ještě podotýkám: nevhodně volená, nesouvisí-li totiž s látkou rozjímání, nebo nemírně pěstovaná, může být velmi na úkor zdárnému výsledku exercicií. Četba jest jen k tomu, aby exercitant ve volné chvíli, nemaje co dělat, v mysli obnovil a prohloubil to, co v promluvě slyšel. Četba je tedy jen p o m ů c k a, nic víc. Po rozjímání si přečíst volně jednu kapitolu... to dostačí. Vhodné knihy jsou: Následování Krista, Bohumila, život podle B. Srdce Páně (P. Jaroš), Vyznání sv. Augustina, Myšlenky a rady P. Dosse (vybrané kapitoly!). Do knihy Ve šlépějích Neposkvrněné jest pojata několik statí, jež se dobře hodí za exerciční četbu: pro první den o modlitbě nebo „Den ve spojení se Srdcem Páně“, pro druhý den o hříchu a pokání, pro třetí den pojednání o Srdci Páně neb nejbl. Panně. Nejlépe však jest obírat se ve volném čase přednesenými pravdami, uvažovat, zpytovat, modlit se a konat praktická předsevzetí... ne však nemírně až do vysílení! Chce-li exercitant užít knih vydaných v této kolekci (Exerciční knihovna), radím inteligentům knihu Pod korouhví Kristovou, prostým věřícím knihu Poutník, akademicky vzdělaní mohou užít i knihy Za pravdou Kristovou.

Ideálním by bylo, kdyby exercicie konal jednotlivec, jsa veden exercitátorem, jenž by každé rozjímání přizpůsobil co nejvíce jeho individualitě, jeho duševnímu stavu a potřebám. Krom toho nutno pamatovat, že exercitátor podává jen látku (kostru) rozjímání - exercitant má ji doplnit sám „masem a krví“, t. j. vlastním uvažováním obracet pravdu na sebe, o s v o j i t s i (asimilovat), vyvozovat z ní praktické důsledky pro svůj vnitřní stav, pro situaci, v níž žije atd. Tomu se říká r o z j í m a t. Čím lépe respektuje

exercitátor individualitu exercitanta, tím větší užitek z exercicií. Dnes není možno, aby každý konal duchovní cvičení jednotlivě, proto si pomáháme stavovskými. (Viz kap. III.)

Exercitátor musí mít na zřeteli, že jeho povinností jest vypracovat rozjímání, nikoli pěkné přednášky. Zkušenost dotvrzuje, že i laikové poznají rozdíl mezi pravými meditacemi, jež v exerciciích konaných podle metody sv. Ignáce spolu souvisí, tvoříce organický celek a nutíce účastníka k přemýšlení, a mezi řadou izolovaných promluv, byť byly sebe skvostnější. Pěkné přednášky nadchnou, líbí se, řečník klidí chválu. Rozjímání vedou k poznání sebe, ke zkroušenosti, pokání, k opravdovému obrácení, a přítomní se rozcházejí ne sice „chválíce řečníka“ (P. Fr. Hatheyer T. J.), ale s pevným rozhodnutím napravit život.

O technice exercicií má knížka sv. Ignáce nemnoho, jen tu a tam nějaký pokyn. Důvod udává světec sám: ponechává exercitátorovi značnou volnost, aby přihlížející k individualitě, chápavosti a potřebám exercitantů zařídil vše, jak před Pánem pro větší prospěch jejich duší uzná za dobré (počet rozjímání, způsob pobožností atd.; viz na př. adnot. 4). Zato tím více mluví o tom, s jakým smýšlením a vnitřní dispozicí má exercitant do exercicií vstoupit.

E) Vnitřní dispozice.

První a nezbytná podmínka zdárného úspěchu exercicií jest sebranost mysli. Duch svatý nemiluje světský hluk; mluví k duši, jež se odloučila od lomozu denního života a uzavřela se do svaté samoty, jako neposkvrněná Panna s apoštoly, když se připravovali na příchod slíbeného Utěšitele a na přijetí jeho milostí. Tato samota však neznamena být docela sám se svým hříšným já, nýbrž být o samotě s Bohem. Bůh a má duše, jen ty dvě věci teď pro mne existují, nic jiného; celý svět se všemi svými starostmi, zájmy, novinkami zmizí na ty dny docela mému zraku. Bůh bude mluvit k mé duši jako kdysi Ježíš k apoštolům.

Svět prchá před samotou, aby unikl Bohu. Člověk smyslný hledá rozptýlení, aby nemusil myslet sám na sebe; být sám s sebou, t. j. jedinou hodinku s Bohem, jest pro něho mukou nesnesitelnou. (Pascal.) Proto jest mu milejší zábava než modlitba, tančírna než kostel, pobyt mezi jemu rovnými v hospodě než o samotě v pokoji. Zde jest vysvětlení, proč tak touží po rozptýlení, proč se zrovna žene do neklidu práce nebo zábav: aby zapomněl sám sebe. Týž člověk, jenž nic tak nemiluje jako sám sebe, nebojí se ničeho tak jako být o samotě s předmětem své sebelásky. Hledá (a koná) vše jen pro sebe, a neutíká před ničím tak jako sám před sebou. (Pascal.) Ale jako paprsky sluneční zadržované mlhou nemohou proniknout k tvému oku a do tvé jizby, tak světlo věčných pravd, zadržované starostmi všedního života, nemůže proniknout k tvé duši. Odejdi do samoty a mlčení! Tam se uvidíš a poznáš, jaký ve skutečnosti jsi, ne jak ti obyčejně namlouvá tvá sebeláska.

Druhá podmínka zdárného výsledku duchovních cvičení: **v e l k o d u š n o s t, o c h o t a a h o t o v o s t** vůči poznané vůli Tvůrce (adnot. 5.). Vůbec možná dispoice jest čtverá: a) **L h o s t e j n o s t a v l a ž n o s t** (netečnost) - o tom mluví sv. Ignác v poznámce šesté. Kdo se chová docela pasivně, nemá z exercicií docela nic. b) **N e d o s t a t e k d o b r é v ů l e.** „Nechci.“ (Mar. 10. 22.) Kdo vědomě klade milosti do cesty překážku (obex), tomu Pán své dary proti jeho vůli nevnucuje. „**C h c e š - l i d o ž i v o t a v e j í t i . . . c h c e š - l i b ý t d o k o n a l ý . . .**“ (Mt. 19. 17, 21.) c) **M a l o m y s l n o s t.** „Nedokáži to...“ Proč? Výsledek závisí za prvé na milosti Boží, a té ti Pán neodepře; za druhé na tvém přičinění - chtěj! Velkodušnost, jež se neděsí obětí, nebojí překážek, nevyhýbá práci a námaze, přemáhá malomyslnost, je s to dopracovat se velkých výsledků. d) **D o b r á v ů l e a o d v a h a.** „Chci.“ Tuto zvyšuje ochota: „Jsem hotov učinit, cokoli by ode mne Bůh žádal, věnuji se mu docela a neodepru mu žádnou oběť.“

Na každou velkou akci je nutno se připravit. Na velké svátky a svaté dny se církve připravuje, aby byly pro věřící opravdu dny milosti (advent, quadra-

gesima). Jest radno připravit se i na exercicie, nikoli do nich takřka vskočit a rozhodnout se v poslední chvíli. V neděli před tím jest záhodno trávit delší dobu na modlitbách a prosit za požehnání pro nastávající svaté dny. I cestou je nutno udržet se pokud možno v sebranosti. Zlořečený, kdo koná dílo Páně nedbale. (Jer. 48. 10.) O nás nechť však platí: „Blahoslavení, kteří lačnějí a žízní po spravedlnosti.“ (Mt 5. 6.) Začněme exercicie tak, jako by byly poslední našeho života, tedy přípravou na smrt. Krom toho jest nutno chránit se v těchto dnech každého, i sebemenšího hříchu, protože Duch sv. mluví a osvícení dává jen duším čistým.

Mlčení, jež se v našich krajích chvalitebně zachovává po celou dobu duchovních cvičení (jinde se tak při laických exerciciích neděje!), není sice hlavní věcí, napomáhá však neobyčejně k jejich zdárnému úspěchu a hojnému ovoci, a jest vždy spolehlivým měřítkem, jak svědomitě kdo duchovní cvičení pojímá a koná. Viz addit. 6-9.

III. Stavovské exercície.

A) Jinoši.

Sv. Ignác zdůrazňuje nejednou (na př. adnot. 4. 9. 18.-20.), že exercitátor musí přihlížet k individualitě exercitanta. Za jeho dob se nekonal ani hromadné ani každoroční exercície. Jednou v životě, a sice t ř i c e t i d e n n í, vykonal jednotlivec (obyčejně v domě řádu T. J.) za vedení exercitátora, jenž se mu cele po třicet dní věnoval. Dnes si pomáháme stavovskými exercíciemi: shromažďujeme k jednotlivým kursům věřící téhož stavu, téhož povolání, s týmiž zájmy a týmiž stavovskými povinnostmi, namnoze stejné duševní úrovň. Tudíž i se stejnými „hříchy“ a duševními potřebami... Tím se stávají exercície co nejvíce individuální a přibližují se nejvíce svému ideálu. Čím větší rozmanitost účastníků (muži a jinoši pohromadě, inteligenti, rolníci a dělníci spolu...), tím obtížnější exercície, tím menší užitek - podobajíť se spíše misii a nutno namnoze mluvit všeobecně.

Podáváme krátký návod exercitátorům, čeho třeba dbát při duchovních cvičeních jednotlivých stavů.¹ Začínáme s nejdůležitějšími, totiž s jinošskými.

Dítě jest r e c e p t i v n í, pasivní. Přijímá vše a věří bez nejmenší pochybnosti všemu, co mu kdo řekne, ať rodiče, ať škola, ať jiní - zvláště kniha. Ani mu nenapadne, že by to mohlo být jinak a že by vyprávějící mohl mít v úmyslu je oklamat. Tato dětská prostota byla příčinou výroku božského Učitele: „Nebudete-li jako maličci...“ (Mt. 18. 3.; ovšem nutno slovům Páně rozumět!) Jako rozum, tak i v ů l e dítěte jest spíše v e d e n a než aby kráčela samostatně (docela právem a nutně, sice by bylo veta po výchově!), ale sklon k samostatnosti jeví vůle daleko dříve než rozum. Ještě vzdáleno toho, aby dovedlo nebo se pokusilo samostatně přemýšlet a usuzovat, a už má „svou hlavu“. Vzdorovitost, tvrdošijnost... rádo

---

¹ Stavovské promluvy budou tvořit V. díl exerciční knihovny; jest k tisku připraven, a bude-li vůle Boží, vyjde po vytištění IV. dílu.

sáhne po tom, co mu lahodí neb co se mu líbí, i přes výslovný zákaz. Zde jest pramen tak mnohých dětských hříchů a hříšků! Neuvažuje ovšem, zda je mu věc na prospěch či nic. Přivine se k tomu, kdo se na ně usměje, rádo by bylo „velké“ a zůstává přece maličké, dětinské, naivní. Dětská léta...

Ale teď přechod do kritických let jinošského věku! Nyní nasadit všechny páky, aby hoch bez pohromy obeplul „Mys dobré naděje“, jenž jest pro něho vpravdě „Mysem bouřlivým“ - to jest úkolem jak rodičů, tak vychovatelů, k tomu mají přispět i exercicie.

Rozum jinocha se stává kritickým, až hyperkritickým. Uvažuje, spekuluje, namlouvá si (a jest hrdý), že teď už sám dovede „myslit“, a možná, že má všecku svou moudrost z novin! „Já dovedu nyní usuzovat samostatně...“ Tento sklon jest příčinou, že se dřívějších názorů rád vzdá a že je rád mění. „Dřívější jsem přijal nekriticky, teď však...“

Slovo „krise“ jest vždycky osudné, ať jde o krisi u nemocného nebo o krisi politickou, hospodářskou atd. Jinoch... není sporu, že prodělává krisi a sice nemalou, krisi, jež může mít následky dalekosáhlé a ohrozit vše.

Viklá se v něm obraz rodičů, jež jako dítě pokládal za nejlepší lidi pod sluncem, jejichž slovo přijímal dosud jako evangelium, a nyní na nich vidí nedokonalosti, nejen omyly, nýbrž i pochybení mravní. „Všichni jsme hříšní...“ to pozoruje i na těch, jež pokládal dosud za ideál!

U věřícího katolicky vychovaného jinocha se viklá i obraz církve. Temné stránky církevní historie, rozdíl mezi teorií a praxí; škola ovšem nepřispívá nikterak k uklidnění nebo k vysvětlení.

Viklá se v něm i jistota. Dosud byl o jistých věcech poučován takto, teď pozoruje, že jiní soudí a smýšlejí jinak (škola, kniha)... kdo tedy má pravdu?

Nové poznatky působí někdy skoro narkoticky na jinošskou duši, jako na celou Evropu v době humanismu a renaissance. Netušené objevy v oboru všech věd, zvláště přírodních, a rozmach zámořských objevů takřka opil celou společnost; ukázalo se, že lid-

ský duch jest příliš sláb, než aby snesl tak mocnou dávku. Deismus, vedoucí nakonec k atheismu, byl následek vědeckého a hospodářského rozmachu století Galileova a Newtonova. Così podobného prodělává jinoch, zvláště student, na rozhraní dětství. Pohrdat vši autoritou, lidskou i Boží, pokládá za projev mužnosti a velikosti ducha (Hus! Luther! Nejsou mu tito mužové vyhlašováni za charaktery a vzory statečnosti pro svůj odboj proti legitimní autoritě?), a právě tak zavrhovat a opovrhovat vším, co jest posvěcené úctyhodnou tradicí minulých dob. Žádná úcta k stáří... vše „zastaralé“ patří do starého železa. Přijde-li do konfliktu mezi třpytným zdáním a střízlivou (často trpkou) skutečností, není pochyby o tom, na kterou stranu se nakloní. Není žulovou povahou, životním bojem zocelovanou a vytríbenou! Vše jest ohroženo... Skromnost, zdvořilost, vlídnost, mírnost a zvláště poslušnost nepokládá za ctnosti, nýbrž za slabost. Klackovská léta... Kvasí to v něm, a duše jako by nebyla s to udržet opratě v rukou a ovládat nezkroceného jezdce, tělo zmítané vášní.

To vše jest ještě stupňováno zhoubným duchem moderní doby: nevalná náboženská výchova, dost často smutný život rodinný, v němž vyrostli, beznáboženská škola, následky koedukace atd. K tomu přistupují nemoci nové doby: pochybovačnost, skepse, jež vidí v kritisoání všeho stávajícího projev samostatného přemýšlení; požívačnost, která nachází svody a látku všude, jakmile se v jinošské duši tělesná vášeň probudí (v literatuře, v kinu, ve volném styku obou pohlaví); náboženská lhostejnost; netolerance a teror nevěry spojený s lidskou bází, jež se děsí být někomu na posměch, zvláště „ženskou“ zbožností; frázovitost odpůrců svaté víry, špatný příklad některých katolíků ve veřejném životě atd.

Styk s druhým pohlavím... Jinoch přichází do let pohlavní dospělosti, hledí k dívce, jak to mistrnou psychologií líčí Schiller v písni o zvonu. Společnost druhů ho již valně „nebaví“, raději mezi děvčata. Dokud vládly slušnější mravy a dbalo se

ohledu na náboženství a tím i na slušnost, bylo toto nebezpečí jakž takž paralysováno. Styk obou pohlaví nebyl daleko tak volný jako teď. Tanec byl místy jedinou příležitostí k větší volnosti. Dnes? Jde-li hoch na procházku, musí mít společníci, prázdninové cestování by ho „nebavilo“, kdyby ho neprovázelo děvče, o spolek by nestál, kdyby tam nenašel děvčata, divadlo bude hrát jen tehdy, bude-li kus mít smíšené úlohy... celý život jinocha je dnes zerotisován, přeerotisován, a to k jeho nedozírné škodě.²

V takových okolnostech vyrůstá jinoch se svou neznalostí základních pravd svaté víry a se zanedbávanými nadpřirozenými prostředky (modlitba, přijímání sv. svátostí). Jaký div, že nemaje práždné mravní opory, stává se hříčkou vnějších i vnitřních činitelů? Takto vstupuje do kritických let, v nichž si rád hraje na plnoletého. A u t o n o m i e r o z u m u... Životní problémy by nejraději rozřešil sám bez cizí pomoci, a protože to nejde, chce alespoň sám své rádce volit (knihu) - rozumí se, že takové, kteří mu konvenují (kteří jeho duši „rozumějí“, t. j. jeho choutky schvalují, všechno dovolují, nic nezakazují). Pak se honosí, že si vytvořil sám svůj „životní názor“ („přesvědčení“), jak ho k tomu navádí Natorp a jak ho za to vychvaluje Haeckel - a nepozoruje, že si jej slepil z několika cizích frází, jímž nerozumí, z několika nedokázaných tvrzení, jež někde četl nebo slyšel, z několika nezralých a povážlivých „zásad“, jež shledal a vyhle-

---

² Shakespeare líčí svým způsobem sarkasticky takové povahy: „S kým přátelí? Má každý měsíc jiného bratříčka (jiné děvče)! U něho stálost kráčí zároveň s módou v kloboucích: jiný klobouk, jiná láska. Bývaly doby, kdy muž (jinoch) by byl šel pěšky deset mil, aby spatřil výtečnou zbroj; nyní by probděl deset nocí u přistřihování novomódního kabátu. Mužnost se rozplynula v poklonkování, statečnost v lichocení; kdo dovede pořádně zalhat a na svou lež přísahat, platí za udatného jako Herkules.“ (Mnoho povyku pro nic.)

dal u jiných! Rozumí se, když už hledá radu jinde, že ji hledá tam, kde jeho smyslnost a bezuzdnost nejlépe pochodí, a je při tom pyšný na to, že teď se mu „otvírají“ oči. Temno je velmi málo uzpůsobené otevřít někomu oči! Jedním slovem: jeho loďka se dostala z klidného přístavu dětství na bouřlivé moře mezi úskalí. Jest v něm neustálý rozpor těla s duchem, fantasie s rozumem, vůle s vášní. Jeho loďka potřebuje vedoucího více než kdykoli jindy, a on jej odmítá, myslí, že je vyspělý dost, aby našel správnou cestu sám - a nevidí, že ho vedou jako na provázku ti, kteří jeho svobodě a samostatnosti lichotí!

A u t o n o m i e v ů l e - chce sám rozhodovat, chce být svoboděn a samostatný, a nevidí, že ve své honbě za domnělou svobodou bývá často zbabělým otrokem vlastní vášně, cizího (veřejného) mínění, lidských ohledů a lidské bázně. Vzpírá se proti nucení a tlaku, proti vedení a autoritě, a zbaběle podléhá posměšnému slovu. Dříve se mohlo říci, že cokoli podniká, koná s vyvinutím vší síly, živosti a energie, ať je to sbírání známek anebo kopaná. Dnes bohužel stykem s druhým pohlavím a požívatostí se stává vůle malátnou, rozum lhostejným vůči životním problémům, duše prosta všeho vzletu k výšinám. Jeho fantasie a celý vnitřní život jest zaměstnán jedině předmětem jeho vášně. Škola a jiní činitelé dokonají dílo zhouby. „Je to dovoleno, není na tom nic zlého, člověk má na to právo, mládí má svoje práva a požadavky, zdravá smyslnost... hřích jest krásný...“ Mužové, kteří jsou vyhlašováni za ideály mladé duše, nevypadají nikterak, že by ji svým příkladem přivedli na jinou cestu!

V Marii (II. str. 238) poukázáno na to, že musíme stát na stráži, aby tento moderní duch nevníkal do našich řad. Byly doby (ještě před málo desíletími), že někteří katolíci chtěli smířit v í r u s e s v ě t e m - rozumí se, že tak, že dělali nevěře co největší ústupky. Jakých výsledků se dopracovali? Nezískali Kristu nikoho, ale pro mnohé věřící se jejich fráze a návrhy staly osidlem. Při tom přímo zuřili proti těm, kteří jejich metodě nechtěli rozumět, nazýva-

jíce je omezení a podobně, až Pius X. encyklikou proti modernismu učinil jejich pochybným pokusům konec. Dnes zase chtějí někteří smířit katolickou morálku se světem, a to zase tím, že dělají co největší koncese, zvláště ohledně šestého přikázání. Vůči jistým věcem se mlčky přimhuřují oči nebo se zjevně prohlašují za neškodné, dovolené, ba i prospěšné. Schvaluje se a doporučuje se t. zv. přátelství s dívkou - jinoch prý zjemní, jeho povaha se vykrystalisuje... Sv. Augustin mluví jinak! „Vášně se nepřemůže tím, že se jí povoluje, nýbrž tím, že se jí odporuje.“ Protestant Förster, pedagog jistě zkušený, je taktéž jiného názoru; tvrdí určitě (ostatně každý rozumný to ví), že přátelství osob různého pohlaví je nemyslitelné bez erotické lásky. A což náš „moderní světec“, turinský divotvorce, jenž ve svých oratoriích vychoval tisíce jinochů - schvaloval tuto metodu? Doporučoval svým jinochům aneb užíval jako vychovatelského prostředku pěstování „přátelství“ s dívkami? Zde odkazuji na výtečné dílo Schilgenovo „Ty a Ona“ (Ty a On). Nikdo by neměl prohlašovat za dovolené, co moralisté od církve schválení označují za hříšné nebo alespoň za nebezpečné. Kdokoli měl s dušemi co dělat, by mohl z vlastní zkušenosti uvést řadu dokladů, kam neprozíraví takovými náhledy mladou duši přivedli. S radostí oběma rukama se hoch neb dívka chopí jejich zásad, raději slyší slova jejich než slovo Páně: „Zapři sám sebe.“ Po čase je prohlašují za vinníky, kteří zmařili jejich životní štěstí. Dívka, studující s vyznamenáním, začne „přátelství“, a výsledek je ten, že pro několik nedostatečných musí za půl roku opustit ústav; akademička z téhož důvodu musí nechat zcela studii. Jinoch neodpyká takové pokusy tak těžce, nejso tak citově založen, ale odpyká je někdy přece. Divím se, že při neustálém zdůrazňování významu sv. Tomáše Aq. pro katolické dogma se zúmyslně zavírají oči před Tomášem moralistou, a hlásají se (ústně!) věci, jež přímo odporují jeho zásadám. Přečtěme si, co prohlašuje za nezřízenost a lehký hřích v manželství (3. suppl. 49, 6), a táž věc jako projev „přátelství“ že by byla jinochům a dív-

kám navzájem dovolena a bezhříšná? Lidé ženoucí se za popularitou ovšem mládež svými laxními zásadami hravě získají. Ale pamatujme na odpovědnost vůči věčnému Soudci! Odpovědnost za duše, jež byly přivedeny na scestí!

Jinoši, kteří přicházejí na exercicie, nejsou z jiného těsta než jejich druzi. S jakými názory, v jakém duchovním rozpoložení, jak nepříznivě disponováni! Všimněme si napřed studující mládeže. Student vstoupí do exercičního domu jako „do jiného světa“ - věc, která na jiného působí blahodárně, na př. na jemnou dívku, žijící ve smutném prostředí školském, kancelářském, továrenském... Teď jednou za čas mezi stejně smýšlejícími, stejně jemnými dívkami. „Jsem nyní v jiném světě, v lepším světě, mezi svými... Na několik dnů ven z močálu a prachu, v němž trávím celé týdny a měsíce...“ U studenta najdeme spíš opak, zvláště přichází-li na exercicie po prvé. Slyší něco docela jiného než co mu vštěpuje profesor neb učebnice. „Teď jsem ve světě docela jiném.“ Ale běda, kdyby řekl: „Ve světě mně cizím.“ Toto poslední slovo nesmí v jeho srdci vzklíčit, o to musí pečovat exercitátor. Jak? Musí ukázat, že ví, co hýbe světem i jinou skou duší, že zná problémy dneška, že ví, si dnes lidstvo láme hlavu. Studentovi imponuje a získá jeho důvěru v edomosti; proto je radno, aby uváděl mnoho příkladů z dějin i obrazů z věd přírodních, aby činil aplikace na stávající poměry. Exercicie nesmějí učinit na studenta dojem přednášek z minulých dob, jakoby mezi exercičním domem, do něhož vstoupil, a mezi světem, v němž žije, byla bezedná propast. Musí vycítit, že exercicie mají zřetel na potřeby, tužby a otázky jeho duše, že ho vyzbrojují pro život, že mu dávají praktické směrnice, jak má ve světě žít - žít ne jako eremita ze starých dob, nýbrž jako dítě 20. století.

Exercicie nejsou apologetický kurs, ale student-ské exercicie musí mít apologetické zabarvení, aspoň první dvě nebo tři rozjímání (cíl člověka, spása duše, užívání tvorů). Nutno sice pamatovat, že duchovní cvičení nejsou pro nevěrce, jakoby dvě, tři promluvy

byly s to učinit jej věřícím a uschopnit jej k přijetí dalších pravd, kde exercicie přecházejí na pole nadpřirozeného zjevení (hřích andělů, Adamův, peklo, soud). Avšak student, i když je věřící, musí vidět, že základ, na němž stojí svatá víra i exerciční pravdy, jest nepohnutý, a že se dá odpovědět na každou námitku a zvláště na běžné fráze. Pak pohlíží k exercitátorovi s bezpečnou důvěrou a přijme ochotně i další pravdy, kde apologie nemá valně místa.

A nyní několik všeobecných poznámek o jinošských exerciciích. Kromě toho, co zjednávají všem bez rozdílu, musí jinošské duši

a) přinést hojně světla. Jeho myšlení, tak často zmatené, i jeho vnitřní život musí dostat určité, správné, jisté a pevné mravní zásady, přesvědčivé a nevyvratně odůvodněné, proti nimž by jeho skeptickokritická duše nemohla nic namítat, tak, aby volky nevolky (ale raději s radostnou ochotou než ze železného nezbytí!) musil nahlédnout: „O ně se opřít musím, nechci-li zahynout - chci-li být charakter -“ Musí dostat jasné, určité a přesně vymezené směrnice, aby nebyl trtina klátící se při každém zavanutí nějaké „časové“ fráze. Tonící se na stranu, kam vašeň táhne nebo veřejné mínění vane.

Vypěstit radostnou hrdost na svatou víru - tím, že se mu ukáže krása jejího učení a jejích svatých pravd, jakož i požehnání, jež lidstvu přinesla... krása a blahodárné působení církve, přese všechny nedokonalosti a nedostatky a lidskosti, jichž není pod sluncem prost nikdo a jež mu exercitátor nikterak nezamlčuje a nezastírá. Ukázat mu, že velcí duchové byli mužové víry (Augustin, Řehořové, Basil, Jan Zlatoústý a celá řada těchto zářivých světél až k Donu Boskovi). Upozornit, že mužové vědy, kteří si svými výzkumy dobyli světového jména, byli z velké většiny věřící. (Doklady!) Tím se v jinošském srdci vzbudí radost z víry a důvěra k životu z víry. „Vyfotografovat“ před jeho zrakem několik postav, jež by mu imponovaly: z oboru věd, z kulturního boje (Windthorst, Mallinckrodt) a jim příbuzné (Gar-

cia Moreno, Tomáš Morus, O'Connell atd.). U jinocha nutno zvláště a co nejvíce přihlížet k tomu, aby nepozbyl víry. Je třeba utvrdit ho ve víře, jednak pro nebezpečí, jimž jest exponován daleko více než dívka, jednak proto, že zkušenost učí: dokud si jinoch uchová víru, jest chráněn proti mravní zkáze, a klopýtne-li přece, zase vstane, zatím co hoch bez pevné opory víry utone. Víra jest mu štítem proti střelám d'áblovým (Ef 6. 16).

c) Vlétat mužnost. „Nestyď se za sv. víru, zbabělost jest muže nedůstojná. Jest víra snad něco tak špatného nebo ubohého, že bychom se měli nebo musili se svým přesvědčením skrývat a tlačit do kouta? Buď muž, buď celý muž, buď celý katolík a ne polovičatý!“ Povinnosti sv. víry: mše sv. . . . slušné chování v domě Božím!

d) „Buď charakter, buď jako dub v bouři, ty, o něhož se jednou budou opírat jiní!“ Dát jinochovi neochvějnou oporu do životního boje a bouře. Vážné pojmání života. „Ne samým smíchem živ jest člověk.“ Charakterní jinoch se nikdy nedotkne dívky, aby jí zneužil. K charakteru patří svědomité plnění všech povinností náboženských! Napravit chybu, které jsem se dopustil! Chybit je lidské, v chybě setrvat je d'ábelské, chybu napravit je rytířské! Sv. zповěď, kterou chci napravit bezpráví Bohu učiněné, není tedy pro muže ponižující, nýbrž projev, že má smysl pro právo a spravedlnost, důkaz, že jest charakter. Tím

e) se dávají jinošské duše v znešené motivy. Ne pouze strohé „musíš, nesmíš.“ Vypěstit v něm vědomí odpovědnosti . . . odpovědnosti vůči rodině, kterou si jednou založí a již jest už nyní povinen, aby se dopracoval postavení, aby nerozplýtl své zdraví a tělesné síly hříchem.

f) O poměru k dívce a volbě stavu jest nezbytně nutno se zmínit - modo delicato! Upozornit na nebezpečí, ukázat podlost jistého jednání, jež je dnes na denním pořádku a jež se ani za hřích nepokládá (zrušit věrolomně dané slovo, neupřímnými sliby nebo přetvářkou lákat a svádět, zlomit květ, pošlapat lilii), jakož i na to, jakou zkázu tě-

lesnou i duševní působí tělesný hřích (lékařské autority!).

g) Jelikož přirozené motivy samy sebou nestačí, aby byl jinoch s to podjat se urputného boje s divou vášní, nutno mu dát i nadpřirozené. Ukázat mu vznešené ideály, na nichž by se vzdělával a v jejichž šlépějích by spěl k výšinám - Krista, nejsvětější Srdce Ježíšovo, a jeho Neposkvrěnou Matku, ideál nedotčené čistoty a panenství. Upozornit ho

h) na prostředky, jež mu podává sv. víra: modlitba, sv. přijímání. Pěstovat mužnou zbožnost... přijímání sv. svátostí, úcta mariánská a růženec nejsou nikterak známka zženštilé zbožnosti! Správný pojem pravé zbožnosti („Kristus Pán miluje ohnivě, podnikavé duše“), jakož i správný pojem víry a církve (prvek božský - lidský) - jen tak jest možno, aby si víry vážil, církev miloval, do jejího života se vžil a zájmy její (Kristovy!) učinil zájmy svými.

i) Jinoch miluje život, podnikavost. Upozornit ho tedy, že sv. víra mu poskytuje nesčetné příležitosti, aby uplatnil sebe i své schopnosti - sv. víra není mrtvá litera ani zkamenělina, nýbrž život. Ani řady čistě rozjímavé nevedly život ztrnulý, zkostnatělý, nýbrž život práce, ať jejich členové mýtili lesy nebo psali knihy nebo vychovávali mládež. Tím spíše věřícímu ve světě podává sv. víra dost a dost příležitostí k apoštolské činnosti. „Spějte sem ke Kristu, kdožkoli máte velké aspirace a toužíte veliké věci vykonat...“ (Bern. Vig. Nat. I. a exerciční rozjímání o království Kristově.) Světci jako Xaver, Vincenc Paul., Bosko... jaká titanská podnikavost a síla! Lze poukázat též na to, že ani liturgie církve (mše sv.) není mrtvá, nýbrž plná života a životnosti, jest děj (actio), vynikající dramatičností a spádem.

j) Probouzející se „muž“ se projevuje v jinochovi i sklonem ke spolčování. Rád se pohybuje a jedná ve sdružení s jinými, ať jako předseda nebo jako člen. Raději ve spolku než u maminky... Toho nelze při exercičích opominout. Katolická sdružení mají nadto výhodu, že se jinoch za víru nestydí a nebojí se ji projeviti, vidí-li, že není osamocen. Časté-

ho přijímání sv. svátostí lze u jinochů pravidelně dosíci jen tam, kde jsou spolčení. Schválit a doporučit jim katolické spolky, ale upozornit, že v katolickém spolku nejsou ex lex, nejsou dispensováni od desatera - i pro ně platí (a to vyšší měrou) Boží přikázání - také o blízké příležitosti! Varovat před smíšenými spolky, kde jsou obě pohlaví pohromadě! Ve spolku mají větší povinnost chránit se zlého, protože tam jsou všem, věřícím i nevěřícím, na očích, a každé provinění jest veřejné pohoršení, zatím co jednotlivec jest i se svým hříchem více méně skryt. Zdůraznit: j e n d o b ř e vedená sdružení odpovídají svému účelu - nežli špatný spolek, raději žádný spolek.

k) Nezapomenout na p o v i n n o s t i k r o d i č ů m, zdůraznit IV. přikázání. Taktéž se zmínit o chování vůči sourozencům, příbuzným, o skromnosti vůči starším, slušnosti vůči rovným - pryč s neotesaností a klackovitostí!

Abych předešel nedorozumění, upozorňuji, že nelze o každé z těchto věcí mít zvláštní promluvu - pak bychom neměli exercicie, nýbrž konference. Chci říci, že tímto d u c h e m musí být jinošské exercicie p r o n i k n u t y. Jinoch si pak odnese s radostnou hrdostí jasný názor životní, naučí se pravému rytířství a mužnosti.³ U pracující mládeže nutno promluvit o alkoholu, střídmosti, spořivosti, apoštolském působení (slovem i p ř í k l a d e m), o lásce k povolání, které nám Tvůrce určil (příklad božského dělníka v nazaretském domku!).

Řeč nesmí být měkká, nýbrž lapidární. Velkorysost, povznesená nad veškerou úzkoprsost a maličernost, musí být vypěstěna v srdcích budoucích mužů.

Exercicie v ústavech (pro hochy nebo dívky).

Je-li exercitátor pozván, aby dával duchovní cvičení chovancům nebo chovankám nějakého ústavu,

---

³ Kterýsi exercitátor napsal na rozloučenou studentovi: „Lebensmut, Heldenmut, Edelmut.“

musí respektovat ještě několik bodů. Především nechť se zeptá představených, zda není nic, nač by měl jejich svěřence zvláště upozornit. Povědí-li mu upřímně, co jest v jejich komunitě chvályhodného, nebude za to chovance chválit, ale nenápadně je povzbudí, a tak jejich horlivost utvrdí nebo i zvýší - (časté sv. přijímání, vzájemná láska, Mariánská družina, ačli skutečně kvete a přináší požehnání, zájem o misie, úcta k Jezulátku...). Co se nedokonalostí týče, musí mluvit tak, aby nepoznali, odkud vítr věje; tedy zase nenápadně... nejlépe vsunout do rozjímání (svědomité zachování pořádku, chování k představeným, vzájemná láska, tajné hříchy, studium...). Život Krista Pána v Nazaretě jest meditace, v níž lze překrásně vysvětlit a probrat vše; na božském vzoru svatého dítko mohou jak v obraze vidět, co od nich Pán žádá. Božský Spasitel poddán své panenské Matce a pěstounovi, protože tak byla vůle Otce... pracuje v dílně, jest řemeslníkem, žije v zapadlém městečku atd. atd... Společný život v komunitě musí být od exercitátora respektován, a při tom lze upozornit i na jeho výhody: jest dobrou školou pro život, učí je, jak se mají snášet a jak vycházet s jinými, kteří jsou docela jiné povahy, jiných názorů atd. - tak to bude jednou i v životě.

Vychovává-li nebo vzdělává-li ústav pro určité povolání, musí být na to vzat hojně ohled. V malém semináři, kde se většina chovanců připravuje na vstup do alumnátu, lze nespočetněkrát upozornit drobnými poznámkami na krásu a vznešenost stavu, jímž se hoch navždy zasvěcuje službě Boží a práci o spáse duší. Chovankám rodinné školy, kde se připravují pro život v manželství, dá jiné pokyny než chovankám studujícím na obchodní škole, jež tedy co nevidět se rozejdou do kanceláří, a jiné pokyny zase chovankám učitelských ústavů atd. Nechť pamatuje, že mnohé z nich v klášterním ústavě konají exercicie po prvé - a n a p o s l e d v životě! Proto nutno zvláště bedlivě se na ně připravovat a vyzbrojit přítomné co možná důkladně. Představeným z toho plyne povinnost, aby zvláště mládeži posílali exercitátory co nejvhodnější a nejdovednější,

protože na těchto duchovních cvičeních neobyčejně mnoho záleží.

D ě t i.

V poslední době se činí pokusy i s dětskými exerciciemi. Jde-li o pravé ignaciánské exercicie, pak je jisto, že děti nejsou s to pochopit význam a dosah exercičních pravd. Buďto odejdou neuspokojené, protože nerozuměly, a tím je odvedeme od duchovních cvičení navždy; nebo se jim dostalo promluv přiměřených jejich chápavosti, a pak je lze nazvat exerciciemi jen v širším smyslu - nikoli ignaciánskými. Proti takovým jednodenním nebo vícedenním reko-lekcím ničeho nenamítám.

Radno však připustit k ignaciánským duchovním cvičením mládež vycházející školu. Hoch nebo dívka 14-15letá už je s to, aby exerciční pravdy pochopila, a při vstupu do života jest vhodná příležitost poučit je o věcech, o nichž snad už nikdy slyšet nebudou: volba stavu, smíšené manželství - přiměřeně jejich věku! - nebezpečí, jež na ně číhají a jichž se musí varovat: špatná společnost, četba atd. Zvláště dívky třeba poučit, aby byly na stráži. Mnohá nezkušená se dala svést a utonula jen proto, že nebyla včas upozorněna.

Exercicie pro mládež vycházející školu se velmi osvědčily. Někdo jest jimi získán pro exerciční hnutí, a jiní, kteří později sotva kdy exercicie budou konat, byli zachyceni a vyzbrojeni nutnými směrnici v poslední hodinu, kdy je katecheta vůbec zachytit mohl.

B) Dívky.

Docela jiný materiál než nezkrocení a kázni neradi se podrobující jinoši jsou dívky. Dají se daleko snáze vést; proto zachovávají dokonaleji přikázané mlčení, a jejich důvěru si získá exercitátor daleko snadněji. Sdílná ženská duše se nehrozí sv. zpovědi jako jinoch, jenž nerad své nitro komu odhalí a nerad se svěruje. - Na exercicie (zvláště jde-li o první) přijde přemnohá dívka z vlastního podnětu, zatím co jinoch musí být vybídnut nebo přímo poslán. Jsou

daleko obětavější, i vůli mívají pevnější než jinoši. Že nad ně vynikají zbožností, že se nedají o víru tak snadno připravit a že sofismata prostě odmítají, je věc známá. Nadto nemá dívka zdaleka tolik obtíží ohledně sv. čistoty, ačli nestená pod smutným dědictvím po rodičích nebo si nepřivodí neopatrností těžké boje sama (četba, fantasie, pohled, neodmítnutá příležitost). Není velkou vzácností najít dívku, jež v tom ohledu obtíží vůbec nepoznala, jež si zachovala i křestní nevinnost. U jinochů jsou oba zjevy ne sice naprosto vyloučeny, ale značně řidší. Krom toho vyniká dívka větší cudností a jemností. Pro své budoucí povolání v rodině vyzbrojena i větší nežností, soucitností, milosrdenstvím k trpícím. Žije srdcem, zatím co jinoch spíše rozumem.

To vše (krom poslední poznámky) by činilo dívky ideálním předmětem pro duchovní cvičení, kdyby - - kdyby nebylo stinných stránek! A těch je dost - některé vyplývají z její přirozenosti, jiné zaviněny duchem doby. První vyjádříme třemi slovy: citovost, nestálost, marnivost (povrchnost).

Začněme s druhými. Jsou to tytéž zhoubné vlivy, o nichž byla řeč při jinoších. Výchova v rodině nábožensky vlažné neb lhostejné nebo dokonce bez víry učiní vrozenou marnivost a lehkomyšlnost druhou přirozeností, takže skoro navždy znemožňuje vážné pojetí života. Beznáboženská škola dílo zhouby dokoná. Dívka lne na vočkovaných předsudcích (husitství atd.) daleko houževnatěji než hoch . . . marná námaha chtít ji rozumovými důvody jich zbavit! Koedukace, volný styk obou pohlaví, četba ve škole vnucovaná utloukají v ní dívčí jemnost a cudnost.

K tomu přistupují nedostatky plynoucí z přirozenosti dívky:

a) Citovost a z ní plynoucí náládovost. Stačí nepatrný podnět, aby srdce vzplálo, a pak tisíc rozumových důvodů nezmůže nic proti jejímu jedinému: „Mně se líbí . . . mám ho ráda . . .“ Podléhá vlivu okamžiku, dá se uchvátit tím, co právě teď na její smysly působí, a zapomene na to, co vzdálené. Nepřikročí ke klidné úvaze, nedbá ani zásad - jak často se to vymstí při volbě stavu (snou-

bence)! U hochy je milostný poměr epizoda, u dívky životní tragédie; hoch dávno zapomněl, dívka ho nosí v srdci a modlí se za něho, když už on má dávno rodinu. Hoch obyčejně hledá v „lásce“ sebe, své potěšení; dívka miluje spíš nezištně a obětavě, nikoli aby ho vykořistila (mám na zřeteli dívky jemné - že zkažená dovede svou oběť vykořistit tělesně i finančně, je denní zkušenost).

Jsou-li oblíbenou četbou jiného detektivky, Verne, May, Dumas, čte citová dívka ráda romány, a podle nich si vykouzlí falešný svět; do života pak vstupuje bez zkušenosti, bez kompasu, bez kormidla, a dožije se trpkých zklamání. Nešťastná fantasie! Snění, budování vzdušných zámků...

Jaký vliv má citovost i na nábožnost, o tom dole.

b) Žena jest daleko měkčí než muž, dá se spíše oblomit (matka slzami dítěte, dívka slzami nápadníka) i tam, kde by měla být nepovolná a neoblomná. Ale právě tak „pracuje“ slzami i ona - ženské slzy laciné zboží, a zároveň jejich obvyklá (mnohdy silná!) zbraň, když všechny ostatní prostředky selhaly.

c) Žena se snáze vpraví do cítění jiných, je schopna opravdovější, vroucnější a účinnější soustrasti s trpícími - kolik je na světě milosrdných bratrů, kolik sester! Tuto věc vložil Tvůrce do její přirozenosti z ohledu na její postavení v rodině, kde maminka je útočištěm malých hříšníků a těšitelkou malých ztrápených. Ale právě tak sama hledá útěchu v trudných chvílích u jiných. Muž v manželství nespokojený nevypravuje každému na potkání o svých domácích křížích. Docela jinak žena - nemůže-li si postěžovat přítelce, postěžuje si třeba i té, s kterou jinak žije ve sporu. Žena se musí „vypovídat“, a není řídký zjev, že právě tato věc ji vede do zpovědnice, nikoli touha po vlastním zdokonalení.

d) Žena má v povaze, že se musí o někoho opřít; málokterá dovede jít životem samostatně. Většina proto stvořena pro stav manželský nebo pro klášter, kde ji drží regule a příklad sester, po případě představená, ačli dovede být matkou. Dívka svobodná žijící ve světě jest často držena svatou zpovědí, kde najde duchovního vůdce. Chybí-li vše a nemá-li dost ener-

gie, aby šla životem bez cizí podpory, vyvine se ve známý typus, nazývaný posměšně stará panna.

e) Žena jest daleko v á š n i v ě j š í než muž. Jako v lásce, tak nezná míry ani v nenávisti. „Není zlosti nad zlost ženskou.“ (Sir 25. 23.) Uražená pýcha ji dovede zfanatisovat, odmítnutá láska se promění v nenávist, a ta ji činí skoro nepřičetnou. Rychleji vzplane sympatiemi nebo antipatií; pro právo a čest má menší smysl, je-li spolu súčasněna láska, soucit nebo nenávist. Tento nedostatek sebekázně a sebeovládání jest patrný ve výchově (maminčin miláček - jemu se tím pro život neposlouží, a matku to o lásku ostatních dětí připraví) a vymstí se dívce, jež se dá hravě od svého hocha zpracovat, místo co by ho sama zušlechťovala. Je-li však jednou prolomena hráz kázně nebo studu, jest žena horší než muž a obrácení těžší - prostě z toho důvodu, že rozumové důvody vyzní naplano.

f) N e s t á l o s t („ženská faleš“) - plyne z citovosti. Pro co dnes horuje, vůči tomu je zítra chladná. Ne že by to nebyla upřímně myslila - není falešnější než hoch - ale „přešlo ji to.“ Proto nutno podat dívce prostředky, aby ovoce exercicií, při nichž byla snad k slzám dojata, nepominulo jako její slzy - dát jí u r ě i t ý plán pro budoucnost: měsíční sv. přijímání atd.

g) M a r n i v o s t - někdy mocnější než láska (k vůli bohatému nápadníku zamítne milého snoubence). P o v r c h n o s t - lpí na zevnějšku. Její smysl pro krásu (větší než u jinocha) spojen s citovostí a povrchností jí může být osudný. Lne k tomu, co jí je příjemné, má ráda nápadné. Pověstná ženská parádivost („móda“) má krom toho důvod ještě v jedné věci: snaha jiné napodobovat jest u ní vyvinuta mohutněji než u muže; to pak má za následek větší nesamostatnost úsudku („opičí se“). Mimoto lze ji spíše než muže ošálit lesklou frází - nemluvě o tom, že jest větší mírou přístupna lichocení; to ví dobře každý, komu jde o to, aby dívku získal, ať pro záměry nezávadné nebo přímo hříšné.

h) N á b o ž n o s t - pod vlivem těchto vlastností se stává často z e v n ě j š í, a během let může se stát

odpornou („Betschwester“), ba i pověřčivou. Nejde do hloubky, aby si osvojila ctnost, nýbrž hledá dokonalost v medailkách, v bratrstvech, modlitbičkách určitého druhu, knížkách... Její duše není ve víře hluboce zakotvená, proto snadno se vyvrátí. Hoch ztrácí víru po boji, dívka ji odhodí beze všeho boje, jde-li na př. o bohatého nápadníka (její osobní zájem!). Studentka ji zavrhne často z furiantství, chtějíc nevěrou imponovat. Zajímavé jest, že na exercicie přichází daleko více dívek než jinochů, ale mnohem méně studentek než studentů.

Nyní několik pokynů:

1. Pouze rozumovými důvody by se exercitátor u dívek velkých úspěchů nedopracoval - ač v exerciční samotě jsou jim poněkud přístupnější. První podmínka: dívky musí vycítit, že to s nimi exercitátor myslí dobře, on pak musí ukázat, že i jejich Pán a Tvůrce s nimi dobře smýšlí, i když jim jisté „potěšení“ zakazuje. Ukázat na příkladech z života! Tím roznícena důvěra v Boha a ochota držet se cesty, kterou jim exercicie ukazují.

2. Příklady z života mají zde daleko větší důležitost než u jinochů. Dívka ráda napodobí, zvláště toho, kdo jí imponuje (nebo kdo se jí „líbí“). Obrazy z přírody ji méně zajímají, ba ani doklady z dějin tak nepůsobí, vyjma studentky.

3. Nutno dostat se k vůli spíš skrze fantasi i a cítění než skrze rozum jako u muže. Fantasi i přikládá sv. Ignác v exerciciích velký úkol (compositio loci, applicatio sensuum), fantasie přivedla nesčetné mladé duše na scestí (hříšné obrazy, představy, snění), a záleží přenesmírně na tom, aby byla správně pěstěna. (Ve šlép. Nep. str. 81.) Nutno jí i v exerciciích využít, aby byla upoutána pozornost, vzbuzen zájem, prohlouben dojem (afekt). - Z toho plyne další požadavek:

4. Líčit p l a s t i c k y, konkrétně, dramaticky. Dívka má ráda drobnomalbu. Hoch si malé poznámky nebo vpleteného příkladu ani nevšimne (přehlédne), dívka okamžitě postřehne s jemným pozorovacím darem i maličkost, a na tváři zřít radostné překvapení, pochopení, porozumění.

5. Upozornit na nebezpečí jejich citové povahy. Ne omlouvat, ne zesměšňovat, nýbrž ukázat, že se musí mít na pozoru, že a jak nutno přemáhat náladovost a chvilkové vrtochy, že a proč nutno se mít na pozoru před ilusemi.

6. O dívce platí: dokud zůstane liliově čistá, uchová si i víru. Proto především nutno ke ctnosti a nědělské obrátit veškerou pozornost. Vylíčit krásu čisté dívčí duše, a aby se nestálá nedala zviklat, klást velmi důrazně na srdce prostředky, jimiž si může ctnost Mariinu uchránit. Časté sv. přijímání, úcta k Neposkvrněné - mariánské rozjímání nesmí nikdy chybět!

Tyto pokyny přijme poddajná dívčí duše vděčněji a spíše se jimi řídí než jinoch. Velmi zevrubně upozornit na nebezpečí: četba, společnost, tanec. Sváděny vlky v rouše beránčím, kteří znajíce dívčí marnivost pokoušejí se lichocením o dosažení svých černých cílů. O volbě stavu nutno pojednat zevrubně (smíšené manželství atd.).

Jejich touhy po štěstí, smyslu pro krásu a bázně před zahanbením (působí na ně daleko citelněji než na muže!) nutno dovedně využít:

Cíl člověka, spása duše - jde o tvé věčné štěstí! Zavržení - věčné, naprosto nenapravitelné neštěstí!

Hřích - co nejnázorněji vylíčit krásu ctnosti a ohavnost hříchu; smrt - jak bude vypadat v hrobě tělo, se kterým se mazlíš a na jehož sličnosti si zakládáš! Ostatně zestaráš co nevidět... krása těla, již jsi tolik péče věnovala, pomine jako luční květ, a duše?... Věnuj její kráse aspoň tolik starostlivosti co tělu!

Soud (poslední) - jaké zahanbení před celým světem, až všechny tvé hříchy budou zjevný! Všeobecná potupa, pohrdání - to vše působí mocně na dívčí duši... jen když má pevnou a živou víru!

Snad lze užít i vrozené žárlivosti jako pohnutky: „Tvé družky vysoko v nebi, krásné a oslavené, a ty...?“

Řeč exercitátorova musí být důstojná, vlídná, obdařená unkcí, protkána pěknými obrazy,

nikoli sladká, sentimentální. Chce-li někdy ridento dicere verum, nechť pamatuje: est modus in rebus - nejspíše se to hodí v odpolední úvaze, když za letního vedra jsou unaveny, nikdy však ve vážných rozjímáních cesty očištné (hřích a jeho následky). - Důstojné budiž i veškeré počínání exercitátorovo. „Důvěrnost“ nesmí nikdy překročit meze - nesluší se to ani vůči jinochům, tím méně vůči dívkám. Vzor nám budiž Kristus Pán. Jak si počínal božský Učitel? Jak by si počínal a jak by mluvil na mém místě? Schválila by mé jednání Neposkvrněná Panna? Mohla by být svědkem...?

Nutno promluvit i o věcech choulostivých, jež bych raději pominul mlčením. Ale není-li nezkušená a světa neznalá upozorněna v exerciciích, kde a kdo ji má upozornit? Má být poučena vlastní bolestnou zkušeností? Exeritátor však musí vážit k a ž d é s l o v o, aby se snad nezdálo, že chce generalisovat nebo dokonce že uráží některý stav. Zdali jisté věci řekne veřejně při promluvě nebo jenom privátně těm, které se ho táží, jest věc pastorální opatrnosti: návštěva lékaře, zvláště před nastoupením místa ve státní nebo soukromé službě, návštěva profesora, jenž se nabízí studentce, že jí ve svém bytě vysvětlí učivo, jež jí působí obtíže... Znam příklady, že se mstil a dokonce nechal propadnout tu, jež odmítla. Ale raději to než... Při všech těchto návštěvách, zvláště nezbytných, nechť doprovází dívku matka neb jiná spolehlivá osoba.

Při stavovské promluvě (volba stavu) nechť exercitátor pamatuje, že má před sebou vznětlivé dívky. Třebaže jest radno upozornit na možnost, že snad některá jest od Pána volána k dokonalejšímu způsobu života, ať ve světě v ustavičném panenství nebo v dokonalosti evangelických rad, nesmí se zapomínat na radu sv. Ignáce, že doba exercicií, kdy exercitátor oplývá duchovní útěchou, není vhodná k tomu, aby kdo nerozvážně na se vzal celoživotní závazky, o jichž dosahu a velikosti nemá jasného pojmu. Proto nesmí exercitátor mluvit o věčném zasvěcení sebe službě Boží tak nadšeně a ohnivě, že by skoro sugestivně působil na vznětlivá dívčí srdce. A kdyby ně-

která se k němu obrátila s dotazem a on poznal, že myšlenka na klášter jí přišla teprve v exerciciích, jest nutno jí vážně poradit, aby aspoň rok posečkala, uvažovala a se modlila k Duchu sv. za dar rady . . . za milost jasného poznání, zda ji Pán skutečně volá či nic.

Dívky studující.

U studentek nutno kombinovat všechny tyto pokyny s tím, co řečeno o studentech a jinoších. Jejich vzdělání je totiž činí přístupnějšími rozumovým důvodům, ba někdy je i žádají a jsou za ně vděčny. Jejich víra i čistota jest vystavěna daleko větším nebezpečím než u dívky žijící u matky. Nesamostatnost úsudku (podléhá snadno cizímu a sedne na lep lesklé frázi . . . móda . . .), ješitnost . . . „Chceš imponovat tím, že máš „s v é p ř e s v ě d ě n í“, a zatím jsi nekriticky přejala, co ti jiní namluvili.“ Ukáže-li jim exercitátor krom toho, že pronikl jejich duši dokonale („že jim vidí až na dno“), že prohlédl jejich spády a zná jejich studentskou mentalitu, získá si důvěru nadobro. Jest nesporno, že ze všech dívek studentka potřebuje exercicie nejvíce; v tom ohledu jest hodna největšího ohledu a péče, ovoce bude u ní nejtrvalejší a nejhojnější. Nač se nesmí nikdy zapomenout: zevrubně vysvětlit, jak křesťanství ž e n u p o v z n e s l o, a že (ceteris paribus) dívka Kristu Pánu vděčí daleko více než muž. Staré pohanství ji surově zotročilo a vtáhlo do močálu, moderní pohanství tak činí v rukavičkách (důkazy a doklady!). Sotva co dovede roznítit v dívčím srdci (zvláště u studentky) vděčnost, lásku a oddanost ke Kristu Pánu, sotva co ji tak pohne, aby si sv. víry vážila, aby si Neposkvřenou obrala za ideál, jako právě tato úvaha.

C) Muži.

Namnoze osmahlí prací dne i horka, prodělali „křest ohněm“ a zkouškami života vytríbení, existenčním bojem i ranami osudu zocelovaní, nejsou vznětliví jako mládež, plamen vášní (zvláště tělesné) už v nich nehoří divoce jako v dobách bláznivého

mládí, proto jsou „vyrovnanější“ - životní zkušenost je uschopňuje, aby daleko vděčněji a s větším porozuměním přijímali slova exercitátorova, dovede-li mluvit „ze života a pro život“. Co se staví mezi jinocha a slova exercitátorova? Vášeň! Ta mu namlouvá: „Nikoli, smrti nezemřete.“ (Gn. 3. 4.) Muž, daleko p ř í s t u p n ě j š í r o z u m o v ý m d ů v o d ů m, nahlédne snáze, že exercitátor „má pravdu“. Po řádných exerciciích dozná někdy akademicky vzdělaný inteligent: „Odnáším si jiné názory.“ Ve svých rozhodnutích a předsevzetích p e v n ě j š í a v y t r v a l e j š í než jinoch nebo žena. Dá-li se jednou získat, je získán pravděpodobně navždy. Jaký význam má tato okolnost pro jeho celou rodinu, jest očividné. Exerciční k á z n i se podrobí ze všech stavů nejsnáze („je to zde jako na vojně“). Z b o ž n o s t muže není nakloněna k zevnějším projevům a úkonům - čeho jest u ženy příliš mnoho, toho jest u muže příliš málo. Nejraději by byl Viktorinem (Pod korouhví K. 343) nebo Nikodémem, zůstal by rád se svým náboženstvím doma. V kostele co možná daleko od svatostánku, v koutku vzadu nebo na choru nepozorován, na průvodech a vůbec při veřejných projevech náboženských se neukázat. Svátost pokání jest pro něho opravdu „pokáním“. Do vlastního srdce nerad se vážně zahledí, n e z p y t u j e s e r á d, tím méně jest ochoten dát někomu do svého srdce nahlédnout nebo je očím jiného odhalit. Proto nemá tak jemné svědomí jako žena nebo dívka - jen srovnej svaté zpovědi mužů a žen! Muž jen několik hrubých zevnějších poklesků - copak on ví o sebelásce a podobných nedokonalostech! Životní sv. zpověď v exerciciích bývá u mužů dost řídká.

Život ve službě, v továrně, v kanceláři atd. nepřispívá k upevnění náboženského vědomí a cítění. Z v l a ž n ě n í, zapomenutí na Boha, z a n e d b á v á n í náboženských povinností - avšak náboženství, jež není ustavičně životem a skutkem prováděno, odumírá samo sebou. Už jako jinoch si navykl „kritičnosti“, správně řečeno „k r i t i s o v á n í“; proto nepřijímá bez výhrady každé slovo kazatelovo, a tento „kritický“ (vlastně k r i t i s u j í c í) duch při-

spívá k tomu, že ztrácí nadpřirozené pojmání sv. víry. Navenek odcizen, v srdci zvlažnělý, navykl si žít bez Boha a náboženství. Znemožňuje-li mu povolání nedělní mši sv., navykne-li politisování, je-li dokonce oddán více nebo méně alkoholu, jaký jest výsledek všeho? Pak horečné napětí, v němž žijeme - „Nemám kdy na takové věci (náboženské pravdy) myslet.“ Připoj ještě l i d s k é o h l e d y (muž se hrozí daleko víc než žena být na posměch), pramen vší zbabělosti, a zradí své zásady, ať doopravdy nebo jen na oko.

To jsou přednosti a stíny. Jak je respektovat v duchovních cvičeních? Zkušeností potvrzený fakt jest, že nejmocnější dojem učiní exercicie na toho, kdo je koná po prvé. Jakoby byly novým zjevením. Jde tedy o to, stůj co stůj zachytit muže, kteří jich ještě nekonali.

I n t e l i g e n c e - platí z části to, co řečeno o studujících. Ukázat jim: „Vím, komu jsem uvěřil.“ Ukázat a dokázat, že sv. víra není věc citu, nýbrž rozumu, že její pravdy nevisí ve vzduchu, že dovede svou nauku obhájit proti jakékoli námitce. Krása a vznešenost sv. víry, její poměr k vědě, požehnání, jež lidstvu přinesla; jasně vymezit pojem náboženství, církve, sociální význam pravého náboženství...

P o l i t i č t í p r a c o v n í c i . . . Nelichotit, nýbrž vysvětlit jim, co od nich žádá božský Spasitel, pro něhož pracovat jest jejich chloubou, co vlast, co občané. Nejen m l u v i t pro Pána a jeho svatou věc, nýbrž především žít podle jeho svatého zákona. Jinak by byli jako měď zvučící a zvon znějící, jejich práce prázdna všeho požehnání. Jest nerozumné jiným správnou cestu ukazovat a sám po ní nejít. Je to i nedůstojné a bezcharakterní, a Pán hrozil trestem farizeům, kteří učili a nečinili. Slovem: být p r a k t i c k ý katolík. Biskup Ketteler kdysi velmi přísně se osopil na člověka, jenž prohlásil, že pro Pána Boha vykoná více svými řečmi a novinářskými články než kdyby sám do kostela chodil a se modlil. „Myslíte si, že jste Pánu Bohu tak potřebný a církvi v naší vlasti tak nezbytný? Pán Bůh by se bez vás obešel, a církev bez vás v našem národě nevyhyne. Buďte rád, že Pán vaše služby vůbec přijímá!“ Nebát

se zavadit i o choulostivé body (prospěchářství atd.) a ukázat, že kromě špatných kněží sotva kdo v očích lidu kompromituje víru a církev jako hříšně žijící nebo pro sebe těžící veřejný katolický pracovník.

Učitelé a učitelky... Podoba se stavem kněžským! Jsou jim svěřeny duše, tedy úkol vznešený a odpovědný. Jako každý, jenž má co dělat s dušemi, může vykonat mnoho dobrého a mnoho zlého, podobně jako lékař zkušený a svědomitý nebo nevědomý a nesvědomitý. Vést je k tomu, aby své povolání pojímali nadpřirozeně, t. j. z lásky k božskému Spasiteli a z lásky k dětským duším, jež mají vzdělávat jak slovem tak zvláště příkladem. Napřed nutno si získat lásku dětských srdcí, a pak se dají hravě vychovávat. Upozornit i na práce mimo školu, mladé učitelky (kandidátky!) na jistá nebezpečí... na korektní chování ve sboru...

Profesoři si musí být vědomi, že zvláště katolický profesor imponuje jak studentovi, tak kolegům především vědomostmi. Chránit se všeho, co by ho učinilo neoblíbeným, podivínem, pedantem, směšným... ty věci by snadno mladí uvedli ve spojení s jeho náboženským přesvědčením. Krom toho dbát, aby jeho rodinný život byl bezúhonný.

Uprávníkům třeba působit na smysl pro právo: Bůh má právo na mou službu, hřích jest bezpráví, jež musím napravit... vše vhodně vysvětlit!

Někdy jest vhodné apelovat na mužnost a čest. Má čest vymáhá, abych zůstal věren danému slovu (křestní slib!); jest nečestné své „přesvědčení“ (víru!) zapírat, zastírat, přetvařovat se („dělat ze sebe neverce“), z lidské bázně se stydět za víru, o níž jsem v hloubi duše přesvědčen, a neplnit, co mi ukládá.

Služební a služebné: život Páně v naza-retské dílně. Vést je k tomu, aby byli se svým údělem spokojeni, vlít radostnou chuť k práci těm, kteří se musí živit prací svých rukou jako božský dělník tesařskou širočinou.

Sodálkové, sodálky, terciáři atd.: ve svém sdružení nečinít druhům život nesnesitelným svými nepřemáhanými nectnostmi, egoismem, protivnou povahou, jazykem, nesnášlivostí. Apoštolovat, ale na-

před příkladem než slovem. Špatným životem členů přijde družina, spolek, řád ve špatnou pověst, a jest spíše pohoršením nebo na posměch než aby ko- ho vábil a získal přírůstek nových schopných členů. Neklevetit, nežárlit, plnit svědomitěji povinnosti, jež exercicie jim na srdce kladou!

Zemědělcům, kteří mají zajištěný chléb, vysvětlit: „Ne samým chlebem živ jest člověk...“ Výše než pole stojí tvá duše, tvá rodina, duše tvých dětí a tvých služebných. Odpovědnost! Věčnost! „To, cos na- shromáždil, čím bude?“

Dělníci... Tvoří většinu společnosti; exercicie pro ně jsou tudíž obzvláště důležité a požehnané. Netřeba (a není ani radno), aby v exerciciích bylo vysloveno slovo socialista, komunista, ale nutno zřít k tomu, co dělnictvu namlouvají, a poučit o tom, kde člověk musí hledat a kde jedině najde pravé štěstí. Víra, opora a útěcha ve zkouškách a křížích života...

Všem bez rozdílu: jasný pojem víry, církve, ukázat, kam vede společnost bez Boha (francouzská revoluce...). Obnova života z víry, utvrzení nebo vzkříšení náboženského života, zdůraznit povinnosti (nedělní mše sv., páteční půst, sv. zpověď). První exercicie jsou s to provést dokonalou metamorfosu: muž přenesen do jiného světa, přesazen do jiné půdy, hledí pak na svět a na život docela jinak - nikoli brejlemi mámení, nýbrž s hlediska věčnosti.

Stavovské povinnosti: vznešené pojetí důstojnosti otcovské, svatost křesťanského manželství, budit smysl pro právo a spravedlnost; zdůraznit odpovědnost - též za to, jak dostal povinností katolického občana. Řeč musí být mužná, nikoli sladká. Obrazů méně, raději doklady z dějin a ještě lépe ze života, a více rozumových důvodů. Takt - chyby a slabosti nesmějí být zesměšňovány, abychom neodpudivili, nýbrž jen ozřejmily, aby sami viděli jejich malichernost.

Několik slov o tom, jak má vypadat křesťanský příbytek, rodinný život, rodinné svátky (oslatvit společným sv. přijímáním!)... Tajemství rodinného štěstí: plní-li všichni členové vždy a všude nej-

světější vůli Boží. Příčina nespokojenosti, rozervanosti, neštěstí: hřích v rodině.

D) Ženy.

Jako muži, mají i ony blouznivé mládí za sebou, hledí na život strážlivěji a rozumněji, slova sv. pravd spíše uznají a přijmou.

Nábožností vynikají nad muže - ale proč? Za to vděčí okolnostem, v nichž vyrostly. U maminky si spíš dívka uchová víru i zbožnost než jinoch v dílně, v továrně, ve škole, na vojně. Je-li vystavena týmž nebezpečím jako jinoch, je stejně nevěřící a snad ještě horší než on (studentky!), ztrácí všechno stud a mluví stejně neomaleně jako on (tovární dělnice), dovede ho i předstihnout v krutosti a krvežíznivosti (suffražetky!). Kromě toho přivádějí ženy nábožnost i náboženství v lehkovážnost a odvracejí od něho muže svými čistě zevnějšími projevy; ony v nich vidí všecku dokonalost, muže však odpuzují. Není na nich vidět, že by je nábožnost zušlechťovala (jazyk, protivné chování, neodložené a nepřemáhané chyby!). Často pěstují f a l e š n o u z b o ž n o s t, zanedbávají k vůli ní stavovské povinnosti (práce, rodina, děti), t v r d o š í j n ě trvají při svých náhledech a náboženských úkonech a nepřesvědčil by je ani anděl s nebe, že jednají nesprávně. Často lpí na osobě (kazatele nebo zpovědníka), jeho odchodem se rozplyne i jejich domnělá zbožnost. Z toho sklon k pověřčivosti atd. Slouží Pánu Bohu, dokud ji to t ě š í ; z m i z í - l i sladké pocity, nechá všeho - není řídký zjev, že při zklamání a velké ztrátě přijde o všechnu náboženskou oporu (v poslední válce bylo lze pozorovat... též při smrti drahých!). Naopak nelze upřít, že právě žena hledá i najde daleko více posily a zakouší daleko více útěchy sv. víry v hodinách utrpení, jež jsou u ní hojnější než u muže. Věřící žena není v utrpení tak malomyslná, snáší kříže daleko odevzdaněji a vytrvaleji. Její obětavost a odříkání jde mnohdy do krajnosti (matka a děti!). Láska sloužící, sebeobětující, sebezapomínající... Snadno se vpraví do daných poměrů a jest houževnatější než muž. Citovost

a nedostatek sebeovládání patrna zase v jistých nedokonalostech („maminčin miláček“).

To jsou přednosti a stíny ženské povahy. Tím i naznačeno, jak musí jejich exercicie vypadat a kam směřovat. Mužům je třeba vlít do žil nový život z víry (případně vzkřísit odumřelý). U žen nutno uvést je do pravých kolejí, nezdravé výhony odřezat, aby nezůstal planý, nýbrž ozdraven přinášel ovoce. Zdůraznit, že dokonalost záleží jedině v plnění vůle Boží, v ničem jiném, a že první podmínka pravé zbožnosti je život podle víry. Pryč s nediskretními pobožnostmi, se vším, co je nápadné, výstřední, pouze zevnější! Chránit se duchovní pýchy! Je-li tento základ položen a zajištěn, je celkem vše zachráněno. Na ostatní „ženské“ chyby upozornit, ale ne je zesměšňovat. Poukázat na to, že jejich jediným přítelem, nezištným a věrným, jest Kristus Pán, nikdo jiný - nejméně ti, kteří odhlasovali rozluku manželskou. Trpící Spasitel (a Bolestná Matka) jest thema, jež žena nejvděčněji a s největším porozuměním sleduje, zvláště když doplněno příklady ze života svatých trpitelek. Láska a kříž jest subdominanta ženských exercicií. Těšit, povzbuzovat, ne deprimovat. Přirozenou lásku mateřskou zušlechtit nadpřirozenými motivy. **V z n e š e n o s t m a t e ř s k é d ů s t o j n o s t i - m a t k a , s t r á ž n ý a n d ě l d o m á c í h o k r b u . V ý c h o v a d í t e k - n i k d o s á m n e d á , c o s á m n e m á . V a r o v a t p ř e d p ř í l i š n o u č i n n o s t í m i m o d ů m - m a t k a p a t ř í r o d i n ě , a n e s m í j i z a n e d b á v a t a n i p o d z á m i n k o u a p o š t o l s k é h o p ů s o b e n í .**

E) Řeholníci.

Exercicie pro sestry pokládám za nejsnadnější, a to v tom smysle, že řeholnice jsou v duchovním životě zběhlé a s askesí obeznámené. Mladý exercitátor, jenž nedávno ukončil studie, má hlavu plnou abstraktních theologických pojmů, dovede málokdy pravdy sv. víry podat laikům a zvláště mládeži v průměrném konkrétním rouše. Cvikem toho ponenáhu dosáhne, ale pro začátek bych mu radil exercicie k těm, kde není nebezpečí neporozumění nebo nudy.

Naopak sestry jsou vždy vděčny za hluboké pojetí svatých pravd a oželi snadno zajímavé příklady, jimiž nutno kořenit exercicie laické.

Do jisté míry však i tam musí být exercicie praktické a jejich stavu, zaměstnání, a situaci přiměřené. Především třeba mít na zřeteli a jim důrazně připomenout, že tvoří r o d i n u. Výraz „sestra“ nemá přece být prázdným slovem, prostým všeho obsahu! Rodina... najdeme dnes mnoho lásky v rodinách? Jak vzácný zjev najít dvojici, bratra a sestru, nebo bratry (sestry), kteří si skutečně rozumějí a pravou láskou se milují! Není ojedinělé, že i dcera řekne: „My si s maminkou nerozumíme.“ Což teprv říci o poměru syna k otci? Hledají mimo dům někoho, s kým by si „rozuměli“. Jaké „porozumění“! Dokud ho vábí tělesné půvaby, „rozumí“ si s ní a má ji rád. Uvadnou-li, přestanou-li vábit, najde-li jinde půvabnější... Kdyby chtěli zpytovat svědomí, poznali by sami, byla-li to láska či zřejmý egoismus, t. j. smyslnost a vášeň. „Rozejdeme se“ anebo ještě hůře: „Sbohem, měj se dobře“, a nedbá slz manželky ani dítek.

Proč už sv. Pavel píše o nedostatku lásky v rodině? „Kdo se o své domácí nestará, jest horší než pohan a víru zapřel.“ (1 Tim 5. 8.) Jeho slovo lze pozměnit a říci: „Kdo k svým domácím nemá lásky, není pravý učedník Kristův.“ Někdy jest sice nutno jednat podle slov Spasitelových: „Kdo nemá v nenávisti otce svého a matky své... bratří a sester svých, nemůže být mým učedníkem“ (Lk 14. 26); ale to platí jen v případě, že jsou nám překážkou v plnění vůle Boží. S otcem nebo bratrem bez víry ovšem není možné „porozumění“. Avšak kromě případu, kde nutno poslouchat Boha více než lidí, jest vzájemná láska pokrevných příbuzných povinností a ctností. Že se jí nedostává, zaviňuje nezřídka sebeláska a sobectví, jež hledá „lásku“, t. j. smyslnou rozkoš, jinde.

Proč tento úvod, jenž by vlastně patřil k laickým exerciciím? Protože řeholní sdružení, jak řečeno, tvoří rodinu, a rodinné ctnosti mají zkvétat zvláště v klášterních zdech - mezi nimi na prvním místě

bratrská (sesterská) láska. „Pánu Bohu sloužíme, jedna druhou trápíme...“ Bylo by nerozumné a provinění proti povinnosti zástupce Kristova, kdyby exercitátor zavíral zúmyslně oči před nedokonalostmi, jež se v řeholních domech vyskytují, tu více, tam méně - či je snad na světě něco veskrze dokonalé a bez vady, docela ideální a bez nedostatků? Rád věřím, že v klášteřích se více méně redukuje nedokonalosti na minimum a že se v nich skutečně Pánu Bohu slouží podle jeho svaté vůle. Ale kde jsou lidé, tam jsou lidskosti, doba exercicií jest doba vážného zpytování svědomí.

Na prvním místě vzájemná láska. Lze mluvit v obrazech. Co říci o rodině, kde jeden pro druhého nemá vlídného slova, zatím co vůči cizím se zdvořilostí a laskavostí rozplývají? Co o společnících téže firmy, kteří ze žárlivosti si maří vzájemně práci, místo co by druh druhu pomáhal? Není zisk jednoho i na prospěch druhému? Budou hráči téhož klubu hledět vyhostit ze svého středu toho, kdo dovedností nad ostatní vynikne? Tím umožní soupeřům výhru a sobě porážku! Jsou rozumní rodiče neb učitelé, když před dětmi podrývají druh druhu autoritu (ze msty, ze závisti...)? Synové světa jsou chytřejší než synové světla! Smutný pohled, když v katolických spolcích žárlivý egoismus zmaří mnohdy požehnanou práci druhého a odnímá mu chuť k práci - ke škodě duší a na velkou odpovědnost svou! Co slovo sv. Pavla? „Jen když pro Krista se něco koná - ať skrze mne nebo skrze jiného...“ To jest velký šlechtný duch! Ale naše malicherná sebeláska jest všecka nesvá, když větrí nebezpečí, že by mohla být předstížena, a v pomocníku vidí soupeře! A při tom si docela vážně namlouvá, že jí jde o slávu Boží, o „lepší“ dobro duší... Tyto zjevy v rodinném a spolkovém životě mohou být výstrahou, aby se nezahnízdily podobné nectnosti v domě Božím. Láska - toto jest ono kouzelné slovo, jež činí ze světa nesvornosti, nenávisti a závisti ráj, zahradu rozkoše. „Láska není žárlivá, nevyvyšuje se, nejedná netaktně (vulg.: není ctižádostivá), není roztrpčena, neobmýšlí zlé, nemá potěšení z bezpráví (rci: z nezdaru bližní-

ho), raduje se z pravdy (rci: z požehnání, jímž Pán provází práce bližního; 1 Kor 13. 4-6.).

Co se týče k á z n ě (zachovávání pravidel, poslušnosti), jest věc samozřejmá. Upadlá kázeň, upadlý klášter. - Nechť se exercitátor nebojí upozornit na zjev, jenž se leckde vyskytuje: v závodě se najde jeden, jenž proti šéfovi brojí, jeho rozkazy kritizuje, a mluví jako Absolon: „Kdybych já byl ředitelem . . .“ Pro „mladé“ je to zkáza a jed! Stane-li se pak takový „demokrat“ pánem, zmizí všechna „demokracie“ a jest despota.

Připomenout: „Jak jsi smýšlel v noviciátě?“ Přišel jsem, abych pracoval o spáse duší, činil jsem předsevzetí, že se budu této práci věnovat do posledního dechu. „Jen duše mi dej, Pane . . .“ Tu však žádají místo mne za kazatele mého spolubratra, a já jsem rozmrzen, uražen, prosbu odmítnu . . . Svého „rivala“ musím cvičit v pokoře, aby příliš nezpyšněl . . . Nechtějí-li mne, ať nechají . . . A při tom si myslím, že konám skutek bohulibý . . . Jak budu překvapen v den soudu, až poznám, že mi nešlo o blaho nesmrtelných duší, nýbrž že jsem hověl bídne sebe-lásce, a to ke škodě drahocenných duší! Kde moje noviciální předsevzetí?

Ale jako by bylo pochybené, kdybychom laické exercicie vyplnili samými stavovskými promluvami, tak nutno varovat se téhož úskalí při řeholnicích. V kap. X. bude vysvětleno, že jádro, ohnisko a centrum „pravých“ exercicií jest osoba Spasitele. Není-li to tak patrné v laickém triduu, je tím více třeba nezapomínat na to v týdenních duchovních cvičeních v klášteřích, a to tím spíše, že tam je konají všichni rok co rok.⁴ Viz str. 31, 40.

---

⁴ Rozjímání o hříchu nesmí být vynecháno. Jsem jist, že těžký hřích v klášteře není na denním pořádku. Ale prohlásit: „My těchto rozjímání nepotřebujeme . . .“ Což je kdo utvrzen v milosti? Té výsady se dostalo jen jedině mezi dcerami lidskými, a apoštol národů, nazvaný od Pána nádobou vyvolenou, praví o sobě, že nemá nebe absolutně zajištěné (1 Kor 9. 27).

Je-li cílem exercicií budit povolání k svatosti a dokonalosti (str. 32.), kde nutno tento cíl vši silou sledovat, ne-li v domech řeholních? Svým povoláním zavázání ke snaze po dokonalosti - jí ať hledí dosíci podle obrazu Kristova! Evangelické rady (svaté sliby) ... stále je uvádět ve spojení s dokonalým následováním Krista, jenž pro nás se stal chudým (2 Kor 8. 9) a poslušným (Fil 2. 8) ... nikoli abstraktní přednášku, nýbrž ukazovat na jeho životě! Bratrskou (sesterskou) lásku, o níž byla právě řeč, pěkně rozvést při rozjímání o životě v nazaretském domku. Přítomní musí být reformováni uvnitř, Kristus vychovatel a vzor musí ovládnout jejich nitro, a odtamtud musí pak proudit nadpřirozená síla na zevnějšího člověka, ovlivňovat jeho chování, stavovské povinnosti a vůbec celý život. Aby byly exercicie co nejlépe přizpůsobeny duchu toho kterého řádu, učiní exercitátor dobře, vyžádali si řeholní stanovy a pozorně si je přečte.

Nemalou důležitost mají exercicie pro novice (novicky). V noviciátě se kladou základy budovy, jež má stát celá desetiletí uprostřed bouří, o nichž sedmnáctiletý hoch nebo dívka nemají tušení. Co si přinesli ze světa? a) „Světského člověka“, jehož mají svléci; b) mylný názor, že to „půjde samo“; c) ilusi, že ve zdech klášterních najdou samé anděly. Tím řečeno vše - jak povinnosti novicmistrovy, tak i exercitátorovy. Neprovazovat pštroší politiku, a upozornit na různá nebezpečí včas! Jen tak bude zajištěno, že budou vždy věrně plnit, čemu se v noviciátě naučili.

V některých řádech jest zvyk, že představeným se dávají exercicie zvlášť. Zvyk rozhodně chvalitebný - exercitátor však měj na zřeteli důvody, proč se tak děje. Nikoli, aby představení dostali „něco lepšího“, nýbrž aby mohl s v o b o d n ě j i mluvit o věcech, jež těžko probírat před celou komunitou. Jsou to tedy zase stavovské exercicie. Nechť tedy odloží všechny lidské ohledy a upozorní na chyby, mnohdy nemalé a časté, jichž se vůči podřízeným dopouštějí. „Budete jednou skládat počet z duší vám svěřených.“ (Žd 13. 17.) Sotva

kdo pojal úřad představeného tak ideálně jako sv. Ignác v řádových konstitucích. Za jedno ze základních pravidel prohlásil: „Správa a řízení budiž u nás otcovské, proniknuté veskrze láskou a vlídností, s jakou Kristus zacházel se svými.“ Řád od něho založený měl být podle jeho intencí jednak rodinou, jednak vojem („compañia“, tedy doslova „legie Ježíšova“). Proto představený má dvojí úkol a povinnost, být otcem rodiny a vůdcem voje - o rodinu pečovat a ji milovat, voj vést k vítězství nad nepřáteli pravdy. Otec egoista (opilec!) učiní rodinu nešťastnou, neschopný generál má na svědomí tisíce životů, prohranou bitvu, zkázu vlasti - neprospěje nikomu leč nepříteli. I představeným platí: „Hledat vůli Boží -“ vždy a všude, ať rozděljuje úřady, ať splní neb zamítne prosbu. Rozhoduje-li spory, musí se postavit na stanovisko práva a být neoblomný; neopatrností by snadno zavinil zanedbávání pravidel! Stěžuje-li si na př. někdo, že jiný se mu plete proti pravidlům do jeho zaměstnání, nebylo by rozumné říci: „Měj trochu sebezáporu a snes to -“ Tím by zavinil přestupování stanov, a prvním průlomem se žene do lodi voda kapka za kapkou. Zvláště při visitaci a pod. musí představená hledět jediné na to, kdo jest v právu, byť viděla, že nemilé aféry se snadno zbaví jediným slovem: „Bud' pokorná... snes to...“ Ale co stanovy?

Velmi důrazně připomenout povinnost poslouchat vyšších představených. Říká se, že nedovede rozkazovat, kdo se sám dříve nenaučil poslouchat. Obměnil bych poněkud tento výrok a řekl bych: „Nedovede rozumně rozkazovat, kdo se sám nenaučil poslouchat.“ Chci říci: kdo sám ctnosti poslušnosti nenabyl, zneužívá své moci, jeho rozkazy nevycházejí z lásky a snadno roztrpčí. Již sv. Efrém si stěžuje: „Mnich, jenž přišel rovnou ze světa, poslouchat se ještě nenaučil, ale poroučet už chce a dovede...“ Moc rozkazovat obdržel představený k tomu, aby jí užíval k stavění, nikoli k boření. (Tom. Aq., kap. 5., pozn 4.)

Conformitas capitis cum membris...
Představený má být ve všem vzorem zachovávání

pravidel; velcí vojevůdci snášeli spolu s vojíný všechny útrapy válečného tažení a počínali si, jakoby byli jedním z nich. Pěkně praví sv. Ignác v řádových konstitucích generálovi: „Nechať pamatuje, že na něm záleží nejvíce, jaký bude řád..., takové bude obyčejně Tovaryšstvo, jaký bude on sám.“ Nelze říci, že to platí o každém představeném, ale bezpodstatná slova světcova nejsou. Na to nechať exercitátor vždy upozorní! Děti bývají otci často věrných zrcadlem zpovědním, v němž může poznat sebe. A bove maiore discit arare minor. Když napsal sv. Ignác pravidla pro generála řádu, pravili ti, kteří ho znali, že v tomto ideálním vzoru vylíčil nevěda sebe.

V řízení a správě musí představený spojovat pevnost a lásku. Jedno nesmí být na újmu druhému! **P e v n o s t . . .** Zachovávání Božích přikázání, za druhé zachovávání církevních přikázání (Codex iuris canonici!), za třetí zachovávání řádových pravidel: na tom musí stát, toho musí dbát a to musí vymáhat neúprosně ode všech, sám ovšem dávaje příklad.

L á s k a . . . Tou si zjedná důvěru podřízených, důvěru, jež jest k dobré správě nezbytná, jež se však nedá vynutit. Rozumní lidé se řídí příslovím: „Co se doma uvaří...“ Rozumní též nikdy netrpí, aby jim cizí do rodiny naseli plevele klevet, z nichž vzroste jedovaté býlí nelásky, nesvornosti, odcizení.⁵ Sv. Ignác v řádových stanovách píše: „Provinciál nechať nevěří bez okolků všemu, co na místního představeného podřízený žaluje.“ Tato regule se v klášterích zachovává svědomitě. Ale totéž pravidlo nutno aplikovat na stížnosti, jež cizí přinášejí představenému proti podřízenému! Světec nepraví: „Nechať nikdy nevěří... nic nevěří...“ nýbrž varuje před **u k v a p e n o s t í**. **A u d i a t u r s e m p e r e t a l t e r a p a r s !**

---

⁵ Sv. Bernard v knize De consideratione, kterou napsal a věnoval papeži Eugenovi III., bývalému svému žákovi a členovi svého řádu, dává vzácné pokyny, jak si má představený počínat. Toto dílko by se hodilo překrásně za duchovní čtení pro představené. Co se žalob týče, upozorňuje: „Budiž tobě podezřelý každý žalobce, jenž tě žádá, abys ho neprozrazoval...“

Nezakazuje tedy vyšetření, ale chce, aby představený vyšší pokud možno chránil autoritu představených místních. Pokud možno... Totéž platí i pro představeného domu: chránit autoritu podřízeného, je-li v právu, vůči komukoli. Stane se, že k němu přijde nezbedník nebo nezbednice (chovaneček, žačka) a prosí jako „vyšší instanci“, aby byl zrušen trest uložený od vychovatele nebo vychovatelky. Exerzitátor rci otevřeně: „Jaký nerozum, vyhoví-li!“ Nebo sesadit bez vyšetřování ředitelku mar. Družiny, protože „jistě“ ji nechtěly!

Radno též vsunout poznámku o účelovém jmění - toho se nesmí nikdo ani dotknout, děj se co děj. Pak uvést několik příkladů pro každý z „devíti cizích hříchů“ - na příkladech věc lépe ozřejmí. Konečně důrazně připomenout, že představený má nejen práva, nýbrž i povinnosti vůči podřízeným - řád má povinnosti vůči jednotlivcům. Jest hřích přetěžovat podřízené prací tak, že pro duchovní život nezbude ani chvílky a že stěží předepsané modlitby „odbudou“. Jest nerozum přijímat stále nové domy a nové úkoly, když počet sester sotva stačí k tomu, aby zdolaly práce již stávající! Pak nedivno, že nejedna si stěžuje: „Ve světě jsem vedla život zbožnější než teď... mohla jsem se věnovat Pánu Bohu více než teď, kdy jsem zapražena dnem a nocí.“

Nerad bych, aby tato stať byla pojata nesprávně, vykořisťována od nepřátel a odsuzována od přátel, jako bych zde vylíčil „život v klášteřích“. Je to jen zpovědní zrcadlo, nic víc. Že tyto chyby v řeholních domech se vyskytují, nebude popírat nikdo situace znalý. Že jsou na denním pořádku, netvrdím ani já ani kdokoli jiný, jenž život v řeholi zná. Vím, že dnes každé otevřené slovo se hned pojímá jako revoluce. Bývaly doby, že byla větší volnost slova než dnes! Sv. Bernard mluvil bez obalu o nedokonalostech tehdejších klášterů (Clugny), kdy přec byly v rozkvětu! Jsou-li exerzitátorovi přístupny Efrémovy Paraeneses ad monachos, dobře udělá, když si je přečte. Jak přísně a bezohledně bičuje chyby tehdejších mnichů, a přec víme, na jak vysoké mravní úrovni stáli. Světci si byli vědomi, že chyby, jež se vyskytují všude

na světě, se nenapraví zamlčováním, nýbrž otevřeným vytknutím, ovšem s přiměřenou láskou a touhou po nápravě chybujiícího.

F) Kněží.

Důležitost kněžských exercicií patrna z toho, že církevní právo zavazuje každého služebníka oltáře, aby je aspoň jednou za tři roky vykonal, a nadto je ukládá svěcencům před přijetím kteréhokoli svěcení, zatím co pro laiky podobného zákona není. Jest přiměřeno, aby byly svěřovány staršímu a zkušenějšímu exercitátorovi, jehož slova by dělníci osmahlí prací na vinici Páně přijali ochotněji a vděčněji než od toho, jenž sotva studie dokonal a stojí věkem i zkušeností hluboko pod nimi. Krom toho jest zapotřebí jednat o jistých věcech, jež by mladičkový „novosvěcenec“ vůči starším měl raději pominout. Konečně exerciční sv. zpověď... nevím, budou-li mít k němu patřičnou důvěru, bez níž se sv. zpověď neobejde.

Exercitátor si bude počínat s náležitou skromností a přátelskou vlídností, jak se sluší k bratřím v Kristu a spolupracovníkům na líše Boží. Nicméně nesmí zapomenout, že tu chvíli zastupuje Krista a mluví k nim jako učitel. Tedy pryč s lidskými ohledy a s lidskou bázni! Dopomoci k řádnému zpytování svědomí a učinit tyto dny řádnou duchovní obnovou. Chybil by, kdyby se omezil jen na promluvy o vznešenosti kněžského stavu a zavíral oči před chybami, jichž není prost ani stav svatý. Kněz - jeho povinnosti vůči Bohu, vůči sobě, vůči svěřeným drahocenným duším. Hřích, příležitost, slib sv. čistoty, stavovské ctnosti a nectnosti, povinnost vyšší dokonalosti než jakou žádá Pán od laiků. Neuslyší-li kněz aspoň zde vážné slovo o povinnosti být dokonalý a vážné vybídnutí k ní, kdy jindy nebo kde jinde je uslyší? Není-li zde upozorněn na chyby, nedostatky, nedokonalosti, na nebezpečí, jimž jest světský kněz daleko více vystaven než řeholník (styk s lidmi, spolkový život atd.), kdo ho kdy na to upozorní? Jsme lidé, slabí a křehcí, a jen tím se udržíme v milosti, stojíme-li stále na stráži. Nutno vzbudit, případně obno-

vit a vzkřísit radost ze svatého povolání; připomenout, že učedník nebude nikdy nad Mistra a že musí tudíž jako on pojímat svůj život jako ustavičnou oběť zápalnou, přinesenou z lásky k Otci pro spásu duší. Život kněžský, život oběti... Myšlenka na věčnost, duch živé víry, nadpřirozené nazírání, to vše jsou věci, jež musí být mimořádně zdůrazňovány; jsou přece nezbytně nutné každému, komu jde opravdově o to, aby byl knězem podle srdce Kristova, podle vzoru božského pastýře; jemu jsme se nabídli ke spolupráci jako dělníci prosíce ho, aby nás poslal na žeň svou. A konečně vezme, že zde zvláště platí, co řečeno na str. 33: osoba K r i s t o v a, středisko a ohnisko exercicií, musí být postavena v popředí, nikoli věnovat jí jediné rozjímání a to ještě jen takřka připojit k ostatním „důležitějším“ tematům. E x e r c i c i e nejsou pastorální kurs. Kněz, druhý Kristus, zástupce Kristův, vyslanec Kristův...

Co se b o h o s l o v c ů týče, upozorňuji na dva extrémy. Někdy exercitátor mluví jako ke kněžím, o povinnostech, funkcích, nedokonalostech kněžského života, nemaje pražádného zřetele na p ř í t o m n é požadavky a s t a v o v s k é povinnosti mladých kandidátů kněžského stavu. Jiný zase ani slovem o budoucnost nezavadí - tím jinocha budoucích nebezpečí neuchráním, budu-li mu je zastírat a popřestrosím způsobu sobě i jemu před nimi oči zavírat. Exercitátor musí p ř e d e v š í m respektovat přítomnost - zdůraznit nutnost „bohosloveckých“ ctností (zbožnost, čistota, svědomité studium, život v komunitě...); pak ale ty, kteří se již pomalu chystají opustit zátiší alumnátu a vstoupit do života, vyzbrojit k boji, ukázat na nebezpečí a na léčky ošemetného světa a jeho pomocníků, aby bez vesla a bez kompasu se nevydali na plavbu nebezpečnou a dalekou.

G) Stavovské promluvy.

Přísně vzato nepatří do rámce exercicií. Někteří exercitátoři probírají stavovské povinnosti porůznu v rozjímáních; zdá se mi však, že takto je dosti těžko probrat vše a nic nevynechat. Proto se kloním k pra-

xi těch, kteří stavovským úvahám věnují zvláštní hodinu.

Kdy? Činívám tak dvakrát: první promluva po skončení cesty spásy, tedy první den odpoledne. Tři rozjímání (cíl člověka v předvečer, užívání tvorů ráno, spása duše dopoledne) činila dost velký nárok na pozornost a soustředěnost účastníků. Po poledním oddechu, zvláště za letního vedra, když jsou beztak značně unaveni, přináší stavovská úvaha obměnu. Jest snadnější než meditace, jest konkrétní, praktická, exercitantovi blízká, a nadto na výsost potřebná. Vícekrát mne i inteligenti za ni sami žádali. Pokyny, jichž se v ní přítomným dostane, mohou okamžitě uvádět ve skutek, a jsou za ně nesmírně vděční. Jinoch před odchodem do kasáren... dívka v továrně, v kanceláři, ve škole... volba stavu (snoubenky nebo snoubence, řeholní povolání), svatá čistota (boje a zbraně)... zábava a zotavení, charita, čtvrté přikázání... jak se chovat k druhům (družkám)... V jedné promluvě ovšem nelze vyčerpat vše. Prostřední den ji vynechávám, aby nerušila vážnou náladu cesty zkázy; teprve posledního dne (zase odpoledne), než začne cesta spojení, přijde na řadu druhá - a sice před svatou zpovědí. Tím, že proberu všechny stavovské povinnosti, jest doplněna příprava k přijetí svátosti pokání. Kdo celé exercicie spolu se stavovskými promluvami pozorně sledoval a spolupracoval, nemá prazádných obtíží ani při životní sv. zpovědi.

Obtíž je ta, že látky je příliš mnoho. Zde nejde o jednu neb druhou pravdu sv. víry, nýbrž jsou to téměř všechny pravdy aplikované na nejrůznější okolnosti života. Exercitátor musí mít na zřeteli, do jakých okolností se mohou přítomní dostat, aby je vyzbrojil proti možným nebezpečím. Životní dráha jednotlivých tak spleťtá, ovlivněna tolika činiteli, situace tak nepředvídané... Na této věci jest opět zjevno, jak obtížné jest dávat exercicie společně příslušníkům různých stavů. Co dělat v takovém případě se stavovskou promluvou?

Tato úvaha zvláště musí být poseta příklady, tentokrát ze života, aby byly poučením, vzorem, výstra-

hou; musí být zajímavé (jako celá promluva), pregnantní, jedním slovem musí mluvit samy. Všechna poučení nutno uvést, pokud možno, v organický a životní vztah s pravdami sv. víry, zvláště exercičními. Kolik jinochů a dívek zachránily tyto promluvy v nebezpečí a před zkázou, o níž neměli tušení, z kolika rodin vypudily hřích a vrátily pokoj, o tom by mohl mluvit exercitátor, jenž delší dobu tímto směrem působil. Na doklad uvádím dopis exercitanta:

„Prosím vás, neopomeňte nikdy k dospívající mládeži promluvit o vznešenosti stavu manželského. Pozoroval jsem, že ti, kteří přišli z exercicií, jsou nejlépe obrnění proti lehkomyšlným hříšným známostem. Kéž by každý jinoch a každá dívka prodělala duchovní cvičení dříve, než začne vážně myslet na známost, na volbu stavu, na snoubence... Pak by nebylo tolik lehkomyšlných známostí, lehkomyšlně uzavřených sňatků, nebylo by tolik slz po svatbě. Šťastná volba jest základ šťastné a spokojené budoucnosti. Soudím, že exercicie jsou v tomto ohledu nenahraditelné. Řcete jim, že klidné a šťastné hodiny v manželském soužití jsou krásnější než opojné hodiny v lehkomyšlné známosti. Často mluvívám se svou mladou manželkou o době naší známosti, naší čisté známosti; pokládáme za své nejvyšší štěstí, že jsme ji čistě ztrávili, a za to vděčíme exerciciím. Myslím, že především jsou nutné, když se jinochovi nebo dívce blíží doba svatby. Oba by byli rádi šťastni, ale hledají štěstí tam, kde ho nalézt nemohou, v románových známostech, v milostných pletkách, ve hříchu. Ve světle exercičních pravd hledí se na manželství docela jinak, nikoli očima zhýralce ani ve světle milostných románů. Jsem jist, že náš rodinný život by byl vypadal docela jinak, kdyby byl můj otec vykonal před sňatkem duchovní cvičení...“

IV. K čemu jsem na světě?

(První exerciční pravda; viz díl II. kap. 1—3, díl III. 122 nn; díl IV. kap. 1—8.)

(„C e s t a s p á s y.“)

Cíl exercicií jest veskrze praktický: jednají se m n o u, o m é m o s u d u, o mém životě, o mé budoucnosti i přítomném povolání. Proto si nevšímají věcí ani pravd, které se mne netýkají ani nemají vztahu k mému praktickému životu. Já jsem ten, o něhož tu jde, a proto hned první den mají rozjímání za předmět m n e, třeba že to není tak jasně znát. Já a Bůh, můj poměr k němu - já a ostatní tvorové, můj poměr k nim - já vůči sobě samému: tím jest vyčerpán obsah všech vztahů, které mohu ke komu na světě mít, a tím jest i udán obsah úvah, jež tvoří základ exercicií.

„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi.“ Těmito slovy začíná Písmo sv., dogma o stvoření jest první pravda, kterou začíná katechismus, tuto pravdu učinil sv. Ignác východiskem a základem exercicií. „Člověk je stvořen od Boha...“ Z této pravdy odvodím s železnou logikou, takřka matematicky, odpověď na otázku, který jest můj životní cíl, můj životní úkol, povolání a určení. Z fysického zákona mého původu odvodím m r a v n í z á k o n y pro mé veškeré jednání a konání, pravidla a směrnice mravního života. Všechny bludy moderní doby, jak na poli nauk občanských tak všude jinde, mají svůj kořen zde. Popřeli stvoření i Stvořitele, popírají osobního Boha. Nežli se tedy exercicie pustí za svým velkým cílem, totiž provést v nás dokonalou nápravu života, musíme se shodnout o společné základně a společném východisku, abychom pak mohli se zdarem spolu postupovati vpřed. Celá budova exercičních pravd by stála na písku, všechna pozdější rozjímání by byla neurčitá a zmatená, kdyby se neopírala o tento pevný bod: „Člověk je tvor, a jako všichni ostatní tvorové od Boha stvořen a na něm veskrze závislý.“

První část exercicií, zvaná **f u n d a m e n t** (základ) a principium, východisko . . . vhodně lze říci „vstup“,¹ jest úvodem a základem c e l ý c h exercicií. Pro snadnější pochopení a zřetelnější rozlišení od části následující nazývám ji někdy **c e s t o u s p á s y**, zvláště v triduu. Fundament obsahuje pravdy r o z u m o v é (na rozdíl od tajemství), t. j. takové, jež může člověk objevit vlastním přemýšlením (bez pomoci zjevení Božího). Jest tedy terén, na němž se sejdeme všichni, kdož věříme v osobního Boha - věřící protestant, žid, mohamedán, deista; ti všichni by mohli spolu s námi poslouchat úvahy o těchto pravdách. Nauka v nich obsažená platí každému bez rozdílu - prostě proto,

---

¹ Uvertura exercicií, portál, jímž vstupuješ do jejich nádherného dómu. Vejdeš do chrámu, a tvůj zrak padne na hlavní oltář, na Nejsvětější; jsi uveden do exercicií, a zrak tvé duše jest obrácen vzhůru, k Nejvyššímu. Srovnej první neděli adventní, portál liturgického roku. Introit („vstup“): „K tobě, Pane, pozvedám duši svou . . . Cesty své, Pane, ukaž mi, a stezkám svým vyučuj mne . . .“ Duše pohlédá z prachu země k majestátu Tvůrce a prosí ho, aby ji poučil o cestách zákona svého, dávajíc tím na srozuměnou, že se chce dát od něho ochotně vést a cestami jeho přikázání kráčet. Kazatel první adventní neděle jest jednak sv. Pavel, jednak Īsaiáš. První k nám mluví v epištole: „Bratří, hodina jest, abychom ze sna povstali“, abychom se ze lhostejnosti a tuposti všedního života již rázně vzchopili - a to právě teď, na počátku cesty - a zamyslili se sami nad sebou: kam jdu, co jest mým cílem. V téže epištole udává apoštol milosti program vši naší práce o vlastním zdokonalení pro celý rok: svléknouti starého člověka (vypočítává neřesti, jež nutno odložit) - práce negativní, advent a doba svatopostní, pokání, sebezápor . . . a „obléci Krista“, práce pozitivní, velikonoční a posvatodušní doba, práce pozitivní, nabýti ctností. Podobně exercicie: svléci starého člověka - cesta očistná; obléci Krista - cesta osvětlná a spojení. Více o tom v dalších kapitolách. Kolik tu myšlenek pro úvodní promluvu! - O druhém adventním kazateli viz dole.

že jest člověk, že jest tvor, a jako takový stvořen od Boha a pro Boha.

V exerciciích pohlédneme co možná zblízka na tuto elementární pravdu, kterou zná každé křesťanské dítě. Prohlédneme ji důkladně, zpytujeme ji tak hluboko, pokud náš rozum dosáhne a dostačí, a pak si dáme otázku: „Jaké důsledky pro mne z ní plynou?“ Při prvních exerciciích užasne každý nad silou světla, jež tato pravda sv. víry do duše vlévá, dá-li se jí veskrze proniknout. Konvertita Leo Hammerstein vypravuje o svých duchovních cvičeních,² konaných

---

Sv. Ignác nazývá první exerciční pravdy a) f u n d a m e n t, základ, vzhledem k jejich vztahu k praktickému životu: musí být na nich zbudován, jimi musí být proniknuto všechno naše jednání, naše úmysly, naše rozhodování, nechceme-li být v životě břídily, nýbrž zásadní charakterové a mít určitý mravní cíl. Jediné to, co na tomto základě zbudováno, jest trvalé, vše ostatní se zhroutí. b) Nazvány též p r i n c i p i u m, východisko, jakoby byly pro exercicie tím, čím jsou první principy pro poznání: pravdy pro věřícího takřka evidentní, že nepotřebují téměř ani důkazu, nýbrž jen vysvětlení, a věřící se na ně jen rozpomene a na nich se orientuje, když toho třeba. My důkaz podáme - z důvodu, aby inteligentovi bylo jasno, že sv. víra dovede obhájit a dokázat každý článek svého učení. (Viz II. díl, kap. 1.-5.) Jak připomenuto v textu, nazývám někdy fundament cestou spásy, rozjímání o hříchu a jeho následcích (cestu očištnou) cestou z k á z y, a další rozjímání cesty osvětlné a spojení cestou u t v r z e n í.

Připomínáme, že exercicie se obracejí k v ě ř í c í m; nedokazují tedy existenci Boha. Třebaže pravda ve fundamentu rozváděná jest t. zv. pravda rozumová, t. j. lze ji poznat přirozeným světlem rozumu, předpokládá sv. Ignác, že nám jest známa z učení církve, tedy poznána. Tím se její jistota stává neochvějnou a naprostou.

² Dával mu je mohučský probošt dr. Heinrich, autor desetisvazkové výtečné dogmatiky. Velký biskup Ketteler mu po skončení řekl: „Teď znáte všechna

před složením vyznání víry: „Otevřel se mi v nich nový svět, třebaže předměty, jimiž jsem se v duchovní samotě obíral, nebyly leč pravdy, jež učí katechismus. Kdo tyto dny samoty sám neprožil, tomu bychom se marně pokoušeli učinit o nich jasnou představu.“ Nejvyšší požadavky dokonalosti a svatosti nejsou leč poslední a krajní důsledky vyvozené z této prosté a známé pravdy katechismu - netřeba leč zevrubně ji analyzovat a na všecko důsledně aplikovat!

Zaveď toho, kdo celý život ztrávil v rovině, do Vysokých Tater, pod Velký Kriváň nebo ke Štrbě - mohutnému dojmu se bude jeho duše marně vzpírat. Tak člověk, jenž s ploché cesty všedního každodenního života vstoupí na tuto první výšinu duchovních cvičení. Myšlenka věčnosti, zvláště pojem Tvůrce, vyvstane před jeho duchem s takovou mohutností a v takové velebnosti, že duše nepotřísněná kalem hříchu se sklání v hluboké pokoře před Pánem a Tvůrcem; a duše poskvrněná hříchem? Ta se mimoděk zachvěje, třebaže o hříchu a trestu nebylo učiněno ani nejmenší zmínky! Bůh, Tvůrce, se svými právy a nároky na mou službu, a já . . .

Idea Tvůrce ovládá celé exercicie - mohli bychom ji nazvat jejich duší; jest jejich východiskem, centrem i závěrem. Hned na samém prahu stojí duše před svým Stvořitelem: „Člověk jest od Boha stvořen . . .“ Bůh jest důvod jeho bytí (existence), jeho původ i jeho cíl. Zda „životní názor“ kterého člověka jest správný a jeho zbožnost pravá, posoudím z toho, jaké místo má Bůh v jeho náboženském životě, jež nutno definovat jako „živoucí poměr člověka k Bohu“. Bůh, absolutní bytost, Tvůrce, zákonodárce a pán člověka, a zároveň jeho oblažitel . . . hříšník zví brzo, že jest i soudcem duši hříšné a slitovníkem duši kající. Čí loďka se dotud na vlnách potácela, vydána na pospas každému větru vášně, hnána v nejistotě a neznalosti pravé cesty sem a tam, dostane nyní bezpečný kompas: „Tam tvůj cíl, zde cesta k němu,

---

tajemství jesuitského řádu.“ Dotud pravdy sv. víry studoval, teď je prožíval, nebo lze-li užít toho výrazu, „asimiloval“.

tuto neúprosné požadavky tvého nejvyššího Pána; chop se pevnou rukou kormidla, obrať svou dosavadní plavbu, zařid' ji podle vůle a rozkazu Nejvyššího... už svrchovaný čas, nechceš-li se ztroskotat... už jsi byl hnán na úskalí..."

Tedy význam života! Smysl a cíl lidského života! K čemu jsem na světě? Kolik jest lidí, kteří si tuto otázku vůbec kdy dali, kolik těch, kteří si ji zodpověděli, kolik těch, kteří se nad tímto problémem vážně zamyslili! Většinou se mají k této otázce všech otázek netečně - lidé, „nevědoucí, proč tu jsou, ani kam se světa jdou“. Můj životní úkol a cíl... toť přec první záležitost, o niž musí člověku jít a v níž mu musí být jasno, chce-li vést život člověka důstojný. Zůstat k této otázce lhostejný znamená skutkem (prakticky) popřít, že život má nějaký význam a vyšší cíl; tím však degradován životní program člověka na úroveň němé tváře. „Pracujeme, abychom měli co jíst, jíme, abychom byli živi, žijeme, abychom jedli.“

Jak docela jinak pojímá člověk svůj život ve světle exercičních pravd! Člověka důstojně, vznešeně, svatě. Všechny pravdy fundamentu směřují k tomu, aby nám vstípily toto vyšší pojetí života a životního úkolu.

Fundament lze rozdělit na dva díly s několika poddílly.

I. Určení člověka: já a Bůh, já tvor a můj Tvůrce.

A) Odkud? Z rukou Božích! Původ člověka: „Stvořen...“

B) K čemu? Pro Boha! Cíl člověka: „Stvořen pro Boha, k němu má spěti a má jednou dosíci věčného spojení s ním.“

II. Určení tvorů: já a tvorstvo.

A) K čemu jsou? Pro mne... abych jich užíval.

B) Jak jich mám užívat?

O druhé části jedná příští kapitola. Abstraktní pravda, vyslovená v druhém poddílu první části (K čemu jsem na světě?), nabude konkrétní formy dvojí otázkou:

a) V čem záleží toto „spěti k Bohu jako k cíli“ (tendere in Deum ut finem)? Jinými slovy: která jest cesta, jež k tomuto cíli vede?

b) Jaký význam má pro mne dosažení neb nedosažení tohoto cíle?

Na obojí odpovídají exercicie lapidárně, určitě, přesně, jakoby šlo o věc samozřejmou - a jest skutečně samozřejmá ve světle sv. víry. Odpověď na druhou otázku viz v kap. VI.; nyní si všimněme otázky první: cesta k cíli.

„Člověk jest stvořen, aby Boha chválil, ctil a jemu sloužil.“ Tato pravda plyne bezprostředně s logickou nutností z fakta původu člověka: jest pro Boha, protože jest od Boha. Oslavit Boha, to jest jeho nejvyšší, vlastně jediný úkol na zemi. „Aby ve všem byl oslavován Bůh.“ (1 Pt 4. 11.) Největším štěstím mi bude, bude-li mým životem Bůh oslaven. (Řehoř Nyssenský.) „Člověka já jsem učinil, k slávě své stvořil jsem jej... povolal jsem tě jménem tvým a řekl jsem: ‚Můj jsi ty.‘ Já jsem Hospodin, Svatý váš, Stvořitel Israele, král váš.“ (Viz Is 43.) Konat vše ke cti a slávě Boží... člověk musí tudíž o dosažení svého cíle pracovat, nespadne mu sám do klína - to jest první věc, jež jest ve slovech fundamentu zřejmá. Aplikace, jak má kdo Boha oslavovat, jest přerozmanitá podle stavu a situace jednoho každého. Slova „chválit, ctít, sloužit“ vyjadřují plně poměr rozumného tvora k Bohu... jsou vyjádřením všeho pravého náboženství a nábožnosti. „Bůh všecko ve všem.“ (1 Kor 15. 28.)

Proč nepraví sv. Ignác: „Člověk je stvořen, aby Boha miloval?“ Proč volil termín „sloužil“, čímž se postavil na stanovisko „nižší dokonalosti“, na stanovisko služebnosti, zatím co naše chloubá jest, že jsme dítky Boží, svobodní svobodou, kterou nám Kristus zjednal (Gal 4. 31)? Jednak proto, že začíná „od základu“: uvažuje, co jest člověk svou přirozeností, nikoli nezaslouženou milostí, a k čemu jest tedy zavázán svým původem a svou bytností, byť ani nebyl povýšen do nadpřirozeného řádu. Za druhé, aby nás uvaroval sebeklamu. „Milujete-li mne, přikázání má zachovávejte.“

(Jan 14. 15.) Pán označil tedy sám za neklamnou známku pravé lásky zachovávání jeho příkazů - tedy bezvýhradně ho být poslušen a jemu sloužit. Jak snadno pokládá člověk za lásku Boží to, co jí není! Plané horování a oplývání sladkými city! Žádá-li však od něho Bůh oběť, tu se ukáže, že byl pravé lásky daleko vzdálen, snad i docela prost. Napřed tedy ochota ke všemu, cokoli by Bůh žádal, chtěl, kázal... naučit se, aby umlkly všechny námitky a všechn odpor, všechno smlouvání, všechna přání a tužby, mluví-li vůle Tvůrce. To základ pravé zbožnosti. K lásce dojde, až bude exercitant zpracován; afektem nejčistší lásky exercicie vyznívají.

Bohu sloužit³... Člověk vůči svrchované suverénní vůli Tvůrce... Majestát vůle Boží, před nímž se musí sklonit veškerá nicotnost tvora - typická ctnost sv. Ignáce! Vůle Boží mu byla jediným směrodatným činitelem, a má jím být celému světu, veškerému jednání všech svobodných tvorů. Pojetí Boha jakožto „Pána a Tvůrce našeho“, termín, jehož světec v exerciční knížce i v řádových konstitucích napořád užívá, a neustálé odvolávání na jeho „nejsvětější vůli“ ukazuje Ignáce jako muže činu, jenž i nás chce v exerciciích v muže činu vychovat a chránit před polovičatostí a sebeklamem. Úcta k nekonečné velebnosti Boha a Pána našeho, bezvýhradné podrobení jeho svaté vůli musí oduševňovat a takřka vytvářet (formovat) veškerý život člověka. Teprve tím, že jeho náboženský život jest vůlí Boží veskrze ovládnán, dostává se mu pevného nevývratného podkladu; jeho zbožnost nezáleží pak v řadě zevnějších úkonů (farizeové!) ani v nespolehlivých citech, nýbrž jest usměřněna k pevnému cíli a tudíž vědomá. „Přijď království tvé...“ V čem však záleží království Boží, ne-li v tom, aby „jeho vůle byla jako v n e b i tak i n a z e m i“? Vůle Boží musí být pevný neochvějný nedotknutelný bod, kolem něhož jako ve veřejích se otáčí celý náš vnitřní život.

---

³ Toto slovo vyjadřuje praktickou, resp. faktickou podrobenost naší vůle vůli Tvůrce a v tom záleží veškerá dokonalost: plnit vůli Boží.

Bohu sloužit... toto slovo vyjadřuje

1. práva Tvůrce vůči mně, svému tvorů, a
2. povinnosti moje vůči mému Tvůrci.⁴

Sloužit⁵... konat, co Bůh chce, konat, jak to Bůh chce, konat, protože to Bůh chce. Ale ať nepojímáme věc pochybeně - jakoby Bůh byl napřed člověka stvořil, a pak teprve mu dal „dodatečně“ úkol jemu sloužit! Nelze říci, že řemeslník „napřed“ nůž vyrobil a pak teprve mu dal úkol, aby řezal a krájel, nebo že svíčka byla „napřed“ učiněna a pak dodatečně určena, aby svítila. Nůž byl k tomu účelu vyroben, aby krájel, svíčka jediné k tomu, aby svítila, zvon, aby zvonil. Tak i člověk: k tomu se mu od Tvůrce existence dostalo, aby ho oslavoval... jinak by ho nebyl Bůh ze stavu nebytí k životu povolal! Analogií nám budiž odvěké vyvolení Matky Boží: Maria Panna nebyla „napřed“ stvořena a pak dodatečně z mnohých vybrána za Matku Syna Božího, nýbrž od věčnosti předurčena a jediné k tomu stvořena, aby Matkou Boží byla. „Stvořil jsem tebe a řekl jsem: ‚Můj jsi ty‘...“ Tvůrce má právo na mé myšlenky, slova, skutky, na můj celý život, jako zahradník má právo na všechny plody stromu, jež štípil. Tedy nikoli oslavovat sebe, své nepatrné já, nýbrž cosi daleko vyššího a vzne-

---

⁴ Vůle Otce ovládá též poslání božského Spasitele, jest ztělesněna v jeho životě a veškerém jednání: ve vtěleném Synu Božím vidíme v nejvyšší dokonalosti, co znamená Boha chválit, ctít a jemu sloužit, učí nás tomu slovem i příkladem a vede nás k tomu, abychom se odevzdali a oddali Bohu se vším, co máme. Viz rozj. o 12 letém Ježíšovi. Kap. 10. a 11.

⁵ Exercicie mne hned na počátku přesvědčují a poučují, že je nutno, spravedливо, hodno a člověka důstojno Bohu sloužit. V této věci musí být nám jasno. Jako chleboďárce uzavře napřed se služebným smlouvu, aby bylo oběma jasno, jaké jsou vzájemné povinnosti a práva, co může jeden nebo druhý žádat a co musí plnit, tak exercicie mne poučí nejdříve o mém vztahu a poměru k Bohu. Jasná smlouva, dobří přátelé.

š e n ě j š í h o jest cílem lidského žití. Zařídí-li člověk podle této božské pravdy svůj život, zmizí z něho všechna nepravda a nesoulad, neklid a nejistota, pak není jako lístek unášený každým větrem, nýbrž pevně zakotven v přesvědčení a vědomí svého životního povolání a cíle.⁶

V úvahách o pravdách fundamentu (pokračování viz kap. V. a VI.) trvá exercitant tak dlouho, dokud jimi není veskrze proniknut. Nemělo by smyslu spěchat k dalším; bez tohoto základu by celá stavba stála na písku. Vznešenost, velebnost a velikost Tvůrce, nicotnost tvora - to jest základní tón těchto pravd. Jak mizí při pohledu na Tvůrce všechna pozemská velikost! Nejen moje, nýbrž všech tvorů! Bůh jest norma všeho, nikoli mé ubohé já. Vzbudit hlubokou úctu k Nejvyššímu, sklonit se v prach své nicotnosti před jeho majestátem, klanět se Tvůrci a Udržovateli všehomíra, to jsou afekty, jež musí tyto úvahy ve mně vzbudit. Idea Boha a Tvůrce musí být pojata co nejvznešeněji, tuto poznámku nechť nespouští exercitátor nikdy se zřetele! Závisí na tom nejen hluboké pochopení fundamentu, ale zaručen tím i úspěch dalších rozjímání - zvláště živé pochopení pravd cesty zkázy. Čím vznešeněji pojmu účastníci ideu nekonečné velebnosti, svatosti a majestátu Tvůrce i jeho suverénních práv, tím více chápou zlobu a hrůzu odboje proti němu. Ovšem nutno při rozjímání o hříchu připomenout, co o vznešenosti Tvůrce a jeho nedotknutelných práv na cestě spásy slyšeli. Je-li zvykem při exerciciích zpívat, hodí se prvního dne ke mši sv. „Bože před tvou velebností . . . Pozdvihni se, duše, z prachu . . .“ a mezi dnem přiměřené vážné písně (na

---

⁶ Při inteligentech lze zde užít i důkazů „deductio ad absurdum“: poukázat na kontradikce, do nichž se zaplete, kdo popírá první exerciční pravdu, a na smutné ovoce, jež v praxi toto popírání přináší - jak na poli mravním a náboženském, tak i sociálním, hospodářském atd. Stačí vybrat několik dokladů ze života současného i dob minulých. (Díl II. kap. 1. B. C; III. str. 234, 496.)

př. Tvůrce mocný nebes země... Blíž k tobě, Bože, blíž... Nemůže ret vysloviti...). Na začátku liturgického roku jedná církev podobně. V kněžských hodinách dostává slovo druhý adventní kazatel, Isaiáš, jenž jako málokterý prorok líčí velebnost „Svatého Izraelova“. Hned první týden nového roku: Kap. 1., 5... Radno v exerciciích číst úryvky z něho (II. str. 65), jakož i z knihy Jobovy, v níž způsobem plným nedostižné poesie, dosud od nikoho nepředstiženým, proveden kontrast: velebnost Boží - ubohost člověka. (II., str. 87 a 108; v i z t é ž III. kap. 4. a II. kap. 4.)

Dáme-li se touto pravdou veskrze proniknout, jest položen základ a možno jít o krok dále. Jest nám jasno, jaký jest náš poměr k Tvůrci - jaký jest či má být náš poměr k tvorům, kteří spolu s námi obývají zemi? Na tuto otázku navazuje další úvaha - viz následující kapitolu. -

Tato první část exercicií není (podle intencí sv. Ignáce) rozjímáním, nýbrž ú v a h o u (konsiderace). Exercitanti na tyto pravdy klidně hledí, přemýšlí o nich, dá se jimi proniknout, snaží se, aby byl o nich do hloubi duše skálopevně přesvědčen. Zde (na rozdíl od pozdějších rozjímání cesty očistné, osvětlné a spojení) převládá p o u č e n í : r o z u m musí být poučen a přesvědčen, než se v ů l e odhodlá k p e v n ý m a p l o d n ý m r o z h o d n u t í m. Síla tohoto „základu“ exercicií záleží v tom, že vnáší do duše netušené světlo. Kdo chce a dovede důsledně myslet, vidí, že nakonec stojí před alternativou: „Buď tuto pravdu přijmu - nebo nemám upřímné vůle pravdu n a j í t.“

Úvaha se liší od rozjímání (podle terminologie sv. Ignáce) tím, že se obírá pravdou s p e k u l a t i v n í - rozjímání pravdami p r a k t i c k ý m i, při nichž jde o to, aby v ů l e byla pohnuta k č i n u. Proto úvaha své thema co nejvíce g e n e r a l i s u j e : neužívá slova „ty“, nýbrž „člověk“, t. j. k a ž d ý člověk, k a ž d ý t v o r, bez výjimky - tedy i já. Čím všeobecnější these, tím více vyloučena možnost, že bych se mohl vymknout jejím důsledkům. Srovnejme jen tyto dvě proposice: „Každý člověk musí umřít“ (ať stařec, dítě, křesťan, pohan... lidé minulí, přítomní, budou-

cí . . .) - „Ty musíš umřít“ (já - a což jiní?). Nejinak: „Každý tvor musí Bohu sloužit“ - „Ty musíš Bohu sloužit“ . . . nevkrádá se mimoděk námitka: „A jiní nikoli?“ **K a ž d ý t v o r**, rozumný i nerozumný, na nebi i na zemi . . . Rozjímání naopak thesi co nejvíce individualisuje: jde-li o vůli, dosáhne proposice tím jistěji svého cíle a účinku, čím jest partikulárnější: „Varuj se hříchu - nad **t v o u** hlavou se vznáší soud, **p o d t e b o u** se rozevívá propast pekelná - jde o **t e b e**, o **t v ů j** osud, o **t v é** štěstí nebo neštěstí.“

Předsevzetí při této úvaze (o cíli člověka) netřeba ještě konat. Jaké a efekty nutno vzbuzovat? Již z části pověděno: hluboké úcty k Tvůrci, klanění, pokory, podrobenosti . . . Jako jsem nezvratně přesvědčen o kterékoli elementární matematické pravdě, tak musím být přesvědčen jako o věci samozřejmé: „Boha musím být poslušen za všech okolností, do kterýchkoli by mne postavil. Vůle Boží mi musí být nade všecko, do ní musím být odevzdán, od ní se ani o vlas neodchýlit.“ Ale zároveň efekty **p o v z n e s e n o s t i** (reakce proti nízkému pojetí člověka a jeho cíle - v důsledku materialistických a darvinistických nauk): „Jsem od Boha - jaký původ! Jsem pro Boha - jaký cíl! Jsem dítko Nejvyššího - jaká důstojnost! Nezahazujme se! Nesnižujme se za nástroj náruživosti! K vyšším věcem jsem zrozen!“ V tyto efekty se již mísí i pohrdání světskou nicotností, a tak se připravuje nenápadně půda k úvaze o užívání tvorů a marnosti všeho pozemského.

V. Co věci kolem nás?

(Určení tvorů; II. kap. 6-8; IV. kap. 9-11.)

První část fundamentu jsme vyjádřili slovy: „Já a Bůh“; teď další krok: „Já a ostatní tvorstvo - já a tvorové kolem mne.“ V jasném a plném světle předešlého rozjímání (o cíli člověka) se exercitanti rozhlédne do světa, v němž žije, do něhož se z exercicií co nevidět vrátí, a snaží se v tomto světle pojmát své povolání a své práce, svůj časný úkol na zemi, svůj poměr k tvorům. Pro plné porozumění připomínáme, že slovem „tvor“ se zde rozumí vše, co jest mimo Boha a mimo nás, jak věci konkrétní tak i abstraktní (ctnost, sláva, zdraví, stát, autorita, moc, vědění, manželství, zaměstnání...), ba i církve, svátosti, milost, vykoupení, sv. víra atd. Vůči těmto „tvorům“ se naskytají rozumu tři otázky:

A) Jaký jest jejich původ? Stejný jako můj: vyšly z tvůrčí ruky Boží.

B) Jaký jest jejich poslední cíl? Stejný jako můj: stvořeny ke cti a slávě Boží; každý tvor oslavuje Boha způsobem přiměřeným své přirozenosti. Tyto dvě otázky pomíjíme, protože v exerciciích mi jde jedině o mne, o nic jiného.

C) Jaký jest jejich bezprostřední cíl? U této otázky se sv. Ignác zastavuje a zevrubně ji probírá - ta jest předmětem druhé části fundamentu a obsahem druhé exerciční pravdy. „Všechny ostatní věci na zemi jsou stvořeny pro člověka, aby ho v dosažení cíle podporovaly.“¹ Jsou pro člověka - v tomto prvním členu se shodujeme všichni, věřící i nevěřící všech odstínů. Člověk jich tedy má užívat, v tom jsou oba směry zajedno; rozcházejí se však v tom, jak a k čemu jich má užívat. Odpověď dopadne podle toho, jak který směr (věřící nebo nevěřící) odpověděl

---

¹ Toto rozjímání nejedná tudíž o posledním cíli věcí stvořených - jestiž tentýž jako můj, totiž oslava Boha - nýbrž o určení mých „spolutvorů“ vzhledem ke mně.

na první exerciční otázku: „Jest Bůh? Jest duše?“ Jeden tábor odpovídá: „Ty věci jsou k tomu, aby jich člověk užíval podle svých choutek a k nasycení svých tělesných žádostí“ - odpověď důsledná, logická, plynoucí z jejich životního názoru, že člověk nemá cíle mimo tuto zemi - pak ovšem smysl života může být jediný: vykořistit ze všech věcí, co se dá. Sv. víra odpovídá docela jinak: „Jsou k tomu, aby jich člověk užíval jako p o m ů c e k k d o s a ž e n í cíle, pro nějž je stvořen.“² Nelze jinak. Je-li člověk stvořen pro věčný život, pak nemohou být věci pozemské jeho cílem, nýbrž jen p r o s t ř e d k e m k cíli, nic víc - „aby mne dovezly k věčnému přístavu, abych po nich jako po stupních vystoupil k Bohu.“ Ukáží-li mi cestu k Tvůrci, nemají, co by mi daly. Duše jediné pro Boha, ostatní věci jediné pro duši, nikoli člověk pro ně.

V knize Moudrosti si však stěžuje svatopisec, že tvorstvo, místo co by vedlo člověka vzhůru k Tvůrci, táhne ho dolů (14. 11), a místo co by mu bylo zrcadlem Boha, stává se mu kupní cenou ďábla, jenž na ně nachytává a za ně získává nesmrtelné duše (Mt 4.

---

² Nehledat ve tvorech své štěstí, nemyslit, že v nich může duch spočinout a být jimi nasycen... věci na světě nejsou k tomu, aby jim člověk s l o u ž i l, nýbrž aby jich jako prostředků u ž í v a l. Toto pojetí se dá v jiných jazycích vyjádřit pěknou slovní hříčkou: nikoli f r u i, požívat, nýbrž u t i, užívat; nikoli jim s e r v i r, ihnen dienen, nýbrž s' e n s e r v i r, s i c h i h r e r b e d i e n e n. Tím vyjádřena pěkně povznesenost člověka nad nimi. - Tato úvaha nás vede z duchovní samoty do světa, mezi lidi, do mraveniště věcí stvořených. Při zevrubném promyšlení úvahy jest zřejmo: zabývá se problémem, jak spojit náboženství a život, náboženské zásady (principy) a konkrétní skutečnost. Nikoli pochybené „náboženství nebo život, náboženství v e d l e života, náboženství a život,“ nýbrž jediné správně: „náboženství v ž i v o t ě...“ život proniknutý náboženskými zásadami jako kvasem, jimi ovládán a oduševňován jako duše tělem.

9; Př 6. 26: loví drahocennou duši). Člověk pak ve svém nerozumě se vzdává Tvůrce, aby mohl získat (udržet a mít) tvora. To vše jest velká lež; satan nemůže duši tvory dát (protože nepatří jemu), a duše nemůže v nich ani trvalého štěstí najít ani je věčně podržet. Tvora si zase vezme Bůh, jemuž patří,³ a duše ztrácí jak Boha, o něhož nestála, tak tvora, na němž lpěla. Jeden ze základních a nejosudnějších bludů všech dob je ten, že se tvorům přikládá cena (hodnota) samostatná a nezávislá. Tím se trhá souvislost i jednota tvůrčího plánu Božího, jeho stavba se hroutí, a místo celku, kde jedna věc jest pro druhou a všechny části pro celek, máme rozdrobené trosky - nejinak než „osamostatnělá“ kolečka po rozšroubování stroje nebo trosky vraku plujícího po moři.

Hlubokou znalost lidské duše prozrazuje sv. Ignác tím, že ve fundamentu věnuje daleko více zřetele a pozornosti tomu, co exercitant má (tvorům), než tomu, co jest - než jeho vlastní osobě a Bohu. Povinnosti vůči Tvůrci a vlastní duši vyjádří jedinou větou; ostatek jedná jen o věcech stvořených - proč? Protože ty jsou největší, ba mnohdy jedinou překážkou spásy, hlavní příčinou odpadu od Boha. Společný pramen všech nepravostí jest nezřízená sebeláska, a ta se jeví nezřízenou náklonností k tvorům - člověk je nemiluje čistou, nezištnou láskou (k vůli Bohu, pro Boha a v Bohu), nýbrž láskou sobeckou, k vůli sobě. Smyslná láska na př. jest zřejmý egoismus: miluje druhého proto, že mu ta náklonnost zjednává rozkoš; prokazuje mu různé něžnosti, protože a pokud v nich nachází lahodu; ani dárky nepocházejí z čisté lásky: hledí si jimi předmět své vášně udržet pro sebe. Láska nezištná hledá štěstí bližního, sobecká sebeláska hledá rozkoš svou: „Půjdeš-li za jiným, zastřelím tebe i jeho... musíš mi být po vůli, ať chceš či nechceš...“ Láska k tvorům jest jako bumerang,

---

³ Poeticky Jacopone da Todi: „Člověče, nemiluj, oč můžeš přijít, co ti svět jednou dal, zas touží odnít.“

jenž hozen, aby trefil kořist, vrací se v křivém oblouku k tomu, který ho vymrštil.

Sv. Ignác k vůli jasnějšímu pochopení a praktičtějšímu pojetí nemluví o nezřízené lásce k sobě, nýbrž o náklonnosti k tvorům, a místo „odložit nezřízenou sebelásku“ praví „vzout se z nezřízené náklonnosti k věcem stvořeným.“ Jak? Tím, že se od těch věcí odpoutám (détachement, Losschälung), a v tom záleží to, co praví v titulu: „Exercicie jsou k tomu, aby se člověk naučil přemáhat sám sebe.“ Ono „odpoutání“ není tak snadné, ale jeho nutnost se mi stane samozřejmou, když odvážím všechny věci na vážkách věčnosti, jak mne k tomu úvaha vede. Rozum je tedy již přesvědčen; vůle sice nejde samočinně za ním, přece však se k tomu dá snadněji pohnout ve světle této pravdy. „Odpoutat se...“, odtrhnout se od věcí, jež mi lahodí, jest obyčejně daleko těžší než podstoupit to, co je mi trpké.

„Pročez má člověk užívat věcí stvořených potud, pokud ho k cíli vedou, a potud se jich zdržovat, pokud ho od cíle odvádějí.“ Ať je cesta trnitá nebo růžová, nám má záležet na jediné věci: zda vede či nevede k cíli. Co na tom, zda jest klíč zlatý či železný, jen když mi otevře (bránu věčnosti)! Co mi platen zlatý, nemohu-li jím bránu otevřít? Věc stvořená, buď si jakákoli, nemůže mít pro člověka jinou cenu nebo význam leč potud, pokud mu může dopomoci k cíli: toto jest zkušební kámen, na němž nutno zkoumat její cenu - toto váhy, na nichž nutno odvážit přesně její hodnotu. Co člověku k dosažení cíle (nebe, věčného života) napomáhat nemůže, jest pro něho (pro duši) bezcenné. Co by mu cestu k cíli dokonce zatarasilo, jest mu záhubné - proto pryč s tím a pryč od toho, byť mu bylo dražší než zřítelnice oka. „Jestliže oko tvé tě pohoršuje, vylup je...“ (Mar. 9. 46.) A co ti jest na cestě k Bohu nápomocné nebo nezbytné, toho se drž, byť by tě to život stálo (sv. víra v pronásledování!).

Co řečeno, jest zase pravda elementární, a přec klade základ k vysoké dokonalosti - ba, základ a vrchol dokonalosti se tu stýkají. Slovo Jakubovo: „Kdo slovem nepochybí, jest dokonalý muž“ (3. 2)

lze pozměnit a říci: „Kdo veskrze a vždy správně tvorů užívá, dosáhl pravé dokonalosti.“ Z praktického provádění této zásady plyne celá řada ctností, ba všechny kromě tří božských - čtyři kardinální i ty, jež s nimi souvisí. Uspořádej celý svět podle této „filosofie“, proved' ve skutek tuto zlatou zásadu, a každá cestička povede k nebi a ve světě bude naprostý soulad - v mezinárodních stycích, ve státě, v obci, v rodině i v duši jednotlivce.

O tuto samozřejmou pravdu se lámou klamné vázky, na nichž svět odvažuje cenu stvořených věcí. Co svět zve velkým nebo malým, dobrým nebo zlým, štěstím nebo neštěstím, to se objeví v podobě docela jiné, jakmile sejme duše brejle mámení (jí od světa nasazené) a hledí na vše ve slunečním jasu sv. víry - nikoli magickou lampou nebo divadelním kukátkem, jež nám věci zvětšuje a zmenšuje podle naší libosti - pod zorným úhlem věčnosti, nikoli pod minutovým dojmem těla a krve. „Nenazývejte velkým, co lid tento velkým nazývá.“ Není jediného exercitanta, jenž by si nemusil doznat, že i on namnoze hleděl z věcí vyssát, co sladkosti v nich bylo, nedbaje, jak při tom pochodí duše. Jeho choutky mu byly jediným pravidlem a měřítkem. Teď nucen přezkoušet své míry a váhy, a sezná, že byly a jsou falešné.

P r a k t i c k é p r o v á d ě n í . . . Kdyby exercicie byly jen abstraktní spekulace, mající za účel pouze přesvědčit rozum jako matematické poučky, mohl by autor knížky ustat na tom, co dosud řečeno. Ale sv. Ignác sleduje vždy vyšší cíl: praxe, život. . . Proto odvozuje z rozvedené pravdy rozumové praktický důsledek pro vůli: „Z čehož plyne, že jest třeba snažit se být lhostejný k věcem stvořeným a ne-
t o u ž i t s p í š e p o b o h a t s t v í n e b o c h u d o b ě . . . n ý b r ž v o l i t v ě d y j e d i n ě t o , c o v í c e d o p o m á h á k c í - l i . “ D v ě r e g u l e : n e g a t i v n í - b ý t l h o s t e j n ý , o d p o u t a t s e . . . ; p o s i t i v n í - v o l i t j e n t o , c o n á s p o d p o r u j e n a c e s t ě k c í l i . O t o m p o j e d n á m e z e v r u b n ě - j i v ú v a z e s a m ě . (I I . d í l , k a p . 6 - 8 .)

Ona „l h o s t e j n o s t“ (indifferentia, rovnováha) k věcem stvořeným jest nutna logicky: plyne nezbytně ze zásady o významu tvorů pro můj životní

úkol a cíl; p r a k t i c k y : zaručuje mi správné užívání tvorů a tím mou spásu; u n i v e r s á l n ě : platí pro mne vůči všem věcem, s nimiž se na životní pouťi mohu setkat, protože jediná nezřízená náklonnost dostačí, aby mne svedla k těžkému hříchu, a jediný těžký hřích stačí k věčnému zavržení. Podotýkám, že jde o indiferenci vůle, nikoli citu - tato druhá jest nemožná. Cit v moci nemáme, a smyslnost se v člověku hne i proti jeho vůli, dostane-li se na blízko nebo do styku s předmětem, jenž jí lahodí. Vůle však může a má rozkázat: „Nikoli - nech toho a pojd' pryč.“

Pohrdání světem (indiference), k níž nás úvaha o věcech stvořených vede, není v životě křesťana pouhá negace (à la Diogenes), nýbrž jest provázeno prvkem pozitivním: pohrdaje světskou nicotností vážím si jediné věci božských. Chudý František z Assisi a jemu podobní nebyli povahy negativní! „Pryč od světa“ znamená křesťanu „blíže k Bohu.“ Na jeho rtech není Šalomounovo „Marnost nad marnost“ projevem pesimismu. Duše bez víry ovšem musí s životem zlikvidovat, když si toto slovo řekne. Marnost - svět mu nemůže nic dát, a odjinud nic nedoufá! Věřící však soudí jinak. „Nemohu-li od světa nic čekat, musím hledat tam, kde dostanu.“

Slovo indiference, každému řeholníku z exercicií až příliš známé, překládá se všelijak. Nejlépe je vystihuje termin „rovnováha“. Při slově „lhostejnost“ myslí mnohý na flegmatickou netečnost - při našem předmětě naprosto pochybené! „Rovnováha“, jako jazýček na váze - neklonit se ani sem ani tam, t. j. nedat se přilákat a s pravé cesty odvést nějakou věcí stvořenou... uchovat si pravou svobodu a s a m o s t a t n o s t d u c h a , v l á d u d u c h a n a d v š í m , co ho laškovně chce uvést do svých okovů. „A v tvrdém, těžkém žití boji, když l i c h o t i v ě v á b í (svádí) had...“ Magnetická strelka, jež se nedá odklonit od svého směru! Rovnováha, duševní rovnováha, povznesená vysoce nad malichernosti, o něž jiní jako děti o oříšky zápolí, rovnováha, jenž se nedá vyvrátit bouří pokušení, ať svádějí sladkosti, ať hořkosti odpuzují a hrozí, to jest ona indiference. Sv. Ignác

toto slovo vysvětluje sám takto: „Je třeba, abychom se učinili lhostejnými vůči věcem stvořeným všem, pokud jest svobodě naší vůle dovoleno a není jí to zakázáno, takže se své strany si nežadáme více zdraví než nemoc, bohatství než chudobu...“ (nýbrž přihlížíme jen k tomu, zda nás ta neb ona věc vede k cíli). Z toho plyne několik důsledků:

a) Především tato indiference či rovnováha („lhostejnost“) neznamena, jak už řečeno, apatii, nečinnost bludného kvietismu, tupou lhostejnost, snad i lenost. Exercicie nemají účelem učinit nás tupými - lhostejnými v ů č i v š e m u - Pán chce muže činu! Takovými chce mít i nás - viz rozjímání o království Kristově!

Být jako mrtvola nebo hůl, nevykonáme pro Boha nic!⁴ Nejvyšší a nejhbitější pohotovost ke službě Boží, tu v nás chce sv. Ignác vzbudit, a tato pohotovost, ochotná chopit se díla na každý pokyn Nejvyššího, jest možná jen tam, kde tělo netáhne ducha k zemi, t. j. kde duch není žádnou nezřízenou náklonností připoután k tvoru, není žádnou pozemskou náklonností zdržován - jen pak je s to odevzdat se

---

⁴ Toto přirovnání, jehož někteří světci užívají, mluvíce o poslušnosti, nutno brát cum grano salis - omne simile claudicat! Jest nesprávný názor, že pro klášter se hodí nejlépe nebo jedině povahy pasivní. Co by vykonali misionáři za mořem bez radostné chuti k práci, bez velké podnikavosti a iniciativy! Dívka vstupující do kláštera nesmí tuto indiferenci pojímat tak, že je povinna v sobě všechnu aktivitu a energii utlouci. Představená nesmí v ní dary Boží zničit (vždyť bude za ně jednou odpovídat!), nýbrž dirigovat a vést do správných kolejí, aby sestra těch darů užívala k dobru duší a mnoho jimi vykonala pro Boha i pro bližního. Poslušnost jest dána představenému ne aby bořil, t. j. zamezoval nebo mařil podřízenému dílo směřující ke cti Boží a dobru duší, nýbrž aby stavěl, jak výslovně praví sv. Tomáš Aq.; ne aby dary podřízeným od Tvůrce dané měnil ve hřivny zakopané.

do c e l a B o h u a T v ů r c i, což jest podstata pravé zbožnosti a cíl vši práce v duchovním životě. Kdyby indiference znamenala apatii, jak se někdy nesprávně pojímá, byli by mužové exerciciemi vychováni vykonali díla, nad nimiž žasneme? František Xaverský, Petr Klaver, Kanisius, mužové, kteří hýbali světem, a vedle nich skryté lilie jako Alois nebo Stanislav! Podnikavost, ať jde o obrácení celých národů nebo o posvěcování sebe, nebyla nikdy exerciciemi utloukána, nýbrž postavena do služeb Nejvyššího. Sv. Ignác nevychoval „své“ lidi násilně podle jedné šablony . . . exercicie nejsou slévárna, nýbrž školka letorostů, kde každý stromek se vyvíjí podle své individuality, a jen tak může být pěkný a užitečný.

b) Takto pojata jest indiference vítězství ducha nad tělem a nad světem. Duše se nedá od tvorů nezřízeně ovlivňovat, a tím jest uschopněna hravě, lehce, okamžitě spěti tam, kam volá a ukazuje svatá vůle Boží - nikdy se nepustí za domnělým dobrem, nedostane se na scestí. Jest povznesena nad malichernosti tohoto sublunárního světa, nedostupná svodům, nevnímavá pro pláno u krásu, netečná vůči nicotné cti nebo chvále a slávě.

Indiference je tedy povznesenost nade vše, za čím se dětinsky honí svět . . . nad tím, co nám pravé ceny a dokonalosti nepřidá. Setřásá s křídel duše prach země, a tím ji uschopňuje, aby se lehce povznesla k Tvůrci. Její úsudek není zkaleněn pozemskou nezřízeností, vůle není ochromena nezřízenou náklonností; povznesena nad úsudky lidí, nepodléhá bázni světa ani těla; proto správněji poznává, co vymáhá sláva Boží (a vlastní spása!), a s větší rozhodností (energičtěji) totéž i koná. Neimponuje nám právě tato věc na světcích? Stačilo by upravit rozmluvu vyslance císaře Valenta se sv. Basilem, asi takto: „Upadneš v nemilost císařovu!“ „Jeho nemilost mi nebude závadou cesty do nebe.“ „Čekají tě muky.“ „Tím větší koruna v nebesích.“ „Propadneš smrti.“ „Tím dříve u Krista.“ „Odvedou tě do žaláře.“ „Bohu sloužit a duši spasit mohu všude - budu mít více kdy své duši se věnovat.“ Ne-

pohnutý jak žulová skála, jde-li o plnění vůle Boží - tedy o to, co jediné jest správné a dokonalé! Jaký rozdíl mezi ním a anglickými preláty za Jindřicha VIII.! Nevycítí sám svět převahu duše, touto pravdou proniknutou? Odkud ona instinktivní nenávisť, vybíjejí se bezmocným úsměškem, potká-li na př. řeholníka!

c) Indiferentní (lhostejný) nesmím zůstat tam, kde jde o poznání vůle Boží. V tom případě musím bez rozmýšlení od zakázaného se odvrátit, přikázané plnit. Řeholník nesmí být lhostejný vůči chudobě nebo bohatství, nýbrž musí zachovávat chudobu, kterou slíbil. Otec rodiny naopak musí hledět zjednat své rodině blahobyť, ovšem v patřičných mezích beze vši nezřízenosti. Právě tak nesmí být lhostejným vůči nemoci nebo zdraví; je-li živitelem rodiny a vychovává-li děti, jest zdraví nezbytná podmínka. Zaměstnanec nesmí schvalovat a za vůle Boží pokládat nesprávné jednání šéfovo atd.⁵

d) Indiference jest obklopena komonstvem ctností. Některé předpokládá, jinými jest provázená, ostatní z ní vykvétají. Důvěra v Boha, odevzdanost do vůle Boží, statečnost, zdrženlivost.

e) Tato indiference není výsledek jediného rozhodnutí, nýbrž ovoce dlouholeté práce a boje s vlastním já, se sebeláskou, a sotva kdy je tento boj před smrtí vybojován. Věci kolem nás

---

⁵ Být lhostejný, zda pracuji pro čest a slávu Boží zde nebo onde, tak nebo onak, ne však, zdali pro čest Boží vůbec pracovat mohu. Sv. Ignác byl naprosto lhostejný vůči tomu, jak se jednalo s ním, ne však, jak pochodila čest Nejvyššího, byla-li poškozena, činily-li se překážky práci o spáse duší, ba i když se čest Boží jen zmenšovala. Kdo pojímá indiferenci nesprávně („dělej si se mnou, co se ti líbí“) bývá jí sám dalek. Jako jinde, tak i zde právě toto nesprávné pojetí prozrazuje: „Docent et non faciunt.“ Tak lze na př. s určitostí soudit, že pokora jistě chybí tomu, kdo o ní mluví, jakoby byla otrocké zahazování sebe, a v této formě ji jiným vřele doporučuje.

budou na nás vždy působit (vábit nebo odpuzovat), a každý jednotlivý případ znamená nový boj, nové vítězství nebo porážku. Indiference není slabost, nýbrž předpokládá, jak zjevno, neobyčejnou sílu ducha i vůle. Vymýt ze srdce nezřízenosti, dopomoci své duši k vnitřnímu pokoji a odstranit vše, co jest na překážku mé spáse, toho nelze dosíci ve třech dnech. Exercicie nás neudělají dokonalými naráz, nýbrž podávají jen návod (bezpečný a jistý), jak dokonalosti dojít. Hlavní práce začne až po nich! V duchovní samotě mne pouze upozorňují, jak jsou ty nezřízenosti pro mne nebezpečné, a podávají návod, jak je mám účinně přemáhat, ukazují mi, jak mnohdy z malé nezřízenosti pojde velké neštěstí. Na př. t. zv. sedm hlavních hříchů - proč se tak jmenují? Ne proto, že jsou nejtěžší hříchy... je to sedmero hříšných náklonností, které mohou člověka přivést do nejtěžších zločinů, když je nepřemáhá hned s počátku. Z malé jiskry velký požár bývá. Kam přivedla lakota Jidáše? Kam Kaina závist? Kam hněv Alexandra? „Hněv špatný rádce...“ nejen hněv, každá nezřízená vášně jest špatným rádčem!

Touto úvahou jest vyhlášena válka všem mým nezřízenostem a náruživostem. Prohlašuji: „Dosud jste měly vy první hlas, duše vůbec v mých domácích poradách hlasovacího práva neměla. Teď bude rozhodovat rozum (lze připojit: „osvícený vírou“), zdali která věc neb osoba dostane přístup do srdce či nic.“ Na to ovšem nejsou mé náklonnosti zvyklé a protestují už předem. Toto rozjímání je první útočný tah na šachovnici. Předesešle bylo jen otevření partie, příprava, toto je už silně zahroceno proti mně, a ten hrot se objevil, když jsem se toho nejméně nadál. Pro praktický život jest toto rozjímání důležitější než sama první úvaha o cíli člověka - zasahuje daleko hlouběji do veškerého našeho jednání a konání, ba i toužení a smýšlení, způsobí pravý převrat všeho dosavadního našeho nazírání, ne však násilím, nýbrž železnou logikou, jež nás přinutí kapitulovat.

Poslední slova fundamentu („Volit v ž d y j e d i n ě to, c o l é p e v e d e k cíli, p r o n ě j ž j s m e s t v o ř e n í“)

vyjadřují dokonalost světce, a přec nemůže rozum proti nim nic namítat.⁶ Jsou posledním a krajním důsledkem toho, co ve „východisku“ řečeno, a obsahují radu zřízené lásky k sobě. R a d u, nikoli povinnost. Jest na př. nesporno, že život evangelických rad vede člověka jistěji a rychleji k cíli, a přec není nikdo ve svědomí zavázán volit stav řeholní. Doposud jsme slyšeli: „Vše ke cti a slávě Boží.“ Nyní již slyšíme typické Ignácovo: „Vše k v ě t š í cti a slávě Boží.“ Na tento stupeň dokonalosti se vyšinout není povinností každého křesťana, ale každý musí bezpodmínečně říci: „Všecko ke cti a slávě Boží a ke spáse mé duše,“ a nikdy nevolit věc, jež by tomuto cíli byla na závadu. Volím-li prostředky pochybené nebo užívám-li jich způsobem pochybeným, pak cíle buď nedosáhnu nebo se vydávám v nebezpečí, že se ho minu. Je tedy nezbytně nutno opustit exercicie v takové dispozici mysli, abych byl ochoten okamžitě se zříci všeho, cokoli mne od cíle odvrací, a chopit se toho, co jest k jeho dosažení nutné, případně užitečné.

Fundament, jenž začal nenápadně, známou a docela „nevinou“ na pohled pravdou („člověk jest stvořen pro Boha“), končí takto velmi útočným „tahem“. Při bedlivé úvaze o užívání tvorů nelze leč objevit spoustu nezřízeností ve vlastním srdci.⁷

---

⁶ Jako v jádře jest v nich obsažena dokonalost, k níž povzbuzuje rozjímání o království Kristově, o dvou korouhvích, o trojím způsobu pokory. Podle slov samého sv. Ignáce nejsou tato rozjímání pro každého, nýbrž jen pro ty, kteří „dovedou pochopit“. Rozjímání cesty spásy a zkázy však mohou a mají konat všichni, jak týž světec radí.

⁷ Chce-li exercitátor toto (i předešlé) thema podat raději ve formě rozjímání než úvahy, nic mu nebrání. Pak ale musí hledět, aby působil též na v ů l i; aplikace, jež činí, musí být konkrétní, praktické, přiměřené povolání a stavu exercitantů. Žádné rozjímání nám neskýtá tak hluboce pronikavý vhled do „strojířny“ našeho každodenního života jako toto. O rozdílu mezi úvahou a rozjímáním viz kap. 7.

Rozjímání o užívání tvorů jest uzel, v němž se celé exercicie sbíhají, svorník, jenž celou budovu drží. V následujících úvahách je nejednou slyšet ozvěnu těchto pravd (viz na př. pojednání o hříchu a jeho následcích). Zde jest ohnisko vší logiky a psychologie exercicií. Jako jest celá stavba exercicií na tomto základě (na fundamentu) provedena a postavena, tak jest i v praktickém životě zachráněno pro věčnost, co jest na něm zbudováno, a pro věčnost ztraceno, cokoli budujeme mimo něj. Nadto obsahuje druhá část (užívání tvorů) přehlubokou světovou a životní filosofii o vztahu všech věcí vespolek a k našemu cíli zvlášť. Neřídít se podle ní znamená stát se hříčkou svých vášní a nálad, žít nazdařbůh den ze dne podle toho, do jaké situace se dostanu. Má-li někdo v moci různé činitele, kteří namne vábivě či odpudlivě působí, má v moci i mé srdce, jeho vnitřní pokoj a mír; já jsem pak nikoli skála v moři, nýbrž větrná vlajka otáčející se sem a tam při nejmenším zavanutí.

Železná logika, jíž jsme se obdivovali v úvaze o cíli člověka, vyniká zde ještě více, a vpravdě překvapí jak svou samozřejmostí, tak neúprosnou pevností, důsledností a silou, kterou nutí rozum, aby její vývody uznal, a žene všecku nezřízenost do slepé uličky, kde není zadních dvířek, jimiž by unikla. Krok za krokem jedna dedukce za druhou a ze druhé, a na konec nezbývá leč se vzdát. Když se pak ukáže, dokáže a ozřejmí slovem i příkladem zvrácenost opačného názoru (podle něhož exercitant sám ovšem soudil a jednal), pak jest vítězství úplné. Každý nahlédne, že jest rozumno podle rozvinutých zásad a směrnic jednat, že jest spravedливо podle nich se řídit, že se nesmí hrozit slova: „Zhoubných sladkostí se zdržuj, v dovolených se ovládej a mírni, hořkosti a těžkosti statečně snášej.“

V tomto rozjímání jest obsažena veškerá teorie sebezáporu. Úvaha o cíli nám vstúpila hlubokou úctou k velebnosti Boží. Kdo jako Bůh? Další prohloubení této pravdy by nás vedlo k třem božským ctnostem, jež nás spojují s Bohem. V pozadí úvahy o užívání tvorů, jež urovnává náš poměr k spolutvorům,

stojí čtyři kardinální ctnosti: spravedlnost upravuje můj poměr k bližnímu (dostát povinnosti vůči němu, varovat se všeho bezpráví...); statečnost - snášeš; zdrželivost - zdržuj se; opatrnost, která všechny ctnosti vede na uzdě, aby se neodchýlily od zlaté střední cesty, vpravo ani vlevo (per excessum - per defectum): potud, pokud. Sebezápór však jest výslednice prostředních dvou ctností: statečnosti, jež se nevyhýbá věcem hořkým a obtížným, a zdrželivosti, jež se vyhýbá zhoubným sladkostem.

Zároveň jsou v tomto rozjímání nejhlubší kořeny teorie hříchu. Ve hříchu lze rozeznat dva momenty: odvrácení od Boha, obrácení ke tvoru. Toto obrácení ke tvoru však předchází (ordine prius!). Proč se člověk od Boha odvrací? Proč opouští cestu vedoucí k cíli? Protože se přiklonil k tvoru, dal se od něho přivábit - rozumí se, že proto, že v něm viděl nebo si od něho sliboval nějakou lahodu.

K nezřízeným náklonnostem jest obrácen zřetel od počátku exercicií - jako k tomu, co musí být nejdříve z duše odstraněno jakožto hlavní překážka křesťanské dokonalosti. Čím více pokračují rozjímání prvního a druhého týdne, tím zřetelněji, určitěji a důtklivěji vystupuje požadavek „Zapři sám sebe“, až dosahuje heroismu ve třetím způsobu pokory. To je tedy forma ignaciánské askese: sebezápór... tedy nejsolidnější základ ctností a připodobnění Kristu, jaký se dá myslit. Zde vyloučen jakýkoli sebeklam, jenž ve falešné „cukrové“ askesi nebývá právě vzácný.

Není však ani třeba ani radno, hned na počátku exercitantovi celou tuto hořkou pilulku podat. Ignác jest tak nep psychologického počínání dalek. Napřed v rozjímání o užívání tvorů přesvědčíme rozum, že věci stvořené jsou jen prostředkem k cíli, nikoli samy cílem, v němž by člověk měl neb mohl spočinout. Exercitant nahledne, že jest nerozumno k nim nezřízeně lnout. Ale od přesvědčení rozumu k p o h n u t í v ů l e jest ještě daleko. Přijdou rozjímání o hříchu a jeho následcích, a tu už je jinak, ta zachvějí mocně vůlí. „Co příčinou té zkázy? Nechtěli

o sebezáporu nic vědět.“ Není vyhnutí, musím se trochu přemáhat... A přec toto slovo v oněch rozjímáních není ani jednou vysloveno! Pak cesta osvětlená: tam se ukáže, že sebezápor jest nezbytná podmínka a zároveň následek pravé a vroucí lásky k Spasiteli, a jako láska nemá v sobě nic chmurného a skličujícího, tak ani požadavek nést za Pánem jeho kříž... Tím setřeno vše, co dříve odpuzovalo, místo nechuti a odporu nastoupí radostná ochota. Láska Kristova učinila sladkou všecku trpkost sebezáporu, a exercitant, lepší než Šimon, se nabídne Pánu sám, že ponese jeho kříž: rozjímání třetího týdne. Tak krok za krokem jest exercitant veden: napřed poučen a přesvědčen rozum, pak pohnutá vůle - napřed k tomu, co jest její přísná povinnost a k čemu jsme zavázáni všichni bez rozdílu - první způsob pokory, vyslovený již v rozjímání o hříchu; potom k dokonalosti - pro ty, kteří chtějí Pánu dát více, než jsou povinni: druhý stupeň pokory a rozjímání o království Kristově; konečně k heroismu: třetí způsob pokory, posílený rozjímáním o trpícím Spasiteli.

Upravit toto rozjímání pro laiky není tak snadné - jistě ne tak snadné jako pro řeholníky. Dispozice, kterou musí v duši vzbudit, jest vyjádřena prvním blahoslavenstvím: „Chudí duchem...“, blahoslavení, kteří duchem nelpí na statcích pozemských, byť jimi i oplývali; blažení, kteří nelpí nezřízeně na žádné věci stvořené, protože se jim lehce jde k cíli - cestou, kterou ukazují exercicie. Čí srdce není tak disponováno, ten se musí chopit práce, podejmout se boje, vytrhávat nemilosrdně ze srdce všechnu nezřízenou lásku a přemáhat nemístný odpor (nechuť). „Facere nos indifferentes“ praví s hlubokým pochopením sv. Ignác... musíme se namáhat, abychom se učinili lhostejnými k pozemským dobrům i zlům, stůj co stůj, být jako jazýček na váze v rovnováze, neklonit se ani sem ani tam. Nahlédnout pomíjejícínost, tedy nicotnost všeho pozemského („dej, ať poznám, jak krátké všecko, co časné, jak trvalé to, co je věčné“) - pohrdat světem a jeho marnostmi, povznést se nad malichernosti světa, cenit a vážit si statků věčných,

to jsou a f e k t y, jež nutno vzbuzovat v tomto rozjímání. Ty pak mají vést k tomu, aby exercitant poznal a byl v hloubi duše přesvědčen o dvou pravdách: a) Jaký nerozum pro dobro domnělé, nízké, pomíjející vzdát se dobra pravého, vznešeného, věčného - k vůli tvoru opustit Boha. Tím se připravuje půda k živému pochopení rozjímání o hříchu. b) Nikdy tedy nesmím k vůli nějaké věci stvořené cestu vedoucí k cíli (k Bohu) opustit, nikdy si nesmím k ničemu pomáhat hříchem. *Nullus passus extra viam!* Praktická předsevzetí (nehýčkat tělo, nebát se a nevyhýbat se oběti, vymáhá-li ji dobro mé duše, varovat se a prchat před tím, co by bylo na překážku mé spáse ...) plynou samoděk z obou pravd.

Celý fundament vyjadřuje co nejstručněji a nejpregnantněji křesťanský názor životní. Badavý duch i školní dítě zde najde odpověď na otázku o určení člověka a všeho pozemského - odpověď, bez níž se nikdo neobejde. Několik vět, miniaturní systém pravd, jež svou evidencí, jasností, jednoduchostí, mocí, velikostí a vznešeností překvapí, ohromí, přesvědčí, uchvátí. Není tudíž divu, že v komentářích k exerciční knize i ve vypracovaných exercičiích zaujímá výklad tohoto jediného odstavce, záležejícího ze dvou vět, nepoměrně velikou část, a kdo koná osmidenní exercicie, ví ze zkušenosti, že právě fundament je zlatý důl, kde objevuje vždy nové a nové poklady.

VI. Spas duši svou!

(II. kap. 9-11; III. kap. 6; IV. kap. 12. 13.)

V pozadí přešlé úvahy stál jako přízrak požadavek: „Zdržuj se, snášej“ - to znamená sebezápor. K čemu se ale přemáhat? „Co z toho budu mít?“ ozve se v nitru skrytý hlas - člověk jest až příliš sobecký! „Co budu mít já osobně ze svědomitého vyplnění svého životního úkolu?“ Neboj se, neodejdeš s prázdnýma rukama. Když podle těch exercičních pravd budeš jednat, dosáhneš svého cíle, t. j. věčného života, věčné blaženosti.

Abstraktní pravda „dosáhnout cíle“ nabude konkrétní podoby a subjektivního zabarvení otázkou: „Jaký význam má pro mne dosažení (nebo nedosažení) cíle?“ Odpověď zní: „Slovo ‚dosáhnout cíle‘ se kryje věčně se slovem ‚dosáhnout věčné blaženosti, spasit svou duši‘, nebo po dětsku ‚přijít do nebe‘...“ Kruh se kolem exercitanta pomalu zúžuje a svírá. Dosud slyšel: „Člověk...“ Teď slyší: „Ty - jde o tebe, o tvůj osud, o tvůj věčný osud; o tvé věčné štěstí nebo neštěstí.“ Dosud slyšel: „Jest hodno, slušno, spravedливо, abys Bohu sloužil.“ Teď slyší: „Jest spasitelné“, t. j. nezbytno, ačli nechceš o nebe přijít.

Postup myšlenek ve fundamentu je tento: „Člověk je stvořen, aby Bohu sloužil, a tak spasil svou duši; ostatní věci na zemi jsou k tomu, aby ho v práci na dosažení cíle podporovaly.“ Možno však s malou obměnou upravit postup takto:

- a) Člověk je stvořen, aby Bohu sloužil.
- b) Ostatní věci jsou stvořeny, aby člověku ve službě Boží pomáhaly - budou mu však pomáhat jen tehdy, bude-li jich užívat tak, jak Bůh káže.
- c) Vyhoví-li této dvojí povinnosti, t. j. bude-li Bohu sloužit a věci stvořených podle jeho svaté vůle užívat, spasí svou duši - dosažení cíle (nebe, věčné blaženosti) jest důsledek (a odměna) svědomitě vyplněného tohoto dvojího úkolu.

Tedy trojí pohled: 1. vzhůru, k Bohu, mému původu a cíli; 2. kolem sebe, rozhled do světa, na věci

stvořené, moje spolutvory; 3. na sebe a do sebe - do svého nitra, na svou duši.¹

Předešlá úvaha vyhlásila válku nezřízené sebelásce; toto rozjímání učí zřízené lásce k sobě samému: volit ne to, co lahodí okamžiku, nýbrž co tvoří můj věčný osud a co podmiňuje mé věčné štěstí. Exerцитant poznává, že k dosavadním pravdám nesmí zůstat lhostejný - majíť nedozírný význam pro něho samotného, totiž spásu jeho nesmrtelné duše. Věčná odměna jest ovoce života uspořádaného podle všech zásad vyslovených ve fundamentu. Sv. Ignác praví logicky a zase docela samozřejmě: „Sloužit Bohu, a tím (et per haec, a takto, a tím způsobem) spasit svou duši.“ „To čin, a živ budeš... to čině života věčného dosáhneš... plň svědomitě exerciční pravdy, a spasiš tak svou duši...“ Spojení neomylné, důsledek zcela jistý, jako mezi cestou a cílem, příčinou a účinkem. (Nedosažení cíle zatím pominuto.)

Rozjímání o spáse duše jest pochopitelně snadnější než obě předešlá (o cíli a o užívání tvorů), znamená však „o krok dále“. Zde již nutno působit na vůli exercitanta. Rozum sice musí být napřed proniknut živým vědomím: „Co platno člověku, kdyby celý svět získal a na duši své při tom škodu trpěl.“ Musí být přesvědčen, že starost o duši jest starost nade všechny starosti, první, hlavní, největší; že práce o spáse vlastní duše jest nejdůležitější, a každá škoda, kterou duše utrpí, nenahraditelná. Aby se dal tím přesvědčením proniknout, nutno zdůraznit:

a) Co znamená mít duši - jakou cenu má duše stvořená k obrazu a podobenství Božímu, vykoupená

---

¹ Při naší analogii s liturgickým rokem (str. 85¹) lze upozornit na třetího adventního kazatele, na hlas volajícího na poušti: „Připravujte cestu Páně...“ Dostává slovo ve všech nedělních evangeliích (krom první neděle) a končí své kázání ve čtvrtou neděli slovy: „... a uzří veškeré tělo spasení Boží...“ To byl cíl jeho kázání: „Chraňte se hříchu, abyste spasili duši svou...“ Co jiného bylo připravovat na příchod Mesiášův a království Božího, ne-li disponovat duše k přijetí spásy?

drahocennou krví Kristovou, posvěcovaná milostí Ducha sv., povolána ke společenství andělů - co pro lidskou duši vykonal Otec, co Syn, co Duch svatý.

b) Co znamená mít n e s m r t e l n o u duši, jež bude žít tak dlouho, jak dlouho bude Bůh na nebi.

c) Co z obojího plyne: přední a největší p o v i n n o s t všech: z a j i s t i t své duši spásu.

Když jest o tom rozum přesvědčen, nutno působit na v ů l i : „M o h u svou duši spasit -“ Na čem závisí její spása? Předně na milosti Boží, a ta mi nechybí; za druhé na m é m p ř i č i n ě n í - a to jest v mé m o c i. Každý jest svého štěstí strůjce, osud mé duše spočívá v mých rukou! Mohu, k d y ž c h c i ; prostředky z n á m a m á m , jsou mi všechny k d i s p o s i c i .

Moje spása není j e š t ě z a j i š t ě n a , nikdo z nás není utvrzen v dobrém a v milosti, jak byla za svého pozemského putování jediné nejbl. Panna - proto třeba o ní pracovat s bázni a třesením (Fil. 2. 12), n e s p o l é h a t opovážlivě na milosrdenství Boží, n e o d k l á d a t , nezahrávat si s jeho spravedlností.

Má spása n e n í n e m o ž n á - proto třeba s důvěrou a odhodlaností se pustit do práce. Přičinit se! Bůh nehodí nikomu věčnou blaženost do klína; bylo by to nedůstojné jak jeho tak i tvora, jenž máje prostředky, aby si nebe vydobyl, z lenosti jich nepoužívá.

Jde o věčnost - kdyby toho nebylo, kdo by se o pravdově podjal práce a podstoupil oběti, někdy n e m a l é a těžké?

Dilemma: buď anebo - buď věčný život nebo věčné zavržení - a já mám volit! Vůle se musí rozhodnout pevně a neodvolatelně: raději obětovat vše než pozbýt nebe, pokusit se o všechno a podstoupit všechno, jde-li o duši - nezapomínat na ni nikdy, pracovat o její spáse bez ustání - - -

Jest cosi velkého, nesmírně velikého, mít nesmrtelnou duši! Vážnost a význam pozemského života stoupá touto úvahou v očích exercitanta ještě víc: „Život je mi dán k tomu, abych si vydobyl nebe! Budu skládat jednou počet ze svého vladařství, o němž mluvily předešlé úvahy (z toho, jak jsem užíval věci stvořených... Tvůrce mi je svěřil j e d i n ě k tomu,

aby jejich pomocí dopomohl duši k blaženému cíli). Tento život jest p ř í p r a v k a n a věčnost - přípravka tak k r á t k á ke zkoušce dospělosti, k přijímací zkoušce do sborů andělů a svatých! Jak nutno tedy šetřit každou vteřinou a využít každé minuty! Jak velký úkol vložil Tvůrce na slabého tvora!“ Pro hříšníka není strašné, že umře, nýbrž že n e u m ř e, že bude žít věčně. Nevěra se nebojí tak příliš smrti jako spíše nesmrtelnosti duše. Proč ji všemožně popírá? Každé proč má svoje proto - Göthe, Schiller, Heine to doznali nepokrytě: „Raději zahynout jako nemá tvář, jen když bude možno b e z t r e s t n ě hřešit.“

V á ž n é p o j e t í ž i v o t a jest ovoce tohoto rozjímání. „Dej mi poznat, jak mizivě nepatrné jest všechno pozemské, jak kratičkého trvání vše, co jest časné“ (Kliment XI.) - to byla subdominanta předešlé úvahy. „Nechat pochopím, jak velké jest vše, co jest nebeské, jak trvalé, co věčné“ (týž) - to jest dominanta této meditace. Co tam pojato spíše negativně, to zde podáno pozitivně. Tam jsme slyšeli: „P o h r d e j tím, co pomíjí a nemá trvání... prchej od pozemských nicotností.“ Zde slyšíme: „V a ž s i věčných statků, jež jediné jsou trvalé a tudíž jediné cenné.“ R o z u m jest veden k tomu, aby si nehynoucích statků v á ž i l, a sice jich jediné. V ů l e jest nabádána k práci, aby se s n a ž i l a jich d o s í c i. Nicotnost všeho pozemského, předešlou úvahou tak osvětlená, jest ve světle tohoto rozjímání ještě zřejmější. U porovnání s cenou nesmrtelné duše jest bezcennost všeho časného očividná, a mysl se ještě více utvrzuje v rozhodnutí pohrdat vším, co nabízí svět a po čem touží nezřízená vášeň.

Které afekty nutno kromě toho vzbuzovat, jest patrné ze všeho, co řečeno. Pevnou d ů v ě r u, mužnou o d h o d l a n o s t, jíž se protíví malomyslnost, pohodlí, lenost. Minulá úvaha volala: „Přemáhej se, nechceš-li propadnout zkáze.“ Nyní slyšíme: „Chop se práce, chceš-li dosíci pravého štěstí.“ Dopomoci životu duše, aby se uplatnil a ovládl veškeré naše smýšlení a jednání. Filosofický důkaz o existenci duše je s to přesvědčit rozum, ale nikterak nezjedná duši práva a vládu, jež jí v životě přísluší. Antický

mythus mluví o lásce, poslané od Boha, aby přivedla zpět psyche (t. j. duši) zbloudilou v bludišti světa. Exercicie mají úkol vyprostit duši z tenat hmotných tužeb a přivést ji na srdce Tvůrce. Honba za časným... Sotva co ji vyjadřuje tak jako známé přísloví Američana: „Čas jsou peníze.“ Sv. víra mluví jinak: „Čas jest příprava na věčnost.“ Kdo pojímá život vznešeněji? Které pojetí mu dodává větší ceny a významu?

Toto rozjímání možno nazvat nejmocnějším motivem všeho našeho konání - motivem, o nějž se namnoze a u někoho snad výhradně opírají i předsevzetí, jež učiní v rozjímáních o hříchu a posledních věcech člověka. Jest motivem ušlechtilým a vznešeným. Vyšší a vznešenější jest sice pohnutka konat vše z čisté lásky k Bohu, bez ohledu, zda naše konání odmění či nic (viz reg. ad sent. cum Ecl., kap. XIV. C). Ale chtít tento motiv („abych spasil svou duši“) zavrhnout jakožto opravdového křesťana nedůstojný, je docela pochybené a bludné. Sotva kdo si bude namlouvat, že stojí výše v dokonalosti a že má větší lásku k Bohu než sv. Pavel - a přec v jeho listech se stále vine radostné přesvědčení, že za jeho práce pro Pána se mu dostane koruny spravedlnosti. Tato věc jest předmětem druhé božské ctnosti, naděje, a proto chvalitebná a žádoucí. Viz rozjím. o nebi (III. kap. 30).

Abych duši spasil, jest nutno a zároveň plně dostačí plnit vůli Boží (Mt 19, 17, srov. 21) - exercicie mi pomáhají ji najít. Jakmile ji jednou poznám, vím, co jest má povinnost. Co záleží na věci, kterou Bůh přikázal nebo zakázal? Stačí vědět: „Bůh to tak chce nebo nechce, tak je to k mé spáse a k mému dobru“, a tím jest řečeno všecko.

Ano, tím jest řečeno všecko, ale tím není ještě vykónáno všecko. Snáze to řekneme a snáze to nahlédneme než provedeme. Ale k tomu exercicie jsou, abychom jejich naučení pak prováděli v praxi skutkem. A co nám brání, že nemůžeme? Naše vášně a nezřízenosti. Už jsme u nich zas. Ty se budou vzpírat, sotvaže exercicie opustíme. A poznáme sami, že jsme se nestali v exerciciích svatí, že odnášíme své nezřízenosti s sebou. Co tedy dělat? Přichystat se na boj,

navykat sebezáporu, vzít si k srdci slovo Páně: „Chce-li kdo za mnou přijít, vezmi kříž svůj a následuj mne.“ To vše svatý Ignác předvídá, a proto nás napomíná k modlitbě, k vroucí vytrvalé pokorné modlitbě, bez níž se nám nedostane potřebných milostí. Prosit, mnoho prosit, pokorně prosit, aby nám byl Pán nápomocen svou milostí v tomto velkém díle, které je nad lidské síly. Ale co nedokáží vlastní silou, dokáží podle slov sv. Pavla pomocí toho, který mne sílí. Kromě toho myšlenka na to, že jde o mou „věčnou kariéru“, jest mocná vzpruha jak ke konání dobra tak k vystříhání se hříchu, o němž bude jednat cesta zkázy.

Na uvedený výrok apoštola národů („Dokáží všechno pomocí toho, kterýž mne sílí“) může navázat úvaha o modlitbě (příští kapitola). „Velkou záležitost svého pozemského života jsi poznal. Chápeš, co znamená spasit svou nesmrtelnou duši - a co by tedy znamenalo duši nespasit. Chvěje se tvá slabost před tímto úkolem? Pokouší se o tebe malomyslnost? ‚Zdaližpak vytrvám!...‘ Nuže, chop se modlitby. Ta jest nezbytně nutná, abys dosáhl cíle, pro nějž jsi stvořen, abys překonal překážky, abys vytrval.“

Na nutnost modlitby musí exercitátor poukázat (necessaria necessitate medii!). Nutnost vytrvalé modlitby! Jinak by byla celá cesta spásy pouhá spekulativní úvaha (studium) bez valného praktického ovoce. Krom toho nechať pamatuje, že o neomylné účinnosti a neodolatelné síle modlitby jest nutno se zmínit zvláště na cestě zkázy, kde při vážných rozjímáních se snadno zmocní duše malomyslnost a obava: „Když sotva spravedlivý jest zachráněn, co se stane se mnou?“

VII. Modlitba.

(III. kap. 5; IV. str. 81. Ve šlépějích
Neposkvrněné str. 13.)

Já a Bůh, já a tvorové kolem mne - to jest thema fundamentu. Bůh - můj cíl. Jemu nyní, „na cestě“, in statu viae, sloužit a jednou „u cíle“, in statu termini, ho požívat (frui), v něm najít ukojení své touhy po štěstí. Tvorové - prostředky, jichž mám užívat (uti) jako nástrojů k dosažení cíle: toť ona „cesta spásy“. Prvotným hříchem byl tento poměr zvrácen; skutečně „dědičný“ hřích,¹ pod nímž stenají všichni synové hříšného Adama: nezřízená láska k tvorům - ta jest příčina všeho zla a všeho hříchu. V každém hříchu, jehož se člověk dopouští, ji najdeme: ať lne nezřízeně ke statkům pozemským, ať miluje nezřízeně člověka a rozkoš, kterou z jeho společenství čerpá, ať nezřízenou sebeláskou se sklání sám k sobě. Ba i tak zvané ďábelské hříchy (na př. nenávisť Boha) mívají u člověka původ v nezřízené lásce k tvorům - nenávidí Boha, protože v něm vidí nepřítele, jenž mu milovaného tvora odnímá nebo mu zakazuje k němu lnout a staví se mu v cestu, když se žene za „svým štěstím“, za smyslným blahem.

Tuto nezřízenost možno a nutno napravit jedině tím, že nastoupíme cestu opačnou (viz rozjímání o hříchu a pokání): odtrhnout se od tvorů i od nezřízené lásky k nim, přivínout se k Tvůrci a roznítit srdce opravdovou láskou k němu. V tom by nebylo nižádné obtíže, kdyby přirozenost člověka nebyla prvotným hříchem porušena. Pravdy ve fundamentu obsažené by nejen nahlédl a uznal, což dokážeme snadno i my, nýbrž v praxi by je hravě bez námahy (in statu originalis justitiae) nebo s daleko menšími obtížemi (in statu naturae purae) prováděl. Pro člověka padlého však odtržení od tvorů znamená sebezápor, a zaměstnávat se Bohem (modlitbou) jest pro něho mnohdy pokáním. Leč obojí jest nezbytné, obojí jest ohlas pravd, o nichž jsme dosud rozjímali:

---

¹ Nikoli p o d s t a t a dědičného hříchu!

pryč od tvorů - sebezápór... o tom v kap. V.;
 blíže k Bohu - modlitba... o tom nyní.

Sebezápór - očista duše ode vši nezřízenosti,
 ode všeho, co ji táhne a poutá ke tvorů, buďsi on
 kdokoli a cokoli.

Modlitba - spojuje s Tvůrcem.²

O různých způsobech modlitby viz na př. druhý
 díl Ovečkových Exercicií sv. Ignáce. Věřící znají a
 konají obyčejně jen ústní modlitbu. Vnitřní (rozjí-
 mavá) není daleko tak pěstována a oblíbena, jak by
 byla hodna pro svou vznešenost a užitek - snad
 z bázně před slovem rozjímání, někdy snad i proto,
 že vymáhá úsilí a práci. Ale není tak těžká, jak si
 mnozí představují, a kdokoli se snaží o dosažení do-
 konalosti nebo kdo pěstuje duchovní život, měl by
 se o ni pokusit. Opravdový duchovní život se bez ní
 dá těžko myslit.

Že exercicie jsou doba modlitby, není pochyby. Ale
 nadto jsou i školou modlitby. Novicové řádu T.
 J., většinou studenti, přišli ze světských ústavů, na-
 učí se rozjímat teprve ve velkých (30 denních) exer-
 ciciích. Namnoze mívají věřící o rozjímání nesprávné
 názory, stotožňujíce je s bohoslovným badáním. Me-
 zi studiem (konferencí, přednáškou, kázáním) a roz-
 jímáním jest rozdíl ten, že rozjímání je v podstatě
 modlitba, a na to se často zapomíná nebo je to
 i neznámo. Tato neznalost odvrací mnohého od roz-
 jímavé modlitby. Zvláště mladý bohoslovec se do-
 mnívá, že ranní půlhodinka meditace je určena k to-
 mu, aby se pustil za hledáním nových hlubokých
 myšlenek a aby vyšel z rozjímání s hlavou oboha-
 cenou množstvím nových poznatků. Jaký omyl! K to-
 mu jest studium! Žádná modlitba (tedy ani roz-
 jímavá) nemá za účel pouhé poučení rozumu, nýbrž
 zušlechtění srdce, posilu vůle, spojení a připodobnění
 Tvůrci.

V exerciciích nás učí sv. Ignác několika způsobům
 vnitřní modlitby:

---

² Třetí thema fundamentu (spása vlastní nesmrtel-
 né duše) jest cílem i výsledkem obojího, jak sebezá-
 poru tak modlitby.

I. Z p y t o v á n í s v ě d o m í jest modlitba kající: Prosíme Ducha sv. za osvětlení, Otce pro zásluhy Syna za odpuštění, uznáváme se a vyznáváme se hříšnými před tváří věčného Soudce, vzbuzujeme lítost... Světec radí tento způsob i mimo večerní zpytování, a sice takto: jednou procházíme desatero, po druhé hlavní hříchy, po třetí povinnosti svého stavu a povolání, jindy jednotlivé smysly. Při tom nejde o to, abychom se rozpomněli na v š e c h n y hříchy, jichž jsme se dopustili, nýbrž abychom si uvědomili, jak nutné, důležité, svaté jest každé přikázání, jsouc projevem nejsvětější vůle Boží; jak neblahé, zkázonosné, odsouzení hodné, nerozumné, ohavné jest každé přestoupení. Smysly - dary Tvůrce, jichž máme užívat k jeho oslavě... k čemu jsme jich užívali či vlastně zneužívali? Jak jich užíval božský Spasitel? Jak sv. Panna? Povinnosti stavu - jejich závaznost, význam, důležitost - co zla pochází z jejich zanedbávání! Nakonec vždy prosba za odpuštění, předsevzetí, rozmluva z nebeským Otcem, s Božským Spasitelem nebo s nejbl. Pannou. Patrně tedy, že toto cvičení je skutečně modlitba. - Toto zpytování, konané dobrovolně v mimořádnou dobu, neztotožňujeme se zpytováním předepsaným (večerním), o němž jest řeč v kap. IX. D. O tomto mluví sv. Ignác na začátku knížky před rozjímáním o hříchu, o onom (mimořádném) na konci při třech způsobech modlitby.

2. Některou modlitbu nebo zpěv, žalm, kapitolu Písma sv., Následování Krista atd. se modlit způsobem rozjímavým (tamtéž; viz i Ve šlép. Nep. 28-29). Světec podotýká výslovně, že tyto způsoby modlitby jsou přípravkou pro poněkud těžší způsob modlitby, totiž pro vlastní rozjímání. Konáme ji tak, že procházíme slovo za slovem, větu za větou, verš za veršem, uvažujeme, co každé slovo (věta, verš) znamená, a při tom rozmlouváme s Pánem, s nejbl. Pannou, se světce, jemuž modlitba platí, velebíme, děkujeme, prosíme, odprošujeme, litujeme... Viz píseň „Zdravas Maria, anděl Páně s nebe...“! Rozvádí rozjímavě modlitbu Ave Maria a při tom nejbl. Pannu oslavuje (1. a 2. strofa), prosí (8. strofa), jí děkuje (3. a 4. strofa)... Tento způsob

modlitby nás uvádí do porozumění modliteb a písní, a hodí se zvláště k sv. přijímání.

3. **Úvaha** (consideratio): vmyslíme se do přítomnosti Boží a klidně uvažujeme o některé pravdě sv. víry za tím účelem, abychom se jí dali docela proniknout. Netřeba činit předsevzetí, ale radno vzbuzovat **afekty** - úvaha se tak stává modlitbou. V exerciciích se tento způsob zvláště hodí pro cestu spásy.

4. **Užití smyslů** (applicatio sensuum). Radí se, je-li duch unaven nebo nemůže-li se věnovat modlitbě se vším úsilím. Sv. Ignác předpisuje obyčejně pro poslední rozjímání každého dne, na př. o pekle: **hledíme** (v myslí) na plameny, **slyšíme** zoufalý nářek zavrženců, **cítíme** pekelný oheň..., a vzbuzujeme přiměřené afekty (bázeň před trestem, odpor k hříchu, lítost, prosbu...). Nebo při utrpení Páně - pozorujeme („vidíme“) cestu křížovou, průvod, súčasťné osoby... slyšíme slova Páně, proklínání luzy, posměch fariseů... zakoušíme bolest tělesnou i duševní jak Spasitelovu tak jeho Bolestné Matky, jeho žízeň, opuštěnost, a vzbuzujeme afekty: soucit, odprošování, lítost nad hříchy, jež byly příčinou utrpení Kristova, prosíme...³

5. **Rozjímání** ve vlastním slova smyslu (meditatio). Tomuto způsobu modlitby věnuje světec nejvíce pozornosti. „Před modlitbou připrav duši...“ Sv. Ignác má řadu předpisů a pokynů, abychom se sebraností a uctivostí co největší přistoupili k modlitbě - jakou uctivost, sebranost a přípravu by asi žádal od toho, jenž přistupuje ke stolu Páně nebo k oltáři?

Látka k rozjímání musí být připravena - pro začátečníky se hodí nejlépe evangelium sv. Lukáše, pak sv. Matouše. Večer nechť si vybere určitou stať,

---

³ V přírodě lze tohoto způsobu vhodně užít: hledíme (tentokrát skutečně, tělesnými očima) na hvězdné nebe, květnatou lučinu, slyšíme zpěv ptactva, bubláni bystřinky, vnímáme vůni květů, duch se nese k Tvůrci a vzbuzuje zase přiměřené **afekty**.

volně a pozorně ji přečte - pochodí lépe, než když užívá různých „rozmýšlivých“ knih. Druhý den ráno nutno soustředit myšlenky, a po vykonané přípravné modlitbě (může, ale nemusí být pokaždé stejná, Ve šlép. N. 30) začne.

První věc: představit si ž i v ě děj. Fantasie, těkavá, nestálá, jež jako motýlek letí hned sem, hned tam, jest uchopena a spoutána vlastní zbraní: dostane předmět, jenž zabere její pozornost a učiní její těkavost neškodnou (compositio loci). Při rozjímání o narození Páně si představíme živě betlemskou jeskyni, přidružíme se k sv. poutníkům ve svaté noci, spolu s nimi do ní i vstoupíme atd.

Pak následuje cvičba „tří mohutností“:

P a m ě ť ještě jednou projde látku rozjímání.

R o z u m si dá dvě otázky:

a) Jaká p r a v d a jest ve stati o b s a ž e n a? Tento bod bývá nejtěžší, ale nehledejme nové světy! Počínat si docela prostě; na př. podobenství o večeri veliké, viz Ve šlép. N. 385, 2. odstavec; marnotratný syn, tamtéž str. 290. Inteligent si může pomoci známým hexametrem: quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

b) Jaké p o u č e n í nebo důsledek pro mne z této pravdy vyplývá? Tedy aplikace na sebe. Musíme přihlížet k vlastním p ř í t o m n ý m skutečným, nikoli budoucím zbájeným potřebám, k přítomnému stavu své duše. Aplikace jest nejrozmanitější podle situace, v níž kdo právě jest, podle jeho potřeb nebo stavu jeho vnitřního života. Na př. narození Páně... Jeden z toho odvodí pro sebe jako důsledek: „Chci být spokojen se svým chudobným údělem.“ Druhý: „Chci se svědomitěji starat o duši, pro niž Pán obětoval tolik a kterou já zanedbávám.“ Třetí: „Nebudu se vyhýbat oběti ani vyhledávat pohodlí nebo rozkoše...“ Čtvrtý: „Více lásky!“ Pátý: „Kde hledat pravou spokojenost a štěstí?... U božského Spasitele, u jeho i mé Matky, ne tam, kde hledám já...“ Šestý: „Chci soudit o dobrech časných jako svět, či jako Kristus, jenž příkladem poučuje o bezcennosti toho, co svět cení a co i já dosud tak cenil?“ Sedmý: „Jen s čistým srdcem se smím přiblížit Pánu jako

Maria a Josef...“ Osmý: „Pokora... nebudete-li jako maličci...“ atd. atd.

V ů l e si dá otázku: J a k s i c h c i p o č í n a t ? Jak se budu podle rozjímané pravdy řídit? Již dnes? Co vykonám? V čem se napravím? Lze si pomoci vypočítáním pohnutek: Jest nutno (pro spásu duše) - spravedливо - chvalitebno, hodno - čestné - krásné - důstojné - spasitelné, abych tak jednal, toto vykonal.

Nezapomínejme v z b u z o v a t a f e k t y, a možno-li, s Pánem rozmlouvat. Na konci jest rozmluva nezbytná; rozmlouvám s nebeským Otcem, Kristem Pánem nebo sv. Pannou; prosím, aby mi udělili (sv. Panna vyprosila) milost, za kterou žádám, děkují za vše, co mi udělili nebo pro mne vykonali (na př. při rozjímaní o utrpení Páně), chválím je pro jejich dokonalosti (Tvůrce pro jeho dobrotu, moudrost atd.), raduji se a blahopřeji (sv. Panně k jejímu vyvolení), lituji, že jsem Pána urážel a tak byl příčinou jeho bolestí, o d p r o š u j i atd.

Skončíme krátkou přiměřenou modlitbou (podle předmětu rozjímaní: Otče náš, Ave, vyznáním víry, vhodným žalmem chvály, díky nebo kajícím atd.).

6. N a z í r á n í (kontemplace) jest pozměněné rozjímaní, poněkud snazší, hodící se zvláště pro tajemství ze života Páně. Příprava i závěr jest stejný, jen otázky se pozmění:

a) Které osoby tu vystupují? (Při narození Páně: panenská Matka, sv. Josef, božské dítě, pastýři, králové, Herodes, zákoníci...).

b) Jak smýšlejí? Co mluví? Co konají?

c) V čem je chci následovat? Čeho se musím na nich varovat?

7. O modlitbě a f e k t i v n í se sv. Ignác sice nezmiňuje, ale v podstatě není nic jiného leč rozmluva (s nebeským Otcem, Kristem Pánem, sv. Pannou), kterou uvádí světec na konci každého rozjímaní. Kdo dlouhou řadu let rozjímal, zná už pravdy sv. víry tak dalece, že při první otázce („Co jest v ní obsaženo“) by se zbytečně zdržoval, s druhou („Co pro mne z ní vyplývá“) jest brzo hotov, proto místo aktů rozumu se uplatňují hlavně a f e k t y a a k t y

v ů l e.⁴ Zvláště o velkých svátcích je nám tento způsob modlitby milejší - blaží nás vědomí, že jsme Pánu Bohu (Srdci Páně, sv. Panně) blízcí, radujeme se z jejich slávy, těší nás, že jsou milováni, spojujeme se s dnešními modlitbami a chvalami všech horlivých věřících...

O modlitbě mystické sv. Ignác nemluví. Tento způsob modlitby je svobodný dar nebes. Světec v exerciční knížce jedná jen o tom, čeho můžeme vlastním přičiněním (podporování milostí Boží) dosáti sami, nabádá nás k usilovné práci, a vede nás k dokonalosti bezpečnou, osvědčenou, vyšlapanou cestou modlitby a sebezáporu. Vyšší cesty ponechává těm, které Pán k tomu sám povolá.

Do úvahy o modlitbě jest někdy radno, někdy nutno vložit zmínku o pravé a nepravé zbožnosti. I věřící mívají nesprávné názory, a není ojedinělý případ, že inteligent se táže, co má soudit o pověrečné modlitbičce, jež v lidu koluje a jež mu byla snad zaslána („kdo se ji každý den pomodlí... kdo ji třikrát opíše a pošle svým známým...“), a přec bychom jej byli pokládali za tak zralého, že ji hodí do kamen sám, nemaje zapotřebí se na to tázat. Jisté způsoby nediskretních odpuzujících pobožností, jisté druhy písniček atd. atd. jsou uzpůsobeny k tomu, aby zvláště mužům, ale i ženské inteligenci, učinily zbožnost odpornou; ztotožňují ji totiž s tím, co k ní nikterak nepatří a vlastně z ní činí karikaturu pravé uvědomělé mužné zbožnosti.

Exercitátor nechť nezapomene na praktické pokyny, jak podle vůle Boží má a musí modlitba vypadat, aby přinesla ovoce (zušlechtění, vyslyšení...). „Mnozí nedosáhnou nebe ne proto, že se nemodlí, nýbrž že špatně se modlí.“ (Srov. Jk 4. 3.) Viz poslední tři odstavce předešlé kapitoly!

Kam umístit tuto úvahu? V oktídu, ačli ji exercitátor vůbec vezme, buďto do fundamentu („Člověk

---

⁴ Tam, kde ukládá světec opakování účinných rozjímání, jedná stejně: diskursivní práci rozumu (uvažování) zkrátit, podržet se u afektů, rozšířit rozmluvu.

je stvořen, aby Boha chválil“), nebo do cesty spojení - podobně jako přijímání sv. svátostí (Eucharistie!) nás modlitba s Bohem spojuje. V triduu sotva na ni zbude volná hodina; pomáhám si tudíž tím, že ji volím za thema duchovní četby (první den!) nebo ji vsunu do stavovské úvahy.

Chce-li ji exercitátor upravit jako rozjímání, ať upozorní na několik věcí: a) Modlitba není pouze prostředek k vyprošování milostí; při slově „modlitba“ myslí skoro každý na modlitbu prosebnou - což modlitba děkovná? (Viz kap. IX. D!) Modlitba chvály? Modlitba jest rozmluva s Bohem, nikoli pouhé „prošení Boha“. - b) Hlavní cíl a ovoce modlitby: udržuje v nás ducha synovství, vědomí, že ne samým chlebem živ jest člověk, že není stvořen pro tuto zemi; modlitba prosebná a děkovná udržuje v nás vědomí naší naprosté závislosti na Tvůrci a Dárci všeho dobra. Obraceje oči k nebeské vlasti, uvědomuje si člověk, že jest na zemi poutníkem, a každé „povznesení myslí k Bohu“ v něm rozněcuje touhu po vlasti, pobádá k práci o dosažení pravé otčiny, odpoutává srdce od země a spojuje s Bohem. - c) A f e k t y, jež nutno vzbuzovat: pokládat modlitbu za zdroj radosti, za čest, za předzvěst nebeské blaženosti; afekt dětinné oddanosti a důvěry v Boha; přesvědčení o všemohoucí působnosti modlitby, jde-li nám o vyprošení n a d p ř i r o z e n ý c h milostí - zde jest docela na místě pamatovat slova Páně: „Proste, a bude vám dáno...“ Ne prosit pouze za dary časné, ač i za ty nutno Pána prosit jako dítě za všecko prosí otce. Vědomí, že kromě přijímání sv. svátostí není vznešenějšího úkonu nad modlitbu. Přistupovat k ní s největší u c t i v o s t í. „Před modlitbou připrav duši svou a nebuď jako člověk, jenž pokouší Boha.“ (Sir 18. 23.)

VIII. Cesta očistná („Cesta zkázy“).

A) Přehled.

Skončila první část exercicií, fundament, cesta spásy. „To čiň a živ budeš...“ Plnit vůli Boží, první a základní, bezpodmínečná a bezvýhradná povinnost každyčkého tvora. To však znamená zřici se vůle své, kdykoli se nesrovnává s vůlí Nejvyššího. A to není tak snadné, zde vězí největší překážka dokonalosti. Zapřít sám sebe, zřici se vši nezřízené sebelásky a vši nezřízené lásky k tvorům, aby tak člověk mohl přilnout docela k Tvůrci... Věc by šla hravě, kdyžtě jasně poznal cíl, pro nějž jest stvořen, i význam tvorů pro něho a pro dosažení jeho cíle... k d y b y tu n e b y l o nezřízených náklonností! Ve skrytu duše se ozve hlas: „Právě ty věci stvořené to jsou, na nichž tak nezřízeně lpíš! Právě k vůli nim jsi tolikrát sešel s cesty, opustil cestu spásy a zabloudil na cesty zakázané.“ Nezřízené náklonnosti jsou příčinou, že po úvodě (rozjímání o cíli a užívání tvorů) nepřikročíme ihned k práci o velkém cíli exercicií („dosíci plnosti ctností Kristových“), nýbrž učiníme odbočku. - Jako Dante prochází napřed peklem a očistcem, než se mu otevře cesta na Diletto monte (k nebi), tak exercitant musí napřed projít cestou očistnou, sledovat člověka na jeho „cestě zkázy“, aby jasně viděl, kam ho může přivést jediná nepřemáháaná nezřízená náklonnost. Přejdeme k rozjímání o hříchu a jeho následcích.¹

¹ Cesta spásy vyzněla v rozhodnutí: „Non se determinando ob ullam affectionem inordinatam“ - nedat se ovlivnit nikdy nižádnou nezřízenou náklonností, nezřízenou vášní, jež se v duši ozývá a domáhá se rozhodujícího slova neb aspoň poradního hlasu. Toto rozhodnutí jest utvrzeno dalšími rozjímáními negativními, jež zároveň osvětlují vyřčenou pravdu: „Nezřízená vášeň jest spolu se satanem největší nepřítelkou člověka, zhoubkyní a ničitelkou jeho pravého štěstí; domnělé dobro nabízí, a o pravé trvalé štěstí záludně připravuje!“ Je-li tomu tak, pak

Co je cílem této části exercicií? Nikoli pouze duši očistit od hříchu (připravit na dobrou exerciční zpověď), nýbrž účinně a trvale („navždy“) odvrátit duši (srdce i vůli) od hříchu. Tato rozjímání vykreslí ve fantasii a v rozumu tak hrůzný obraz hříchu - obraz nikoli zbájený ani přehnaný, nýbrž skutečný, pravou fotografií hříchu v jeho ohavnosti, hrůze a děsivých následcích - že duše se zhrózí sama sebe, zděsí se nebezpečí, v němž vlastní vinou trvala, ať z lehkomyšlnosti nebo z nezřízených tužeb, a pro budoucnost učiní nezvratné předsavzetí: „Varovat se hříchu více než smrti!“ Lidé, kteří zažili hrůzy ztroskotání, viděli smrtelný zápas tonoucích a sami s vlnami zápasili, nechtějí se za nic na světě pustit ještě někdy na moře; turista vzpomíná s hrůzou na bezednou propast, po jejímž okraji v noci tápal - denní světlo mu ukázalo, v jakém nebezpečí byl a že ho od zkázy dělil jediný krok! Rozjímání o hrozných následcích hříchu vedou exercitanta, aby s pomocí milosti Boží byl hotov vždy a okamžitě zřici se všeho, co by ho lákalo, a vzít na sebe vše, cokoli by se jeho sebelásce přičilo, jakmile pozná, že to vymáhá vůle Tvůrce a jeho vlastní spása. Tyto pravdy ho vyškolí, aby se stal pánem svých afektů a náklonností, aby je pevnou rukou ovládal, by mu nikdy nebyly překážkou v plnění vůle Boží a ve spojení s Bohem - jedním slovem, aby mu nezne- možnily a nezatarasily cestu spásy.

Cesta zkázy jest takřka negativ (rub) cesty spásy. Tato by byla zajištěna, kdyby nebylo hříchu, odvratu to od posledního a nejvyššího cíle. Od základního dogmatu stvoření člověka přecházíme k historickému faktu pádu do hříchu, porušení lidské přirozenosti a zkázy všeho lidstva. Hříchem se tvor (anděl a člověk) odvrací od svého cíle, a sice tak, že se k němu nemůže vrátit, neumožní-li mu Bůh sám návrat a nedá-li mu prostředků k tomu. Tvůrce

---

musí každý uznat, že exercicie, jež před touto nepřítelkou varují a k potlačování vší nezřízenosti vedou, patří k největším a pravým přátelům vykoupené duše.

člověku ve své lásce a milosrdenství takový prostředek skutečně dal, a exercicie vedou jej k tomu, aby 1. ho užil (pokání), a aby 2. se po druhé již na cestu zkázy nevracel (předsevzetí vytrvání v dobrém). Obé tvoří podstatu pravého o b r á c e n í.

Začátek hříchu jest pýcha, s e b e z b o ž n ě n í - začátek obrácení záleží v tom, aby člověk se od své pýchy jakožto ohavnosti odvrátil, aby nahlédl nerozum, nízkost a ohavnost cesty, po níž dosavad šel, a byl pojat nelibostí k sobě samému, odporem k hříchu, studem sám před sebou. Zvedá se záclona Božích soudů, otvírá se pekelná brána, exercitanti hledí s hrůzou, jaká katastrofa by následovala, kdyby jeho vlak vykolejil na samém pokraji věčnosti. Obklopují mne úzkosti smrti. (Ž 17. 5, introit Septuagesimy!) Začátek moudrosti jest bázeň Boží. (Ž 110. 10.) Popeleční středa exercicií! Vstupujeme na poušť bezvodou (Ž 106. 4) - doba svatopostní jest očistná cesta liturgie. - V kapli a po chodbách exercičního domu se rozléhají kající zpěvy, alleluja umlká, exercitanti ve velkopáteční náladě. Po devítíniku čte církev v kněžských hodinkách historii prvního hříchu a knihu Božích soudů (Kain, potopa... bludné cesty, po nichž se lidstvo ubíralo... pryč od cíle, všichni k peklu - -). Kniha Genesis, plná dokladů, jak zkázonosné jest jednat proti vůli Tvůrce.

„Vpravdě s p a s i t e l n o jest, abychom tobě vždycky a všude sloužili“ (str. 110) - o d e p ř í t tedy Bohu Tvůrci povinnou podrobenost jest nanejvýš z á h u b n o a zkázonosno. Nezřízené náklonnosti nás k tomu neustále svádějí - lze najít účinný prostředek, jenž by jejich démonický vliv na porušenou lidskou přirozenost oslabil a zničil? Sv. Ignáci dostačí k tomu tři rozjímání, jimiž by člověka vytrhl z bezmyšlenkovitosti denního života („laisser faire, laisser passer“) a ze lhostejné tuposti vůči nezřízenostem, jimž se poddává jako třtina každému větru.

a) R o z j í m á n í o „t r o j í m h ř í c h u“ - tak nazývá světec první z nich. Napřed pozorujeme hřích na jiných. Sv. Ignác mluví, jakoby exercitanta neviděl a jakoby se ho věc ani netýkala. Vypravuje mu o hříchu andělů, tvorů rozumných jako on -

o hříchu prarodičů, lidí jako on - o hříchu Jidáše,² člověka podrobeného křehkostem jako on... chopí hřích, kdekoli ho najde: na nebi, v ráji, v údolí slzavém, v pekle, mezi anděly i mezi lidmi; neptá se exercitanta svědomí, nýbrž dovolává se jeho z k u š e n o s t i ; líčí hřích, jeho strašné n á s l e d k y, volá jej před soudnou stolicí Boha a dějin, a exercitant cítí: „Hrot toho rozjímání jest obrácen p r o t i m n ě, celá jeho tíha padá vši silou n a m n e.“ Jest mu jako zločinci, před jehož tváří vynášen rozsudek nad jiným zločincem, stejně vinným jako on. Chromého kárají, kulhavý se dovtip... Bláhovec převeliký je ten, kdo myslí, že bezpečně přejde tam, kde vidí jiného padnout. (Eucherius.) Hříšník se při tomto rozjímání bije v prsa: „Tys onen muž...“ (2 Kr 12. 7.) „Nepravost svou já poznávám.“ (Ž 50.) Rozumného poučí moudrý i blázen: moudrý ho učí, co má následovat, blázen, čeho se má varovat. (Euch.)

Souvislost tohoto rozjímání s předešlými pravdami jest zřejmá: jeho cílem jest ukázat, jak zle se vyplatí každému, buď si on kdokoli, proviní-li se j a k k o l i proti některé z prvních exercičních pravd. Pád andělů jest nám výstrahou, co znamená sáhnout na p r v n í exerciční pravdu, sloužit Bohu. Hřích Adamův se všemi svými smutnými následky nás varuje, abychom se chránili ignorovat d r u h o u exerciční pravdu, t. pravidel, jež nám vůle Boží předpisuje pro správné užívání tvorů. Konec Jidášův ukazuje, kam může člověka přivést j e d i n á n e z ř í z e n á n á k l o n n o s t. Na každém zavrženci vidíme, co znamená n e d o s á h n o u t cíle, pro něž jsme stvořeni, a ztratit nesmrtelnou duši - t ř e t í exerciční pravda: spása vlastní duše.

V těchto meditacích se argumentuje z n á s l e d k u n a p ř í č i n u (ab effectu ad causam) - logický po-

---

² Doslova praví světec: „... o hříchu některého zavržence, jenž pro jediný těžký hřích propadl peklu...“ K vůli konkrétnosti se obyčejně vezme hřích nešťastného apoštola, o němž přemnohý exercitant si musí říci: „Neměl tolik hříchů na svědomí co já.“ (II. kap. 14; viz dole str. 139.)

chod každému zřejmý a při tom neodolatelné síly a působivosti. Nepředkládají se nám abstraktní theologické pravdy, prostým lidem málo přístupné a málo pochopitelné, nýbrž ukazují se nám jen n á s l e d k y činu. „A teď si učiň sám úsudek, co asi hřích jest, kdyžtě má t a k o v é následky.“ Nikoli spekulativní úvahy, při nichž by se afekt sotva hnul, nýbrž h i s t o r i c k á f a k t a, proti nimž se nedá nic namítat a jež zachvějí celým nitrem. S čím větším klidem, bez bombastu a pathosu, exercitátor tyto pravdy rozvádí, tím hlouběji padají do duše, tím drtivěji působí - síla důkazů, jíž se rozum neubrání, fakta sama, jež otřesou srdcem. Pozoruj a viz! („Quid ad casum? Co tomu říkáš?“) Vytržen z bezmyšlenkovitosti všedního života, cítí živě, co hřích jest. „Dáváš nade mnou hřměti, Pane, soudům svým, strachem a hrůzou otřásáš všechny kosti mé, a duše má děsí se velmi. Stojím ohromen a uvažuji, že ani nebesa nejsou čistá před tváří tvou. Když i na andělích jsi shledal nepravost a neušetřil jich, co bude se mnou? Hvězdy padly s nebe, a já, pouhý prach, co si mohu slibovat?“ (Tom. Kemp., Bern.)

Do pekelné propasti, do věčných plamenů doprovodíme každého, kdo nastoupí cestu zkázy a na ní setrvá: padlé anděly, Jidáše, každého člověka, jenž ve hříchu zemřel, byť měl na duši jediný těžký hřích. Nakonec obrací rozjímání náš zrak od pekelných plamenů k U k ř i ž o v a n é m u.

Jaká to nenadálá změna scény! Z místa zavržení naráz na Golgotě, u nohou Spasitelových! Svatý kříž jest d r u h ý obraz, jenž mi živě maluje zlobu hříchu, a jest neméně výmluvným kázáním než peklo. „Jsa můj Tvůrce a pravý Bůh tak dalece šel v lásce ke mně, že člověkem se učinil a z věčně blaženého života sestoupil až k smrti - pro mé hříchy.“ V Ukřižovaném se pojí dvojí tajemství, tajemství s p r a v e d l n o s t i a tajemství l á s k y. „Tak hrozný jest hřích, že jen obětní krví Syna Božího mohl být odčiněn - tak neskonalá jest Boží láska, že za mne nehodného a hříšného umřel.“

Pohledem na Ukřižovaného tato rozjímání končí. „Hoden jest smrti“ - tak zní rozsudek vlastního svě-

domí při srovnání sebe s anděly nebo jinými zavržen-
ci. „Pohled, co jsem vykonal, abych tě zachránil“, vo-
lá k nám s kříže Spasitel. Čím se odvděčím Pánu?
(Ž 115.) Nemohu přinést k patě kříže nic leč l í t o s t
a l á s k u - tedy d o k o n a l o u lítost, plynoucí z lás-
ky. Zároveň nejasně a neurčitě, řekl bych v podvě-
domí, vystupuje předsevzetí: „Kéž by se naskytl
příležitost, abych mohl hojněji Kristu odplatit, co pro
mne vykonal.“ Prozatím k nám volá slovy misijní
písně: „Lituj hříchu, napravuj se, pilně, ze všech sil.“
Í v rozjímání o pekle vstupuje bázeň do služeb lás-
ky. „Kdyby láska k Bohu nebyla s to, aby mne zdrže-
la od hříchu, alespoň bázeň před trestem ať odvrátí
mou nohu od cest zakázaných a ruku od zapověděné-
ho ovoce.“³

Meditace o hříchu jsou z psychologických důvodů
zde jediné na pravém místě. Následování Krista a
práce o vlastní dokonalosti by byla vždy polovičatá,
neúplná, kdybych napřed nezaujal určité a jasné sta-
novisko k hříchu a s ním definitivně nesúčtoval.

b) Exercitanti je si vědom, že jest odsouzen, třeba-
že byla řeč o jiných. Hluboce zamyšlen a do hloubi
duše otřesen, se studem v tváři a zkroušenosti v srd-

---

³ Příznačné pro správné ignaciánské pojetí cesty
zkázy jest okolnost, že za duchovní četbu se doporu-
čují Vyznání sv. Augustina (viz Dir. c. 3.): duše po-
dobná tak mnohým... líčí své bludné cesty, Boha
vzdálena, hledá štěstí ve tvorech, a zůstává neuspo-
kojena... pustota duše bez Boha! Při tom však ji ne-
ustále obletuje Boží milosrdenství, až konečně po
dlouhých a těžkých bojích se poddá milosti. Obrá-
cení tohoto světce není pouhé dílo studia a vítězství
rozumu, přesvědčeného o pravdě sv. víry a o vlastní
bídě: je to dílo milosti, kterou Bůh někomu dává do-
cela zdarma, od jiného žádá, aby si ji aspoň vyprosil.
Nečteme, že Boží trest, pomsta a hněv se vznášel nad
jeho hlavou, nýbrž božská slitovnost ho obletovala...
čtení Vyznání neskličuje, nýbrž kane do duše kajíc-
níka jako balzám. Nakonec se „odtrhl“ násilím od
vášni, jež ho držely téměř v objetí, a svému rozhod-
nutí pak zůstal do skonání věren.

ci opouští toto rozjímání. Ale brzo jest volán k dalšímu - o vlastních hříších. Co v první meditati stálo jen v pozadí, oč se zavadilo jen mimochodem, jest předmětem tohoto cvičení. „Teď přicházíš na řadu ty - po padlých andělích, Adamovi, Jidášovi... I tys jeden z nich...“ Či mohu říci jak onen v podobenství: „Děkuji tobě, že nejsem jako jiní, jako tito zde“...? Mé hříchy, má duše tolika nepravostmi poskvrněná... Sv. Ignác nemluví mnoho; jenom postaví každému před oči zrcadlo: „Pohleď a viz, jak vypadá duše tvoje, poznej v tomto obraze sám sebe.“

Jakým mne učinil Bůh mou přirozeností - když ne svatým, aspoň čistým. Jakým mne učinil milostí - vpravdě svatým a podobným andělům. Jakým jsem se učinil já sám hříchem... „Nevíš, duše má, nevíš naprosto, jak ohydnou jsi se stala, jak potřísněnou, jak ohavnou.“ (Hugo a S. V.) Duše na to odpovídá: „Ó skvrny staré, skvrny ohydné a potupné, jak jste mohly tak dlouho na mně lpěti? Pryč s vámi, pryč s očmi...“

Po zpytování svědomí ukládá svatý Ignác úvahu o ohavnosti hříchu, jež jest taková, že pro ni samu by se měl člověk hříchu vši silou varovat, i kdyby ho Nejvyšší peklem netrestal. Slova (prý) Aristotelova: „I kdybych měl jistotu, že lidé o mém hříchu nezvědí a že mi ho bohové odpustí, přec bych se nezhodil k tomu, abych hřešil.“ Neslušeli se vyznavači Kristovu smýšlet alespoň tak, jak tento pohanský filosof? „Světák pokládá za zlo jen to, co ve skutečnosti zlým nečiní.“ (Aug.; chce říci: pokládá za zlo jen časné pohromy, jež hříšným člověka nečiní.) Týž církevní učitel praví: „Ohavné zločiny nám zvykem připadají jako maličkosti; děsíme se jen nezvyklých hříchů, kdežto k obvyklým, často je vidouce, klidně přihlížíme, a klidně k nim přihlížejíce kolikráte jsme bezmála nuceni k nim i napomáhat.“

Proto praví sv. Ignác: „Sentire de ordinatione actionum mearum - eam abhorrere - me emendare.“ Ne pouze poznat, nýbrž vpravdě cítit ohavnost, zaslepenost, nerozum hříchu, cítit nezřízenost svých hříšných činů, být pojat odporem k nim. Půda k těmto všem afektům jest nadmíru

dobře připravena předešlým rozjímáním o trojím hříchu. Je-li hříšná duše proniknuta odporem sama k sobě, t. j. k svým nepravostem, není jí už tak těžko odvrátit se od nich celým srdcem - n a p r a v i t se, vrátit se na cestu spásy, kterou opustila, a varovat se příležitosti. Sv. Ignác nezapomíná na kořeny hříchu, k nimž nutno přiložit sekeru: nezřízené náklonnosti. Kolikrát jsme již to slovo slyšeli! Co platno ořezávat výhonky, necháme-li kořen v zemi (v duši)! Nejde o spekulativní poznání hříchu, nýbrž o poznání praktické, jež otřese duši až do hlubin.

Dojem a účinek rozjímání se stupňuje tím, že nakonec přechází v úvahu o Božích d o b r o d i n í c h, v afekty v d ě č n o s t i a v projevy díků: „Nejsem ještě tam, kam po zásluze patřím. Pán mne nechal doposud na živu - jsem takové lásky a takových ohledů hoden? Proč mne vlastně Pán tak dlouho snáší? Abych mohl konat p o k á n í. Jeho tvorové mi nadále slouží (slunko, déšť, světlo, pole...), jsem toho hoden? Nevrhli se na mne a neztrestali mne, jak jsem zasloužil... Nesluší-li se, abych užil této božské slitovnosti a chopil se oběma rukama nabízené milosti - milosti obrácení?“ Ve světle těchto úvah se pokání jeví jako preveliká nezasloužená m i l o s t, nikoli jako břímě. Čím větší Boží láska a slitovnost ke mně, tím větší musí být má láska k vlastní duši, tím větší vděčnost k Pánu, jakož i ochota, s níž se chopím nabízeného pokání a zanechám hříchu.

c) K d e j s e m m ě l b ý t... Už v prvním rozjímání (o trojím hříchu) to exercitant slyšel; nyní se podívá zblízka na ono místo, odkud není vysvobození. Konečná stanice cesty zkázy: p e k l o, nedosažený, navždy ztracený, vlastní vinou zmařený cíl, sankce za hřích nelitovaný, pokáním neodčiněný a tedy neodpuštěný. Po předešlých meditacích není k návratu k Bohu třeba ničeho leč pevného r o z h o d n u t í: „Ani za poklady celého světa se již nikdy nedopustím těžkého hříchu.“ K tomuto rozhodnutí je váhavý donucen úvahou o pekle a věčných trestech.

Vážně a tiše, jako déšť na lučinu, padají v exerciční samotě tyto pravdy do duše. Ne s křikem a povy-

kem, jako když dryáčník se namáhá přesvědčit publikum o něčem, čemu sám nevalně věří. Exerციtátor klidně rozvádí pravdy, jež hlásal Pán a jež musí na duši působit samy. „Nenapodobujme mluvky na táborech lidu, nezakrývejme pravdu vzletnými frázemi; pravda nechť se ukáže tak, jak je, nemá zapotřebí pomocníka.“ (Basil.)

V exercičním domě ve Werlu jest v sále nad sedadlem exercitátora obraz učícího Spasitele se slovy: „Kdo vás slyší, mne slyší.“ Moje učení není mé, nýbrž toho, který mne poslal. Já jsem cesta, pravda a život. Vzadu jest obraz posledního soudu, na stěnách kolem dokola osm obrazů z podobenství o marnotratném synu. Soud, to bude jednou zakončení tvé pozemské pouti, tam bude mezi ostatními i tvé místo; kdepak asi? Kde by sis přál stát? Kde bys zasloužil stát? S hlubokým dojmem opouštějí účastníci rozjímání a ubírají se do pokojů chodbou, na které vidí s obou stran 24 obrazů smrti: tu vyrve nemluvňátko z náručí matky, tam odnáší dívku, která usnula na liliích, onde jinocha ze školní lavice anebo ze společnosti rozpustilých druhů, tu táhne krále s trůnu, tam překvapila učence u knih, malíři rve z rukou štětec, dětem bere otce nebo matku... Touto alejí obrazů, volajících „Memento mori“, pamatuj na smrt, ubírá se každý do pokoje, a tam vidí na stěně obraz Ukřižovaného, Matku milosrdenství a marnotratného syna. Před těmi obrazy padá na zem a rozjímá, vyslechnuté vážné pravdy pronikají duši jako sůl naložené maso.

Při těchto vážných rozjímáních umlká poslední vzpomínka na svět. Nehledí vpravo, nehledí vlevo, hledí jen do svého nitra a rozjímá - mluví jen se svou hříšnou, zkroušenou, zdrcenou duší a se svým Spasitelem. Ponořen a zahloubán do svatých pravd kráčí zemí odplaty, krajem, který jest duši celkem neznámý a málo navštěvovaný, a raději by se z něho dostal co nejdříve ven; ale exercicie nepustí účastníka z rukou, nedají mu času, aby se alespoň v myšlenkách vrátil k věcem pozemským; rozjímání spějí neúprosně vpřed, a jako kladivo na kovadlinu dopadá pravda za pravdou na duši a drtí všechen odpor. Duch

cesty očistné jest duch a nálada kající svatopostní doby, Popeleční středy nebo Velkého pátku.⁴

Ty pravdy se vášním nezamlouvají, nerada o nich slyší, ale co tím porídí? Lépe slyšet tvrdou pravdu než se kolébat ve falešném pokoji. Jako při operaci nesmíš s operačního stolku, dokud není operace hotova, ale tím je zachráněn život - jako v lázních nesmíš utéci, dokud jsi neprodělal celou kuru, ale tím je zaručen úspěch léčení a zdraví - tak v exerciciích musíš vydržet, a to jest dobré pro tebe a blahodárné pro duši. Exercitanti si připadají jako žena hříšnice; spolu s ní klečí u nohou Spasitelových v slzách, zkroušený, aby spolu s ní slyšel slovo útěchy: „Odpouštějí se tobě hříškové tvoji.“ Jen konej pokání jako ona! Zdá se ti snad těžkým toto slovo „pokání“? Cesta kříže nebyla lehká! Tvůj Spasitel trpěl a obětoval pro tebe více, než žádá od tebe. Vzpomeň, cos zasloužil, a nebude ti pokání těžké. Co by zavrženci

---

⁴ Na str. 35 raděno rozhodně, aby rozjímání o trojím hříchu bylo vzato již prvního dne večer, nikoli teprve prostředního dne ráno nebo dokonce ještě později. Připojuji dojmy účastníka exercicií: „První den dopoledne... Poněkud dlouhá chvíle; mlčení trochu nudí; ve volném čase četba, procházka zahradou, kaple mimo dobu pobožnosti prázdná. Odpoledne stavovská promluva, zajímavá, v duši už veselí. Písně mariánské. Večer - nálada rázem změněna, celý dům i kaple jakoby najednou přehozeny černým závojem. Píseň před promluvou dala tušit, že se chystá změna. „Hříchu vždy se boj a chraň... Smrt se plouží blíž a blíž...“ V kapli jen málo světla, na tváři exercitátorově vidět náladu zvláště vážnou. Hřích andělů - - - Po rozjímání zůstali skoro všichni v kapli, já s nimi - celý prostřední den kaple ve volných chvílích zpola plná. Není kdy na četbu, pomínula dlouhá chvíle, mlčení pozbylo nudy. Duše chce být sama, nerušená - jen se Spasitelem - ať před svatostánkem, ať v koutku zahrady nebo před obrazem Matky Boží. Sama - modlit se, rozjímat, modlit se - - - Při promluvě jakoby věčný Soudce stál před námi - jen důvěra v jeho kříž drží a sílí - -“

za to dali, kdyby mohli s tebou měnit! Kdyby i jim bylo umožněno pokání!

Jsou to svaté dny, které proděláváme, dny, kdy má být duše znovuzrozena, povstat k novému životu, vybavit se z léček světa a vášně. Nezřízené smyslné náklonnosti mají se proměnit ve svatou lásku k Bohu, světské tužby v mužné odříkání. Nastává nám boj s vášněmi - ale ty nemají v exerciciích daleko té síly jako dříve. Přeruš styk se světem, a vášně ztrácejí nad tebou svou moc,⁵ jsou jako strom uťatý od kořene. Bojíš se, že zase oživnou, jakmile se do světa vrátíš? Nepoznal jsi v exerciciích, jak je máš přemáhat? Nebyl jsi vyzbrojen k tomuto boji?

Varuj se styku s hříšným světem, vyhýbej se příležitosti, a bude lépe, než bylo dříve. Snaž se, abys vyšel z exercicií jako nový člověk, jiný člověk než ten hříšný, který do exercicií vstoupil. Již sice řečeno, že exercicie tě neučiní samy sebou jiným člověkem, ale 1. dávají ti návod a ukazují cestu, po které se máš brát, aby ses novým člověkem stal, 2. povzbuzují tě a dodávají chuti i síly k práci a boji. Zbývá jen, abys ty řekl: „C h c i.“ Řekni si to, ale odhodlaně a doopravdy, nikoli napolo a nesměle. „Chci, a když chci, také dokáži. Co mi může být překážkou? Milost Boží a pomoc Boží mi nechybí, přimluva nebeské Královny tvoří divy v těch, kdo ji vroucně ctí a milují, a láska k vlastní duši překoná všechny překážky.“

Proto opakuj stále a stále se Samuelem: „M l u v, P a n e, n e b o ť s l y š í s l u ŷ e b n í k t v ů j.“ Nehleď na to, k d o, který exercitátor v exerciciích k tobě mluví, nýbrž na to pozor dávej, c o tobě jménem Páně mluví. Rci se sv. Pavlem: „Co chceš, Pane, abych činil?“ A Pán tě bude poučovat a k tobě mluvit nejen skrze svého zástupce, nýbrž ještě více vnitřním vnuknutím. R o z j í m á n í t i u k a z u j e cestu k p o z n á n í s e b e a k nápravě života; z p y t o v á-

---

⁵ Obraz z mythologie: Herkules zápasí s obrem, jenž čerpá svou sílu ze země. Nemoha ho přemoci, vzdvihne jej nad zemi, a okamžitě pozbývá vší síly... Odtrhnout se od světa, odpoutat se od tvorů, a vašeň dříve nadlidsky silná se stane bezmocnou.

n í, které konáš ty sám, ti toto poznání d á v á. Kdybys denně rozjímal od rána do večera a neobracel ty pravdy na sebe, nezpytoval se, málo by ti rozjímané pravdy prospěly. Exerciční sv. z p o v ě ě má být zpovědníkovi i tobě důkazem, že jsi pochopil exercicie, má býti věrný ohlas svatých pravd, ne jako jedna z tvých obvyklých zpovědí. Po sv. zpovědi si máš říci: „Teď jsem sůčtoval nadobro s minulostí, dal vše do pořádku, a nyní nastoupím novou dráhu.“ Po exerciční sv. zpovědi máš být duševně tak uspořádán, jako ona exercitantka, která po exerciciích pravila: „Teď bych mohla okamžitě vykročit ze života.“ A vykročila, za málo dnů ji Pán povolal.

C e s t a o č i s t n á končí svatou zpovědí. Bez řádné sv. zpovědi nejsou exercicie k ničemu. Konáš-li exercicie po prvé a při nich životní sv. zpověď, pak má býti tato zpověď mezníkem ve tvém životě. Tak očištěn jsi pak uschopněn, abys s milostí Boží začal druhou část exercicií, c e s t u o s v ě t n o u.

Nyní přikročíme k podrobnější analýsi jednotlivých rozjímání cesty očištné.

B) Rozjímání o trojím hříchu.

(II. kap. 12-14; IV. kap. 14; srov. III. kap. 11 a 12.)

Na cestě spásy jsme slyšeli, že působí na duši silou železné logiky; v cestě zkázy jsme řekli, že působí silou f a k t. Facta loquuntur, fakta nechť mluví sama. Sv. Ignác praví stručně a jadrně: „Vzpomeni hříchu a n d ě l ů, kterak jsouce stvořeni v milosti (t. j. vyzbrojeni všemi prostředky milosti, aby svého cíle snadno a jistě dosáhli) a n e c h t ě j í c e pomocí své svobodné vůle s a m i s e b e podporovat (t. j. nechtějící své svobody užít, jak měli, k tomu, aby Tvůrci a Pánu svému prokazovali povinnou úctu a poslušnost), byli svrženi s nebe do pekel...“ Co slovo, to hlubina. Andělé, tvorové jako já, stvořeni k témuž cíli jako já, totiž pro Boha, pro věčnou blaženost, jíž měli a mohli dosíci jedině ve spojení s ním, měli povinnost stejnou jako já, totiž Bohu sloužit, a tím dosíci věčné blaženosti ve spojení s Tvůrcem. Hlavní důraz spočívá na slově „nolentes se adjuvare“, n e-

chtějící s milostí Boží spolupůsobit...
Milost jim nechyběla, ale oni jí neužili, odmítli...

K podstatě tohoto rozjímání patří dvojí přirovnání:

a) V i n a a t r e s t - jediná hříšná myšlenka, jediný okamžik vzpoury, a věčné trvání pekelných plamenů. Tato zdánlivá nesrovnalost mezi vinou a trestem nás mate a děsí - zdánlivá nesrovnalost! Ve skutečnosti jest naprostá rovnováha: Bůh, nekonečně spravedlivý, odměřil trest přesně podle viny - sv. víra tak učí, credo, věřím.

b) H ř í c h a n d ě l ů a h ř í c h y m é - oni se dopustili jediného hříchu, a už jsou tam; kolika hříchů jsem se dopustil já? Kolikrát jsem já zasloužil peklo? Jak dávno jsem tam už měl být!...

Z prvního přirovnání plyne afekt spásitelné bázně Boží, z druhého afekt zahanbení: exercitanti musí sám sobě připadat trestuhodným (v jistém smysle trestuhodnějším než sami padlí andělé), nízkým, takže se stydí sám před sebou. Hřích andělů byl sebezbožnění - kam je přivedlo! Hřichy naše pocházejí ze sebelásky, jež se taktéž pyšně vyvyšuje - ve skutečnosti nás činí ohavnými. Úvaha o Tvůrci ukázala exercitantovi jeho nepatrnost a nicotnost, toto rozjímání ho přesvědčuje o jeho nehodnosti, nízkosti, kterou takřka cítí a jež se mu protiví, protože ji sám zavinil. Uznává: „Jsem hoden trestu, nejsem hoden vážnosti a úcty; nesluší se, abych se já bídny vyvyšoval v očích bližního, kdyžtě před tváří Vševědoucího a v očích svých jsem vší úcty nehoden.“ Začínaje tímto rozjímáním konávají se v klášteřích kající skutky; v laických exerciciích jest přípravou na ochotné vykonání životní sv. zpovědi: „Nebudu se v očích zástupce Kristova činit lepším, než jsem - vyznám dobrovolně vše, nevyjímaje to, co jest mi nejvíce k necti a haně.“

Zahanbení v tváři - brzo přijde za ním i lítost do srdce. Při tom nutno stále odkazovat na pravdy fundamentu: „Andělé se dobrovolně odvrátili od poznaného cíle, pro nějž byli stvořeni.“ Základní tón a nálada tohoto rozjímání jest Dies irae (Ve šlépějích N. 942), Miserere (žalm 50, tamtéž 326).

Na konci rozjímání nechť neopomine exercitátor ještě jedno přirovnání: „Tolik hříšníků jako ty a snad daleko ne tak velkých jako ty jest už tam - společníci padlých andělů, tak jako byli společníci jejich hříchu. . . a ty, taktéž společník jejich odboje, jsi ještě zde . . . tvůj Tvůrce a Soudce tě ještě nechává na živu - z jakého důvodu?“ Přemítej, tak chceš, jiné odpovědi nenajdeš leč jedinou: „Z čisté lásky . . . z pouhého milosrdenství . . . z pouhé milosti . . .“ Nikoli pro tvé zásluhy, což jest samozřejmo. Nikoli „náhodou“, což odporuje jeho vševědoucí prozřetelnosti. Věděl o nehodném hříšníku, viděl ho ve hříchu, a přec ho neztrestal, shovívavě čekal, dal mu čas, aby odčinil své viny . . . Tato nezasloužená a nevýslovná milost mne nesmí učinit lhostejným, nesmí být podnětem opovázlivého spoléhání, nýbrž tím ochotnějším obrácení.

Všimněme si též, že sv. Ignác nemluví o Bohu jako o přísném rozhněvaném Soudci, jehož mocné rameno se chystá smést hříšníka tam, kam patří. Líčí mistrně zlobu hříchu, z kteréžto úvahy plyne závěr, jež v jeho knížce čteme: „Kterak byl s p r a v e d l i v ě hříšník na věky zavržen.“ Velikost Boží, jež vystala tak mohutně před naším zrakem ve fundamentu (cestě spásy), stojí i v pozadí tohoto rozjímání: hřích andělů a vůbec každý hřích jest v z p o u r a proti nekonečnému m a j e s t á t u Tvůrce, provina proti první a základní exerciční pravdě, odepření povinné podrobenosti a poslušnosti vůči Bohu.

Podobně nutno vypracovat i rozjímání o hříchu p r a r o d i č ů.⁶ Opětovat přirovnání: za jediný hřích

---

⁶ Spolu s hříchem andělů pojímá sv. Ignác do téhož rozjímání hřích prarodičů a Jidášův - proto název: „O trojím hříchu.“ Ale každý z nich poskytuje tolik látky, že sotva stačí hodina, aby byla dokonale vyčerpána. Proto radím, aby se v triduu omezil exercitátor na jeden z nich. Účelu rozjímání tím plně dosáhne („pozorovat hřích na jiných“), a ovoce bude tím hojnější, čím hlouběji přítomní do pravdy vniknou; lépe tedy zevrubně probrat jeden hřích než povrchně všechny tři. Krom toho bývá obtíž, jak upra-

takový trest - co jsem zasloužil já za své hříchy, velké a mnohé?

Hřích Adamův nepůsobí tak drtivě jako hřích andělů, ale gradace tu rozhodně jest (nadto lze obšírněji rozvést následky hříchu). Exercitanti by se snad mohli oddávat klamnému uspokojení, že pro člověka, křehkého, slabého, z masa a krve záležejícího, neplatí ono přísné měřítko, podle něhož byl odvážen, odsouzen a potrestán hřích andělů. Z tohoto domnění jest vyveden: i člověka stihne stejný trest jako padlé anděly, vzepře-li se proti Tvůrci, proviní-li se proti mravnímu řádu („proti některé exerciční pravdě“ t. fundamentu...), slovem, přestoupí-li zákon Boží, dopustí-li se hříchu. A aby zamezena jakákoli vytáčka, aby síle rozváděných důvodů exercitanti uniknout nemohl nikterak, připojuje se rozjímání „o hříchu k t e r é h o k o l i z a v r ž e n é h o č l o v ě k a, jenž propadl peklu pro jediný těžký hřích, a mnozí jiní bez počtu, kteří byli zavrženi, majíce na svědomí daleko méně hříchů než já.“

Tento „třetí hřích“ jest casus fictus: „M o ž n á, že jest v pekle nejeden člověk, jenž byl zavržen pro jediný těžký hřích, snad pro první těžký hřích, jehož se v životě dopustil.“ Možné to jest... zda se to kdy skutečně stalo? Absolutní jistoty sice nemáme, ale... Já sám jednak četl (Acta martyrum, ve spisech Otců i jinde), jednak zažil věci tak truchlivé, že nutkají k doznání: případ od sv. Ignáce uvedený jest něco více než casus fictus... Při jinošských exercičích přišel jinoch polozoufalý: dívka jeho návrhům odpořovala pevně a stále, až jednou... a pak při taneční zábavě, bezprostředně po spáchaném hříchu, mu zů-

---

vit toto rozjímání, dává-li po čase exercicie týmž účastníkům - rozdělí-li je, je obtíž odstraněna. Po prvé radno vždy vzít hřích andělů, protože působí nejdrtivěji (srovnání: vina a trest, jakož i okamžité ztrestání viny). Po druhé hřích Adamův, po třetí Jidášův. V oktídu lze o trojím hříchu učinit dvojí rozjímání, na př. andělé a prarodiče nebo andělé a Jidáš (zvláště při kněžských a bohosloveckých exercičích).

stala mrtvá v náručí. Dívka byla nedávno u sv. svátostí! Tak mi vypravoval mimo sv. zpověď.

Rozjímání o tomto „třetím“ hříchu připojuje světec, aby snad někdo se nechláholil myšlenkou, že docela spravedlivě byl potrestán hřích prarodičů, kteří majíce vůli nakloněnou k dobrému, rozum omylu prostý a vyzbrojeni tolika dary, přece svévolně hřešili, zatím co člověk ve vyhnanství, zápolící s tolika pokušeními, zmítaný tělesnou žádostivostí a jinými nezřízenostmi, nemusí se bát tak přísného soudu. Světec pokračuje: „... uvažovat o zlobě hříchu proti Stvořiteli a Pánu od člověka spáchaného... přemítat, že takový člověk (jenž se snad jediného hříchu dopustil), jednaje proti nekonečné Dobrotě, spravedlivě byl na věky zavržen“ (byť to byl první hřích, jež spáchal). Obyčejně se bere hřích Jidášův (viz pozn. na str. 127).

Lze vzít i jiný hřích? Jen jako „náhražku“ - pouze v případě, že přítomní již o všech „třech hříších“ v exerciciích slyšeli. Pak možno zkázu hříchu ukázat i na jiných: hřích Kainův, Saulův, Davidův, Annášův, (t. j. vedoucích národa židovského). Není však snadné upravit (bez nadsázky!) rozjímání tak, aby dosaženo jeho cíle. Nutno a) vzít j e d e n hřích - Saul 1 Kr 15, David 2 Kr 11; b) rozvést n á s l e d k y, jež onen jediný hřích pro pachatele měl - Annášův i pro lid, jenž se nechtěl vymanit z vleku vůdců - c) nevynechat srovnání: „Jeho jediný hřích - moje hříchy tak mnohé.“ Při hříchu Annášově ukázat, kam je přivedla uražená pýcha - k bohovraždě! Odklidit Boha, jenž se vášni staví v cestu! J e d n o u se člověku této možnosti dostalo, a j a k jí užil! Taková zloba v těžkém hříchu!

Jako ukázkou předkládám hřích S a u l ů v.

a) F a k t : příkaz Hospodinův... Saul poslechl okamžitě, ve všem, snášel námahy... Když byl hotov, nemohl se valně honosit. „Co byla má povinnost, učinil jsem.“ (Lk 17. 10.) Hotovo... tu přišlo pokušení... ve chvíli, kdy se nejméně nadál; ďábel nikdy nespí! Žádost očí! Co dělat? Odvrátit zrak od stád! Váhá, a mezi tím, co váhá, ozývají se hlasy: „Bylo by škoda...“ Židovská lakota se ve vojsku hnula! Ná-

mitky, reptání, hrozivý postoj lidu, hrozící zachvátit celou armádu... (1 Kr 15. 24.)

b) T r e s t : „Protože jsi zavrhl řeč Hospodinovu, zavrhl Hospodin tebe.“ Duch sv. opouští duši svou milostí i přítomností, satan se jí zmocní. „Duch Hospodinův opustil Saula, a lomcoval jím duch zlý.“ Vzdálilo se ho Boží požehnání, vášně ho ovládaly nepochopitelnou mocí (pýcha, závist... stupňovaly se ke krutostem, ib 22. 19), zaslepenost a zatvrzelost vždy větší, nakonec umírá v nekajícnosti, sebevrah..

c) A p l i k a c e : Zdálo by se, že tu jsou polehčující okolnosti: jen jediná neposlušnost - na samém konci výpravy, když ostatní příkazy vyplnil - pokušení bylo tak nasnadě, blízké, těžké... Ale nechyběla mu milost, aby je přemohl! Nátlak lidu, výhružné výkřiky, nebezpečí vzpoury... I kdyby mne to život stálo, nesmím přestoupit výslovný zákaz Hospodinův! „Já jsem tě nežádal, abys mne učinil králem; nebýt mého vyvolení, nebylo by k hříchu došlo...“ (Pod korouhví K. 95 III.)... Jak soudí o všem dnes! Stálo mu „těch několik beranů“ za to?...

d) S r o v n á n í : Hřích Saulův a hřích křesťana... Illi peccaverunt in tenebris, nos peccavimus in lumine. (Sacerdotes!) Mně se dostalo více milostí (osvětlení Ducha sv., sv. svátostí...). Já se také rád vymlouvám: „Byl jsem sveden, přinucen... lékař řekl, že moje zdraví vyžaduje...“ Je to pravda? A kdyby... Směl bych zapřít Krista, abych zachránil zdraví a život?... Kolikrát já povolil nezřízené žádosti, nejen očí, nýbrž i... V životě Saulově rozhodl o jeho osudu tento hřích; proč právě tento, jest tajemství Boží prozřetelnosti. Pán ho „zavrhl“, nedal mu mimořádných účinných milostí; vím já, který hřích rozhodne v mém životě? Kdykoli se těžkého hříchu dopouštím, riskuji, že dopadnu jako Saul. - Pán v nevystihlých úradcích svého svobodného řízení mne může odvolat ihned ze světa nebo odepřít mi mimořádné milosti, ponechat na pospas vášním, jimž jsem se dobrovolně poddal, v moci satana, za jehož hlasem jsem šel... Může!

Tento poslední bod vypracovat opatrně, aby se nevloudila dogmatická nesprávnost o pomáhající mi-

losti! Rozlišovat: milost mimořádná, účinná (efficax), dostatečná (sufficiens - tuto nelíčit jakoby byla insufficientis!). Nakonec p o v z b u d i t k d ů v ě ř e co do minulosti („Proto tě Pán nechává na živu, že čeká na tvůj návrat...“) a k o s t r a ž i t o s t i co do budoucnosti... právě k ní vedou poslední slova předěšlého odstavce! „Jest na pováženou riskovat...“

Při hříchu D a v i d o v ě upozornit: a) Jeho hlavní vášeň byla smyslnost, a v ní šel až k nejzazším mezím dovoleného, neodepřel jí ani nejmenšího; kdo však si nedovede odepřít nic dovoleného, nedokáže odepřít si nedovolené... „Do krajnosti“ - tam od dovoleného k nedovolenému jediný krok! b) Jeho dokonalá lítost, zvěčněná v žalmu 50., jeho pokání... c) Trest - vyličit podrobně! Tak trestán odpuštěný hřích - co stihne nelitovaný, neodčiněný, neodpuštěný hřích?

C) Rozjímání o hříších vlastních (osobních).

(II. kap. 15. 16; IV. kap. 15. 16; srov. III. kap. 7. 10; Ve šlép. N. 282-285.)

Po rozjímání o trojím hříchu učiníme další krok: h ř í c h y v l a s t n í - kruh opět se svírá: „Pohlédl jsi na jiné, teď pohlédni na sebe.“ Rozum musí dosíci p o z n á n í a vůle musí být naplněna o d p o r e m a nenávisť - čeho? a) Vlastních hříchů, b) nezřízenosti svého jednání, c) světa a jeho svodů, jeho marnosti, jež namnoze byla podnětem, že jsme hřešili - příležitost ke hříchu! Svět a vášeň (narážka na pochybené užívání tvorů!) mne svedly k hříchům, jichž se nyní děším a za něž se stydím.

Sv. Ignác rozvrhuje rozjímání v pět bodů:

a) Z p y t o v á n í s v ě d o m í - nikoli chladné, lhostejné, mrtvé, nýbrž pronikající všechny záhyby srdce... hříchy celého života!

b) Jaká jest o h a v n o s t a z l o b a hříchu, byť ani nebyl zakázán. Exerzitátor může ji demonstrovat na některých určitých hříších, na př. ohavnost egoismu na Anně Boleynové, jež klidně přihlížela, jak celá země připravena o víru, lid o blahobyť, chudí o obživu při rušených klášteřích, tisíce duší o nebe, jak se celá země plní bandity, jak nesčetní v nelid-

ských mukách na popravišti i v žalářích umírají - co jí na tom záleží! Jen když ona bude královnou! Podobně lze na markantních příkladech ozřejmit nízkost nevědku, jež jest v každém hříchu... zločinnost vzpoury proti nebeskému Otci... zlobu nenávisti bliženské, jež vede až k zničení rodin... ctižádosti, jež jest příčinou tolikerého zla a neštěstí, tolikeré bídy... za nimi v zápětí kvapícího... závisti, jež se neštítí pomluvy, vraždy...

c) **Vlastní nicotnost** (jakožto tvora) a **nízkost** (jakožto hříšníka).

d) **Velebnost Boha**, jehož jsem urážel.

e) **Soud**, jež nad hříšníkem vyřkne veškeré tvorstvo... jakoby věčný Soudce nechtěl ve vlastní přisám zasednout na soudní stoličce, nýbrž mé spolutvory vyzval, aby sami rozhodli a rozsoudili mezi hříšníkem a mezi ním (Is 5. 3), a hříšník jest přinucen doznat, že právem by se na něho mělo vrhnout veškeré tvorstvo a pomstít uraženou a pošlapanou čest svého Tvůrce. (Ve šlép. N. 310. 311.)

Obrácení, v rozjímání o trojím hříchu připravené, zde pokračuje a se dokonává. Nemoc jasně poznána - jest naděje, že nemocný bude hledat a přijme lék, byť i trpký. K zahanbení přistupuje **lítost**, a s tou jest spojen **odvrat** od hříchu, srdcem i činem, afektem i vůlí. Hříšník hledí toužebně k Bohu, jež opustil. Očištění duše ve sv. zpovědi jest bezprostředně připraveno; základní tón rozjímání: **Confiteor**, **vyznávám se**. Z lítosti plyne pevné **předsevzetí**. Ještě jedno rozjímání (o pekle), a může se začít se sv. zpovědí.

V exerciční knížce předpisuje sv. Ignác dvojí opakování obou rozjímání (o hříchu trojím a o hříších vlastních). Taková opakování učiněných rozjímání jsou předepsána častěji - o dvou korouhvích na př. trojí opakování. Jaký důvod k tomu světce vedl? Jsa nepřitelem vší povrchnosti chce jí chránit i exercitanta, a to zvláště v díle tak důležitém jako jsou duchovní cvičení, jež mají mnohdy rozhodnout o celém jeho životě, o opravdovém obrácení, o volbě stavu, dokonalé nápravě života. ... Nikoli hovět zvědavosti a touze po nových poznacích, ne přelétat rychle od

thematu k thematu, nýbrž zastavit se, přemítat, zamyslet se ještě jednou a ještě jednou nad tím, co jsem slyšel, rozjímal, uvažoval - prohloubit afekty, dát se co nejvíce proniknout vážnými pravdami, utvrdit se ve svých předsevzetích... „Lectorem unius libri timeo“ - novými opětovanými nárazy se zaryje kůl do země tak hluboko, že ho nelze dostat ven... a pravda do duše tak, ani celé peklo není pak s to ji vyvrátit. V triduu není možno rozjímání opakovat, ba ani v oktiduu nelze tak snadno učinit. Pomáhám si tím, že vyzývám exercitanty, aby sami o přednesených pravdách déle uvažovali a krom toho volím vhodnou četbu (str. 39), jež jest doplněk a rekapitulace hlavních myšlenek, takže do jisté míry nahradí předepsané opakování: zopakuje, prohloubí, utvrdí - a exercitant nevychází z afektů, jež v něm rozjímání vzbudilo.

Vykonáme-li rozjímání přesně podle návodu exerciční knihy, „nestojí nic v cestě, proč bychom nemohli při opakování rozšířit látku filosofickotheologickým odůvodněním. Vsunutými úvahami o podstatě a následcích hříchu se účinnost ignaciánských meditací zesílí a podepře důkazy. Je to dnes při všeobecné nevědomosti často potřebné.“ (Meschler.) Zde důvod, proč připojuji třetí díl, jakož i vysvětlení, proč volena ona themata - apologetická, filosofická, theologická.

D) Rozjímání o pekle.

(II. kapitola 17; IV. kapitola 17.)

Logicky a psychologicky se řadí k rozjímání o hříchu. Věčné plameny - tam vede hřích! Tam spěje a tam dojde, kdo ve hříchu žil, kdo v něm znenadáni před věčného Soudce povolán. Tam může přijít každý, kdo tuto věc riskuje... povážlivé, nedozírné a hrozné risiko hříchu! „Já to zkusím, snad vyjdu bez pohromy...“ Skok přes propast v Alpách! S n a d... a což, jestliže ne? Kdo se jednou odvrátí od cíle, kdo „jenom na skok“ opustí cestu spásy, kterou mu Tvůrce určil a exercicie ukázaly, nemá nikdy naprostou jistotu, že bude mít možnost a pří-

ležitost na ni se opět vrátit! Případy, kdy zemřeli v aktu hříchu... zastížení od trestající spravedlnosti Boží takřka in flagranti! Peklo, zmařený a navždy ztracený cíl, nejtemnější stín, jež vrhá vzad světlo první exerciční pravdy: „Tvůrce tobě život dal, bys ho ctíl a miloval, a s ním věčně láskou spojen blaženým se stal.“ Odvrátit se od Boha, jediného, pravého, věčného štěstí, a na té cestě odvratu vytrvat - co to znamená jiného, než na věky být odloučen od pramene všeho blaha a tudíž propadnout věčnému neštěstí?

Nicméně účelem tohoto rozjímání není deprimovat hříšníka zkrušeného úvahami o hříchu a toužícího po odpuštění a po návratu k Bohu - tím méně jest jeho účelem naplnit malomyslností nebo připravit o sebe-důvěru. Nikoli strašit, nýbrž odstrašit - od cesty hříchu, nikoli od pokání! Hlásnice soudů Božích se zde ozývá sice nejmohutněji, ale jen proto, aby zburcovala ospalého a přiměla váhavého, by konečně s hříchem súčtoval a dal mu výhost; naplnit spasitelnou b á z n í a dát výstrahu tomu, jenž by snad byl ještě teď v pokušení, brát hřích na lehkou váhu. Kdo jest bez bázně, nezdrží se hříchu, neboť jeho vášnivost bude mu zkázou. (Sir 1. 28.) Zároveň podává toto rozjímání pomoc každému pro chvíli těžkého pokušení podle slov Písma: „Synu můj, pamatuj na poslední věci své, a nikdy nezhrěšíš.“ Sv. Terezie doznává, že zažila chvíle, kdy jenom vzpomínka na věčné tresty ji zdržela od přestoupení zákona Božího. Bude si snad někdo namlouvat, že jest dokonalejší než ona a že tudíž této pohnutky nikdy potřebovat nebude? Sv. Ignác předvídá, že mohou takové okamžiky přijít na každého. Proto označuje za účel tohoto rozjímání: „Kdyby láska k Bohu v mém srdci usínala a neměla síly mne zdržet před zapověděným ovocem, nechť vzpomínka na věčné muky mne hříchu uchrání... Nechať mne tedy drží alespoň bázeň, když láska slábne a není s to mne udržet.“ Není-li tudíž exercitanti schopni lítosti dokonalé, dopomůže mu tato meditace k lítosti nedokonalé, jež vede taktéž k pevnému a účinnému předsevzetí, a na tom vlastně p r o z a t í m vše záleží. Tím

i dokonáno vše, čeho třeba, aby exercitanti s minulostí súčtovali a mohli přikročiti k sv. zpovědi - při prvních exerciciích se radívá životní sv. zpověď. Cesta očištná jest takřka advent, kde duše v pokání a slzách se připravuje na příchod Páně... na přijetí jeho milosti ve svátosti pokání. Žádné pokání nebude kajícniíku těžké, uváží-li, kde již měl pro své viny být. Toto rozjímání jest jako poslední úder vesla, jimiž loďka zmítaná vlnobitím vášně a hříchu jest vehnána do bezpečného přístavu kajícnosti.

Není radno příliš mnoho argumentovat a dokazovat. „Pojď a viz...“ viz odsouzence, jenž vinen jako ty klidí nyní ovoce svých skutků. Jen v exerciciích pro inteligenci a studující mládež jest vhodno vložiti nějaký důkaz čerpaný z rozumu, jenž osvětluje přiměřenost věčného trestu za hřích - argumenta congruentiae - nikdy však z privátních zjevení! Dostačí omezit se na to, co sv. víra o tomto tajemství učí, a na slova Páně z evangelia - pěkně je rozvést a vysvětlit. Tím nejlépe zaručen účinek a výsledek rozjímání. Nač přidávat věci nezaručené, jako by bylo třeba fantasticky malovat a nanášet barvy na obraz beztak hrozný dost a dost. „Nerad bych, abys myslil, že ti mluvím o nějakých strašidlech a jimi tě straším, jak to matky a chůvy dětem dělají. Co pravím, není báje, nýbrž slova od věčné Pravdy dávno pronesená.“ (Basil.)

Při tom nezapomenout na to, co připomenuto v rozjímání o trojím hříchu: „Tyto plameny připraveny také t o b ě“... („Někteří poslouchají kázání o pekle, jako by peklo bylo vyhraženo pouze jiným.“ Efrém.) „Tebe trest ještě nestihl, tobě dána možnost a popřán čas, abys vše napravil...“ Slovo pokání stojí v pozadí tohoto rozjímání, třebaže zjevně vysloveno není. „U přirovnání s peklem pokládejme za rozkoš vše, co trpíme. (Bern.) Vymýšlej muky, jaké chceš, srovnej je s peklem, a lehké jest vše, co vymyslíš.“ (Aug.) S radostí a ochotně se pak chopí hříšník podávané ruky a nabízeného smíru. Tím se roznítí a f e k t v d ě č n o s t i, provázený jinými z předešlých rozjímání: znova vzbudí lítost a odpor k hříchu, pevné p ř e d s e v z e t í, rozhodnutí učinit

se hodným tolika nezasloužených milostí, a sloužit Pánu tím horlivěji, čím více ho dříve urážel. To jsou však jen podružné afekty; hlavní, jež proniká celé rozjímání, je spasitelná bázeň před soudy Božími a hrůza před hříchem. Bázeň, o níž praví Duch sv., že jest začátek moudrosti, základ a podmínka života bohobojného, a kterou církev (sněm Tridentický) prohlašuje za počátek ospravedlnění, první stupeň obrácení, první krok návratu k Bohu. Hrůza a děs před hříchem, což jest společným cílem všech rozjímání cesty očistné... afekty této části exercicií zde vrcholí. V triduu bývá tato meditace právě uprostřed cesty zkázy: předchází rozjímání o hříchu trojím a osobních, následuje rozjímání o smrti (nebo soudu) a snad ještě o pokání nebo milosrdenství. Mohutnost afektů tedy napřed stoupá a pak ponenáhu doznívá a přechází v klidnější. Neradím nikdy položit toto thema na večer (poslední rozjímání dne) - den má vždy končit smírně, a nadto upozorňuji opět, že i tato meditace končí pohledem k sv. kříži. „Děkovat Pánu, že nedopustil, aby mne stihl osud jako některého z nich (zavrženců), že jsem nezemřel v těžkém hříchu.“ V díkučinění a v úvahu o nevystihlém milosrdenství a shovívavosti Boží vyznívá i toto rozjímání, jež zachvělo exercitantem až do hloubi duše. (Výjimku viz str. 38 dole.)

E) O věcech posledních.

(II. kap. 18; IV. kap. 18. 19; Ve šlép. N. 873—887.)

V nejstarších latinských překladech exerciční knížky (ze španělského originálu), pořizených ještě za života sv. Ignáce, stojí poznámka: „Kdyby exercitátor pokládal za prospěšné, lze (po rozjímání o pekle) vsunout ještě jiné meditace, na př. o smrti, soudu a jiných trestech hříchu.“ (Viz additio 6.) Tato praxe se stala brzo všeobecnou. „Zdá se, že by se tato rozjímání neměla vůbec vynechávat, protože velmi napomáhají k tomu, aby duch byl odpoután od nezřízené lásky k věcem pozemským.“ (Directorium c. 15.)

Poslední věci člověka... „Synu můj, pamatuj na poslední věci své, a nikdy nezhřešíš.“ (Sir 7. 40.)

Proč se vřadí tato themata právě sem? Důvod jest zřejmý z toho, co pověděno na str. 143. Časový sled (smrt, soud, peklo) by rušil psychologii exercicií a byl na závadu cíli, jehož cesta očistná chce dosíci. Účinně mne od hříchu může odvrátit vzpomínka na věčné tresty, nikoli na smrt - aspoň ne v té míře. Krom toho rozjímání o soudu a smrti má účelem jen doplnit, utvrdit, prohloubit to, co v duši exercitanta vykonaly úvahy předešlé.

Sled rozjímání jest tento:

Hřích na jiných - co stihlo je, co mělo stihnout mne - zahanbení.

Hříchy vlastní - jejich ohavnost a nízkost - lítost.

Peklo - trest za neodčiněný hřích - spasitelná bázeň, odvrát od hříchu, pevné předsevzetí.

Soud - peklu předchází soudní výrok - na soudu se rozhodne o mém věčném osudu, a sice definitivně.

Smrt - brána k těmto „posledním“ věcem, a třebaže se mi zdají být daleko vzdálené, smrt jest blízká, a tím blízké i to, co za ní následuje.

V triduu nelze všechny tyto pravdy probrat, sice by musila být pomínuta cesta osvětná - způsob naprosto pochybený! Nejlépe jest vzít rozjímání o smrti - spojí-li se v jedno s rozjímáním o soudě, musí být zachován časový sled: napřed smrt a potom soud. Lze též spojit soud a sv. zpověď (trojí tribunál: spravedlnosti, soud soukromý... zahanbení, soud poslední... milosrdenství, sv. zpověď). Není však radno v jednom rozjímání spojovat příliš často dvě themata, protože pak nelze jít do hloubky, a povrchnost je na závadu hlubokému procítění a promyšlení svatých pravd. Konají-li exercicie tíž účastníci po druhé nebo po třetí, jest radno střídat: jeden rok o smrti, druhý o soudu, třetí o pokání (str. 160) atd.

Soud.

Já a můj Soudce...

Hříchy mé mne u Soudce očekávají. (Efrém.) Bůh má nohy vlněné, ale ruce železné: odkládá vyřčení ortele, ale pak svou shovívavost vyváží tíhou trestu.

(Jeroným.) Shovívavost Nejvyššího jest mnohým lidem podnětem nevěry. Tak židé prorokům říkali: „Jen ať na nás přijde, čím hrozíte...“ Protože tedy nevěříte, nezbyvá, leč abyste sami na sobě zakusili to, co popíráte. (Chrys.) Nemohl by světec dnes mluvit právě tak, nejen k nevěřícím, nýbrž i k mnohým věřícím? Znamé pořekadlo: „To už je dávno, to už ani není pravda,“ lze obměnit... nejeden křesťan prakticky tak žije a jedná, jako by byl přesvědčen: „To je v daleké budoucnosti, to ani nebude pravda.“ Světci soudili jinak! Nepokládej Boha za neuraženého, protože jsi ho ještě nezakusil rozhněvaného. (Lev Vel.) Mnozí soudí, že jsou bezpečni přede vším trestem, když vidí, že nikdo není svatý, že hříšníků jest ohromné množství, a hynoucích celé zástupy. (Jeroným.) Tento světec a zvláště sv. Efrém myslili stále na příchod Páně k soudu... pokání a soud byla temata edessenskému poustevníku a učiteli církve tak běžná a častá jako žádné jiné. Myšlenka na soud jej udržela na výši svatosti a nebyla nikterak na ujmu jeho vroucí a čisté lásce k božskému dítěti a jeho panenské Matce. Buďto že čteš nebo píšeš, ať bdíš nebo spíš, Amos nechať ti neustále svou hlásnicí v uších zní (t. výrok tohoto proroka: „Vstaňte mrtví, pojďte k soudu;“ Jeroným).

Lehkomyslné pojmání této pravdy sv. víry musí být ze srdce vymýtěno. Tím se dosáhne účelu rozjímání, totiž utvrdit to, čeho dosaženo v předešlých. Základní myšlenka obou rozjímání o soudu: „Kdybychom sami sebe soudili, nebyli bychom jednou souzeni.“ (1 Kor 11. 31.)

P o s l e d n í s o u d, uzávěrka světových dějin. Nálada a základní tón rozjímání jest Dies irae. „Generální zpověď“ před celým světem, před známými i neznámými, před těmi, jichž jsem si vážil nebo kteří oklamáni mou domnělou a snad i pokryteckou svatostí si vážili mne. Všechny hříchy přijdou najevo, i nejtajnější, před rodiči, sourozenci, manželem nebo manželkou, před dětmi...

Základní a f e k t: z a h a n b e n í... Jedním z účelů tohoto rozjímání jest v y m ý t í t z d u š e n e p r a v ý s t u d. Exercitant musí vycítit, že stojí před

nevyhnutelnou alternativou: buď soukromá zpověď zde nebo veřejná tam... zde spojená s odpuštěním, tam s odsouzením. Zde malé pokoření před Vševědoucím, jehož Srdce i náruč jest kajícímu otevřená, a odměnou mu bude očista duše a klid svědomí. Tam zahanbení přede všemi, a za ním nikoli promínutí vin, nýbrž trest. Zde tribunál milosrdenství, tam spravedlnosti. Tento motiv (zahanbení) působí zvláště na dívky. „Vyhnuli se sv. zpovědi, co tím získám? Leda že věc bude na nějakou dobu odložena, nikoli na věky promlčena...“ Pozoruje-li exercitátor u přítomných, že mají před sv. zpovědí nemístnou bázeň, bude jim toto rozjímání velmi prospěšné; pak ale nechť neopomene poukázat, že v této svátosti nebeský lékař hojí a léčí balzámem, nikoli nožem a ohněm. U sodálů a jiných, časté sv. zpovědi navyklých, není tato meditace tak nezbytná. Možno však dogmaticky zdůvodnit nutnost všeobecného soudu: každý tajný netrestaný hřích musí dojít zasloužené pokuty, každý záslužný skutek odměny, nevyzpytatelné cesty Boží prozřetelnosti, nepochopitelné i věřícím, musí být všem vysvětleny a ospravedlněny; proč Pán dopustil to neb ono, dobré nebo zlé, na jednotlivce nebo národy nebo i na svou církev... všecko věci našemu nedostatečnému rozumu přecho často utajené... Jaký smysl by měly tyto „tajné soudy Boží“, kdyby nebyly nikdy objasněny tomu, jež stihly? Vždyť ani zřejmé soudy Páně, kde se vtírá doznání: „Prst Boží je v tom...“, nechce mnohdy zaslepená sebeláska uznat za metlu spravedlivě zaslouženou!

Soud soukromý, uzávěrka mé životní pouti, pro mnohého den překvapení a den zklamání. Především pro nevěrce. „Zbloudili jsme tedy, a světlo spravedlnosti nesvítilo nám.“ (Mđ 5. 6.) Pak i pro mnohého věřícího. Zevrubně bude zkoumána kniha účtů, každá pohledávka, všechna aktiva a pasiva. Zdrčení nedbalého šéfa, když z čista jasna mu oznámí ekonom: „Pasiva vzrostla do netušené výše, ruina závodu jest neodvratná...“ Jak často při zpytování odvažujeme měkkou rukou svá pochybení, ba pokládáme za záslužné, co bylo nedokonalostí! Naše

úmysly... Sebeláska nám tak snadno namluví, že to neb ono konáme z lásky k Bohu, a zatím nás vede jen sebeláska, smyslnost, ctižádost, úmysly mnohdy malicherné, sobecké, dokonce i hříšné, a to i ve věcech svatých. Konáme-li je jediné proto, že nás těší, tedy bez nadpřirozeného motivu, jsou bez zásluhy... Osvícení věčnou Pravdou poznáme, jakému sebeklamu jsme se oddávali - snad celý život! Právě tak práce ve spolku... Více méně dobře neb špatně tažená ctižádost nebo žárlivost se na soudě objeví očím duše v tak zřetelném světle... Věci, jež jsme často brávali na lehkou váhu zde, objeví se nám v naprosto jiném světle tam, kde zmizí šalba a mámení sebelásky, smyslnosti, neupřímného světa!

Hřích jest lež, blud, zaslepenost... pachtí se za něčím, co věčně věků nemůže být („Budete jako Bůh“). Snižuje člověka, snímá mu s čela pečeť jeho věčného a božského určení; pro hřích neexistuje věčnost. Soud jest obhájení pravdy, uvertura věčnosti...

O v o c e tohoto rozjímání:

a) Vědomí o d p o v ě d n o s t i „i za každé zbytečné slovo“ (Mt 12. 36), za přeletavou myšlenku, k níž svolíme. Nikdo nehraje, nepije, nekupuje tak lehkomyšlně jako ten, jenž vše dělá „na účet.“ Položka se řadí k položce, každá na pohled neveliká, ale když dojde ke konečnému sčítování, bývá mnohý nemile překvapen... suma vzrostla jako lavina!

b) K r á č e t v p ř í t o m n o s t i Boží, pamatovat, že oči Vševědoucího na mně spočívají a zpytují ledví i srdce, každý záhyb mé duše; snaha, abych vše konal z čistých pohnutek. Lidi svou strojenou dokonalostí oklamat mohou (farizeové!), neošálím však toho, jenž zpytuje ledví a srdce a na soudu vyměří přiměřenou a spravedlivou odplatu mým skutkům. I zde zmínit se o tajných hříších, domnělé svatosti...⁷

c) Dbát, abychom co možná čistí předstoupili před Pána. „Který vrah hbitým krokem spěchá před soudce?“ (Origen.)

---

⁷ V oktídu lze znova zpytovat svědomí... opakovalo by se tím rozjímání o vlastních hříších. V triđdu je dbáti, aby se věci již probrané neopakovaly.

Smrt.

Jako rozjímání o soudu, tak ani toto nemá účelem přinášet (v exerciciích) něco nového, nýbrž jen u t v r - z u j e v učiněných předsevzetích, skýtá nová hlediska, připojuje nové pohnutky; není samostatné, nýbrž spíše r e k a p i t u l a c í všech pravd cesty spásy i zkázy.

Co je smrt? Konec časnosti a začátek věčnosti.

a) Konec časnosti, tedy k o n e c v š í ž a l o s t i i v š í r a d o s t i, všech rozkoší tohoto světa - zvláště toto druhé nutno zdůraznit! Ozvěna rozjímání o užívání tvorů!

b) Konec časnosti, tedy k o n e c ž i v o t a, konec doby každému vyměřené k zajištění spásy... reminiscence na rozjímání o spáse duše! Z d e n u t n o p r a c o v a t o jejím spasení! Přijde noc, kdy nebude moci nikdo pracovat. (Jan 9. 4.) Tedy neodkládej! Nezahrávej si! Nevydávej se v nebezpečí ztráty své duše! Nevíš dne ani hodiny... tuto pravdu nutno rozvést, protože jen tak má smysl vybídnutí: „Buďte stále připraveni, bez ustání pracujte o záchraně své duše...“

c) Z a č á t e k v ě č n o s t i, kdy nemožno napravit, v čem jsme zde pochybili, ani dohonit, co jsme zde zameškali. Doba života má své meze, doba milosti má též své meze! Vládu ve svém království (v církvi) odevzdal Bůh do rukou milosrdenství, ale s jednou výminkou: smí vládnout jen do naší smrti, a pak musí odevzdat žezlo spravedlnosti. (Efrém.)

Marnost všeho pozemského (kap. V.) a hrůza jakož i risiko hříchu (kap. VIII. A) splývají v tomto rozjímání vjedno. Nálada dušičková, pohřební... De profundis, Requiem... Jak mnoho světla rozlévá na život světlo hromničky! Kdyby nám svítilo ne pouze ve chvíli, kdy blížící se smrt vrhá svůj temný stín na naše lože, nýbrž po celý život! Jinými slovy, kdyby nám vážný pozdrav trapistů zněl denně v mysli! „Nemoc mého přítele mi oněhdy dala příležitost poznat, že jsme nejlepší lidé, když vážně churavíme. Ovládá nemocného závist nebo požívavost? Nemyslí na rozkoš, nehledá slávu, zapomíná na bohatství, roz-

pomíná se, že jsou bohové a on člověk, nezávidí nikomu, neobdivuje se nikomu, nepohrdá nikým, nedbá zlomyslných řečí, nemá radost z pomlouvání bližního...“ (Plinius.) I pohan si všiml, jakou změnu v člověku působí blízká předzvěst smrti! Přejít z ohlušujícího hřmotu náruživosti a rozkoší do ticha smrtelného lůžka, na němž nás nerozštěpuje žár tělesné vášně, nýbrž vysiluje žár horečky, a kde lehkomyšlnost ustoupí velmi vážným myšlenkám a obávám! Pohanská pojednání o „pohrdání smrtí“ tě neuspokojí, když je čteš zdrav, natož v nemoci a ve smrti!

Hřích a smrt, dvě velká zla... Jedno zaviněno druhým, pokuta za hřích. Smrt ničí přirozený život člověka, hřích nadpřirozený; smrt obere o časné statky, hřích o věčné; smrt zohaví tělo, hřích duši. Obé je zlo, ale jen když jsou p o h r o m a d ě... jsou-li oddělená, nejsou tak hrozná. Hřích bez smrti lze napravit pokáním, smrt bez hříchu jest přechod do lepšího života: „Krásná jest v očích Páně smrt svatých jeho (Ž 115), blažení, kdož v Pánu umírají“ (Zj 14. 13) - viz skonání Neposkvrněné Panny! Ale hřích a smrt, obojí spolu, nejstrašnější zlo: „Smrt hříšníků jest nejhorší.“ (Ž 33.)

To musí mít exercitátor na zřeteli. Nikoli mluvit mnoho o vzkříšení, méně o blahých stránkách a více o temných, aby dosáhlo rozjímání svého cíle: utvrdit v rozhodnutí: „Pryč od hříchu, pohrdat světem, pamatovat na duši.“ „Ať nepatříš k theologům, kteří dělají cestu k nebi příliš širokou“ (pohodlnou, Leonard a Portu M.); ovšem nutno varovat se i druhého extrému, nelíčit ji tak úzkou, že by exercitát pozbyl vší sebedůvěry. Bez zkroušenosti toto rozjímání opustit nelze - vzpomínka na těžkou chvíli, jež čeká každého z nás, na věc, jež jest trestem za hřích... ale nikoli deprimovat, nýbrž povzbuzovat: oči vzhůru, k pravé a věčné vlasti... pryč od země, tvého dočasného bydliště. Jako meditace o hříchu, tak nutno i tuto zakončit nebo ještě lépe proplést jasnými momenty... světlé paprsky musí prorážet neustále temné mraky této vážné pravdy. Naučit křesťana žít tak, aby se nemusil smrti děsit. Nebýt

lhostejný, ale také nebýt pln hrůzy. „Blíž k tobě, Bože, blíže“ - tak pojímá zbožný věřící tuto vážnou chvíli, jejíž hořkost zakusil sám Spasitel, aby nám ji učinil co nejsnadnější.

Bedřich v. Hardenberg (Novalis) praví: „Smrt jest pravý filosofický úkon.“ Křesťan smýšlí jinak a řekne: „Náboženský úkon.“ Skeptik Montaigne: „Všichni přistupujeme k smrti jako učňové, ne jako mistři.“ Bohužel! Exercicie však se pokoušejí o návod, jak se v životě naučit dobře a dokonale umřít. „Naučily tě křesťansky žít, nauč se v nich i křesťansky umírat.“ Jak? Podle zásady, osvědčené tisíciletou zkušeností: „Jaký život, taková smrt.“ Připravovat se na ni denně, naučit se přijmout ji odevzdaně z rukou Tvůrce. „Smrt, která je jistá, nevyhnutelná, na níž závisí tvůj věčný osud, která je možná blíže než tušíš. Tato záležitost, nejdůležitější z celého života, snad stojí za to, abys jí věnoval jakousi péči.“

Vzpomínka na smrt působí živě na mysl i fantasií jen tehdy, zamyslíme-li se nad následky, jež jí jdou v patách - následky nevýslovně blažící nebo nevýslovně děsíci. Světák na ni myslí lhostejně. „Také nás to čeká...“ Vojín jí hledí tupě vstříc, trpčí po ní i touží. Ale pamatovat, co bude po ní! Proto rozvine toto rozjímání všecku svou působivou moc teprve po vážných pravdách předcházejících. Vzpomínka na ni hasí oheň vášně, jest protijed sladké naruživosti, nejjistější směrnice správné volby (viz kap. XI. E). Před důležitým rozhodnutím: „Jak bych volil v poslední hodině? Kdyby tento den byl můj poslední? Quid morituro cum pompis et vanitatibus saeculi? Nemáme zde trvalého bydliště... pro umírajícího dosti jest, aby měl, kam by sklonil hlavu na těch několik okamžiků...“ Všimněme si souvislosti s fundamentem! Ve světle hromničky uvažujeme znova, třebaže s jiným zabarvením, o cíli, pro nějž jsme stvořeni a o jehož dosažení nebo nedosažení tento okamžik definitivně rozhodne.

„Byla to chvíle vnitřního osvícení, kdy jsem v exerciciích vypověděl boj trojí žádostivosti. Opustil jsem snad ve slabé chvíli prapor Kristův a stal se nevěrný

své úmluvě a svým svatým slibům? Ve světle hromničky mi přijde zase ‚lucidum intervallum‘ . . .“ Jakýma očima hledívají umírající na život? Na svět? Touží, aby mohli ještě jednou začít . . . když mají končit! Smutný výsledek zpytování svědomí na smrtelném loži! Už se z cizí škody a jedné teď, abys mohl své jednání schválit ve chvíli, kdy mizí všechna světská šalba a kdy smrt snímá brejle mámení. Neboj se obětí a obtíží, jež ti ukládá spása tvé duše - budou tě jednou plnit blahým vědomím! Smrt učitelka života. Jak budeš hledět na prahu věčnosti na věci, k nimž jsi nezřízeně lnul a jež jsi nechtěl z lásky k duši opustit? Teď opouštějí ony tebe! Marnost nad marnost . . . Nicotnost věcí stvořených . . . docela jinýma očima ji teď vidí umírající, očima, jež už nekalí nezřízená vášeň ani prach nezkrotných náruživostí . .

Soud a smrt předvést očím přítomných pokud možná plasticky! Soud dramaticky, a smrt? Nejlépe nechat je „umírat“ - místo abstraktní přednášky o smrti vylíčit názorně: „Tvá poslední nemoc, smrtelné lůžko, lékař, kněz, příbuzní, špatně tajené slzy . . . modlitby za umírající, tvé poslední okamžiky, vydechnutí - případné přípravy k pohřbu, tvůj pohřeb - tvá první noc na hřbitově . . .“ Co možná nejklidněji, bez pathosu. Kreslit, líčit - aby každý téměř prodělával ve fantasmii svůj poslední boj.

F) Poznámka k cestě očistné.

Kolik opravdových obrácení způsobila tato část duchovních cvičení, ví jedině vševědoucí Bůh. Anály Stojanova by mohly sdělit nejeden pěkný příběh o lidech, kteří přišli na exercicie buď lhostejni nebo i s nechutí (poslaní, přivedení . . .), a v této náladě zůstali po celý první den. Teprve cesta zkázy je zburcovala z mravní netečnosti a přiměla nejen k řádné sv. zpovědi, nýbrž i přivedla na pravou cestu. „Koho exercicie neobrátil, toho neobrátil ani peklo.“ Tím více překvapuje, najdeme-li u katolických autorů útoky proti této části duchovních cvičení. Odsuzují ji někdy nesměle, někdy příkře, jindy velmi podezřelými obraty. Lze číst leccos o pastorální neoportunitě a ne-

vhodnosti... prý tyto pravdy nejsou pro „moderního nervosního člověka“, jsou prý příliš negativní a spíše ho „polekají“ místo co by ho vzpružily, učiní ho prý úzkostlivým a připraví ho o sebedůvěru. Zvláště rozjímání o pekle pro „moderního člověka“ prý není. Raději o Božím milosrdenství a lásce...

Co se posledního týče, odpovídám, že o milosrdenství slyší exercitant v těchto vážných dnech neustále. Tato myšlenka je subdominanta všech rozjímání cesty očištné, nevyjímaje ani meditaci o pekle, jež podle sv. Ignáce končí projevem vroucích díky nejvyššímu Slitovníku, že „mne nechal na živu, neučinil konec mému životu, nedal mi padnout do věčné propasti, nýbrž až do této chvíle mne milosrdně snášel.“ I o lásce jest krátká poznámka v téže meditaci: „Kdybych zapomněl jeho lásky, t. j. kdyby mne láska k němu nezdržela od hříchu, nechať mne od něho zdrží alespoň bázeň před věčnými tresty.“ Co se týče deklamování o „moderním nervosním člověku“, odkazují na P. Alberta Weisse O. P., jenž velmi trefně připomněl jistým lidem, že „moderní nemoci“ bývají ovocem nedostatku sebepřemáhání, a mluví-li někdo vhod nevhod o své „nervosnosti“, bývá to hysterie... pláštík, jímž přikrývá všemožné nectnosti. Chceme-li se o uzdravení těchto pokusit, nevyhojíme je tím, že jejich nemoc ještě více podporujeme sladkými promluvami („chráníme všeho průvanu“), nýbrž že jim dáme přiměřený lék.⁸ Změkčilé neučiníme mužnými, když je budeme hýčkat ještě víc. Ignác podává zdravou stravu, chce vychovat bojovníky Kristovy, nikoli lidi, o nichž praví Albán Stolz, že zavánějí silně pomádou a safiánem. „Nebojte se hrozeb Písma sv.: Duch sv. dává spasitelné výstrahy.“ (Afraates.)

Odmítání těchto rozjímání činí dojem, jakoby se jistí lidé za slova Kristova a za víru styděli, jisté její články (nevěře nepohodlné a proto málo milé a nevítané) hleděli umlčet a skrýt, jedním slovem, že s nimi nesouhlasí a tudíž skoro zapírají. Pak ale již ne-

---

⁸ Nikdy neuzdraví lékař, jenž čeká nebo se dotazuje, co by nemocnému bylo vhod (co by si ráčil přát; Petr Chrysol.).

stojí na katolické půdě a činí kompromis s nevěrou. Smířit náboženství se světem... Bude o tom ještě řeč (ve III. díle). Světci byli této pštroší politiky daleci, Pánu se protiví,⁹ duším neprospěje. Jejich taktika tedy jest: neburcovat hříšníka z jeho spánku (možná, že sami na sobě zakusili, jak nešetrně byli exerciciemi zburcováni!), a nechat ho jít širokou cestou. Budiž služebníka Kristova daleko za t a k o v o u cenu se stát populárním kazatelem! Jako opičí lékaři v Hanumanovi, kteří svým pacientům předpisovali divadelní bonbony! Nechtějí, aby se o těchto pravdách sv. víry a o těchto slovech božského Učitele kázalo... zdali pak v ně vůbec sami věří? Dogmaticky nelze přece exerciční knížce vytknout ani písmene! Bylať přísně zkoumána a Apoštolskou stolicí schválena! Jsou-li však exercicie sv. Ignáce i pro 20. stol. „oportunní“, pověděl Pius XI. (Kap. II. A.)

Plane snad naše srdce vroucnější láskou k Spasiteli než srdce Pavlovo? Nuže, slyšme jeho výrok: „S b á z n í a třesením pracujte o své spáse“ - tak píše své nejmilejší křesťanské obci (Fil 2. 12). Či sebe snad vyjímá? Viz 1 Kor 9. 27, Kol. 1. 24... tedy muž, jenž byl vtržen až do třetího nebe, koná skutky, jež patří do cesty očistné a myslí při tom na věčné zavržení! „Abych nebyl zavržen.“ Vychytralá léčka satanova, jenž takto velmi jemným způsobem (pod záminkou „čisté“ lásky k Bohu) hledí vyhostit ze srdce bázeň Boží. Jest na pováženou „být prost bázně Boží“ (Jer 2. 19). Luther podobnou cestou přišel ve zkázu. V klášteře... „Dokáži vlastní silou být dokonalý...“ Jenže vášeň nezdolal, a aby ve svaté bázni prosil pokorně Pána za milost, na to byl příliš pyšný, a nakonec si řekl: „Vášeň jest nezdolatelná...“

---

⁹ „Zrušil-li by kdo jediné z nejmenších přikázání těchto, a tak lidi učil, nejmenší slouti bude v království Božím.“ (Mt 5. 19.) Božský Učitel nepokládal za oportunní mlčet o věčných trestech, zamlčovat z „pastorální opatrnosti“ před farizeji pravdy jim nemilé, ponechat je v nevědomosti nebo ve falešném pokoji, jenž by byl jim nejjistější cestou do věčné záhuby a jemu k dosažení obliby a populárnosti.

Jinde opět lze číst, že ignaciánské exercicie jsou jen pro ty, kdož jsou ve hříchu a potřebují obrácení (str. 24²) - tvrzení, jež jest důkazem nepochopení a neznalosti ignaciánských exercicií, jakoby rozjímání cesty zkázy byly nejdůležitější jejich částí, jejich jádro a snad jejich všecko... a jsou pouze removens prohibens! (Str. 33.) Viz o tom ještě v kap. X.

Jiní vytýkají, že rozjímáním o trojím hříchu přechází sv. Ignác rázem, beze všeho přechodu, s pole pravd rozumových na pole pravd nadpřirozených. Inteligent, v předešlých meditacích stěží a pracně přesvědčený o jsoucnosti Boží a cíli člověka, má nyní „uvěřit“ těmto velkým tajemstvím sv. víry! Tato námitka pochází z neznalosti účelu exercicií. Opakuji: duchovní cvičení nejsou filosofický kurs, jehož cílem jest přesvědčit atheisty dobré vůle o jsoucnosti Boží a připravit je ke konverzi. Exercicie jsou pro věřící, a třebaže pravdy ve fundamentu obsažené jsou pravdy rozumové, t. j. poznatelné pouhým přirozeným světlem rozumu (str. 85), neplyne z toho, že abstrahují docela od zjevení. Jsou to pravdy poznatelné rozumem i zjevené od Boha; tato okolnost zjednává světcům co nejširší basi, na níž buduje. Vypracuje-li exercitátor tyto první pravdy pro inteligenci tak, že se skutečně omezí jen na důkazy rozumové, dosáhne tím toho, že se co nejhluběji vtisknou do jejich přesvědčení, jsouce dokázány takřka matematicky. Přejde-li pak rázem na pole zjevení, nemůže proti tomu věřící inteligent nic namítat. Nevěřícího musí odkázat na filosoficko-theologický kurs - pro něho exercicie nejsou!

Liturgie cyklu velikonočního bývá nazývána výročními exerciciemi církve. Nuže, jak si počíná církev ve svých „exerciciích“? Napřed cesta očistná: pokání, rozjímání o věcech posledních, půst... trpět spolu s Kristem trpícím. Přečtěme si její program v epištolách prvních pěti dnů doby svatopostní! Tyto myšlenky ovládají celou liturgii Quadragesimy. Pak přijde duchovní vzkříšení: „Jestliže jste s Kristem povstali...“ A teprve potom radostná doba velikonoční, jež končí tím, že na věřící vylit Duch svatý, Duch lásky se všemi jeho dary, a rozjímáním o lásce

období velikonoční končí: viz epištolu a introit kvatembrové soboty svatodušní!

Anebo si všimněme procesu obrácení, jež mistrnou psychologií líčí Trid. ses. VI. cap. 6.: „Duše spasi-
telně otřesena bázni, uvažující o trestající
spravedlnosti Boží, okřeje vzpomínkou na
odpouštějící Boží milosrdenství, čímž jest po-
vzbuzena k naději, chopí se prostředku
od Boha jí k ospravedlnění podávaného a pro všech-
ny jím ustanoveného (pokání), načež začne nový
život, zachovávajíc Boží přikázání (a dosahuje čisté
dokonalé lásky k Bohu).“ Není v těchto slovech na-
črtnut plán ignaciánských exercicií?

Zajímavost jest, že jansenisticko-josefínská pseudo-
synoda Pistojská se vyslovila odmítavě proti igna-
ciánským exerciciím (a misiím), a byla od Pia VI.
censurována: „Temeraria, pernicioso, in verba Dei
iniuriosa.“

Poukazují opět na analogii s liturgickým rokem.
Poslední jeho úsek, začínaje 18. nedělí po sv. Duchu,
jest eschatologicky zabarven, dominanta všech meš-
ních formulářů jest naděje: „Čekej, duše moje, čekej
na Pána . . . Maran atha, Pane, přijď!“ Věc jest docela
pochopitelná; vykoupení, projev nekonečné Boží lás-
ky, o němž rozjímala církev v době vánoční a veliko-
noční jako o faktu, náležejícím minulosti, život z ví-
ry, jež nám připomínala jako nezbytnou naši povin-
nost přítomnosti, spolu se závazkem náležet k jed-
notě církve, to vše by bylo bezvýznamné a bezpřed-
mětné, kdyby obojí nebylo podkladem a zárukou na-
ší naděje pro budoucnost - naděje v příchod Páně a
v jeho království slávy, do něhož jsme povoláni a
o jehož občanství máme pracovat ze všech sil. Čtème
listy sv. Pavla! Naděje a radostné očekávání přicho-
du věčného Soudce, odplatitele a oblažitele, dýše té-
měř z každé stránky a stálo tak živě před jeho zra-
kem, že mu bylo neustálou vzpruhou k neúnavné prá-
ci o rozšíření království Kristova na zemi. Liturgický
podzim . . . Ale bylo by pochybeno v exerciciích roz-
vádět výhradně tyto jasné stránky - to patří až do
cesty spojení . . . Rozjímání o smrti, část cesty očistné,
smí být jen několika jasnými zákmity oživeno.

IX. Utvrzení cesty očistné.

Po rozjímání o posledních věcech přichází psychologicky na řadu zase trias: Boží milosrdenství, pokání (obrácení), sv. zpověď. I tyto úvahy jsou exercitátorovi pozůstaveny na vůli, jsouce jen dozvukem předešlých pravd. V triduu lze vzít nanejvýš jednu. Kterou? Vše závisí na dispozici účastníků.

A) Milosrdenství.

(Poutník kapitola 20; str 222.)

Naděje v odpouštějící Boží milosrdenství jest podstatná složka cesty očistné, neviditelná duše jejich vážných pravd. Bez naděje jest jen věčné zavržení. Jaký smysl a účel by mělo rozvíjet před očima hříšníka hrozné následky hříchu, kdyby mu nebylo možno jim uniknout? Nebylo by rozumnější počínat si jako lékař, jenž vida, že nemocnému není pomoci, pravdu mu zatají, aby mu nadarmo nekalil poslední okamžiky? Srovnání s ovečkou ztracenou zburcovalo mne obtíženého snem mých zločinů. (Efrém.) „Živ jsem já, že nechci smrti hříšníka, ale aby se obrátil a živ byl.“ (Ez 18. 23.) Toto slovo nejvyššího Slitovníka a jeho smilovávající se lásky provázelo bez ustání jako jemný smírný tón temné hřmění Božích soudů. Jemně, ale vždy slyšitelně, a bylo je ještě slyšet, když bouře dohřměla a my stáli nad hroby těch, které její blesky zasáhly. Nyní však se stává dominantou a proniká všechna tři následující rozjímání. Základní jejich myšlenka: „Zpět k Bohu, vrhni se do moře jeho slitovnosti, spěj do náručí jeho odpouštějící lásky, důvěřuj...“

Tyto myšlenky musí se vinout rozjímáním o milosrdenství. V triduu je obyčejně vynechám, protože - v duchu sv. Ignáce - nikdy neopomenu předešlá rozjímání zakončit krátkou úvahou o Boží slitovnosti. Tím získávám jedno thema. Je-li však nálada přítomných pod dojmem předešlých pravd poněkud stísněná, což se někdy stává u dívek a žen, bylo by nepsychologické a závadné přejít ihned k cestě osvětlené. Nemocný není ještě uzdraven, a lékař by přerušil

ošetřování a poslal ho do práce! Průvodce by viděl, že mu poutník nestačí, a nechal by ho dole nestaraje se o něj a sám by spěchal k vrcholu! Pak by pochopitelně přišel nahoru sám... exercitátorovi přec nejde o to, aby sám dostoupil vrcholu, nýbrž aby tam přivedl přítomné! V tom případě nezbývá leč napřed jejich mysl uklidnit, odstranit všechnu nemístnou úzkostlivost a malomyslnost, nedostatek důvěry v Boha a sebedůvěry... Pak třeba věnovat úvaze o slitovném milosrdenství věčného Soudce zvláštní rozjímání.¹ Ne však abstraktní, dogmatickomorální úvahu, jež by nerozšířila afekt! Ukázat a rozvést na příkladě, obdobně jako rozjímání o trojím hříchu: žena hříšnice (Lk 7), Zacheus, podobenství o farizeovi a publikánu, o marnotratném synu. Toto poslední má výhodu, že je lze zároveň upravit jako poučení o sv. zpovědi a jako přípravu na ni. (Ve šlép. N. 287.)

S útěchyplnou a radostnou důvěrou v odpuštění, s vděčností za nezasloužené a přec jisté odpuštění, s odhodlanou sebedůvěrou, že mu lze v budoucnosti větší horlivostí a svědomitostí napravit truchlivou minulost a tak alespoň poněkud se Pánu odvděčit za jeho nekonečnou dobrotivost a lásku, opouští exercitant toto rozjímání. Jest v přiměřené dispozici, aby s prospěchem sledoval meditace cesty osvětlné, případně následující úvahu o pokání. Radostně nastoupí strmou cestu k vyšším křesťanské dokonalosti ve škole Kristově, s ochotou vyslechne podmínky smíru: „Pokání čiňte...“

B) Pokání (obrácení).

(II. kap. 19. 20; III. kap. 13; IV. kap. 20. Ve šlép. N. 286—294.)

Zde mezník mezi cestou očistnou a osvětlnou. Přiveden až k samému kraji pekelné propasti... Chce setrvat na cestě zkázy? „Jerusaleme, Jerusaleme,

---

¹ V exerciciích pro děti (vycházející školu) jest třeba tuto meditaci podat opatrně, aby se nestala podnětem opovážlivého spoléhání na milosrdenství Boží.

obrat se k Pánu Bohu svému...“ Slovy, jimiž končí čtení v kněžských hodinkách ve svatém týdnu, končí i rozjímání cesty zkázy. Obrácení a pokání jest cílem cesty očištné, jelikož jen kajícnost je s to přivést zbloudilou duši zpět k Bohu a na cestu spásy, kterou opustila. Nedosáhne-li exercitátor opravdového obrá-

cení, musí si doznat, že jeho slova byla měď zvučící a zvonec znějící, že mečem naplano ve vzduchu mával. Obrácení jest však dílem dvou činitelů - milosti Boží a spolupůsobení hříšníka. Milost Boží nechybí nikomu, to zdůraznilo ještě jednou a důkladně předešlé rozjímání. Tedy spolupůsobení hříšníka, a sice opravdové, ne polovičaté účinné, odhodlané, vytrvalé. Tuto druhou složku obrácení probírá tato meditace. Její řeč jest řeč starozákonních hlasatelů pokání. „Volej, neustávej, hlásej lidu mému hříchy jeho, a domu Jakubovu zločiny jeho“ (Is 58. 1). „Brány ráje nám otevřel posvátný pokání čas: ochotně vejděme do ní, než nám ji Hospodin jakožto nehodným zavře.“ (Liturgie.)

Nadarmo ukazujeme velikost nebezpečí, nepodáme-li zároveň příhodných léků. (Bern.) Jen tam příkládá-

me léky na rány, kde jest naděje v uzdravení. (Ambrož.) Proto napřed pověděno, kam hříšník spěje a jak nebezpečná jest jeho nemoc, aby hledal a s radostí se chopil léku. Pro každou nemoc jest lék, jímž lze ji uzdravit, jen když ho moudrý lékař nalezne, pro ty, kteří v boji o duši jsou raněni, jest lékem pokání. (Afraates.) Lépe jest být od otce mrskán než být vyhnán z domu. (Řeh. Naz.) Bůh dovede změnit svůj výrok, dovedeš-li ty napravit vinu. (Ambrož.) Žel, že týž učitel církevní má až příliš pravdu, tvrdí-li: „Snáze jsem našel takové, kteří si uchovali nevinnost, než takové, kteří konali přiměřené pokání.“ Kolik je těch, kteří myslí, že odřikáním několika otčenášů, jim ve sv. zpovědi uložených, jest vše nadobro spraveno! Odpuštění hříchů a věčných trestů sice ano, ale což časně tresty? Což ochrana (preservativa) před opětovným pádem do hříchu? Co dokonalost? Je-li snaha po vyšší dokonalosti cílem exercicií (str. 22), pak jest zřejmo, že i toto rozjímání k tomu musí směřovat. Ukázat, že pokání jest nezbytnou složkou opravdového duchovního života, nezbytný prostředek každému, kdo skutečně aspiruje na křesťanskou dokonalost. Jiným nutno ukázat alespoň tolik, že bez opravdového pokání nelze dosíci odpuštění ani udržet se „nad hladinou“, t. j. nepadnout znova do těžkých hříchů. Podle toho, jaké úrovně účastníci jsou, bude si exercitátor počínat . . . okolnosti rozhodují, zda se omezí na minimum či zda půjde výš.

Exercitanti musí poznat a být v hloubi duše pře-svědčeni:

a) Pokání jest nezasloužená milost. (Str. 137.) Jak krásně a často rozvádí tuto myšlenku veliký kající z Edessy! (Viz ukázky z jeho úchvatných kajících modliteb v knize *Ve šlépějích* N. 336 nn, 336 nn.) Stejnou řeč najdeme i u jiných Otců. „Co naříkáš, satane, když slyšíš pokání chválami vynášet?“ „Právem vzdychám a naříkám: velké (nadějně) nástroje mi pokání urvalo: ženu hříšnici, publikána, lotra, rouhače (Šavla) . . .“ (Chrys.) Donatistickému knězi píše sv. Augustin (ep. 173): „Nelíbí se ti, že jsi vlečen ke spáse, jenž jsi tolik našich s sebou strhl v záhu-

bu. Praviš, že Bůh dal člověku svobodnou vůli, a proto prý nemá člověk být nucen ani k dobrému. Kdyby zlá vůle měla být vždy ponechána své svobodě, proč napomíná Písmo otce, aby trestal syna (Sir 30. 12)? Proč jsou káráni nedbalí pastýři (Ez 34. 4)? „Tak chci bloudit, tak chci i zhynout, praviš ty. Vrhli jsi se do propasti, abys zahynul. Učinil jsi tak ovšem svobodnou vůlí svou. Ale jak krutí by byli služebníci Boží, kdyby tě ponechali této zlé vůli tvé a nehleděli tě zachránit před smrtí! Sice proti tvé vůli, ale k tvé spáse. Jde-li o časný život, musíme ho zachránit i nechtějícímu; tím spíše, jde-li o život věčný.“

b) Pokání jest jediný a nevyhnutelný lék, povinnost každého, kdo opustil cestu nevinnosti (prvním těžkým hříchem) a chce se vrátit na cestu spásy. Pro něho existuje k nebi cesta jediná, a to jest cesta kající. „Budťo pokání nebo peklo.“ (Segneri.) Při tom třeba mít na zřeteli: pokání sice hledí odčinit minulost, ale jest nerozumno obírat se stále jen myšlenkami na to, co se stalo, zabrat se do sebe a neužitečně pro uplynulou minulost se mučit a lkát; hled' v p ř e d a uvažuj, co bys měl dělat t e d'... pokání n e s m í b ý t n e p l o d n é ... neplodnost jest v duchovním životě vždy známkou věci velmi podezřelé. „Jen proto na věci minulé pamatujte, abyste před nimi prchali.“ (Řeh. Naz.) „Jde o to, jak přítomný život zařídit, jak budoucího dosáhnout, nikoli o to, abychom stále minulý svůj život zpytovali. Kdosi padl do studny, přišel druhý a divil se: „Jak jsi tam padl?“ „Netaž se mne, jak jsem se sem dostal, nýbrž raději uvažuj, jak bys mne odtud vytáhl... (Aug.) Nemůžeš-li dojít spásy cestou nevinnosti, hled' jí dosíci aspoň cestou kající; nemůžeš-li být Kateřinou nebo Cecilíí, nepohrdej být aspoň Magdalenou nebo Marií Egyptskou. (Bonav.) Nenalezne-li tě poslední den jako vítěze, ať tě najde alespoň jako bojovníka, nikoli co zajatce. (Aug.)

Taková je ta hora (Diletto monte - Dante), že začít vzestup zdola jest vždy namáhavé a těžké; ale čím více stoupáš vzhůru, tím méně cesta unavuje,

a když se ti konečně zdá, že jest docela příjemná, jsi již u cíle stezky, tam, kde po strastech a bolestech nastane odpočinek a klid . . . Alegorie obrácení! S počátku jest pokání porušené přirozenosti těžké a trpké. „Tvrdý boj mezi tělem a duchem, ale těžší bude jednou mezi přirozeností a trestem.“ (Bonav.) Leč čím dále se cvičíme v závoďišti kajícnosti, tím snazší nám připadá, a konečně ve chvíli, když již nepůsobí obtíží pražádných, jsme u cíle . . . nebeského Jerusalema . . .

c) **N e o d k l á d a t !** Hledejte Hospodina, dokavadž nalezen být může, vzývejte ho, dokud blízko jest. (Is 55. 6.) Jako Bůh vše rozměřil v míře a váze, tak i shovívavosti jeho jest určitá míra. (Origenes.) Tím rychleji je nutno chopit se léku, čím čerstvější rána; starých nemocí jest těžké a zdlouhavé hojení. (Lev Vel.) Čas hříšnému k pokání vyměřený má své meze, Boží shovívavost má své meze, milost má své meze. Oč snadnější pokání zde, o to nesnadnější bude tam (Bern.) Kdo v exerciciích si řekne: „Až potom - později -“ ten ukázal, že vážné pravdy sv. víry buď nepochopil nebo v ně nevěří. Objeví-li exercitátor u někoho takovou lhostejnost v tomto rozhodujícím okamžiku, nechť je jist, že se u něho exercicie minuly naprosto cíle. Váhá nebo nechce se rozhodnout pro Boha, váhá nebo nechce opustit cestu zkázy, váhá nebo nechce se obrátit . . . V tuto chvíli se rozmýšlet znamená říci: „Nechci -“.

d) **K o n a t p o k á n í o p r a v d o v é**, nikoli polovičaté; takové, jež zaručí trvalé obrácení a jež zamezí co nejjistěji opětovný pád do hříchu; vyhýbat se příležitosti k hříchu, vzdát se jí a opustit ji, nikoli kulhat na obě strany, u sebe ponechat a skrývat „domácí modly“ jako Rachel (Gn 31. 19). O trvalé uzdravení nám musí jít, nikoli jen o chvilkové.

Aby tato úvaha nebyla abstraktní, což by bylo proti duchu ignaciánských exercicií, je třeba podat praktické pokyny a ukázat na konkrétních dokladech, jak má pokání vypadat. Jinými slovy: povědět a vysvětlit, jak může a má exercitant ve svém stavu cvičit sebezápor, jak hledat a jak využít příležitostí k vnějšímu i vnitřnímu pokání, aniž při

tom byl nápadný. Příležitostí skýtá každý stav denně bez počtu. Manželské soužití, život v řeholní komunitě, styk s lidmi... kolik tu příležitostí k pokore, trpělivosti, sebeovládání... přemáhat rozmrzelost, smutek, hněv, antipatii, mnohomluvnost nebo zase nechuť k hovoru, ctižádost, marnivost... I vnější pokání (tělesné) lze bez ustání konat, a to docela nenápadně: snášet zimu, vedro, nepohodlí, malou bolest... odepřít si to neb ono (u stolu... neméně než zvědavý pohled, vtipnou poznámku...), a což jest nade všecko: snášet trpělivě bez reptání v duchu kajícínosti vše, co na nás Pán sesílá. Lze tedy na tomto místě promluvit o tom, jak s n á š e t u t r p e n í, ačli nespojíme toto thema s rozjímáním o trpícím Spasiteli, jež (v triduu!) se dá sem pěkně vsunout.

C) Sv. zpověď.

(Poutník kap. 21. Ve šlép. N. 295.)

Vědí-li exercitanti, jak se sv. zpověď koná, a zvláště přistupují-li často k sv. svátostem, bylo by mařením času věnovat tomuto předmětu zvláštní úvahu. U mužů však bývá dost často nutna: napřed a p o l o g i e sv. zpovědi - dokázat její nezbytnost a její blahé účinky, a potom p o u č e n í, jak řádně sv. zpověď konat. Přemoci nezřízenou bázeň a nechuť, zlomit odpor pýchy a nedůstojné lidské ohledy.

Hřešil jsi? Rci Bohu: „Hřešil jsem.“ Co je na tom těžkého? Vyžaduje to od tebe cestu dalekou? Ukládá ti to jakou námahu? Je v tom jaká hrůza, pronést toto slovo: „Hřešil jsem?“ Či myslíš, když se sám za hříšníka neprohlásíš, že na tě ďábel žalovat nebude? Předejdi ho, vyrvi mu jeho důstojnost; jeho důstojenství záleží v tom, aby žaloval... Kdyby světský soudce řekl obžalovanému zločinci: „Vyznej na sebe své hříchy, a budeš propuštěn,“ s jakou radostí by všechny své zločiny vyznal! Bůh ti tak praví a nepřipouští cizích žalobců, jsa spokojen tvým samotným svědectvím... U světských tribunálů po žalobě a doznání zločinů následuje smrt; u božského tribunálu po obžalobě a vyznání hříchů jest udělena koruna... (Chrys.)

Svatou zpovědí cesta očištná končí. Duše očištěná a obnovená opouští cestu zkázy a je s to, aby nastoupila cestu utvrzení. Jako Dante prošed očištěním vyznává se z vin celého života (poslední zpěv Purg.), načež se ponoří do řeky zapomenutí (Lethe), a znovuzrozen se povznese k ráji, tak nyní exercitanti vykonav při svých prvních duchovních cvičeních životní sv. zpověď, docela na duchu obnoven se obrací vši duši k pravdám cesty osvětlené, k pravdám, jež ho povznášejí vzhůru.

„Já vyšel jsem ze svatých vln té řeky
tak znovuzrozen, na jaře jak stromy,
když nových listů rouchem obaleny,
čist a schopen povznést se k hvězdám.“

(Poslední terzina Purg.)

Sv. zpověď druhý křest... znovu se zřikáme všech skutků satanových... Duchovní vzkříšení (str. 157) 85¹... Exerciční Exultet... Vážná kající nálada svatopostní se mění v radostnou velikonoční, místo kajícího miserere proniká další meditace andělské alleluja - na tváři exercitanti lze vyčíst svatý klid a štěstí duše smířené s Bohem.

D) Zpytování svědomí.

(Ve šlépějích Neposkvrněné 43 nn, 295.)

Exercitanti navyklým časté sv. zpovědi jest přiměřenější úvaha o denním zpytování svědomí, jak všeobecném tak zvláštním (partikulárním). Jakou důležitost mu sv. Ignác přikládá, patrně z toho, že mu věnuje dosti obšírný odstavec, třeba že jinak jest ve své knížce až příliš stručný. Vkládá jej do cesty očištné - docela přiměřeně; zpytování patří k nejdůležitějším prostředkům k očištění srdce od hříchu, nezřízených náklonností a nedokonalostí, jest nezbytnou podmínkou pokroku v duchovním životě. Jeho zanedbávání vede pomalu, ale jistě k zvlažnění a pak i do těžkých hříchů, a to i toho, kdo se na jistý stupeň dokonalosti už vyšinul. Pád řeholníka, jak jej líčí sv. Bernard, pád kněze... Do duše se dostane zžírající oheň, a ty nevíš, co se „doma“ (t. j. v srdci) děje. Nejsi dost ostražitý a opatrný

na jisté věci, nepostavíš se včas na stráž proti jistým pocitům, ba ani jich v sobě neznamenáš a netušíš nebezpečí; dostaneš se na nakloněnou rovinu, půda ti mizí pod nohama, kruh nad hlavou se pomalu svírá, ty nevíš, kde jsi, a otevřeš oči teprve, když jsi už dole, když toneš... Nezastavíš-li se včas, neobrátiš-li se, neřekneš-li: „Kdepak to vlastně jsem?“ jsi ztracen.

Vydávej si denně počet z vladařství svého! Nepropadne tak snadno zkáze a nestane se tak hravě obětí vášně, kdo večer co večer se vážně nad sebou zamyslí: „S kým jsem dnes mluvil, co... jak... proč... s jakými pocity jsem s ním mluvil... Co tomu praví Pán, jemuž jest mé srdce zjevno se všemi svými tajnými tužbami a náklonnostmi? Pouhá myšlenka na jiného jest věrolomnost vůči tomu, jemuž jsem srdce navždy odevzdala, praví sv. Anežka. Nevyhledával jsem příležitost? Co mne k ní táhlo? Choval jsem se pasivně? Zdržoval se v ní?“ Chybil-li jsem, pak nutno učinit pevné předsevzetí: „To se nesmí opakovat.“ Nebdí-li kdo nad zahrádkou svého srdce, je-li ve zpytování liknavý, platí o něm slova Písma: „Kráčel jsem polem muže lenocha a vinicí člověka nemoudrého, a hle, vše porostlé trním a pokryto kopřivami.“ (Př. 24. 30 n.) Zpytování jest pro duši, co čerstvý vzduch plícím. „Jestliže ten, jenž koná pevné předsevzetí, přece častokráte klesá, co svede teprve ten, jenž zřídka kdy a k tomu ještě nedosti rozhodně předsevzetí činívá?“ (Tom. Kemp.)

Věřící vědí, co jest duchovní sv. přijímání. Zpytování spojené s lítostí a předsevzetím lze nazvat duchovní sv. zpovědí. Rozdíl je ten, že tisíce duchovních přijímání nevyváží milosti jediného svátostného přijetí těla Kristova, duchovní zpověď však za jistých okolností může nahradit svátost pokání... dokonalou lítostí, nemožno-li k sv. zpovědi jít. Věřící obyčejně raději přistupují ke stolu Páně než k sv. zpovědi, což jest ostatně docela v pořádku. Ale právě tak raději konají duchovní sv. přijímání než zpytování... pročpak asi? Protože zpytování, ačli má být řádné, stojí trochu práce a musili by se zvednout se židle svého pohodlí, musili by se rozky-

vat... milejší by jim bylo nechat svět na pokoji a sebe též. Lidé, kteří se bojí poznat sebe... vědí, že by našli mnoho, co není v pořádku, že v srdci to vypadá jak pod babylonskou věží, a oni chtějí mít pokoj, nechce se jim do vytrhování plevle. Bylo by jim jako šéfovi nad hromadou účtů, jež nejsou v pořádku a od nichž pokladník utekl. Revise není nikdy věc nadmíru milá a příjemná, a toto každodenní seberevidování právě tak; člověk slabé vůle se mu rád vyhne. Řehoř Vel. byl od kohosi tázán: „Kdy mám přestat oplakávat spáchané hříchy?“ „V hodinu smrti, kdy už nebude možno jich oplakávat.“ Podobně lze říci: „Svědomy zpytovat přestaň v den, kdy už nebudeš moci hřešit.“

Examen není však jedině k tomu, abychom spočetli aktiva a pasiva celého dne. Takové mrtvé zpytování není k ničemu. Nehledě k tomu, že musí být spojeno s lítostí a předsevzetím, učí nás p ř e d v í d a t - ze zkušenosti, kterou jsme učinili, upozorňuje na m o ž n á neb pravděpodobná pokušení a příležitosti k pádu. Proti předvídaným útokům jest možno se vyzbrojit, jimi nebýváme nenadále překvapeni, nepodlehne tak snadno, jen když máme pevnou vůli zvítězit. Před příležitostí možno včas utéci, a pak nemá ani zdaleka té lákavosti jako když v ní jsme. Možno určit i ú m y s l y, s nimiž se chceme té neb oné práce podejmout... činit plán na zítřek... Bylo by záhadou, kdyby se dostal h ř í š n ý n á v y k do duše, jejíž nitro jest podrobena denní bedlivé revisi. Klopýtne sice i ten, kdo examen denně koná, ale něco jiného jest dopustit se chyby a něco jiného navyknout neřesti.

Kdo přistupuje často k sv. svátostem, měl by konat denně též p a r t i k u l á r n í (zvláštní) zpytování. Chrání nás před tím, abychom nevlekli tytéž chyby od jedné zpovědi ke druhé, nýbrž abychom je pomalu odkládali. „Kdybychom každý rok vymýtili ze srdce jedinou chybu, jak brzo bychom byli dokonalí!“ (Tom. Kemp.) Vzít si jednu chybu do práce, a snažit se, abychom ji přemohli. Proto na začátku zpytování, po díkučinění za dobrodiní, jež nám Všemohoucí prokázal za celý den, a po prosbě za osvícení

ní, než se začneme rozpomínat na poklesky celého dne, nutno si dát otázku: „Jak jsem přemáhal chybu, kterou jsem si obral za předmět zvláštního zpytování? Kolikrát jsem do ni klesl? Kolikráte ji přemohl? Co se stalo častěji? Co bylo příčinou, že jsem klesl? Za jakých okolností? Na ty nutno dát zítra pozor.“ Na konci týdne: „Jaký pokrok jsem v té věci učinil? Vůči předešlému týdnu? Změním předmět partikulárního zpytování nebo ještě nutno při něm zůstat?“

Napřed nutno vzít do práce chyby zevnější; jednak proto, že jsme jimi bližnímu na obtíž a snad i pohoršením - jsouť na nás každému patrný! - jednak, že snáze se dají přemoci a jsou tedy začátečnickům přiměřenější. (Netrpělivost, hněv, nelaskavé řeči, hádky, neústupnost, nesnášenlivost, rozmrzelost, náládovost, vychloubavost, mnohomluvnost, nevlídnost, citlivost, klení, neuctivé vyslovování jména Božího, lež, různé zlozvyky...) Pak teprve radno začít s vnitřními chybami: domýšlivost, samolibost, neskromnost, nedostatek odevzdanosti do vůle Boží, podezřívavost... Tu jest radno začít s těmi, jež plynou z našeho temperamentu; tyto totiž ovládají celého člověka, a jsou-li přemoženy, jest všecken boj napolo vyhraný. Hlavní chyba, hlavní nezřízenost (*passio dominans!*)... bývá kořenem mnoha jiných! Zabij Goliáše, a všichni Filišťané se dají na útěk; utni draku jeho „nesmrtelnou“ hlavu, a ostatní zdoláš snadno. U někoho na př. smyslnost, a tu zjistí při bedlivém pozorování všude: u stolu, v pohledech, v myšlenkách, vyhledávání pohodlí, nedostatku pevné vůle a sebezáporu, krátce všechno zlo z ní pramení, a ona jest příčinou, že duchovní život vázne.

Jak poznat hlavní nezřízenou náklonnost? Do čeho nejčastěji upadám, kam mysl bezděky neustále zalétá („Kde jest poklad tvůj, tam jest i srdce tvé,“ Lk 12, 34), čím se rád obírám, v čem hledám odškodnění, jsem-li roztrpčen, co mne vzpruží, jsem-li unaven a vůči všemu ostatnímu apatický, v čem se nejvíce vyhýbám přemáhání, co mne znepokojuje, co mne vyrušuje z klidu a duševní rovnováhy při nejmenším

podnětu . . . Někdy duši ovládá stálá bezdůvodná bázeň, aby nepřišla o předmět své náklonnosti, je proto roztržitá, nesebraná . . . „Co dělám rád nebo nerad? S kým rád nebo nerad se stýkám? Co mne nemile překvapí, podráždí, pobouří . . .?“ Lze si všimnout i dobrých vlastností, protože souvisí s naší hlavní nezřízeností: pevnost, důslednost, energie bývá někdy zakuklená pýcha, nelaskavost, tvrdost, pánovitost, nebo aspoň ji provázejí; mírnost pochází někdy ze slabosti, bázlivosti, lenosti . . .

Dosáhl-li kdo takové výše, že již všechny nezřízenosti ze srdce vyhostil, není to důvodem, aby denního zpytování nechal. Nechť začne tedy s výzdobou očištěného srdce a obrátí pozornost k tomu, jak nabýt a utvrdit se ve c t n o s t e c h. „Kolikrát jsem měl příležitost v této ctnosti se cvičit? Využil jsem ji? Proč jsem ji opomenul? . . .“ Ale i kdyby již skutečně nebylo zhola nic na práci (Seneka soudil jinak!), v přemáhání nezřízené sebelásky a ve cvičbě odevzdanosti do vůle Boží může a musí i světec setrvat až do smrti: v těchto dvou věcech nedosáhne naprosté dokonalosti nikdo, kdo byl ve hříchu počat a v těle smrtelném žije. Tělem jsi prach, duší jsi hříšník. (Avila.)

Denní zpytování svědomí existovalo již před sv. Ignácem a bylo praktikováno i od některých pohan-
ských filosofů, na př. Pythagory, Cicerona a Seneky. („Celý den projdu, nic si nezamlčuji, nic nepřejdu, skutky i slova prozkoumám . . .“ Sen.) Proč však přikládá světec této cvičbě takovou důležitost? Jinými slovy: jak nutno pojímat i g n a c i á n s k é denní zpytování? V duchu exercicií! Konat vše ke cti a slávě Boží, nebo dokonce, jak uslyšíme v rozjímání o království Kristově, vše k v ě t š í c t i a slávě Boží. Vzta-
hovat je k cíli exercicií: bdít, aby každý náš čin, každé slovo a každá myšlenka přispívala k zvýšení cti a slávy Tvůrce. „Nemluv nic, neodpovídej nic, nechod nikam, nečiň nic, dokud napřed neuvážíš, zda se to Bohu líbí, zda tím dáš bližnímu dobrý příklad.“ (Výrok světcův.) Tím postavil zpytování do služeb lásky; má nám být nápomocno, abychom ve všem hledali a vše konali ke cti a slávě Tvůrce, jedním slovem, má

nám napomáhat v tom, co jsme ve fundamentě poznali jako svůj cíl (str. 89). Zkoumat se, zda jsme nemohli snad něco víc pro Boha dnes vykonat, zda jsme nepřeslechli hlas volání Božího... být pohotovi k jakékoli službě, kterou by od nás žádal... a to vše konat nikoli chladně, nýbrž s ochotou a láskou. Tak se stává zpytování vpravdě modlitbou, vhodnou pro zakončení dne.

Co právě řečeno, jest ještě lépe patrné ze z p ů s o b u, jak podle návodu sv. Ignáce nutno zpytování konat. Rozvrhuje je v pět bodů: „Děkuj - žádej - zpytuj - lituj - učiň předsevzetí.“

D ě k u j za všechna dobrodiní a milosti, přirozené i nadpřirozené, jichž se dostalo tobě, jiným, všem vykoupěným... v minulosti, po celý život tvůj, a zvláště za celý uplynulý den... od Otce, Syna, Duha sv., od tvého Tvůrce, Spasitele, Posvětitel... bezprostředně (stvoření, vykoupění, posvěcení ve sv. svátostech) nebo prostřednictvím jiných (anděla strážného, rodičů, četbou... povolání našeho národa k pravé víře skrze svaté bratry soluňské...). Poděkovat za všechny schopnosti duše i těla, že tě Pán (anděl strážný) chránil všeho úrazu duše i těla, těžkých pokušení, úkladů ďábelských, že ti dal dnes vše, cos potřeboval pro duši i pro tělo... žes mohl být přítomen mši sv., mohl přistoupit ke stolu Páně atd. atd. Tím se stává zpytování modlitbou d ě k o v n o u, kterou věřící tak často opomíjejí a o níž přec platí: „Vpravdě hodno a s p r a v e d l i v o jest, slušno a spasitelné, abychom tobě vždycky a všude za všechno díky vzdávali...“ Ne-li častěji, aspoň na konci dne! V sobotu večer možno pozměnit: „Poděkujeme Pánu za všechny milosti..., jež nám po celý uplynulý týden udělil.“ Podobně na konci měsíce a roku nebo uplynul-li větší úsek života (školní rok, advent...) anebo za mimořádných okolností (po nemoci šťastně přežvané). Denním zpytováním podle metody sv. Ignáce plníme příkaz apoštolův: „Trvejte neustále v díkučinění...“ (Ef 5. 20, Fil 4. 6, Kol 3. 17, 1 Sol 2. 13; 5. 18, 1 Tim 2. 1.) Cvičení lehounké, že ho jest schopen nejprostší „začátečník“, a nezbytné pro „nejpokročilejšího“. - Tomu, kdo se chce hravě na

perutích vděčnosti povznést k nejrůznější lásce k Bohu a udržovat se v neustálém spojení s ním, lze sotva co účinnějšího poradit než tento odstavec ignaciánské askese. Za každou milost se naučí děkovat (nejen při večerním zpytování!), každé - i nejmenší - se naučí sobě vážit, a místo závisti, nezřízených tužeb, nespokojenosti atd. se rozlije v jeho duši svatý klid, ovoce této vděčnosti k dárci všech milostí. Předpokládám ovšem, že tuto cvičbu koná tak, jak ji konat má - v duchu oddané a vděčné lásky. Klesne-li na pouhou formalitu, pak ovšem nepomůže ke vzletu vzhůru, a „začátečník“ zůstane „začátečníkem“ - - -

P r o s ! - „Poprosme Ducha sv., aby nás osvětil, abychom se dokonale poznali a uvědomili si, čím jsme dnes Pána urazili...“ Tato prosba není zbytečná. Zkušenost učí, že lidé, konající denně zpytování, se neznají; pánovitost pokládají za energii, nadutost a zpupnost za ušlechtilou hrdost, tvrdošíjnost za důslednost a charakter, lakotu za šetrnost, hrubost za otevřenost, pokrytectví a neupřímnost za opatrnost atd. Užasnou, až za hrobem uzří sami sebe v zrcadle, jež neklame!

Z p y t u j ! Svědomitým konáním této cvičby nabudeš jemného svědomí, postřehneš každý prášek, dosáhneš sebepoznání (tak vzácného u synů Eviňých!), připravuješ se na s o u d. „Kdybychom sami sebe soudili, nebyli bychom jednou souzeni.“ (1 Kor 10. 31.)

L í t u j ! - Lítostí setřeš s duše každou skvrnu, těsněji se spojuješ s Tvůrcem a Spasitelem, dokonalou lítostí obnovíš přerušené spojení s Bohem, osvědčuješ upřímnou lásku k němu a připravuješ se denně na s m r t. Cvičba se stává modlitbou kající a přechází ve vzbuzení l á s k y.

P ř e d s e v z e t í - ovoce celé cvičby! Musí však být určité, partikulární, nikoli všeobecné („Chci se polepšit...“); odpovídající stavu duše a směřující k nápravě, nikoli plané („Zítra se pomodlím to a to...“); opravdové a účinné, ne polovičaté a lhostejné („Pokusím se, zda by to nějak šlo...“; místo „Určitě se vyhnu této příležitosti“ řekne: „Dám pozor, až se s ním večer sejdu...“).

E) Hřích lehký.

V osmidenních exerciciích možno připojit ještě některá další rozjímání - jednou to, po druhé ono. V nich mohutné afekty vyznívají; po náladě velkopáteční přichází bělosobotní - ne sice plesání, ale smutek jest tlumený, a radostné velikonoční jitro, jež očekáváme, vrhá již vpřed svou milou zář. Jako se mořská hladina po bouři ponenáhlu uklidňuje, není však ještě klidná docela, a loď, jež unikla smrti, neodává se ještě oddechu a pocitu naprosté bezpečnosti... jest ještě nutno spravit menší škody a poruchy, aby jich zanedbáním nepřišla snad znova v nebezpečí zkázy, již právě stěží a s námahou ušla, tak exercitant. Měj se napozoru, abys pro zanedbanou nepatrnou nemoc nebo ránu nepropadl smrti, již jsi se právě vymkl! Nuže, které meditace možno v oktiadu vložit?

Především o hřích u l e h k é m. Samozřejmě, jest určeno duším toužícím po dokonalosti. Kromě těžkého hřích u, jenž nás připravuje o Boha a o nebe, není většího zla a neštěstí nad lehký hřích. I on jest urážka Nejvyššího, mravní nezřízenost, od Boha zakázaná. Nerozum těch, kteří jisté věci pokládají nebo prohlašují za dovolené, protože nejsou těžce hříšné... jsou „jenom“ všední hřích - jakoby nebyl od Pána zapověděn a trestán!

Jako při rozjímání o těžkém hřích u nutno poukázat na n á s l e d k y, jež lehký hřích má:

a) Kdo nedbá maličností, ponenáhlu k l e s n e do hrubých poklesků. Lze doložit příklady z života dětského i dospělých. Jde samozřejmě o d o b r o v o l n é lehké hřích y. Zvlažnění a laxnost jest přirozený následek, a když svědomí zvlažní, jest člověk na jisté cestě k těžkému hřích u... kdy do něho upadne, jest jen otázka času. A jak těžko jest z vlažnosti se vybrat!

b) Třebaže milost posvěcující se lehkým hřích em nezmenší, p ř i p r a v u j e m e se o mnoho milostí p o m á h a j í c í c h; tím však roste n e b e z p e č í, že klesneme do těžkého hřích u, z m e n š u j e se h o r l i v o s t, mizí velkomyslnost, již jsme se Bohu

oddali, zeslabuje se touha po ideálu, jež jsme si obrali, mysl ponenáhlu od vznešených cílů se odvrací a sobě oblíbí malicherné a nízké. Abychom nebyli tak příliš „ochuzeni“ o vše, co svět dává, abychom se nepřipravili o nějakou nepatrnou rozkoš, zdržujeme se dobrovolně na nakloněné rovině... jak dlouho se na ní udržíme? Na samém kraji propasti postřehneme nějaký pestrý, brzo vadnoucí, jedovatý květ, nahybáme se, abychom jej utrhli... kdo nám zaručí, že nesklouzneme?

c) **N á v y k**, další následek. Napřed ovšem návyk lehce hříšný, ale učiníme-li dnes smyslnosti jeden ústupek, jest zítra smělejší a drzejší, žádá víc, a otupělé svědomí dá zítra, co by nebylo povolilo včera. Nové neopatrnosti matou smysly i fantasií, zahráváme si s nebezpečím, nebojíme se ho, a kdo nebezpečí miluje, ten v něm zahyne. Padá jedna hradba za druhou, a když ve vhodný okamžik nepřítel spojený s vášní učiní společný útok, ubrání se mu zpuchřelé zdi? Zvláště jestliže jsme přišli tak daleko, že se nevyhýbáme příležitosti? „Ještě jsem neklesl, vím, co ode mne Bůh žádá a co káže, vím, co vymáhá spása mé duše...“ Kdo si s ohněm zahrává, ten se popálí! A jestliže přece nedojde k nejhoršímu, ztěžujeme si sami cestu dokonalosti; se získaným návykem nutno pak bojovat, abychom ho z duše vyhostili, zdržuje nás na cestě a v práci o dokonalosti, opuštěním příležitosti srdce krvácí... bylo to vše nutno? Jak daleko pozadu jsme zůstali! Kde jsme již mohli být!

d) **O č i s t e c**... a nadto i ztráta vysokého místa v nebi, jehož jsme mohli dosíci.

e) **Z a s l e p e n o s t**, někdy až po letech, bývá dosti často pozitivní trest, jímž Bůh stíhá nevěrného - zaslepenost, jež vede k jiným pokleskům a ke ztrátě milostí, a nad níž žasneme, když se konečně vzpamatujeme.

f) Krom toho nutno připomenout, že někdy dosti těžko najít hranici mezi těžkým a lehkým hříchem... platí zvláště laxním, kteří se těší, že to byl „jenom“ lehký hřích.

Kdo těžce hřeší, podobá se člověku, jenž si zapálí přímo nad hlavou. Kdo lehkomyšlně všedních hříchů

se dopouští, jest podoben tomu, kdo nedbale odhazuje sirky, na půdě, ve sklepě... Jak dlouho to bude bez pohromy dělat? Jeden se jde přímo utopit, druhý bez důvodu se vrhá v nebezpečný vír...

O v o c e rozjímání: v ě r n o s t učiněným předsevzetím, nepovolovat a neochabovat na cestě, kterou mi exercicie ukázaly a kterou jsem s milostí Boží nastoupil, užívat prostředků milosti (sv. svátosti, modlitba), h o r l i v o s t v dobrém podle zásady: „Kdo chce trefit, musí namířit luk výše než jest vyhlédnutý cíl...“ Kdo se chce uvarovat těžkého hříchu, učíň předsevzetí chránit se každého všedního dobrovolného stůj co stůj! Tedy nikterak se neomezit na minimum dokonalosti! Most sotva odolá, je-li jeho pevnost jen tak veliká, aby snesl pouze obvyklé zatížení a ani o gram více... Viděli jsme nejednoho padnout do propasti, jenž si sebevědomě troufal kráčet po samém kraji.

F) Očistec.

Někdy bývá líčen hrůznými barvami, jakoby byl předsíní nebo částí pekla. Jindy zase jasné stránky tohoto útěchyplného učení sv. víry se malují příliš světle. Pravda jest uprostřed. Očistec, předsíň nebes - tam duše jest svou spásou jista, nikdo ji o ni již nepřipraví. Jak hluboce vystihl tuto stránku Dante! Duše na člunu, na zádi stojí anděl mávaje křídly a uváděje tak člun v pohyb, pluje po hladině tak tiše a přec rychle... duše s radostí vystoupí na břeh a spěchají do očistných plamenů, jež je mají učinit k r á s n ý m i a schopnými patření na tvář Boží. Nicméně muka očistcová jsou těžká, dlouhá - -

Jak vypracovat exerciční rozjímání? Přiměřeně k cíli, jež cesta očistná sleduje. Zdůraznit tedy, že jest trest za hřích, a sice t ě ž k ý trest za všední n e p a t r n é poklesky - za poklesky, jichž si ani valně nevšímáme, jež bez počtu pácháme, jichž je v duši denně jako komárů za červnového večera nebo jako prachu na zvířené silnici. Učení o očistci staví Boží nekonečnou s v a t o s t („nic nečistého do nebe nevejde“, Zj 21. 27) a s p r a v e d l n o s t („neodejdeš

odtamtud, dokud nezaplatíš všechno do posledního haléře“, Mt 5. 26) v jistém smyslu do světla ještě jasnějšího než samo peklo. Jak draze musíme pykat za poklesky, jež jsme lehkomylně páchali a za nic nepokládali!

G) Vlažnost.

Mor duchovního života a všeho pokroku na dráze ctnosti, následek nevěrnosti vůči nebeským vnuknutím, opomíjení dobrého, ochablosti v horlivosti... „Mám proti tobě, že jsi opustil prvotnou horlivost svou (Zj 2. 4.), polevil v dřívější svědomitosti.“

Tato úvaha patří na konec cesty očistné; vlažnost je totiž ponenáhly sestup od horlivosti k hříchu a tím i k hrůzám, jež jdou za ním v zápětí. Jako od mrazu se skrze vlažnost přechází v žár, tak od žáru skrze vlažnost se přechází v mráz; ale v prvním případě jest v mrazu naděje, v druhém případě jest ve vlažnosti zoufalství. (Řeh. Vel.) Jisto je, že málokterá nemoc je tak těžko zhojitelná jako vlažnost. V jistém smysle jest horší a nebezpečnější propadnout vlažnosti než hříchu, protože pádem do hříchu jest mnohdy člověk ze své netečnosti zburcován, vlažného nezburcuje z jeho lethargie nikdo.

V triduu sotva kdy k této úvaze dojde. Velmi vhodně lze o ní učinit zmínku v závěrečné promluvě (důtklivá výstraha „znovuzrozeným“ exercitantům!) anebo ji vložit do stavovského poučení. Hlavní význam má v exerciciích pro řeholníky; tam by však podle mého názoru neměla chybět nikdy. Zopakovat příčiny vlažnosti (byly z velké části probrány v rozjímání o lehkém hříchu): neovládání smyslů, zvláště očí a jazyka, neovládání fantasmie, nedostatek bdělosti, opomíjení dobrého, a zvláště zanedbávání pokání. Jakmile si dovoluji vše, co není zřejmě zakázáno, nekonám skutků nezávazných (opera supererogatoria), propadnu v dohledné době této nemoci jistojistě. Zanedbávám-li krom toho denní zpytování, nekontroluji se, žiji den ze dne, neuvědoměle a nepořádně; navykám-li jisté nedbalosti a lenosti v duchovním životě, jsem na jisté cestě k zvlažnění. Pou-

kázat na n e b e z p e č í vlažnosti a zdůraznit smutné následky - od horlivosti k netečnosti, od netečnosti k lehkým hříchům, od lehkých k těžkým, a od těchto...? Jak se mi bude jednou umírat? Satanovi jest lhostejno, dostane-li mne rázem nebo ponenáhlu krok za krokem. A potom? U sv. Efréma praví odpadlý mnich: „Konečně jsem zbaven obtíží kajícího života,“ světec dodává: „svou záhubu pokládá za moudrost“ - rceme: za štěstí.

P ř í z n a k y této nemoci: v klášteřích bez nejmenších skrupulů se přestupují pravidla („Vždyť nezavazují pod hříchem!“), málo si děláme z lehkých hříchů, ať jest vinno pohodlí, netečnost, nedbalost nebo náklonnost k němu; nemáme záliby ve věcech duchovních - denní zpytování jest liknavé, rozjímání ospalé; lítost není trvalá, předsevzetí není určité a účinné, modlitba není sebraná, zkracována nebo pomíjena z malicherných záminek nebo i beze všeho důvodu. „Modlitba bez zbožnosti, řeči bez užitku, poslušnost bez zásluhy, život bez ctnosti.“ (Bern.) Svaté svátosti přijímány bez vroucí přípravy a bez díkučinění, ze zvyku... O věcech duchovních neradi čteme, málokdy slyšíme, nikdy nepřemýšlíme; dobrovolně žádných pobožností nekonáme, omezujeme se jen na ty, k nimž jsme zavázáni; povinnosti stavovské povrchně, a konáme-li je přece svědomitě nebo i horlivě, je to ze sebelásky, protože nás těší (škola, zpovědnice, kazatelna...), nikoli z lásky k Bohu... nevzbuzujeme čistý úmysl, nepamatujeme při nich na přítomnost Boží. Jakmile jsou spojeny s obětí, okamžitě od nich prcháme - neklamná známka, že naše horlivost nebyla apoštolská, nýbrž pocházela ze sebelásky! Protože není záliby ve věcech nebeských, sháníme se po radostech světských, duch těká sem a tam, rozptyluje se zbytečnými hovory, slovo sebezápor vyškrtnuto z našeho slovníku nadobro, neovládáme své nezřízenosti větší i menší, vzdali jsme se docela vší práce o vlastní dokonalosti. Pole našeho srdce zarostlo docela plevellem. Duše s p o č á t k u sice cítí, že to s ní není v pořádku, ale ponenáhlu navykne tomuto smutnému stavu, a v tomto přítmí se zlé náklonnosti pro-

bouzejí jako noční ptáci, chyby již potlačené zase vyplavou jedna za druhou, nezřízené vášně již zkročené pozvedají hlavu, chápou se otěže vlády... Nevřídnost, prchlivost, domýšlivost, neústupnost, nesnášlivost, láska k pohodlí, smyslnost, závist, žárlivost, sobectví... Při tom jest přesvědčen, že jest doma všechno v pořádku, nepřístupen domluvě - viz vlašné kněze u Malachiáše! Někdy ze spánku vlašnosti vyburcuje teprve těžký hřích, do něhož nakonec klesne, a ještě dobře, jestliže ho vůbec zburcuje. Často však selže i tento trpký lék... jemnost svědomí zmizela nadobro.

Jak vyléčit tuto nemoc? Napřed upozornit, že vybědnout jest neobyčejně těžké, a že daleko snadněji lze najít devadesát devět takových, kteří jí nepropadli, než jednoho, jenž se z ní vybral. První lék jest sebezápor, a kdo se vzpírá ho přijmout, u toho se vzdávám naděje na vyléčení. Pak svědomité zpytování, horlivá modlitba, vroucí přijímání sv. svátostí, myšlenka na věčnost, rozhodnost a velkodušnost, úcta k Božskému Srdci Páně a k Neposkvrněné Panně.

„Na posměch ďáblu je mnich, jenž pozemské opustil a nebeského nedosáhl, a pod záminkou dokonalosti se dostal pode jeho satanovo. Lépe by bylo cestu dokonalosti vůbec nenastupovat než z nastoupené sestoupit. Když jsi svět opustil, rodiče jsi zarmoutil, a v klášteře Bohu jsi se nelíbil.“ (Efrém.) Právě spokojenosti vlašný nikdy nezakouší, protože jeho vlašnost mu Pán zkrápí žlučí. (Násl. Krista I. 25.) Jest jako nemocný, jenž se v horečce převaluje a nemůže si pomoci. Proto heslo: „Stále vpřed... excelsior!“ Kdo v duchovním životě neprospívá, kráčí nezbytně zpět.

H) Pokušení.

(Poutník strana 290 nn.)

Někdy lze v oktídu vložit i úvahu o p o k u š e n í. Jejím účelem jest pouze p o u č e n í. Předem připomenout, že platí jen těm, kteří se svévolně v nebezpečí nevydávají. Jaký smysl má prosit Pána: „Ne-

uvod' nás v pokušení," a sám je vyhledávat nebo si je zavinit, ať neovládanou fantasií a nestřežeností smyslů nebo nedovolenou četbou a pod.?

P r a m e n p o k u š e n í : ďábel, svět (špatná společnost), tělo (trojí žádostivost: očí, těla, cti). Lze je rozdělit na vnější - tato nás někdy hledí buďto okouzlit (svět svými líčenými dobry) nebo na nás útočí (ďábel) - a na vnitřní: pýcha, smyslnost... „Možnost a pravděpodobnost našeho pádu jest od démona zpracovaná v opravdovou vědu, kterou obezřele s neúnavnou energií aplikuje na jednotlivé případy, a nebylo by lze mu oddolat, nebýt milosti.“ (F. W. Faber.)

Pokušeni dlouhá a častá mají obyčejně vztah k naší hlavní nezřízenosti. Někdy napadnou prudce, někdy se vtírají s dotěrností, jež působí v duši jakousi tísnivost, a ta pomine, když svolíme - proto trvání stísněnosti bývá zárukou, že jsme nepovolili. Nutno poučit o tom, že něco jiného jest pokušení cítit a něco jiného v ně svolit (sentire - consentire). První (cít) v moci nemáme, druhé (vůli) ano (str. 100). Vzrušení, jakési vnitřní zmatení, živý pocit smyslné rozkoše... až sem jde pokušení. Duše nenadálým útokem nebo vášním obrazem jest téměř překvapena a v úžase stojí. Ale hřích začíná teprve svolením. Dábel řvát může, udeřit nemůže. (Bern.) Jest jako pes na řetěze: nech ho štěkat, nepřibližuj se k němu, a neuškodí ti. (Aug.) Štěkání není ovšem právě nejpříjemnější věc. „Počítá sice se svou přemocí, lidskou křehkostí, světskou marností“ (Bonav.), metá střely na každého, protože se neostýchá nikoho, ale nezásáhne duši povznesenou k Bohu. (Chrys.) Kdo padne do bláta, chce strhnout i jiného, aby nebyl zablácen sám; tak i ten, jenž do neřesti upadl, hledí do ní strhnout i ostatní, aby se nezdál být ohavný sám. (Efrém.)

P r o č d o p o u š t í P á n p o k u š e n í ?

a) Aby nás udržel v pokore. Někdy jimi trestá skrytou nebo zjevnou pýchu. Každé pokušení k nám volá: „Pomni, že jsi člověk, a bez milosti Boží nemůžeš nic.“ Apoštol nazvaný od Pána nádobou vyvolenou doznává o sobě: „Abych nezpyšněl pro mi-

losti mně udělené, byl mi dán osten těla mého.“ Nezbyvá leč v těžké chvíli uchýlit se k modlitbě a prosit. Modlitba jest neomylná, ale někdy též jediná zbraň a záchrana... nezapomínat na to! Zvláště v pokušení proti víře, proti naději (pochybování o tom, vytrváme-li, dojdeme-li spásy, Ve šlép. N. str. 88.), proti čistotě.

b) Aby očistil a tříbil naši duši. Nádoby hrnčířské zkouší pec, a spravedlivé pokušení. (Sir 27. 6.) V ohni se zkouší (očisťuje) zlato a stříbro, a lidé bohumilí ve výhni ponížení. (Sir 2. 5.) Netušíme, co sebelásky v nás vězí, a tato přísada jest na závadu čisté Boží lásce. Jako každé utrpení, jest i pokušení zatěžkávací zkouška naší lásky. Jest nezištná, čistá, neochvějná? To nezjistíme, dokud jest v duši bezvětrí, pokoj a klid. Dábel zbavil Joba všeho majetku ne proto, aby ho učinil chudým, nýbrž aby ho přiměl k rouhavému slovu. Praví: „Chudoba jest příčinou, že proti Bohu reptám...“ Nikoli chudoba, nýbrž tvá malomyslnost. (Chrys.) Bůh nás nevrhá v nebezpečí, nýbrž učí nás nebezpečí přemáhat; neslibuje, že nás ze smrti vyrve, nýbrž učí nás smrtí pohrdat. Dábel nejen že nikterak nám neuškodí, nýbrž jest i užitečný - ne vůlí svou, jelikož jest zloba vtělená, nýbrž statečností naší, kteří jeho zloby užíváme, jak se náleží. (Týž.) Nemysli, že satan kdy učiní konec zloby, kterou vůči nám pojal. (Cyr. Alex.)

c) Aby nás utvrdil ve ctnosti. Kdo nebyl nikdy pokoušen, co ví? (Sir 34. 9.) Není spolehnutí na ctnost, jež neprošla ohněm. Synu, přistupuje k službě Boží připrav duši svou na pokušení. (Sir 4. 2.) „Od doby, co jsem začal řádně žít, zakouším zlé dny; budu tedy činit zlé, aby se mi zase vedlo dobře,“ praví malomyslný křesťan u sv. Efréma. Ale sv. Augustin odpovídá: „Tím více pokušení mohutní, čím více víra malátní.“ Zloděj nechodí tam, kde jsou plevy a seno, nýbrž tam, kde jsou perly a zlato; ďábel nejde tam, kde jest nečistý nebo lupič... na ty se vrhá, kteří nashromáždili hojnost ctností a zásluh (Chrys.), kde vidí větší snahu po dokonalosti (Bonav.).

d) Někdy jest pokušení pokání za naše hříchy. Kdo hověl jistým nepravostem, jest pak obtě-

žován, i když se od nich k Bohu obrátil. Pak nezbyvá, leč zaviněná pokušení přemáhat a nésti tento kříž v duchu pokání na odčinění spáchaných vin. Dáblu je dána nad námi moc dvojím způsobem: k trestu, když hřešíme, k slávě, když vítězíme. (Cyprián.) Všechna moc, kterou má nad lidstvem, jest následek a trest Adamovy viny, a jednotlivec někdy jeho moc nad sebou (nad svou fantasií) ještě zvyšuje, když se mu snad dlouhou dobu dobrovolně poddává. Pak ale jest vinen sám... ďábel má radost, kdy na něho žalujeme: „On je tím vinen.“ (Aug.)

Několik p o k y n ů... Neoddávat se m a l o m y s l n o s t i. Je dobře, že zloba nemá takové síly, jaké má snahy. Všechna nevinnost by zhynula, kdyby se zlobou byla vždy spojena síla a moc. (Jeron.) Ďábel nikdy nezoufá nad naší zkárou, a my bychom zoufali nad svojí spásou? (Chrys.) Věrný jest Bůh, že nedopustí, abyste byli pokoušeni nad své síly. (1 Kor 10. 13.) Pamatujme, že satan je tvor a že nezmůže více, než mu Pán dovolí. Kde válčí ďábel, tam pomáhá Kristus. (Ambrož.)

Ale nutno být ostražitým! Principiis obsta, v začátcích nutno přemáhat první hnutí. Jako v elektroskopu se plátky hnou, jakmile se elektrina přiblíží, tak první hnutí nelibosti nebo rozkoše jest nám signálem volajícím: „Pozor!“ Zním případy, že první pokušení, k němuž bylo svoleno, první ochutnání zapověděné rozkoše zničilo v duši všecku ctnost jako květnový mráz všecky květy na stromě. Rozhodnost, energie! Kdo bojuje jen na oko, ten nevíťezí, a kdo otálí s útekem, toho satan drží, jako Lotovy zete v Sodomě. Útek jest nezbytný v pokušeních proti víře a čistotě - před živelními pohromami, požárem nebo povodní se nespasím jinak leč když prchnu co nejrychleji. Co na tom těžkého, když pravím: „Prchej před ohněm, nepřibližuj se k plamenu?“ (Chrys.) Ďábel jest had, po zemi leze, do výše nemůže, nemá křidel; chceš-li být tedy prost jeho útoků, vzhůru pozdvihni srdce, na věci nebeské mysli, vzhůru se povznes, a nezasáhne tě; jen ty dostihne, kteří po zemi lezou. (Chrys.) „Učiň, ať kameny tyto chlebem se stanou...“ Lačnému nabízí kameny - to jest jeho

lidumilnost, tím sytí původce smrti své lidi! „Spust se dolů...“ Tak se stará o své! Ne k nebi je pozvednout, nýbrž do zkázy je uvrhnout. (Petr Chrys.)

Nikdy neučinit ani nejmenší koncesi pokušiteli! Efrém líčí, jak satan pokouší k hříchu proti ctnosti andělské: „Hle, denně jsi stále nesčetnými ostny bodán; jak dlouho chceš tu obtíž snášet? Jak dlouho budeš trpěliv? Abys byl tohoto boje a zápasu zbaven, bude dobře jednou žádostivost ukojit a pak budeš mít pokoj. Není to tak těžký hřích a jen kratičce trvá, a pak budeš moci k pokání se vrátit.“ „Ó demone, tvá sladkost jest plná hořkosti, a tvé rady jámy hluboké plné zla, a dary tvé plné smrti. Jaký zisk dům dobře vystavěný zbořit a pak od základu znova budovat?“ Vášeň nepřemůžeme tím, že jí povolíme, nýbrž tím, že jí odpíráme. (Aug.) Nač oleje do ohně přilévat? (Jeron.)

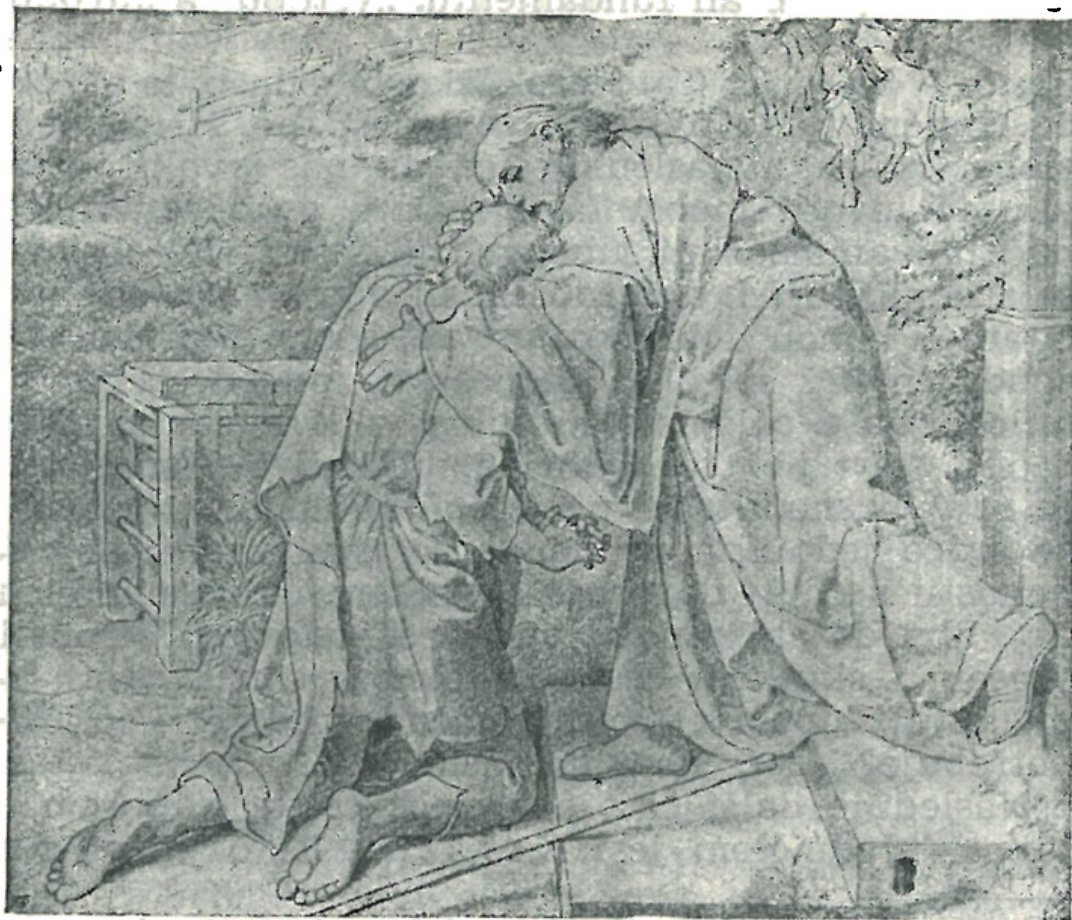
Bl. Jan Avila ve své Audifilie dává několik cenných pokynů, jak si počínat vůči pokušiteli: „Dábel není takový nevědomec, aby nenahlédl, že věřící² nesvolí snadno ve věci, jež jsou křesťanskému srdci tak odporné. Proto zamýšlí vzít mu zmužilost, aby pozbyl důvěry v Boha, následkem toho pak i trpělivosti (a odevzdanosti), čehož dalším následkem jest neklid a nepokoj srdce. Takové srdce jest pak vhodně připraveno, aby satan do něho nasel kterékoli zlo. Ignorovat d'ábla a jeho vnuknutí! Nic ho tak v jeho pýše neuráží jako takové pohrdání, když totiž vidí, že nedbáme ani jeho vnuknutí ani jeho samého. Nic však není tak nebezpečné jako bojovat s ním přímo, protože pak nás snadno obelstí.“ Odvrátit se od něho! Zaměstnávat mysl i fantasií jinými (čistými) představami!

V pokušení spěchej k ranám Kristovým. Rozjímáním o Kristu trpícím zvítězí každý nad d'ablem, pokoušejícím nás k pýše; vidím Krista na kříži poníženého, učiněného potupou všem, a nebudu bažít po poctách. „Jdi svou cestou, Lucifere, pokušiteli k ne-

---

² Jest řeč o těch, kteří krácejí cestou ctnosti a jsou pevně rozhodnuti Boha hříchem neurazit. Pro vlažné věřící tyto pokyny neplatí.

návisti! Viz Krista, modlícího se za nepřátele.“ Když pokouší k lenosti, viz Krista přibitého hřeby a rci: „I já tedy zůstanu pnít na kříži pokání.“ Pokouší-li k lakotě, rozpomeň se, že Kristus neměl na kříži nic víc než roušku, kterou ho jeho Matička ovinula. Pokouší-li k nezřízenosti v pokrmu, pamatuj na hořkou žluč, jíž byl napájen. Jestliže k tělesné rozkoši, pomni tvrdého lůžka kříže. Kdybychom vždy ke kříži hleděli, prchl by pokušitel. To jsou zbraně naše, utrpení a kříž Kristův. (Bonav.)

X. Cesta osvětná.

Království Kristovo.

(Základní a úvodní rozjímání cesty osvětné.)
(„Druhý týden.“)

A) Přehled.

Zopakujme ještě jednou krátce vše, co dosud řečeno. Slova sv. Pavla: „Abyste dosáhli plnosti ctností Kristových“ nám naznačila cíl exercicií. Abychom toho cíle dosáhli, pověděly nám exercicie napřed, co je naším životním povoláním a úkolem. Člověk je stvořen, aby: 1. Bohu sloužil, a tím 2. spasil svou duši. To byl obsah fundamentu, „vstupu“ a „úvodu“ exercicií. Ale tu se postavila do cesty veliká překážka - hřích... Tato překážka musila být napřed odstraněna, a to byl úkol cesty očištné. Hřích, jeho zloba, hrůza a následky, jež na nás uvalil anebo alespoň uvalit mohl. Jaký soud a osud se vznášel nad hlavami našimi, ubohých hříšníků! Beze slova, se slzami v očích a zkroušeností v srdci klečel exercitant u nohou dobrého Pastýře, který nepřišel svět soudit, nýbrž spasit. Vykonal sv. zpověď, přijat na milost, duše očištěna, minulost zlikvidována. „Teď raději smrt než těžký hřích.“ Učinil i předsevzetí, že se vynasnaží trhat nezřízeně náklonnosti a vášně ze srdce jednu za druhou - co nyní brání, aby se nepustil s chutí do práce o velkém úkolu exercicií, t. j. aby dosáhl plnosti ctností Kristových? Opustil srdcem i skutkem cestu vedoucí k smrti, vrátil se na cestu vedoucí k životu a chce se jí držet - co ještě potřebuje? Vzor, jehož by následoval!

Následuje další část exercicií: cesta osvětná,¹ jejímž předmětem jest Kristus. Toto jméno ne-

---

¹ Cesta osvětná - nikoli pouhé spekulativní poučení o Kristu, jež přijme i lhostejný nebo bezvěrec, nýbrž praktické osvícení, oduševněné láskou... osvícení bez lásky jest mrtvé studium, nikoli rozjímání a modlitba. Řekové nazývali křest osvícením (φωτισμός), a svátek Zjevení Páně, kdy křest

slyší exercitant po prvé. Nekončilo skoro každé rozjímání cesty zkázy pohledem k Ukřižovanému? Komu jediné má co děkovat za to, že unikl hrůzám soudu, jenž se nad ním vznášel, a že nepropadl trestu padlých andělů? Účelem cesty očištné bylo očistit duši od hříchu, a to nebylo bez Vykupitele možné; přemáhat vášně, abychom znova do hříchu neklesli a na cestu zkázy se nevrátili, a to bez pomoci a milosti Spasitele nešlo; dosíci ztraceného cíle, a to bylo bez Ježíše vyloučeno. Poslední předsevzetí: „Chci se hříchu varovat, chci vášně přemáhat...“ Aby mohl člověk tento boj proti nezřízeným náklonnostem vést účinně, jest třeba a) světla, b) síly. První, totiž poznání, není tak snadno možné bez učitele, ač není nemožné. I pohané nahlédli mnohdy ohavnost a nezřízenost náruživostí, ale povzdychli si se svým básníkem: „Vidím a chválím, co je dobré, konám však zlé.“ Proč? Chybělo jim druhé: síla, pomoc, jedním slovem *m i l o s t* s nebe. Neměli i židé ve svém Zákoně předpisy, a to velmi podrobné předpisy, co konat a čeho se vystríhat? Jednali podle nich? Má Starý Zákon mnoho světců? Proč ne? „Měli Zákon, ale neměli milost“ (ne tak hojnou jako my; sv. Pavel). Měli předpisy, ale scházel jim živoucí *v z o r*.

---

udíleli, svátkem (svatých) světél (*τὰ φῶτα*). Sv. Ignác sice zde o lásce nemluví, jest však nezbytný předpoklad. Výzva, abychom vstoupili do voje Kristova a jemu se docela zasvětili (odevzdali), jsouce ochotni pracovat o jeho vznešených zájmech - je to bez lásky možno? Abychom na cestě osvětné za Pánem jako apoštolé šli, jeho následovali, každé jeho slovo s živou vírou přijali, k tomu nezbytná láska; scházěli, pak poslouchám promluvy nebo čtu evangelia jako filosofické konference, poznamenám si „zajímavé“ myšlenky, u jiných učiním snad otazník... bez víry! Anebo s vírou mrtvou, kterou má i satan. Třebaže svou podstatou patří láska do cesty spojení, jest nezbytnou podmínkou a předpokladem již zde. - Které písně se hodí tomuto úseku exercicií? Radostné mariánské, zvláště však o Srdci Páně, a k rozjímáním o dětství Páně písně vánoční.

Sudme sami; přečtme si ještě jednou úvahu o užívání tvorů... není do posledního písmene pravda, co tam řečeno? Zdalipak ale dostačí v těžkém pokušení? „Musíš, nesmíš... zdržuj se, snášej... potud, pokud...“ Třebaže tato slova zní na první pohled tvrdě, nejsou přec železný zákon, jímž Tvůrce svého tvora znásilňuje. Rozum poznal a uznal, že jsou naprosto spravedlivým a oprávněným požadavkem, jenž samočinně vyplývá z úvahy o tom, kdo je Tvůrce, kdo jsem já a co jsou věci stvořené. Tento požadavek není nikterak na překážku mému pravému štěstí, naopak, jest jeho podmínkou, a jeho svědomité zachovávání jest projev nadpřirozené moudrosti a požadavek zřízené lásky k sobě samému... „Nechci koupit, co bych musil později draze platit.“ To vše jest pravda. Ale rceme sami: nesílí v těžké chvíli daleko více a snad jedině vzpomínka na trpícího Spasitele a pohled na jeho kříž? Neodvolávám, co jsem řekl na dřívějších stránkách, že totiž vzpomínka na poslední věci člověka je někdy samojediná s to odstrašit od hříchu, že myšlenka na duši jest mocná vzpruha k práci o vlastní spáse, že rozjímání o užívání tvorů vlévá netušené světlo do veškerého našeho myšlení a konání, že úvaha o cíli člověka nám ukazuje pravou důstojnost člověka a chrání před nízkostí a malichernostmi. Ale bez Krista by vše bylo kusé a nedostatečné. Na cestě spásy a zkázy šlo o r e f o r m u člověka podle idee T v ů r c e, na cestě osvětne o jeho z d o k o n a l e n í podle idee vtěleného Syna Božího.² Tam dostal exercitant v š e-

---

² Fundament nám ukázal, cesta očištná v nás vytvořila člověka podle idee Tvůrce, obnovila v nás zastřený obraz toho, k jehož podobenství jsme byli stvořeni. V rajské nevinnosti byl člověk stvořen k obrazu a podobenství S t v o ř i t e l e; padlý člověk má být obnoven p o d l e obrazu a podobenství S p a s i t e l e. Marnotratný syn se vrátil z bludných cest na srdce otcovo, shledání, smír a obnovená láska byla oslavena hostinou. Zbloudilý hříšník přiveden cestou očištnou na Srdce Ježíšovo, a smír jest oslaven svátostnou hostinou. Cesta osvětne - tajemství

o b e c n é pokyny pro život ctnosti, zde se mu dostává pokynů p a r t i k u l á r n í c h pro jednotlivé situace, v nichž se může ocitnout, a sice pokynů nikoli abstraktních, nýbrž konkrétních: vidí na životě a příkladě Kristově, jaký má být a co má dělat, aby byl vpravdě dokonalý.

---

lásky mezi omilostněnou (očistěnou - exerciční sv. zpověď!) duší a jejím Spasitelem („communio“ cum Christo - „spojení“ s Kristem, obnovené spojení s ním, život v Kristu a s Kristem). Analogie s liturgickým rokem: vzkříšení Kristovo - duchovní vzkříšení naše (křtem na Bílou sobotu nebo velikonoční sv. zpovědí), hostina (velikonoční sv. přijímání!) - a když smír oslaven, uvádí liturgie novokřtěnce (nebo očistěného věřícího) do boje o nebe a do zápolení všedního života. Třetí neděle po velikonočích! Modlitba (obměněná): „Bože, jenž světlem pravdy své (osvícením... na cestě spásy i zkázy) jsi bloudící na cestu spravedlnosti zase přivedl (sv. zpověď!), dej všem, kteří ke Kristu se hlásí, aby 1. odmítali vše, co jménu Kristovu (křesťana... učedníka Kristova...) se přičí (hřích!), a aby 2. se drželi toho, co na křesťana se sluší.“ Co na vyznavače jména K. se sluší - o tom budeme slyšet teď. Tedy nejen k Otci se vrátit, nýbrž v otcovském domě teď navždy vytrvat! „Jste nyní docela Kristovi (= křesťané), nuže, projevujte teď skutkem, co vyznáváte jménem!“ Epištola téže neděle: „Zapřisahám vás jako poutníky a cizince...“ Myšlenka z cesty spásy! Synové světa jsou zde sice domovem, ale synové světla, učedníci Kristovi? ... „Ve světě, ale ne ze světa“ (Jan 17. 14), proto musí být oduševněni duchem Kristovým, nikoli duchem tohoto světa. Poutník, toužící po vlasti, platí u „domo-rodců“ za snílka, není rád viděn, nerozumějí si s ním - máť docela jiné zájmy a tužby než oni, a jeho srdce není u nich doma! Jinam zalétá a touží... A protože nesmýšlí a nejedná jako oni, smějí se mu (1 Pl. 4. 4; 2. 11), jest jim cizí... Týž apoštol však praví (2. 9 nn): „Povolání ze tmy k světlu... žijte mezi pohany tak, aby vidouce váš život velebili Boha...“ Svě utrhače umlčte životem v duchu Kristově!

Ten jest rozdíl mezi tímto novým úkolem („obléci Krista“) a mezi tím, co slyšel dříve („svléci starého člověka“), mezi tím, co mu pověděla úvaha o užívání tvorů, a mezi tím, co uslyší zde. „Přemáhat nezřízené vášně,“ slyšel tam; „bojovat proti nepřátelům světla,“ bude slyšet zde. Není to totéž? Do jisté míry ano, ale jest i rozdíl: a) Tam slyšel příkaz, zde vidí příklad. Tam poučován slovy sv. víry, zde příkladem vtělené Moudrosti. Tam Sinai, s něhož uprostřed hřmění mluvila nedostupná velebnost Tvůrce; zde Betlem, kde nás zve milý Spasitel: „Já sám jsem na sebe vzal chudobu, odříkání, utrpení... Pokus se o to, není to tak těžké.“ Příklad božského dítěte nás povzbuzuje mile a něžně, abychom na sebe vzali sladké jeho Páně. b) Tam jsme slyšeli: „Zůstaň lhostejným ke všem věcem stvořeným, pohrdej světem, jenž jest tebe nehodný a nízký, vyhýbej se tomu, co vábí a svádí, abys neztratil svou duši nesmrtelnou.“ Zde slyšíme: „Podejmi se těch obětí ochotně, z lásky k tomu, jenž tě miloval.“ Cesta očištná nás poučovala o naší povinnosti, uniknout stůj co stůj peklu. Cesta osvětná vede nás výš: „Zajistí si v nebi vyšší místo, nikoli poslední.“

Exercitant zase s Bohem spojen, účty zaplacený, pohledávky vyrovnány, minulost odčiněna, vše v pořádku. - A teď další rozjímání - o Kristu Králi, jak uslyšíme. Jak působí na duši? Různě! Na tupou a lhostejnou nemile. „Ještě chceš něco víc? Se mnou musí být Pán Bůh spokojen, když nebudu hřešit!“ Bohužel - jest přemnoho takových, u nichž se musí Pán „spokojit“ s tímto minimem křesťanské dokonalosti: očistit duši od těžkého hříchu a v budoucnosti se ho ze všech sil varovat. Tyto sv. Ignác na konci cesty očištné z exercicií propouští. „Dát jim ještě několik pokynů (o zpytování svědomí... tedy o tom, co dělat, by se hříchu co možná chránili) a poslat je domů.“ Připojil bych však přece ještě některé rozjímání další části - Maria, Eucharistie, a zvláště o Kristu. Ať se totiž exercitant rozhodne jakkoli, ať se spokojí s tím, co nezbytně musí být, či zatouží po vyšší dokonalosti: následování Krista je závazné pro všechny nás - vi voti baptismalis! Křestní úmluvou

jsme se prohlásili za Kristovy! „Obléci Krista“ musí podle apoštola každý, kdo chce dosíci věčného života. Patrně tedy, že cesta osvětlná má na zřeteli p o s i t i v n í část naší práce o vlastní dokonalosti (pracovat o dosažení ctností podle vzoru Kristova), zatím co cesta očistná respektovala negativní část. („Svléci starého člověka,“ t. j. odložit hřích... „Zříkám se satana i všech skutků jeho.“)

Bylo by však jednostranné pojímat rozjímání cesty osvětlné p o u z e s hlediska, o němž právě byla řeč, totiž jako utvrzení cesty očistné - utvrzení příkladem Spasitelovým. Duše jemná jest mile překvapena, když Pán, před jehož očima stála jako zkroušená hříšnice, jako publikán v podobenství, neodvažující se pozvednout zrak k nebi, ji nyní osloví: „Nechtěla by ses pokusit o vyšší dokonalost? Či se chceš omezit jen na nejnutnější? Opustila jsi poddanství hříchu, nechtěla by ses nyní pokusit o nabytí ctností? Nevíš, jak? Netroufáš si? Neboj se, já sám ti chci být učitelem.“ Duše, jež z nedbalosti, liknavosti, slabosti nebo vášnivosti nedokázala ani zachovávat příkázání mravního zákona, ona, jež sotva v exerciční sv. zpovědi unikla věčnému zavržení, zvána do školy Božského Srdce Páně! „Odkud mi to, že Pán můj má takovou důvěru ke mně? ...“

Pán zve... „Chceš se vyznamenat v mých službách? Chceš být nyní tím horlivější, čím liknavější jsi byl dříve? Chceš se vynasnažit být mi tím blíže, čím vzdálenější jsi mne byl, když jsi páchal hřích? Slovem: chceš být dokonalý? ...“ Apoštolé, neosvícení ještě Duchem sv., byli plni ctižádosti; spory o to, kdo bude první v království Kristově... Pán jim dal na srozuměnou, jak dosíci splnění těchto tužeb; osvícení Duchem sv. o letnicích pochopili slovo Páně... „Být v prvních řadách armády Kristovy, a to záleží n a n á s!“ Je-li v srdci jen trochu velkodušnosti a alespoň jiskřička nezištné lásky ke Kristu - a tu se snaží sv. Ignác roznítit - odhodlá se k odpovědi: „Jsem ochoten - chci vykonat v í c e, než mi odměňuje přesná a pouhá povinnost, než to, k čemu jsem zavázán pod těžkým hříchem a pod ztrátou nebe.“ V čem záleží toto „vyniknout ve službách Kristo-

vých," o tom se zatím nemluví. Exerçant má být prozatím naplněn duchem, jenž Uriášovi vložil na rty slova: „Můj pán . . . Joab i služebníci pána mého dlí v poli, a já půjdu do svého domu, budu jíst a pít?“ (2 Kr 10. 11.) Tak nás nutká první rozjímání cesty osvětlné mile a vlídně k rozhodnutí jít za Kristem - od tohoto všeobecného rozhodnutí pak sestupují další rozjímání k jednotlivostem.

Stačí zbežně přečíst meditaci o království Kristově, a vidíme na první pohled: zde začíná v z e s t u p. Doposud se exerçant pohyboval na rovině striktní povinnosti. Kromě závěru fundamentu, kde šlo o pouhou radu („volit j e d i n ě to, co lépe vede k cíli“), se jednalo jen o věcech, jež jsou naprostou povinností každého rozumem obdařeného tvora, člověka, křesťana . . . nezbytnou podmínkou každého, kdo chce dosíci cíle, pro nějž je stvořen, t. j. kdo chce spasit duši. Byv (na cestě spásy) o této povinnosti poučen, pozoroval a poznal zdcený exerçant (v rozjímání cesty zkázy), jak daleko byl jeho dosavadní život vzdálen toho, co mu tato povinnost ukládá . . . povinnost přísné spravedlnosti a zároveň povinnost minima (t. j. nejnižšího stupně) zřízené sebelásky, lásky k vlastní duši. Chce-li spásy dosáhnout, musí se nezbytně řídit tím, o čem dosavad rozjímal. Teď duše očištěna, a tu znenadání stojí před ním jeho Spasitel, osloví n ě k d e j š í h o desertéra, jakoby zapomněl na vše, co bylo, a apeluje na jeho velkomyslnost. Každý okamžitě postřehne: „Nyní se ode mne nežádá pouhá povinnost, nyní jsem z v á n k vyšším cílům.“ Teď neslyší: „Nehřeš, varuj se hříchu i příležitostí k němu,“ což jest obsahem křesťanské dokonalosti všeobecné, k níž jest každý věřící bez rozdílu zavázán, t. j. plnit vůli Boží; teď jest povzbuzován k dokonalosti vyšší, k dokonalosti evangelických rad³ - ne

---

³ V exerciciích pro laiky a vůbec pro ty, kteří už zvolili nějaký stav mimo řeholi, nemá smyslu mluvit o evangelických radách. Nicméně i jim platí slovo exerciční knížky: „Chceš se vyznamenat ve službě svého Krále? Dovedl bys zatoužit po vyšší dokonalosti?“ Jak o jejím dosažení pracovat, k tomu musí

sice naráz a „bez okolků“, nýbrž ponenáhlu. Exerci-
cie apelují na jeho velkomyslnost, nastává vzestup,
a sice velmi rychlý, ne však násilný. V tom spo-
čívá zase mistrná psychologie. Sv. Ignác slovo „evan-
gelické rady“ ani nevysloví, nerozbírá ten pojem
theologicky. Mluví pouze o Kristu, a jak mile! „Ejhle
Beránek Boží...“ a v pozadí každého dalšího rozjí-
mání tiché pozvání: „Nechtěl bys ho následovat?“
Maně vzpomeneme Dona Boska a způsobu, jakým
získával své první pomocníky. Ani slova o tom, co
má v úmyslu, ani slova o založení nového řádu. Při-
vábil je jeho milý zjev, neodolatelná fascinující moc
jeho osoby, a když pro něho jednou získání, získání
i pro jeho záměry a pro jeho dílo.

Podobně Ignác: získat nás pro Krista, a pak pro
jeho dílo, k práci o rozšíření jeho království. Nikoli
k apoštolátu, ne hned a výlučně. Cílem exercicií
jest přimět nás k práci o vlastní dokona-
losti; napřed „obrátit“ sebe, než se pokusíme obracet
jiné. „Království Boží ve vás jest;“ naše první povin-
nost vůči Kristu jest dát jemu a jeho království ve
vlastní osobě světce, po případě křesťana dokonalé-
ho, člena užitečného, jenž se především sám řídí po-
dle zákonů, v jeho království platných.

Království Kristovo... V evangeliu první zvěst
o příchodu Mesiášově zní: „Přiblížilo se království
nebeské“ (Mt 3. 2), a každý dobře rozuměl, co tím
volající na poušti chtěl říci. Božský Spasitel mluvil
stále o království nebeském. Aby je založil, k tomu
přišel na svět (Mt 4. 17, Lk 4. 43, Jan 18. 37 n); aby
je šířili, k tomu rozeslal apoštolý (Lk 10. 9). Jeho
podstatu, vlastnosti a zákony vysvětloval v podoben-
stvích (Mt, kap. 13, 18, 20, 22, 25 atd.), do něho všec-
ky zval (Mt 5. 20, 6. 33, 7. 21, 18. 3 atd.), prohlašo-
val je za přípravku věčného království v nebesích
(Mt 25. 34, Lk 12. 32, 22. 29 atd.). Liturgie se obírá
celý rok královstvím Kristovým (jejím účelem a ob-
sahem není oslava života Kristova nebo tajemství sv.
víry!), a sice symbolicky nám předvádí jednak jeho

---

dát pokyny exercitátor, přiměřeně stavu a schop-
nostem každého exercitanta.

zevnější vybudování (neděle po Zjevení Páně a část doby posvatodušní), jednak jeho vnitřní uskutečnění v duších věřících (zvláště doba svatopostní a velkonoční). Tento druhý cíl sleduje i sv. Ignác v exerciciích.

Jak jej chce uskutečnit? Následováním Krista... V první části jsme měli dojem, jakoby bychom byli uvedeni do vysokého a velebného gotického velechrámu nebo do Alp. Jak nepatrní a maličci si připadáme mezi těmi horskými velikány! Stojíme pod nebetyčnou skalní stěnou a hledíme do závratné výše, kde se nám vrcholy ztrácejí a mizejí v oblacích... Chvillemi jsme slyšeli i hřímání nad hlavou: „Pozoruj a viz, jak je to zlé, opustit Hospodina Boha svého a nemít bázně Boží v srdci svém.“⁴ Na cestě osvětňé stojí před námi Kristus, krásný a milý nade všechny syny lidské, náš přítel, učitel, příklad a král... Tato část exercicií, kde jsme uvedeni do náruče a k nohám božského Spasitele, připadá nám jako milá květnatá lučina, na níž kdysi seděl Pán v kroužku svých učedníků; připadáme si, jako bychom se plavili spolu s ním po tichých vlnách Genezaretského jezera a naslouchali jeho svatým slovům, nebo jako bychom seděli a rozmlouvali s ním u studnice Jakubovy jako ona Samaritánka (Jan 4). Exercitanti provází milého Spasitele od jeslíček až

---

⁴ Kdo koná exercicie po prvé, jest obyčejně těmito věčnými pravdami přemožen; dojem bývá takový, že mu další pravdy více nebo méně uniknou, jako pianissimo tichého zpěvu lásky ve fortissimu hřímání Božích soudů. Nicméně přece jen nutno zdůraznit, že jádrem exercicií není cesta očišťná, nýbrž osvětňá a spojení. Sled rozjímání má jakousi analogii s životem Spasitelovým. Syn Boží přišel na svět, aby napravil řád (království Boží) porušený hříchem, totiž a) aby zjednal odpuštění vin, b) a očištěného člověka přivedl zpět k cíli (Bohu), od něhož se hříchem odvrátil. To provedl svou vykupitelskou smrtí, a krom toho a) svým učením, b) svým příkladem. Exercicie podobně: očistí napřed člověka od hříchu, a pak ho vedou k cíli.

k slavnému vjezdu do Jerusalema a potom ovšem ještě dále až na Golgotu; jako v panorámě se tu střídají obrazy jeden za druhým, jeden pěknější a vábi-
vější než druhý, a každý upoutá, každý nám něco milého poví nebo ukáže o božském Mistru a našem Králi, ale neomezí se jen na to... Vždy slyšíme: „Jdi, a čiň p o d o b n ě ! U č t e se ode mne...“

Kdo měl příležitost vykonat velké exercicie, dá mi za pravdu, že obraz Spasitelův v těchto rozjímá-
ních takřka vystoupí ze šedé dávnověkosti do živé a skutečné p ř í t o m n o s t i. Máme před sebou niko-
li neživý stín, bez ostrých obrysů, bez možnosti po-
zorovat na něm podrobnosti, nýbrž j a s n o u i d e-
ální p o s t a v u, jejíž zjev přezáří vše ostatní, co
nám exercicie doposud podaly. Jsme zasvěceni do
jeho života a smýšlení tak, jak nám nebylo dopřáno
ani u nejdůvěrnějšího přítele, a Kristus se opravdu
stává od této chvíle tím, čím apoštolům. „Již vás
nebudu nazývat služebníky, nýbrž přáteli, protože
všechno, co jsem od Otce zvěděl, pověděl jsem vám
(Jan 15. 15.)... nemám pro vás již žádného tajem-
ství.“ Totéž platí o obrazu Spasitelově, jejíž nám vy-
kreslí exercicie... Uzavřeli jsme tak vroucí a dů-
věrné přátelství s ideálním božským přítelem (Jan
11. 11), jaké jest člověku v smrtelném těle možné.
Jeho svaté Srdce, vše, co se v něm dalo, co cítilo, po-
čem toužilo, co milovalo, proč lhalo a co je blažilo...
to vše jest nám nyní zjevné, nejsvětější svatyně nám
otevřena a přístupna...

Kristus je tedy slunce našeho života, náš ž i v o t n í
p r o g r a m, tak jako jest programem exercicií; ve-
de nás k Otci z labyrintu zmateného světa a z blud-
ných cest hříchu. „Já jsem cesta... Nikdo nepřijde
k Otci leč skrze mne.“ (Jan 14. 6.) V triduu jsem se
vždy snažil rozjímání o Kristu Králi tak upravit,
aby se vtisklo v paměť a do srdce přítomných co nej-
hlouběji. Na mou otázku, které rozjímání na ně nej-
více působilo, dostával jsem odpovědi nejrozmani-
tější. Často mi bylo řečeno, že rozjímání o Neposkvr-
něné. Vítal jsem s povděkem, že v mladých duších
zanícen oheň lásky k panenské Matce Spasitelově,
ale ani při tom jsem nezapomněl připomenout, že

veškeren význam úcty mariánské jest vésti duše ke Kristu; Matka cesta k Synu... Kristus - výšina, na niž nás exercicie dovedly a kde zárodky svatosti v duši skryté pod vlivem paprsků mile hřejícího slunce (vzoru a milosti Kristovy) vzklíčí a jsou přivedeny k rozkvětu a k zralosti.⁵

V třídeních exerciciích nám zbude jen jediný den, poslední, k rozjímáním o osobě Spasitelově. Ale ve velkých exerciciích je jinak, ty jsou skoro výlučně naplněny jím. V osmidenních se věnují čtyři až šest dnů této látce, a v třicetidenních plné tři týdny. K očištění srdce stačí několik dní na začátku, a pak se zabývá exercitant jen a jen svým milým Spasi-

---

⁵ Dojmy účastníka exercicií (viz str. 133 poz. 4): „Prostřední den - odpoledne sv. zpověď. Duše klečí ve zpovědnici jako hříšnice u nohou Spasitelových. Po sv. zpovědi v duši nebeský klid a nevýslovná vděčnost. „Zachráněn -“ Promluva o smrti vyslechnuta klidně. Teď netřeba se smrti děsit. - Večer radostná nálada - jako když chmurné mraky se rázem roztrhnou a zasvitne slunko. Černý závoj sňat. - Píseň před promluvou rázem pozvedne duši k rajským výšinám. „K nebesům se orla vzletem - - -“ Kaple září záplavou světél, bystrý pozorovatel postřehne na tváři exercitátorově radostné vzrušení, „slavnostní“ náladu, a ve hlase vroucnost, již dosud neprojevil při žádné promluvě. Nezapomenutelné rozjímání o Kristu - vznešenost, velebnost, velikost Kristova. - Teď si cosi vysvětluji - zdálo se mi po poslední promluvě, že vidím ve tváři starých exercitantů jakousi stopu radostného očekávání. Kněz mluví a mluví, zapomíná na vše, a my s ním. Teprve na konci jakoby se vzpamatoval, pohlédl na hodinky - celá hodina pryč! Srdce by snad rádo mluvilo dál, duše by poslouchala bez konce, ale nemožno. - Rychle skončil, ještě několik vět - afekt vroucí oddanosti a lásky k tomu, jenž tak vysoko nad námi a přece nám tak blízký. - Nezapomenutelná hodina! Ve svaté náladě na lůžko - v myslí stále obraz Kristův - nemohl a nemohl zapomenout! Ráno zvonek - první myšlenka Kristus - - -“

telem, nebeským učitelem a vzorem. Nikoli nejmocnější a velespravedlivý nepřístupný Bůh, nýbrž lidské Srdce Ježíšovo, Kristus jako člověk, jako náš bratr a jeden z nás, nám docela blízký, stojí tu mezi námi, plný milosrdenství a lásky, krásný nade všechny syny lidské (Ž 44), tak krásný, že pouhý pohled na něho dostačí, aby duši okouznil a uchvátil. Ježíše poznat, to znamená jej si zamilovat. Jeho zjev kdysi elektrisoval zástupy, a jeho slovo jediné („Pojď za mnou!“) dostačilo, aby Jakub a Jan opustili okamžitě otce i sítě a šli za ním, aby šli do školy Kristovy. - - -

B) Kristus Král.

(II. kap. 23. 24; srov. kap. 21, 25; IV. kap. 22. 23.)

Úvodem k cestě osvětlné jest rozjímání o království Kristově. Udává základní tón všech dalších meditací: následovat Krista, přivinout se k němu celou duší, nadchnout se pro něho - nikoli planým citovým přechodným nadšením, nýbrž pevným a trvalým rozhodnutím: „Chci od nynějška patřit jedině tobě.“ Aby se toho dosáhlo, je třeba trojího poznání: a) osoby Spasitelovy, b) jeho svaté věci a zájmů, k jejichž účasti nás zve, c) stanoviska, jež chceme k obojímu zaujmout my. Tím vším chce rozjímání dosíci, abychom se odhodlali následovat Krista a pracovat pro něho opravdově, velkomyslně, nikoli nerozhodně a polovičatě. Kdyby se k tomu exercitant neodhodlal, bylo by lépe exercicie přerušit než s tak slabou a málo opravdovou vůlí v nich pokračovat. Následování Krista musí totiž být a) opravdové, b) všeobecné, c) trvalé, d) proniknuté oddaností k němu. Všechna další rozjímání (o životě Páně) mají jediný účel, ukázat nám totiž, jak v jednotlivostech ho máme následovat - Ježíš, božský vzor a model, jemuž máme svůj život přizpůsobit.

Při tom se nezamlčuje, že nás čeká boj - jsmeť církev bojující, a náš Král nás zve k boji proti mocnostem temnoty a jejich spojencům, tělu a světu. Ale tato myšlenka neovládá - v popředí stojí vítězství, které jest zaručené a jisté, jen když u něho

a s ním vytrváme, a odměna, kterou nepřímo slibuje: „Kdo bude účasten mých prací, dostane se mu i podílu na odměně.“ Boje nám nadto usnadní příklad našeho Krále; on spolu se svými vojíny snáší všechny obtíže a útrapy boje, ba sám je dříve na sebe vzal. Netají se tím, že toto následování bude naší porušené přirozenosti trpké, ale velký cíl vymáhá velkou práci, a on sám nešel k němu cestou růžovou.

Sv. Ignác apeluje na rytířského ducha a na velkodušné smyšlení, jež má exercitanta ovládat. „Všichni, kdožkoli mají správný úsudek a široký rozhled, kdož poznali malichernost pozemských cílů, nabídnou se Kristu Králi cele k práci... Vstoupí jako odhodlaní vojíni do jeho řad, přimknou se k jeho praporu.“ Světec však jde ještě o krok dál: „Nezatoužil bys po tom, aby ses vyznamenal v královských službách Kristových? Spokojíš se být jeho vojínem, anebo cítíš v sobě mužnosti dost, aby ses postavil do první řady?“ Nadpřirozená moudrost a láska jak k Spasiteli tak i k sobě samému radí: „Měj vyšší aspirace... přiviň se blíže Kristu.“ Hned uslyšíme, co to znamená: následovat Krista v chudobě, odříkání, ba i v pohaně kříže...

To není ovšem každému dáno. Typické pro správné pojetí tohoto rozjímání jest dvojí slovo: a) „P r o s za milost, aby tě Pán povolal... abys nebyl netečný k hlasu jeho volání...“ Nechť nemyslí exercitant, že Pánu prokáže milost, když se mu nabídne k větší práci a dokonalejšímu následování! b) „Toužím s tvou pomocí a milostí dokonaleji tebe následovat a více pro tebe vykonat... ačli mne tvá nejsvětější velebnost ráčí přijmout mezi své vybrané pomocníky.“⁶ Tedy ani slova o tom, že by světec koho

---

⁶ Idea, jež ovládala cestu spásy i cestu zkázy a jež ovládá i tuto cestu osvětnou, jakož i zbývající cestu spojení, je táž: idea majestátu a velebnosti Tvůrce, před jehož nejsv. vůlí se vše musí sklonit... vše k jeho cti a slávě. Rozdíl je ten, že na cestě spásy byla dominanta, na cestě osvětné subdominant. Sloužit Otci učí nás nyní Ježíš, pokorný služebník Hospodínův, v němž si zalíbila duše jeho (Is 42. 1), přichází

nutil k dokonalejšímu stavu, a taktéž ani zdání, že by člověk byl s to vlastní silou, bez milosti a pomoci Boží, vyšinout se na tak vysoký stupeň dokonalosti a odříkání. Netroufáš si snad? Neboj se, prozatím jen přistup a hled' na „dokonatele víry“ (list sv. Pavla k Žd 2. 12), pozoruj, jak jednal, co konal (pro tebe!), a pros... Přines dobrou vůli, a ostatní prozatím svěř Pánu. Na něho slož veškerou starost svou, a on se již postará. (Ž 54. 23.) Jemný psychologický moment se jeví i v tom, že světec za duchovní četbu pro tuto část exercicií doporučuje evangelia, Následování Krista a životy svatých... živoucích vzorů, na nichž vidíme konkrétně, co znamená Krista následovat... takřka ztělesněné následování Krista; toto však nebylo světcům nikterak „vrozené“, nýbrž bylo ovocem práce a mnohdy i bojů, někdy též ovocem životní zkušenosti a zklamání, jehož se ve službách světa dožili. Proto vstoupili do služeb Krále, svatými se stali ve škole Kristově -

---

mezi nás chudý, pokorný, ponížený, aby tímto způsobem Otce více oslavil. Přišel dát Otci čest, již mu odpírají lidé hledající v nezřízené sebelásce jen sebe, myslíce jen na zájmy své a nedbající zájmů Nejvyššího, jimž jsou přec povinni dát přednost před zájmy svými, či lépe, jež jsou povinni učinit zájmy svými. Ježíš přišel, aby dopomohl k platnosti povržené a takřka pošlapané cti Boží na světě. Nepřišel, aby se mu sloužilo, nýbrž aby sloužil sám (Mt 20. 28), především Otci: „Tu jsem, Otče, abych plnil vůli tvou“ (Žd 10. 9) - první modlitba vtěleného Syna Božího v lůně panenské Matky, sebeobětování a naprosté sebeodevzdání vůli Otce. Anděl (t. j. vyslanec) veliké rady (viz Mal 3. 1.)... Z hlubin tohoto nejsvětějšího Srdce, jež kdy v lidských prsou bilo, tohoto vpravdě božského Srdce, proniká k nám pozvání: „Následuj mne... připoj se ke mně ve velkém úkolu, pro nějž jsem sestoupil na zemi a k němuž zvu duše velké.“ Velkodušnost, o níž jsme slyšeli na počátku exercicií (str. 45) - máme ji? Bez ní nemožno jít za Kristem po vznešené cestě, na kterou nás zve. Malý duch zůstane dole, nemá síly, aby se vznesl za Ježíšem...

C) Dětství Kristovo.

Po tomto úvodě následují rozjímání o tajemstvích života Kristova. Vyzvání v meditaci o království Kristově se již neopakuje. Ani slova o něm! Vše teď ponecháno milosti - od účastníka, jenž se dal zapsat za učně do školy Kristovy, do této jediné vysoké školy dokonalosti, se žádá, aby byl účelivým žákem, aby pozoroval svůj nebeský vzor a od něho se učil. Před očima očištěného a uklidněného exercitanta se nyní rozvíjí překrásný obraz, pro který se má nadchnout veškerým žářem a vší silou svého srdce:⁷ velebná osoba Kristova; láska, krása a ctnosti nejsv. Srdce Ježíšova... Ježíš, naše pomoc, náš učitel a náš vzor, v jehož šlépějích máme kráčet a jemuž se máme připodobnit, seč naše síly stačí.

„Ejhle, Beránek Boží“... praví k nám exercitátor, a zase bez povyku a hluku, klidně a tiše ukazuje, takřka maluje před naším duchovním zrakem obraz Kristův. Čím lépe a živěji dovede exercitantovi vykreslit Krista, tím lépe dostal svému úkolu. Teď je exercitant takřka zařazen mezi učedníky Kristovy, stává se jako jedním ze zástupců, kteří Pána provázejí; vidí a slyší ne tak exercitátora jako spíše Krista samého, provází ho a pozoruje ho ve všech možných okolnostech, a to proto, aby se od něho naučil, jak má jednat, aby „odkoukal“ od něho jeho ctnosti, aby jeho příkladu následoval. Cesta k dosažení plnosti ctností Kristových teď otevřena a nastoupena. Exercitátor ustupuje docela do pozadí, exercitant nevidí a neslyší leč jen samotného Krista, do jehož společnosti a školy je uveden... zakouší sám na sobě blaho duše spojené s Bohem - a to vyniká tím světleji na temném pozadí cesty zkázy, jež

---

⁷ Při pouhém nadšení však nesmí zůstat - to by byl účinek velmi pochybné ceny! Nadšení jen podmínka, abychom se odhodlali k činu, a sice ke skutkům radostné a ochotné obětavosti; jen v duchu oběti lze kráčet ve šlépějích Kristových, zatím co nadšení jest schopen i pouhý divák.

nám pověděla, co znamená krátké slovo: „Duše bez Boha.“ (Poutník kap. VIII.)

Führich vydal řadu obrazů z dětství Kristova. Na každém tom milém obraze vidět kromě Neposkvrněné Panny a po případě sv. Josefa ještě ženskou po-

stavu v dlouhé říze, v ruce poutnickou hůl, v druhé rozsvícený kahan, který někdy zavěsí nebo někam postaví. Někdy stojí opodál a hledí plna zanícení na Ježíška, jak se modlí, nebo ho pozoruje v nazaretském domku při práci, jindy zase plna svaté zvědavosti nahlíží do betlemské stáje a hledí na božské dítě v jesličkách, anebo s holí v jedné a s kahanem v druhé ruce kráčí odevzdaně za svatou společností, prchající do Egypta, jinde opět za panenskou Matičkou

z povzdálí na cestě do Betlema a v Betlemě od domu k domu, a pak za město do jeskyně. Co znamená ta postava? Je symbolem věřící duše; a rozsvícený kahan? Světlo sv. víry, které jí rozsvítil Duch sv. Tou poutnicí na obrazech Führichových je exercitant v této části duchovních cvičení. Nedělá nic jiného, leč že pozoruje, „kontempluje“ Ježíše, občas i jeho panenskou Maticku. Chudoba betlemské stáje, odříkání nejtěplejšího dětství, klidný a tichý život v Nazaretě se svými všedními každodenními pracemi a starostmi, veřejný život Páně - toť předmět našich rozjímání.

Projděme aspoň spěšně řadu rozjímání, která předpisuje sv. Ignác pro velké exercicie. **Z v ě s t o v á n í a n d ě l s k é a v t ě l e n í P á n ě** - nebe se sblíží se zemí, Nazaret je východisko nového věku. Ještě jednou defilují před zrakem exercitanta zhoubné následky hříchu... do jaké bídy uvedl lidstvo Adamův hřích, kam dospělo lidstvo bez Boha. Ale mezitím, co pokolení lidské hříchem zbědované v otroctví lká a nařiká, připravuje trojjediný Bůh v nebi potichu lék jeho ranám, Syn Boží místo předložené radosti volí sobě kříž a rozhoduje se sestoupit s nebe, vzítí na sebe všechny křehkosti a slabosti naší přirozenosti, aby zjednal spásu ubohým. Nejčistší Panna klečí ve své tiché světničce na modlitbách, když k ní přichází anděl; milosrdenství Otce, láska Syna, čistota vyvolené Panny, tiché působení Ducha sv., to vše se odráží podivuhodně od temného pozadí, na kterém vykresleny zhoubné následky hříchu a jeho vláda. A už zde se můžeme učit od Krista ctnostem; poslušen Otce bere na sebe úkol, který mu Otec dal, úkol ne právě lehký a snadný. Poslušen až k smrti, a to k smrti kříže, **o d e v z d á n d o v ů l e O t c o v y**, pln lásky k nám, volí odříkání, sebezápor, oběť. Už zde můžeme vycítit, že duch Kristův je docela jiný než duch světa, a tato myšlenka se pak vine všemi rozjímáními. Tytéž ctnosti vidíme v tomto tajemství na **v y v o l e n é P a n n ě**, nejdokonalejší to kopii sv. Srdce Ježíšova. „Místo předložené sobě radosti zvolil si kříž“ (Žd 12. 2) - touto volbou jest zároveň určena cesta, po které Pán povede svou církev i nás. - „Chceš-li

U Narození Božího viditelný vstup do světa a do lásky a očištění. Jak se narodil

býti mým učedníkem, zapři sebe sám, vezmi kříž svůj a následuj mne," zve nás tentokráte mile Spasitel; „já jsem to dokázal, a sice z lásky k tobě, a ty bys to nedokázal po mém příkladě?“ On vzal na sebe kříž jako dítko, a já bych se bál kráčet za tím milým božským dítkem? V každém rozjímání si musí exercitant tato slova znova opakovat. (Str. 188, 191.)

První modlitba vtěleného Syna Božího: „Tu jsem, Otče, abych plnil vůli tvou.“ K ní se řadí důstojně slovo vyvolené Panny: „Aj, služebnice Páně - nechať se mnou naloží a jedná podle své vůle -“ Oba dva nás učí příkladem, co znamená Bohu sloužit - p r v n í e x e r c i č n í p r a v d a ! Cíl každého rozumem obdařeného tvora! Plnit vůli Boží, v naprosté poslušnosti a pokoře... Jaký kontrast k Adamově hříchu, jenž byl neposlušnost, pýcha, odboj!⁸

Po Nazaretě Betlem, viditelný vstup našeho Krále do světa a do lidské společnosti. Jak se ukázal světu jeho Král? Chudičkový, pokorný, skrytý, ponížený. Káže, ne slovem, nýbrž příkladem; učí nás zase ctnostem, kterým svět nerozumí a které neocení, kterými spíš pohrdá. Káže a učí, ale jak! Tak mile, že mu nemůžeme odepřít a musíme svolit: „Ano, půjdu ve tvých šlépějích.“ Já bych se měl h o n i t z a c t í a hovět pýše, když ty ses pro mne stal poníženým? Já se mám h o n i t z a m a m o n e m, když tys pro mne chudý? Jakou cenu mají všechny tyto statky a vůbec vše, za čím se honí svět, když tys to odsoudil a svým příkladem ukázal, že v tvých očích nemají cenu pražádnou? Kdyby v těch věcech záleželo pravé štěstí, byl bys je opatřil v hojnosti, když ne sobě, tedy aspoň své Matičce. - Všimnout si souvislosti s druhou exerciční pravdou (užívání tvorů)! Zase ohlas a ozvěna fundamentu - jako červená nit se vine celými exerciciemi - - -

---

⁸ Lze vsunout rozjímání o tajemství Navštívení - tajemství radosti, radosti ze štěstí bližního... Závist, žárlivost, neláska, nevraživost! Sv. Panna trvá u příbuzné tři měsíce, aby jí byla nápomocná - ochota, vyjít vstříc, posloužit druh druhu! Podat si ruce k společné práci!

Obětování Ježíška v chrámě... Tvou duši pronikne meč... Tajemství, jež stojí ve zname-
ní oběti. Co bude údělem panenské Matky? Co
údělem jeho? Prorok vidí v dáli Golgotu, a její stíny
padají na toto tajemství. Golgota, kříž... „Takovou
oběť žádala naše spása, a božské dítě ji na se bere -
dá se myslit větší oběť než byla jeho, aby mi ji Pán
uložil jako nezbytnou k mé spáse? A kdyby - nebyl
bych povinen ji na sebe vzít, když by to má spása
vymáhala?“ Třetí exerciční pravda (práce o vlastním
spasení)! Bez oběti nelze spásy dojít -

Nerozpakujeme se opakovat, co již řečeno, aby by-
lo patrné, jak v exercičích všechny části spolu podi-
vuhodně souvisí - jako kolečka v hodinkách - či spí-
še jak organicky rozjímání jedno z druhého vyrůstá,
jako mohutný strom ze společného kořene. Tři věci
nás odvádějí od služby Boží a od cíle, pro něž jsme
stvořeni (fundament! str 89), totiž trojí žádostivost.
Proti ní se podává nyní exercitantovi nenápadně lék
ve třech rozjímáních:

Pýcha života - Nazaret, vtělení Syna Božího, zvěs-
tování andělské - Kristus Pán i sv. Panna příklad
p o k o r y.

Žádost očí - Betlem, narození Páně, d o b r o v o l -
n á c h u d o b a božského Spasitele i jeho Matky.

Žádost těla, tělesné rozkoše - Jerusalema, obětování
Ježíška ve chrámě. „Tvou duši pronikne meč“, Pán
volí pro sebe b o l e s t, a ta bude i údělem Královny
andělů.

K těmto třem rozjímáním připojuje sv. Ignác ještě
tři další, jež mají cílem další utvrzení:

Útěk do Egypta - toto tajemství patří ke
z k o u š k á m, jimž jsou všichni, i spravedliví, vysta-
veni p o c e l ý ž i v o t, jež přijdou mnohdy tak nepři-
praveně a n e o č e k á v a n ě, odkud je nejméně če-
káme. Don Bosko vítá s radostí jmenování svého
příznivce Gastaldiho za arcibiskupa turinského...
Uplynulo sotva půl roku, a týž se stal jeho nejzary-
tějším protivníkem. Tím více světce tato věc zkrušila,
čím méně se jí nadál. Co obtíží! Jak úmyslně mařeno
jeho dílo! Leč oko nebeského Otce nad námi bdí
i v takových chvílích. „Tvá p r o z ř e t e l n o s t,

Otče, všechno řídí.“ (Md 14. 3.) Všechno do času, Pán Bůh na věky. Svatá Rodina se po čase vrací do vlasti, zkouška pominula, rána se zacelila. - Trpělivost, pevnost, odevzdanost do vůle Boží. Zároveň se učíme, jak si Bůh někdy s lidským srdcem takřka „hraje“: posílá Syna do země, odkud kdysi kázal vyvésti jeho předky... ti, kteří nám působili trpkosti, mohou se nám státi příčinou dobra, a jiní, od nichž jsme jen dobré dostávali, mohou nám později připravit nejednu hořkou chvíli. Krom toho malá výstraha: Pán z Judska do Egypta - předzvěst, že evangelium jednou od Izraele k pohanům, od nehodných k těm, kteří si ho budou více vážit... Dej pozor! Odepřeš-li Tvůrci, co od tebe žádá, staneš se nehodným jeho milosti, a on si najde hodnější nástroje k provedení svých úmyslů.

Pak nás vedou exercicie do nazaretského zátiší. Skrytý život Páně - lék proti marnivosti, jež by ráda na sebe upozornila svět, honosila se zvukným jménem, jež by šlo od úst k ústům. „Ukaž se světu...“ (Jan 7. 4.) Pán tráví v Nazaretě tři desítiletí, světu neznámý; prací svých rukou vydělává chléb sobě, a po smrti sv. Josefa i své Rodičce. Zase poučení pro nás, kteří bychom rádi vynikli ve světě a kterým se přičí život, jaký nám určil Bůh, abychom totiž neznámí a v skrytosti konali prostě všední práce jednotvárného našeho života a zaměstnání. A zde Syn Boží se neměl lépe než my! Naopak, on dobrovolně zvolil náš úděl, poslušen Otce, a ukázal nám, že můžeme pro nebe a pro svou spásu vykonat více třeba někde v dílně než jiný na trůně. Tak se stávají tato rozjímání doplněním úvah z první části. I tam jsme slyšeli, jak máme užívat tvorů, ale ve škole Spasitelově se nám tatáž pravda podává docela jiným způsobem. Tam ti byl podán trpký lék: „Tu máš a pij!“ Zde milý Spasitel nám jej podává jako matka dítěti: „Pojď a zkus to, že to není tak trpké, pohleď nejprv na mne, já ti to ukázal sám na sobě.“ Být spokojen s úřadem, povoláním, místem, na něž tě Tvůrce postaví. Vůli Boží plnit a duši spasit můžeš všude - a jiného netřeba. Jest požehnanější a dokonalejší podle vůle Boží být skryt někde v kout-

ku (latere in vili angulo) než proti vůli Boží zářit co hvězda na nebi (fulgere ut stella in caelo).

Dvanáctiletý Ježíš ve chrámě - Pán se zřiká náklonnosti, která je ze všech pozemských nejoprávněnější, t. j. lásky k Matce, opouští ji a zůstává v chrámě - proč? Protože tak žádala vůle Otce. Věděl, že jí tím způsobí bolest, ale nedbal toho. „Nevěděli jste, že v tom, co jest Otce mého, musím býti? . . . Že musím kráčet cestou, kterou Otec mi určil, a že při tom nesmím ničeho dbát a na nikoho mít ohled?“ Toto rozjímání jest jakoby poslední svorník dosavadních úvah; je-li v srdci ještě nějaká stopa náklonnosti k osobě, věci, úřadu, jakékoli věci stvořené, Ine-li má duše nezřízeně ještě k něčemu mimo Boha, je-li mi těžko přinést Tvůrci v oběť svého „Isáka“, věc, na níž nezřízeně lpím, má být toto rozjímání posledním úderem, jenž tuto nezřízenou lásku rozdrtí. Pán se zřiká (prozatím na čas, později trvale) i své nejsvětější Matky, protože Otec to tak chce - která osoba nebo věc mi může a smí být tak drahá jako jemu jeho přesvatá Matka? Multi malunt carere Deo quam luto - jako děcko nechtějí vydat tretu, kterou v ruce svírají. Přines oběť, a klid duše, hojné požehnání i spojení s Bohem bude ti odměnou. „Já budu hojnou odměnou tvou.“ (Gn 15. 1.)

Vůle Boží - tato nedotknutelná směrnice všeho našeho smýšlení a konání, vůle Boží, kterou podle sv. Ignáce máme v exerciciích hledat a najít, abychom podle ní upravili veškeren svůj život, jest dominanta těchto rozjímání. V tajemství zvěstování a vtělení osvědčuje nejsv. Panna a Syn Boží, že chtějí ve všem plnit vůli Otce - v Betlemě snášejí chudobu, protože to jest vůle Otce - při obětování Ježíška v chrámě podrobuje se sv. Panna oběti, jelikož to žádá vůle Otce - svatí snoubenci prchají do ciziny, kam je posílá vůle Otce - božský Spasitel jest poddán svým rodičům, vede život skrytosti, a nakonec opouští bytost sobě nejdražší, jak mu kázala vůle Otce. Exercitanti však „nevidí do zákulisí“, netuší, jaké pozadí tato rozjímání mají: nenápadně připravit „volbu“ - učinit ho ochotným, aby řekl jako jeho

božský vzor: „Tu jsem, Otče“; kdyby poznal, že ho Pán volá, aby se v jeho službách „vyznamenal“ a vykonal více, než jest přesně povinen (str. 189), a že od něho žádá, aby mu přinesl v oběť i to nejdražší, co ho k zemi poutá. „Aj, služebnice Páně, staniž se na mně a se mnou vždycky svatá vůle tvá...“

Vánoční duch ovane exercitanta v těchto rozjímáních. Ale exercicie jdou rychle dál, přecházejí nenápadně k tajemstvím veřejného působení Páně. Tam nás bude Pán učit nejen příkladem, nýbrž i slovem, a exercitant si bude připadat, jako by zase klečel u nohou Páně, ale tentokráte ne jako žena hříšnice, nýbrž jako Maria v Bethanii, a spolu s ní se bude oddávat docela nerušeně svému štěstí.

* * *

V životopise sv. Ignáce se dočítáme, že věděl, jak dobře kdo z jeho podřízených exercicie dává; a nejen to, nadto i rozlišoval... jednoho pokládal za výtečníka pro cestu očištnou, jiného pro cestu osvětnou, a podle toho jim exercicie přiděloval. Dnes by bylo přiměřenější jiné rozlišení, podle stavů; jeden se hodí pro mládež, druhý pro dospělé, ten pro studenty, onen pro inteligenci, třetí pro venkovany atd. Nicméně rozlišování sv. Ignáce nebylo bezpředmětné. Podle mé zkušenosti jest větší počet těch, kdož jsou „odborníci“ v cestě očištné, než těch, kteří se vyznají v cestě osvětné. Důvod jest nade vší pochybu ten, že se pouští se zřetele souvislost cesty osvětné s fundamentem. V klášteře, kde rok co rok konali osmidenní exercicie, řekl jeden starší a tedy „zkušený“ účastník: „Letos po prvé chápu tato rozjímání (cesty osvětné). Jiná léta jsme pochopili jen logickou stránku cesty spásy a cesty zkázy; sotva však byla skončena, nevěděli jsme, co mají ostatní rozjímání s exerciciemi dělat. Měli jsme dojem, že jsou vzata namátkou, aby se zbývajících 5—6 dní nějak vyplnilo. Nevěděli jsme si s nimi rady... nyní teprve jsme poznali, jaké místo mají v organismu exercicií...“

Nejednou byla nadhozena otázka, které rozjímání jest v exerciciích nejdůležitější. Taž se, který orgán v lidském těle jest nejdůležitější! Zda mozek, mícha,

srdce, žaludek, ledviny...! Myslím, že „provoz“ se zastaví, když jediný z jmenovaných vypoví nadobro službu! Ale na jednu věc upozorňuji. Jak řečeno (str. 26), praví sv. Ignác, že cílem exercicií, určených pro syny padlého Adama s jich porušenou přirozeností, jest přemáhat nezřízené vášně (jedním cílem, nikoli výlučným!). Pak má rozjímání o užívání tvorů v duchovních cvičeních místo a význam analogický jako dogma o dědičném hříchu ve věrouce. Není to dogma základní, ale sbíhají se v něm všechny nitky, obepínající a probíhající systémem pravd sv. víry. Vykoupení (z otroctví, do něhož nás Adamův hřích uvedl), obětní smrt Spasitelova, snižení vtěleného Syna Božího, kříž, Matka Bolestná, ospravedlnění, nauka o milosti (zvl. o milosti hojící, gratia sanans), svátosti, církev a její trojí úřad (zvl. kněžský), nutnost pokání, sebezáporu, askese atd. atd.: všechny tyto pravdy jsou tak neb onak spjaty s učním o dědičném hříchu.

Podobně v exerciciích. Užívání tvorů... Porušená a k zlému nakloněná přirozenost synů Adamových hřeší skoro výlučně nezřízenou láskou k věcem stvořeným... v každém hříchu ji najdeš. Jaký význam pro nás věci tohoto světa mají a jak jich nutno užívat, o tom byl rozum poučen (viz str. 95). Ale od poučení rozumu k pohnutí vůle jest cesta daleká! „Video meliora proboque...“ Aby byla vůle pohnuta k plnění toho, co v rozjímání o užívání tvorů rozum slyšel a uznal, nestačí pouhý předpis, nestačí rozumová úvaha, byť byla logicky pevná a jistá jako matematická rovnice. Nutno sáhnout k pohnutkám, k nadpřirozeným pohnutkám, a ty jsou dvojího druhu: bázeň před trestem (cesta zkázy!) - a ta přiměje vůli, že volky nevolky se podrobí; láska ke Kristu, jenž nás učí slovem, příkladem, jenž za naše nezřízenosti trpěl, nás zve k sobě k účasti na svém věčném dědictví - a to přiměje vůli k radostnému a ochotnému plnění toho, co slyšela.

Při kterýchsi exerciciích byla dána účastníkům otázka, které exercicie se jim více zamlouvají, zda obvyklé či „pro pokročilé“ (str. 39). „Tyto byly praktičtější“ zněla odpověď. Vystihli, že vůle se ochot-

n ě j i o d h o d l a l a j í t t r n i t o u c e s t o u s e b e z á p o r u , k d y ŷ k t o m u b y l a p o v z b u z e n a p ř í k l a d e m K r i s t o v ý m n a c e s t ě o s v ě t n ě , n a n í ŷ s e t e n t o k r á t e ú ě a s t n í c i d ě l e z d r ŷ e l i . P ř i t o m j e s t v ř a k n e z b y t n ě n u t n o , a b y e x e r c i t á t o r b e z u s t á n í p ř i k a ŷ d ě m r o z j í m á n í p o u k a z o v a l n a s o u v i s l o s t t ě c h t o r o z j í m á n í s c e s t o u s p á s y a z k á z y , a a b y v t ě t o s o u v i s l o s t i , p o d v l i v e m a s h l e d i s k a o n ě c h p r a v d , m e d i t a c e c e s t y o s v ě t n ě v y p r a c o v a l . N e - l i , p o c h o d í j e h o e x e r c i t a n t i j a k o ě l e n o v ě n a h o ř e u v e d e n ě h o k l á ř t e r a . O p ě t d o k l a d , ŷ e n e n í t a k s n a d n o b ý t „ v i r t u o s e m “ v d á v á n í i g n a c i á n s k ý c h e x e r c i c i í c h , a ŷ e n e m o ŷ n o j í m b ý t b e z d ŷ k l a d n ě t e o r e t i c k ě p ř ŷ p r a v y .

XI. Kritické chvíle v exerciciích.

A) Rozjímání o dvou korouhvích.

(II. kap. 26; IV. kap. 24.)

Sv. Ignác nezapře nikdy vojína - jest tedy sám živoucí doklad, že milost neničí v člověku ani přirozenost ani individualitu, nýbrž ji zušlechťuje a vede na správnou cestu; kteréhokoli sklonu, schopnosti, vlastnosti, není-li zřejmě hříšná, může milost užit jako prostředku k šíření slávy Boží i království Kristova, tak jako satan jich užívá za nástroj ke zkáze duší a k utvrzení temna. Tento vojenský duch sv. Ignáce se jeví zvláště ve dvou rozjímáních; o království Kristově (str. 195) a o dvou korouhvích.

V rozjímáních o tajemstvích dětství Kristova dojdeme až ke ztrátě dvanáctiletého Spasitele v chrámě. Tato úvaha má ve stavbě exercicií místo a důležitost sobě vlastní - její význam se objeví exercitanti způsobem a ve chvíli, kdy to nejméně tuší. Její cíl jest přiměti ho k tomu, aby rozhodně (a velkomyslně, z lásky k Bohu) přetrhl jakékoli pouto a ze srdce vyrval jakoukoli méně zřízenou náklonnost ke kterékoli věci stvořené (i k rodičům a příbuzným, jde-li o kandidáty řeholního stavu). Pán zůstává v chrámě, odloučil se od Neposkvrněné Matky, ač věděl, že srdce jí bude proto krváčet. Leč ani jeho srdce nezůstalo docela lhostejné - mělť srdce čistě lidské, jež milovalo panenskou Matku největším žářem čisté lásky. „Vůle Otce jest mi nade všecko.“ V ní musím býti, t. j. podle ní se musím řídit...“ ta jest mi jedinou směrodatnou normou, a jde-li o vyplnění vůle Otce, musí jí ustoupit v š e c h n y ohledy a náklonnosti, byť byly jinak sebe oprávněnější, jako je na př. láska k rodičům.

Lze užit tohoto rozjímání i v laických exerciciích? Beze vší pochyby, jen když se jim dobře přizpůsobí. „Obětuj Pánu svou vášeň...“ Každý má s v o u vášeň, svou z a m i l o v a n o u nezřízenost a vášeň; přesvědčit ho, ta že musí ze srdce ven! Že se musí odtrhnout od blízké příležitosti, od osoby, již nezří-

zeně miluje, od věci, na níž lpí každou žilkou svého tělesného já¹. . . a toto tělesné já začne vzdychat: „Žádáš ode mne větší oběť než zřítelnici oka . . . exerciční nožik zajel tentokrát příliš nemilosrdně a hluboko do těla, do srdce samého . . . takovou operaci nepřežiji . . .“ Srovnej tedy svou nezřízenou náklonnost se svatou láskou Syna Božího k panenské Matce! A přec na jediný pokyn Otce mu ji obětoval! Jak dlouho chceš kulhat na obě strany? Nevytrhneš-li t u t o nezřízenost ze srdce, jsou exercicie bezvýsledné. Ořezal jsi výhonky, a kořen jsi nechal v srdci - pole tvé duše co nevidět zase docela zaroste plevellem. Chceš si vybojovat korunu, a domácího nepřítele jsi ušetřil! Táhneš do boje, a vpadne ti znenadání vzad - co platná všechna tvá dosavadní práce? Smrtné hlavy jsi draku srážel, a nesmrtelnou jsi mu nechal - tím jícnem tě zadává! Už jednou doopravdy pryč s nezřízenou sebeláskou! Odumřít světu a žít Bohu! Může být, že jde jen o tuto j e d i n o u, v tvých očích snad velkou, těžkou, krvavou oběť - ve skutečnosti možná nepatrnou. Či je ti nad pravý a vzácný diamant milejší barevný střep nebo cetka, s kterou se mazlíš a jejíž bezcennost jednou jistojistě poznáš? Za Kristem! - Po jeho příkladě! - Pryč s tím, co se ti věsí na křídla duše, povoláné, aby se vznesla vzhůru, k výšinám!

Řekne-li exercitanti: „Ano, chci“, jest utvrzen ve svém předsevzetí dalším rozjímáním o d v o u k o r o u h v í c h (táborech). Spolu s dvěma dalšími (o třech dvojicích a o třech stupních pokory) tvoří t r i l o g i i, jejímž účelem jest disponovat duši ke správné v o l b ě (stav řeholní!), jako rozjímání o t r o j í m a osobním hříchu a o pekle byla trilogie, jejímž účelem bylo připravit duši k dokonalému o b r á c e n í.

V rozjímání o dvou táborech nejde o rozhodnutí, k o h o následovat - to už dávno rozhodnuto! - nýbrž ukazuje p r o s t ř e d k y, kterých se chopit, abychom co nejdokonaleji následovali Krista (v chudobě, po-

---

¹ Passio dominans, „sa passion de prédilection, Leiblingsleidenschaft.“ Pokus o upravení tohoto rozjímání pro laické exercicie viz v Marii II. 267-281.

koře, kříži) a zároveň poznali úskoky Lucifery (cesty, jimiž šíří po světě zlo), i zbraně, jimiž nutno bojovat proti němu.

Předmětem tohoto rozjímání není tedy nikterak volba mezi Spasitelem nebo satanem. Předešlými úvahami jest exercitant nadchnut pro vše velké, vznešené, dobré, a rozhodl se jít za Pánem. Teď slyší: „Dobře - ale pravá velikost nezáleží ve věcech, jež světu imponují, nýbrž v následování chudoby a pokory vtěleného Syna Božího. Satan nemůže svést kzjevnému hříchu a odpadu učedníka Kristova, jenž jest dobré vůle a hledá pravou cestu. Proto se pokouší vlákat ho do léčky a zavést ho na scestí úskoky. Jakými úskoky? Věcmi, jež samy v sobě hříšné nejsou: pozemské statky, lidská čest a věci těm podobné (rozvětvená sociální působnost, neúnavná práce, „nepředpojatá“ věda atd.). Vzbudí v srdci nezřízenou touhu po těchto věcech, a tak krok za krokem přivede k nejtěžším zločinům.“ Jde tedy o to, aby exercitant a) nabyl správného poznání zásad Kristových, b) pevné vůle jimi se řídit, a aby c) stál na strážích před sebeklamem, jenž by mu mohl být osudný.

Scena podobná jako Herakles na rozcestí, avšak daleko vážnější a vznešenější. Dva tábory: duch temna - duch Kristův; zásady temna - zásady Kristovy; zbraně (úskoky) satanovy - zbraně Kristovy. Nejde o spekulativní pravdu; tento duch temna, jeho zásady, jeho ideje působí ve světě, žijí ve světě, v lidích kolem nás, přešly jim v krev... my všichni stojíme vždy a všude pod vlivem těchto dvou duchů (Kristova a Lucifera), a ti vedou neustálý boj a zápas o svět, o lidstvo, o každou duši - i o duši mou. Proto obraz boje: dvě korouhve, dva tábory.

Cíl boje - co zamýšlí Lucifer? Zkázu. Co Kristus? Spásu duší.

Zbraně. - Lucifer „pracuje“ prohnáním, klamem, šalbou... Kristus křížem - proti nezřízené touze po statcích pozemských radí nebo i káže chudobu, proti nezřízené ctižádosti pokoru atd.

Rozdíl. - Lucifer tyran, Kristus pln lásky, krásný a milý.

Oba rozesílají své apoštoly - napřed kníže tohoto světa; sděluje jim n e p o k r y t ě svůj program a své úmysly (vůči svým se nemusí skrývat a tajit ani brát na sebe masku anděla světla), povzbuzuje je k úsilné práci, vysílá své náhončí do všech úhlů světa; žádný kout, žádná duše nezůstane nepovšimnuta, nikdo není zapomenut, nikdo neunikne jeho nástrahám a pokušení - ani poustevník v jeskyni, ani kněz ve svatyni; proto ty, jenž se hotovíš ke službě Boží, připrav duši svou na pokušení. (Sir 2. 1.)

Maně vzpomeneme trojího pokušení Páně. „Toto vše tobě dám . . .“ (žádost statků pozemských); „spušť se dolů . . .“ (ctižádost). Předkládá dobra zdánlivá; přilneš-li k nim, stačí pouhá příležitost, a duše silou okolností nebo nepřemáhanou slabostí vůle povolí.

Jak mnozí slouží knížeti tohoto světa! S jak velkými oběťmi! Co se mu jich nabízí za apoštoly! Jak hořečně pracoval Voltaire, s jakým fanatismem jeho druzi! Nuže, Kristova korouhev by nebyla s to nadchnout nás k podobným obětem pro věc jeho, věc dobrou a svatou? Král světa by neměl tolik apoštolů a tak nadšených, co jich má vládce temna? Od korouhve satanovy obracíme se ke korouhvi Kristově - své zásady a svého ducha nám předkládá nebeský Učitel v řeči horské. Jaký kontrast vůči duchu pýchy, zmatku a tyranství (Ignác předvádí satana na ohnivém trůně) milý zjev Spasitelův, jenž mezi svými stoje nebo sedě vykládá mile a pln lásky zásady své - o t e v ř e n ě, s jistotou a autoritou nebeského Zákonodárce! Satan svou pravou podobu ukazuje j e n s v ý m lidem, nikoli těm, které skrze ně chce získat (t. j. ošálit a svést) - těmto se tváří jako přítel (kdo by se nepříteli svěřil!), jako anděl světla, a nasadí nám brejle mámení. Sv. Ignác připojuje regule o „rozlišování duchů“, podle nichž lze poznat, zda na nás působí duch světla či duch temna (kap. XIV. A.).

Sotva se satanu na zbožné duši přičí něco tak jako důslednost do krajnosti . . . hasne mu naděje, že by snadno byla jeho, kdežto při nedůsledných nepotřebuje zoufat. Podaři-li se mu je chytit za jediný vlásek, může se mu časem podařit, že je dostane nadobro. Proto nezbytno objevit a ze srdce vytrhat jemné

„hedvábné“ léčky smyslnosti a ctižádosti, netoužit zhola po ničem, o čem není naprosto zřejmo, že nám bude jistě podporou na cestě k Bohu a dokonalosti . . . odtrhnout se nejen od věcí nebezpečných, nýbrž i od takových, jež nás v duchovním pokroku z d r ž u j í . . . k tomu nás chce světec přivést. Být radikální, jde-li o zásady a ducha Kristova (evangelia), být bezohledný k svému nižšímu já . . .

Vůči rozjímání o království Kristově jest patrna gradace: tam jen vyzvání, abychom vstoupili do voje vybraných rytířů Kristových a šli za ním do boje a k vítězství; zde jsme seznámeni s válečným plánem, způsobem tažení, zbraněmi svého vládce i jeho nepřítele. Tam není o Luciferu-nepříteli zmínky; zde, když se k boji už chystáme, musíme být poučeni o vychytralosti, prohnání, taktice a lsti nepřítele, abychom dovedli úspěšně mu čelit, být na jeho útok připraveni, jej odrazit . . . Zde ještě těsněji se přimkneme k svému generalissimovi, a rozhodujeme se ho následovat (ne všeobecně, jako v rozjímání o Kristu Králi, nýbrž speciálně) v p o k o ř e, c h u d o b ě, ba i v potupě, je-li tak jeho vůle.

V laických exerciciích lze toto rozjímání založit na š i r š í b a s i. Protože nejsou povoláni k vyšší dokonalosti, nemá smyslu jim ukládat následování Kristovy chudoby tak jako těm, kteří jsou slibem chudoby vázáni. Lze tedy upravit látku tak, že líčí b o j p e k l a p r o t i K r i s t u, proti víře, proti církvi; ukázat, že v tom boji jde o každou jednotlivou duši, a při tom lze vhodně poukázat na léčky, jimiž satan chytá nesmrtelné duše . . . i zde jsou léčky mnohdy nenápadné (res indifferentes), skryté, skrývají se mnohdy i ve věcech, jež samy sebou jsou chvalitebné. Touha po reformě zlořádů přivedla na scestí nejednoho bludaře - učinila jej mravokárcem, naplnila pýchou. Péče o společné dobro se snadno zvrhne v tvrdost k bližnímu - známý francouzský nacionalismus! Richelieu, přesvědčený, že jedná docela správně! Jak je nutno stát na stráži, aby pod podobnou záminkou nedostal satan do sítí tebe, aby ses nestal žalostnou obětí prohnáního úskoku! Lze povzbudit k neohroženému boji pod korouhví Kristovou ve prospěch

jeho svatých zájmů... budeme-li podporovat je, zajišťujeme spásu vlastní duše. Jeť to boj o nás... o naši duši bojuje nebe a peklo, a my nemůžeme zůstat nečinní: na jednu stranu se postavíme musíme, a zvítězí ta, na kterou se postavíme - my rozhodneme o vítězství toho kterého tábora (pokud jde o naši duši)... Jaké pomyslení! Na mně závisí rozhodnutí tohoto velkého zápasu, v mých rukou spočívá vítězství té neb oné strany!

Mám na vybranou dva vládce... jednomu z obou se svěřit musím: buďto dobrému Pastýři nebo lvu řvoucímu, jenž obchází hledaje, koho by pohltit. Volba mezi oběma byla učiněna již dávno... každý křesťan ji učinil, když křestní úmluvou prohlásil: „Zříkám se tebe, satane, a držím se tebe, Kriste.“ A přec, kolik jest vyznavačů Kristových, kteří se dají ošálit od pekelného lháře a podvodníka! Nechci-li uváznout v léčkách satanových a být pohlcen od pekelného lva, musím být poddajnou a poslušnou ovečkou Kristovou. „Buďte však opatrní jako hadové“ (Mt 10. 16), osidla ďáblova jsou nenápadná, skrytá...

Lze též poukázat na to, jak rozsévá satan své pekelné símě ve velkém i v malém; nepohrdá „drobnou prací“, kde jde o jedinou duši, ale zvláště rád pracuje ve velkých rozměrech. Jeho apoštolé: Bohu odcižená a nepřátelská filosofie, beletrie, spolky, tisk... Úvod rozjímání možno vhodně upravit s malou obměnou: tajná schůze zednářské lóže, kde se radí apoštolé satanovi, jak poškodit, zeslabit, zničit církev, království Kristovo... tam se kují plány, činí návrhy, rozvrhuje a rozděluje se práce, radí se o nejúčinnějších prostředcích. Vedle toho veřejná pobožnost v katolickém chrámě některé misijní společnosti: loučení s misionáři, kteří se chystají za moře, vyzbrojeni zbraněmi Kristovými, křížem, modlitbou, sebezáporem, láskou k duším... jdou, aby varovali, učili, vyrvali peklu... Mějme se na pozoru, abychom vůči jistým výstrahám nebyli tak lhostejní nebo nechápaví, jak mnohdy neobrácení divoši vůči slovům misionářů! - Srovnej předešlé rozjímání (str. 204), jež nás uvedlo do tichého blaha nazaretského zátíší, s tímto babylonským zmatkem ve světě! Jaký to kontrast!

B) Trojí dvojice.
(Za pravdou Kristovou 275.)

Sv. Ignác jest nepřítel vši frázovitosti a polovičatosti - proto nápadná antipatie proti ignaciánským exerciciím u těch, kdož milují „cukrovou“ (kdoš řekl drasticky „bonbonkovou“) dokonalost, vzletné řeči, zevnější okázalost. Aby exercitant neklamal sám sebe, nemysle, že cíle předešlých rozjímání jest dosaženo, vzbudí-li jakýs takýs úmysl a předsevzetí, zkouší světec pevnost a opravdovost jeho vůle v další úvaze o třech dvojicích. Předešlé rozjímání osvěcovalo totiž výhradně rozum; od poznání k provedení je však cesta daleká! Pán nehodí dokonalost nikomu do klína. Máš-li opravdovou vůli následovat Krista v jeho chudobě a pokoře, chop se odhodlaně i prostředků, jež vedou k cíli; planá touha nebo polovičatá vůle nestačí! Vznešené tužby ani velká slova neznamenaají nic, nedojde-li ke skutku. Být mužem činu, nikoli „mužem touhy“ (Dn 10. 11) a pěkných nebo i mocných slov! Viz na př. kajícíka; má opravdovou lítost? Ano - má-li pevné předsevzetí! Jest jeho předsevzetí pevné? Ano - je-li hotov ne pouze slibovat, že se vystříhá hříchu, nýbrž varovat se rozhodně příležitosti ke hříchu. Nechce se jí varovat? Pak jeho předsevzetí není pevné a lítost není dostatečná, ať mluví a slibuje cokoli, třeba s hořkými slzami v očích a svatosvatými přísahami na rtech.

Aby tudíž exercitant nepodlehł sebeklamu, jest vyzván, aby si představil, že stojí před tváří Boha vševědoucího, jenž zpytuje ledví a srdce, u přítomnosti všech svatých Božích s jejich Královnou - to jsou svědci jeho rozhodnutí a jeho volby, z které bude jednou klášť počet. Jde o to, aby se dovedl vyzout z nezřízené náklonnosti, buďsi ona jakákoli - jinak není správná volba možná (viz snoubence, když mají volit!), riskuje vše a vydává se v nebezpečí, že bude volit špatně, a to může mít za následek i ztrátu věčného blaha. (Str. 98.)

Protože jiným dovedeme spíš poradit než sobě („nemo iudex in propria causa“) a správněji o nich

soudíme než o sobě, předkládá nám sv. Ignác historii: tři dvojice, lidé nám cizí, ale vidíme jim až do duše; co jim poradíme před tváří toho, jenž bude jednou soudit nás i je? Jde o majetek - nikoli nespravedlivě nabytý, nýbrž o peníze poctivě získané, kterých však nemohou bez hříchu² podržet - případ velmi častý v protestantských pronásledováních, kdy byl každý věřící postaven před alternativu: „Bud' se vzdej víry, nebo ti vláda vezme všechn majetek.“

P r v n í d v o j i c e : chtějí sloužit Bohu i mamonu; chtějí vůli Boží plnit, a to svědomitě, ale s jednou podmínkou: že si smějí peníze ponechat. Žádá-li od nich Pán nebo vymáhá-li spása jejich duše, aby své statky o b ě t o v a l i, neodhodlají se k tomu... Inou k věcem stvořeným tak, že v případě kolise dají přednost jim - jak před Bohem, tak před vlastní duší. Preláti za Jindřicha VIII! Nikdy jim ani na mysl nepřišlo od víry odpadnout; ale když jim hroženo ztrátou statků a příjmů a dokonce i žalářem, drali se o překot do paláce a tam se tísnili v čekárně, aby se přísahou zřekli Říma i církve, až budou po řadě voláni dovnitř. Irové po letech jednali jinak! Raději si dali vzít statky, pole, domy, svobodu, vše, než by se zřekli víry. Tak jednali za Jindřicha i mnichové. Zatím co charakterních a věrných prelátů bylo velmi málo (na př. biskup rochesterský Jan Fisher, jenž již předtím nechtěl své biskupství vyměnit za bohatší odpovídaje, že neopustí svou „snou-

---

² Neb aspoň bez nebezpečí. Autor se drží názoru uvedeného a rozvedeného v textu. Jiní soudí, že nejde o hřích, nýbrž o vyšší dokonalost - t. j., že všechny dvojice mohou svůj majetek s dobrým svědomím bez hříchu podržet, a že jde jen o odmítnutí vyšší dokonalosti, k níž je Pán zve - asi jako mládence u Mt 19. 21: „Chceš-li být dokonalý, prodej vše, co máš...“ Při této příležitosti poznamenávám, že podobných sporných otázek, týkajících se exerciční knížky, jest víc. Autor máje na zřeteli praktický účel knížky neuváděl mínění různých komentátorů sv. Ignáce, omeziv se na výklad jediný, jež pokládal za správný, za pravdě nejpodobnější nebo za nejlepší.

benku“, t. j. diecési, jež má jedinou chybu, že totiž jest chudá), zůstali mnichové skoro veskrze sv. víře věrní... doklad, že pravdivé jest slovo Páně: „Jak těžko vejde bohatec do království nebeského!“ (Mt 19. 23.) Pevnost našeho rozhodnutí a pravost naší lásky ke Kristu měří tedy sv. Ignác obětí - ta jest a zůstane povždy z k u š e b n í m k a m e n e m l á s k y k Bohu... zkušební kámen naprosto spolehlivý a neklamný, jež nelze falšovat pěknými slovy.

Druhá dvojice. - První jako nemocný, jenž chce být zdrav, ale nedělá zhola nic, aby zdraví nabyl; odmítá každý trpký lék, neodepře si žádné zakázané potěšení... Druhá jako nemocný, jenž něco málo (co mu není právě těžké) koná, ale ne vše, co lékař předepsal - a tito též klamou sami sebe, myslí-li, že to k uzdravení dostačí. Nabízejí Bohu kompromis: „Něco slevíš ty, a něco slevím já - rozumí se, že více musíš slevit ty.“ Protipapež Benedikt XIII.: „Já nelpím na papežské důstojnosti, ale když se ostatní dva vzdali, není třeba, abych se vzdal já...“ Pilát, rád by byl Pána osvobodil, chtěl ho osvobodit, zkoušel všemožné prostředky, jen jediného účinného se nechopil, totiž rázného rozhodnutí - a po vyzkoušení všech prostředků přivedl to tam, že nepřátelům Pána vydal přece, jenom že o dvě hodiny později a ještě více zmučeného a pokorěného, než sami si přáli. (Viz Juda 17 nn.) Děvče slibuje všemožné a chápe se všemožných prostředků, jen jednoho ne, jediného účinného ne - totiž varovat se příležitosti, přetrhnout hříšnou známost. Polovičatá vůle...

Třetí dvojice - nepraví „nechci“ jako první ani „chtěl bych“ jako druhá, nýbrž rozhodně a odhodlaně: „Chci - žádá-li to ode mne Bůh.“ Tito pochopili rozjímání o užívání tvorů. Tam, na počátku exercicií, vysvětleny zásady a směrnice; dlouhá řada rozjímání až sem měla za účel tuto pravdu osvětlit, ozřejmit, prohloubit, a nyní soudí sv. Ignác, že exercitant je s dostatek poučen, utvrzen, rozjímáním o hříchu a jeho následcích odstrašen, příkladem Kristovým povzbuzen, aby vyslovil rozhodné ano. „Je-li mi tato věc nebo osoba osidlem, překážkou

spásy (nebo dokonalosti, řeholníkům!), pak se jí vzdávám - pryč s ní.“ Pevná a rozhodná vůle - - -

Tedy jediné Bůh a jeho nejsvětější vůle má nám být direktivou... „Co chce Bůh? Co si přeje Bůh? Co jest Bohu milejší? Rozhodují u mne vždy a všude jediné nadpřirozené pohnutky? Konám vše z čisté lásky k Bohu? Jsem z lásky k Bohu hotov k jakékoli oběti?“ Za jistých okolností se tato úvaha může proměnit v zápolení, jehož svědky jsme byli v Getseman-ské zahradě, zápolení nižší přirozenosti člověka s čistou láskou Boží. Proto dodává sv. Ignác s obvyklou znalostí lidské povahy: „Modlit se k Pánu a prosit ho za milost, abychom ho směli následovat strmou cestou kříže, i kdybychom se v srdci skrytě báli, že nás vyslyší, a sobě přáli, aby nás raději nevyslyšel.“ Sv. Augustin se modlil: „Dej mi čistotu, ale ne hned teď...“ Doznává, že měl obavu, aby ho Pán rychle nevyslyšel...

Nechceš-li říci „ano, chci“, pak nemá pražádného smyslu v exerciciích pokračovat, jako jest bezúčelné zalévat letorost, jenž uschl, natahovat hodinky, jejichž péro prasklo, předpisovat léky nemocnému, jenž se jich netkne, posílat do vyšší třídy žáka, jenž neovládl látku třídy nižší.

Co činit s touto úvahou v laických exerciciích, zvláště v triduu? Lze jí užít? V původní formě či pozměnit? A kam ji vložit?

Kdo pochopil její význam a tudíž i důležitost, nahlédne, že by připravil exercitanty o velký užitek a o značný příspěvek k pravému sebepoznání, kdyby ji vynechal. Ale v triduu čas tak omezený! Látky tak mnoho! Rád věřím, a pomáhám si tím, že upravím tuto úvahu za duchovní čtení o blízké příležitosti - thema, jemuž sv. Alfons Lig. přikládá tak velkou důležitost při misiích. Těm, kteří si nemusí vytýkat, že v blízké příležitosti žijí nebo ji vyhledávají, se při tom řekne: „Kdyby od tebe Pán z ohledu na tvou spásu žádal tu a tu oběť, přinesl bys ji? Bez rozmýšlení? Či bys váhal?...“ Lze doložit příklady z dějin a ještě lépe z denního života. Světcům byla nejednou první heroická oběť začátek mimořádných velkých milostí.

C) Dále vpřed! **(Za pravdou K. kap. 14.)**

Přerušený sled rozjímání nyní pokračuje. Sv. Ignác předkládá několik tajemství, jakoby maně vybraných... Praví sice sám, že cesta osvětná může být prodloužena nebo zkrácena, přibráním jiných nebo vynecháním některých předložených tajemství. „Zde jde o to, aby exercitant dostal jen návod, jak by měl později (po exerciciích) lépe a úplně rozjímat o životě Kristově.“ Exerciciemi tedy veškerá práce nekončí! V jejich duchu se má pokračovat dál! Když přivedly účastníka k správné volbě (viz dole), případně k reformě života, když se docela „přeorientoval“ (překážky odstranil, svůj životní úkol správně pojal, jak se mu osvícenému Duchem sv. v nadpřirozeném světle sv. víry ukázal, a příslušná předsevzetí učinil), ukazují mu exercicie cestu, po níž jest se mu napotom brát... ve šlépějích Kristových! Na té cestě však musí vytrvat celý život.

To jest smysl oné poznámky světcovy. Avšak ona rozjímání, o nichž byla učiněna zmínka, nejsou vybrána maně. Všechna osvětlují to, co řečeno v meditaci o království Kristově, to s té, ono s oné strany. „Následovat velkodušně Krista, vstoupit do služeb Krista Krále... být proniknut rytířským smyšlením a nespokojit se posledním místem v jeho království, mít vyšší aspirace, chtít se vyznamenat v jeho voji... mít na zřeteli, že těm, kteří spolu s ním podstoupí větší námahu, dostane se hojnějšího ovoce vítězství, větší odměny...“

I. První rozjímání: odchod z Nazareta a křest Páně. Podle intencí sv. Ignáce je nutno všimnout si trojího: a) Pán dává navždy sbohem panské Matce, když Otec volá - bez váhání a otálení... Vůli Otce musí ustoupit všechny pozemské ohledy... b) Jan se brání pokřtít svého Pána a Spasitele, ten však trvá na svém: „Jenom nech, sluší se naplnit veškeru spravedlnost.“ Jinými slovy: „Otec tak chce, sluší se, abychom se jeho vůli oba podrobili...“ c) Hlas s nebe: „Tys Syn můj milý, v tobě se mi dobře zalíbilo...“ Jakoby Otec sám nám d o-

poručil následování („školu“) svého jedno-rozeného Syna, jenž povznesen nade všechny omyly i hříchy jest neomylný učitel slovem i příkladem.

II. Pokušení na poušti... boj a vítězství nad „nepřítelem pokolení lidského.“ Trojí žádostivost (těla, očí a cti), třikrát přemožena... Pán jest nám příkladem, jak proti ní máme bojovat my. „A aj. andělé přišedše sloužili jemu...“ Po boji oslava... kdo bude účasten jednoho, bude mít podíl i na druhém.

III. Povolání apoštolů. Následuj mne! Jdou za ním ochotně, opouštějí vše a zůstávají jeho navždy. Světec podtrhuje tři myšlenky: a) Byli mužové prostí... „Děkuji tobě, Otče, že jsi tyto věci skryl před moudrými tohoto světa a zjevil je maličkým...“ Pýcha, největší překážka milosti... U Boha není přijímání osob. Lze rozšířit: byli „nehotoví“, t. j. nedokonalí, „začátečníci“; nebeský Vychovatel nemluvil hned o kříži a pronásledování, nepodrobil je těžkým zkouškám. Přinesli do jeho školy oddanost a lásku k božskému Mistru, spojenou s počáteční vírou. To prozatím stačilo - vytrvali u Pána, a Duch sv. nakonec z nich učinil hrdiny, kteří se radovali z toho, že mohou pro jméno Kristovo trpět. - Pán zve k následování... ozvěna pozvání, jehož se dostalo nám v rozjímání o království Kristově! b) Důstojnost, k níž byli povoláni... nicotná v očích světa, veliká ve světle sv. víry. „Ne vy jste mne vyvolili, ale já jsem vyvolil vás...“ Jest milost, prokázaná od Pána nám, smíme-li mu sloužit, ráčí-li naši nabídku přijmout a dovolí-li, abychom směli pro něho pracovat. c) Odměna, již se jim dostalo...

IV. Svátba v Káně. „A uvěřili v něho učedníci jeho...“ Radostná víra, podobná radosti králů z východu, když opět spatřili hvězdu... „Nejsme tedy na nepravé cestě, neklameme se my...“ Víím, komu jsem uvěřil, do čí služby jsem vstoupil, pod čí korouhví bojuji... za ním chci směle vpřed! - I zde v pozadí obraz Mariin.

V. Vyhánění prodáváčů z chrámu. Apoštolská síla a rozhodnost. „Bohatí penězoměnci...“; jde-li o čest Otce, přestávají všechny lidské ohle-

dy. „Horlivost domu tvého strávila mne...“ Pod praporem Kristovým musí jít bojovníkům více o čest Boží než o výhody vlastní.

VI. Řeč na hoře. a) Osmero blahoslavenství... Duch Kristův je docela jiný než duch tohoto světa. b) Užívat hřiven seč síly stačí ve službách našeho Krále. „Tak nechať svítí světlo vaše před lidmi, aby viděli skutky vaše dobré a velebili (pro ně) Otce vašeho...“ Komu není dopřáno vykonat víc, může pouhým životem podle přikázání našeho Spasitele vykonat mnoho pro jeho království... příkladem bohobožného života jest bližním k užitku. - c) Vyšší dokonalost, již Pán od svých žádá, není zrušení, nýbrž zdokonalení Zákona. Program, v rozjímání o království Kristově a dvou korouhvích všeobecně načrtnutý, se zde rozvíjí do podrobností. (II. kap. 22.)

VII. Utišení bouře na moři, rozmnožení chlebů, Petr kráčí po vlnách k Pánu, apoštolé rozeslaní na misijní cestu jako „beránci mezi vlky“. Čtyři rozjímání, jež mají všechna za účel zapudit ze srdce malomyslnost. „Co se bojíte, malověrní,“ majíce na loďce mne, Pána a vládce přírody? ... „Proč jsi pochyboval, malověrný?“ Při rozmnožení chlebů: bezradnost apoštolů, jimž nenapadlo Pána prosit... v nouzi se utíkat k modlitbě! Rozeslání, reminiscence na „dvě korouhve“: a) „Budte opatrní jako hadové...“ pozor na léčky nepřitele! b) „Nemějte zlata ani stříbra...“ Být chudý s Kristem a pro Krista! Krom toho: „Darmo jste dostali, darmo dávejte...“, milosti království mesiášského se nedají platit penězi. - Rozjímání o obrácení ženy hříšnice ukazuje slitovnou lásku našeho Pána a Krále k zbloudilým, kteří se do léček Luciferových dali zaplést a hnutí milostí Boží chtějí se z jeho tábora vrátit do tábora Kristova... jeho srdce jest jim vždy otevřeno. „Co Bůh očistil, ty nenazývej nečistým!“ (Sk 10. 15.) Kým nepohrdá Pán, tím ať nepohrdá služebník!

VIII. Proměnění Páně... Tábor... Toto rozjímání možno nadepsat: „Kalvarie na obzoru, nebe pootevřené.“ Oba patriarchové mluví s Pánem o jeho

s k o n č e n í v Jerusalemě, jeho proměnění jest záblesk nebeské o s l a v y, zasloužené svědomitým plněním vůle Otce (utrpením). Skrze kříž v nadhvězdnou říš . . . Kterou cestou vedl Otec svého přemilého Syna, v němž se mu dobře zalíbilo? K u d y půjdeme k o s l a v ě m y?

IX. K v ě t n á n e d ě l e, Kristus Král . . . Na toto (a předešlé) rozjímání padají už stíny „třetího týdne“ (utrpení Kristovo). „Bůh se ujal vlády s dřeva kříže.“

X. K á z á n í v c h r á m ě ve svatý týden . . . Kristus učitel . . . „Nemaje, ke komu by se v Jerusalemě uchýlil, odcházal do Bethanie . . .“ (slova sv. Ignáce). C h u d o b a našeho Pána a Krále.

Začínaje těmito rozjímáními (odchodem z Nazareta) má sv. Ignác stále na zřeteli volbu (viz dole E). Teď teprve jest exercitant v náležitě disposici, aby učinil správnou, nikoli pochybenou volbu, teď teprve se jí má (denně) obírat, uvažovat důvody pro a proti, a chystat se k určitému rozhodnutí. Tři třídy (str. 215) měly za účel odstranit z duše poslední překážky a nezřízenosti, trojí způsob pokory má nadchnout k následování co možná nejvelkodušnějšímu. „Co nejvíce se nadchnout pro učení a ducha Kristova.“

D) Trojí způsob pokory.

(Úvaha.)

Sv. Ignác připojuje úvahu o t ř e c h z p ů s o b e c h³ p o k o r y - mohli bychom říci též „dokonalosti“. Slyšme slova světceva. „P r v n í z p ů s o b jest n a p r o s t o nezbytný každému, kdo vůbec chce duši spasit . . . Musím být tak podroben zákonu Božímu, že bych nikdy ani neuvažoval, mám-li se těžkého hříchu dopustit, byť mne chtěli učinit pánem všeho světa nebo byť šlo o můj život.“ Tedy raději podstoupit jakoukoli pohromu a ztrátu, ba i smrt, než se dopustit těžkého hříchu. Světec však nepraví: „Nikdy se nedopustit těžkého hříchu“ - kdo může za sebe ručit? Utvrzen v milosti nebyl ani první z apoš-

---

³ Nikoli stupních - ač se toho slova často nedosti přesně užívá; viz pozn. 5.

tolů, třebaže tímto smýšlením (prvního způsobu pokory) byl jistě proniknut: „Byť bych měl s tebou do žaláře nebo na smrt jít, nezapru tebe -“ a přece v pokušení klesl. Smysl je ten: „Jsem vnitřně tak *d i s p o n o v á n*, že bych neváhal a nerozmýšlel se ani na chvíli, kdyby mi byla dána volba: Buď těžký hřích nebo smrt?“ Pouhé váhání už by bylo hříšné! Či jsem nedospěl ani tak daleko? Jaké ovoce jsem si tedy z cesty očistné odnesl? Nepojímám těžký hřích jako největší neštěstí (pro jeho následky - věčné zavržení, ztrátu Boha a nebe), jemuž musím uniknout stůj co stůj... byl bych hotov dopustit se těžkého hříchu, abych zachránil statky nebo tělesný život... je tudíž patrné, že jsem se exercičními pravdami proniknout *n e d a l* a že se *v y d á v á m* v *n e b e* z *p e č í* ztratit věčnou blaženost, *n e d o s á h n o u t* cíle, pro nějž jsem stvořen. - Tento „první způsob dokonalosti“ jest přesnou a přísnou *p o v i n n o s t í* každého, kdo chce duši zachránit, a přec sahá až k heroismu - mučedníci, kteří obětovali život, než by se byli dopustili těžkého hříchu, tento výkvět hrdinů lidstva plnil jen svou povinnost!

Druhý způsob pokory (dokonalosti): co právě řečeno o těžkém, platí i lehkém hříchu. Důvod jest nasnadě: ze všech časných pozemských pohrom není ani jediné, jež by byla větším neštěstím pro duši než jest jediný lehký hřích. I on jest urážka Boha, čeká nás za něj těžké pokání v očištění, připravuje nás o zásluhu, o vyšší místo v nebi atd. I zde možno říci, že jde o přísnou *p o v i n n o s t*; ve svědomí jest každý zavázán raději podstoupit cokoli na světě než Boha urazit lehkým hříchem. Podle učení sv. víry může se věřící, jenž jest ve stavu posvěcující milosti, s pomocí Boží (milosti pomáhající) uvarovat každého těžkého hříchu (ačli sám koná, co na něm jest... modlitba, útek před příležitostí, pevnost v pokušení, udatný boj), ne však „každého lehkého hříchu, ledaže by se mu dostalo výsady zcela mimořádné, jak o nejbl. Panně učí církev.“ (Trid. sess. VI. can. 23.) Jisto jest, že každý, kdo by dosáhl tohoto druhého způsobu dokonalosti, by byl dokonalý světec. (Viz str. 98; zase styčný bod!)

Sv. Ignác však nemluví o skutečném dosažení, nýbrž zase jen o vnitřní dispozici: „Jsem pevně rozhodnut...“ Třebaže vím předem: „Má slabost přesto zavíní, že zase nejednou klopýtnu.“ Dospěje někdo tak vysoko, že nikdy nespáchá lehký hřích zúmyslně, s plným vědomím a svolením (plně dobrovolný)? Z křehkosti se dopustím aspoň polodobrovolného.⁴ Sv. Ignác se opětně zmiňuje o indiferenci - o rovnováze vůči věcem stvořeným (str. 104). Co jest příčinou, že duše po dokonalosti toužící tak snadno a tak často do lehkého hřichu upadá? Není to vždy nezřízená touha po nějakém domnělém dobru, nezřízená bázeň před domnělým zlem (pokáráním, nepohodlím, bolestí atd.)?

Obojí tento způsob dokonalosti plyne z nadpřirozené moudrosti, jež cení výše statky věčné než pomíjející dobra pozemská, k vůli nimž nerozumní se zříkají Boha. Obojí pramení z nedokonalé lásky k Bohu (nepravím, že lásku dokonalou vylučuje a že ten, kdo se na první nebo druhý stupeň vyšinul, má pouze lásku nedokonalou!): první z bázně před peklem, druhý ze synovské bázně Boží, jež jest sedmým darem Ducha sv. Z lásky dokonalé plyne a za meze povinnosti jde třetí způsob dokonalosti. Překrásně jej vyjadřuje 11. pravidlo Summaria (výboru pravidel) řádu T. J.: „Bedlivě si na mysl uvádějte (majíce to za věc velikou a nesmírně důležitou před obličejem Tvůrce a Pána našeho), jak velice pomáhá a přispívá k pokroku v duchovním životě, mít v ošklivosti naprosto a nikoli jen z části všecko, co svět miluje a v čem se kochá, a naopak ochotně přijímat a vší silou toužit po tom, co miloval Kristus, Pán náš... Neboť jako světští lidé, shánějice se po tom, co jest ze světa, milují a velmi horlivě vyhledávají důstojenství, oblibu a slavné jméno na zemi, jak je tomu učí svět: tak zase ti, kdo v du-

---

⁴ K tomu směřuje všechna negativní práce o vlastní dokonalosti: dosáhnout toho, abych se varoval každého plně dobrovolného (zúmyslného) lehkého hřichu. Positivní práce hledí k tomu, abych si osvojil ctnosti, a to v míře co nejvyšší.

chovním životě prospívají a Krista Pána našeho opravdově následují, vroucně si žádají a mají rádi vše, co je tomu docela opačné - totiž z lásky a úcty k němu být ozdobeni týmiž odznaky (totiž odznaky potupy) jako on. Nebýt při tom tudíž urážky božské Velebnosti a hříchu bližního, chtěli by snášet potupy, křivá svědectví i křivdy, a v očích lidí být pošetilci (nezavdávající k tomu ovšem nijaké příčiny), protože touží připodobnit se Stvořiteli a Pánu našemu Ježíši Kristu a jej aspoň částečně následovat . . . , poněvadž on k našemu většímu duchovnímu prospěchu nám dal příklad, abychom se snažili, pokud jest s milostí Boží možné, ve všem ho napodobit a následovat, jelikož on jest pravá cesta, vedoucí lidi k životu.“ Nikoli povinnost, nikoli rozkaz, nýbrž rada těm, kteří chtějí být dokonalí. V exerciční knížce praví světec s hluboce promyšleným omezením: „Kde by byla stejná čest a sláva božské velebnosti (lze dodat: stejně zaručená spása mé duše i stejně veliká odměna v nebi), k dokonalejšímu následování a připodobnění Kristu, Pánu našemu, volím být raději chudý s chudým Kristem, potupený s potupeným Kristem, platit za blázna pro Krista.“ (1 Kor. 4. 10.) Jdu za Kristem, jenž místo předložené sobě radosti zvolil si kříž (Žid 2. 12), nechci znát leč Ježíše a to ukřižovaného (1 Kor 2. 2), skrze něhož mi svět ukřižován jest a já světu. (Gal 6. 14.)

Zde jsme dosáhli vrcholu svatosti a vrcholu exercicií. Že lidskými silami nemožno tohoto stupně dosíci, že ani duše omilostněná a milostí pomáhající podporovaná ho tak snadno nedosáhne, jest zřejmo - to jest dokonalost jen málo vyvolených světců. Sv. Ignác je si toho vědom a zve nás, abychom se pouze snažili přiblížit se tomuto ideálu. V konstitucích T. J. se praví kandidátu pěkně, aby se pokusil „přiblížit se dokonalosti prvních otců, nebo ji s milostí Boží i předčít.“ Každý má však hledět na sebe, sám se snažit o tento ideál, ne pouze jiným ho předkládat.⁵ U řeholníka jest nebezpečná léčka: „Já

---

⁵ Moji exercitanti, kteří v této knížce najdou přemnoho věcí, jež ode mne v duchovní samotě slýchali,

nežádám pocty pro svou osobu, nýbrž pro úřad, který zastávám. Čest řádu, jemuž přináležím, ohled na autoritu, kterou mám, vyžaduje . . .“ Jak poznat, nemluvil-li z nás zakuklená sebeláska? Všimněme si, zda jiným, kteří patří témuž řádu a mají týž úřad, pro-

dávají si teď asi otázku, proč jsem o třetím způsobu pokory nikdy nemluvil. Vysvětlím jim to výrokiem starého exercitátora, duchovně hluboce založeného: „Neoddávejte se ilusi, že předsevzetí samo nebo i exercicie co nejlépe vykonané dostačí, abyste se na třetí stupeň pokory vyšinuli, na něm celý život setrvali, vždycky a všude uvedené 11. pravidlo prováděli. Ale tolik může Ukřižovaný žádat od učedníka, jenž opravdu jakéhosi stupně dokonalosti dosíci chce, aby aspoň tu a tam se pokusil o tento způsob pokory, aby tu a tam z lásky k potupenému Spasiteli snesl neoprávněnou výtku, mlčel k nespravedlivému nařčení, netrpí-li tím jeho dobré jméno a jeho působení, neodporoval křivému podezření, snesl urážku . . .“ Starý exercitátor znal dobře lidské srdce, znal i sebe, a proto se neosmělil žádat od jiných nebo dokonce jim ukládat stupeň sebezáporu, jehož sám nedosáhl - nechtěl patřit k lidem, kteří učí a sami nečiní, aby se mu snad neřeklo: „Lékaři . . .“ Kdo velmi rád a často doporučí bližnímu tento třetí způsob pokory, riskuje, že mu bude toto pořekadlo připomenuto! Zvláště vyzní tvá slova naplano, domáhá-li se u tebe někdo práva (proti tobě nebo jinému), a ty ho odbudeš „třetím stupněm“ . . . Ve výkladu exerciční knížky ovšem nelze této partie pominout - především zohledu na ty, kteří tvrdí, že ignaciánské exercicie jsou pro začátečníky - rád bych viděl vás oba, tebe i tvého „pokročilého“, na tomto stupni dokonalosti, jenž někdy předstihuje i heroismus světců! - Nepřehlédněme slova sv. Ignáce a uvedeného exercitátora: „Mlčet ke křivdám z lásky k ukřižovanému a potupenému Spasiteli . . .“ Mlčí-li kdo k urážkám z pohrdání, z vrozené ušlechtilé hrdosti, ze strachu před šéfem, z tuposti atd., není to nikterak známka třetího způsobu dokonalosti! Zastřená sebeláska, snad i skrytá pýcha . . .

kazujeme sami čest, kterou vymáháme pro sebe „z ohledu na úřad nebo na čest řádu.“⁶

Shrneme-li vše, možno říci: rozjímání o dvou korouhvích osvítilo rozum, aby poznal ideu křesťanské dokonalosti; úvaha o třech dvojicích zkoumala („sondovala“) pevnost vůle, zda jest ochotna ke všemu, co by si Pán přál. Co ještě chybí? Vhodná dispoziční, aby všechny požadavky ochotně převzala, a to dokáže pokora. Sama v sobě není sice nic jiného leč naprosté podřízení ducha Tvůrci, ve všem a všude (plyne z úvahy „Kdo jsem já, kdo jest on“, viz str. 88). Ve skutečnosti jest však možná (ve své dokonalosti) jen tam, kde srdce jest rozdíleno láskou ke Kristu, z lásky k nám ponížnému a chudobnému; pouze láska k němu nás uschopní k největšímu a naprostému vítězství nad vášní a nezřízenou sebeláskou, jež jest cílem třetího způsobu pokory. Je to strmá stezka, po níž nás zde exercicie vedou, ale „strmé stezky vedou rychle k výši.“ Jest velká moudrost a mistrovská psychologie v tomto spojení těchto pravd (tak tvrdě znících naší smyslné přirozenosti) s tajemstvími života vtěleného Syna Božího.

E) Centrum a ohnisko exercicií: volba.

Kdo koná každoročně třídní duchovní cvičení, sotva ví, že středisko ignaciánských exercicií je t. zv. volba. Podle intencí světcových byly exercicie určeny k tomu, aby exercitanti buď stav volil, a sice správně, podle vůle Boží, anebo aby ve zvoleném

---

⁶ Arcibiskup Gastaldi si zašel jednou do oratoria Dona Boska a zdálo se mu, že nebyl pozdraven s náležitou uctivostí; ihned světcí vytýkal chování jeho podřízených podotýkaje, že mu nejde o to, aby byla vzdána čest jeho osobě, nýbrž „kněžství Kristovu, jež jest v biskupovi zosobněno a reprezentováno“ - a sám nejevil velikou úctu k náměstku Kristovu, když totiž Pius IX. nerozhodl v jeho příse salesiány, jak si přál.

již stavu, kde se nedá nic měnit, u p r a v i l a n a p r a v i l s v ů j ž i v o t p o d l e v ů l e a z á k o n a B o ž í h o a t a k j e j u v e d l v s o u h l a s s p r v n í e x e r c i č n í p r a v d o u : „ Č l o v ě k j e s t v o ř e n , a b y B o h u s l o u ž i l . “

Že vše směřuje k tomu, aby exercitanti se rozhodli následovat božského Spasitele životem evangelických rad (t. j. aby zvolil stav řeholní, volá-li ho Pán, případně aby si povolání i vyprosil, nemá-li s ním Nejvyšší jiné záměry), jest nesporno. Chraňme se však náhledu, že světec chtěl povolání násilně vynucovat. V odstavci o volbě mluví na př. i o manželství, o církevních obročích atd. Ale hned na začátku uvádí příklad pochybené volby. Rozšířen a na naše poměry upraven by vypadal asi takto:

Při volbě, má-li být správná, je třeba především mít na zřeteli cíl, pro nějž jsem stvořen (první exerciční pravda!), totiž čest a slávu Boží a spásu své duše. Proto, kdykoli a cokoli volím, má být vše řízeno k tomu, aby mi bylo nápomocno k cíli, pro který jsem stvořen (užívání tvorů! Kap. V.). Chybuje tedy ten, kdo n a p ř e d v o l í s t a v p o d l e s v ý c h c h o u t e k , a p a k t e p r v e s e r o z h o d n e , ž e v n ě m c h c e B o h u s l o u ž i t . M ě l j e d n a t p r á v ě n a o p a k ! P ř e d e v š í m p a m a t o v a t , ž e j e s t j e h o p o v i n n o s t í B o h u s l o u ž i t , a p a k t e p r v e u v a ŷ o v a t , v e k t e r ě m s t a v u b y o n p o d l e s v ý c h s c h o p n o s t í a v d a n é s i t u a c i m o h l P á n u s l o u ž i t n e j l ě p e . P ř í k l a d e m t a k o v é z v r á c e n é v o l b y j e s t m n o h é d ě v ě c e ; v o l í s t a v m a n ŷ e l s k ý , n e p r o t o , ž e s o u d í , ž e b y v n ě m m o h l a B o h u n e j l ě p e s l o u ž i t . . . m o ŷ n á , ž e d o t u d a n i n a m a n ŷ e l s t v í n e p o m y s l i l a a s n a d s e i z a v á z a l a s l i b e m u s t a v i č n ě č i s t o t y n e b o u č i n i l a ú m y s l s l o u ž i t P á n u v e s t a v u ř e h o l n í m . T u j í p ř í j d e d o c e s t y č l o v ě k a d o k o n c e b e z v ě r e c , j e n ŷ s e j í l í b í (k a p . V . !) , s m y s l n o s t j í k n ě m u v á b í , a o n a , p o d d á v a j í c s e s v ě n e z ř í z e n é s e b e l á s c e a n e c h t ě j í c p ř i n ě s t o b ě ŷ , h l e d í s i u d r ŷ e t p ř e d m ě t s v ě n á k l o n n o s t i a r o z h o d n e s e p r o s t a v m a n ŷ e l s k ý . P ř i t o m i o d v o l á n e b o i z r u š í s v ů j p ů v o d n í ú m y s l n e b i s l i b . . . v o l í t e n t o s t a v n e p r o t o , ž e j í P á n d o n ě h o v o l á , n ý b r ŷ ž e j í d o n ě h o v e d e n á k l o n n o s t k t v o r u . C h c e b ý t n e v ě s t o u , n i k o l i m a t k o u , j a k j i n ý m o s v ě d ě u j e . . . v o l í s o b ě ž e n i c h a , n i k o l i s v ý m d í t k á m o t c e (n a t y v ů b e c n e p o m y s l i l a) , a a b y

uchlácholila svědomí, snaží se ho „obrátit“. Když se jí vše podaří (na jak dlouho?), chlubí se svou zásluhou, že prý jí šlo o duši... že získala duši Pánu, a přec jí šlo jedině nebo hlavně o to, aby získala někoho s o b ě. „Rozhodla jsem se pro tuto cestu k nebi...“ Což, kdyby se jí nebylo podařilo jej „obrátit“? Kdyby byl naléhal na civilní sňatek, snad i na odpad? Byla by se asi rozhodla pro cestu k peklu! Kolik děvčat povolí! Tu se ukáže, že tvor jí byl nad Tvůrce - člověku dala přednost před Bohem i před spásou své duše.

Pokyny, jež sv. Ignác k správné volbě podává, jsou jako nejedna stať exerciční knížky mistrovské dílo psychologie. Uvedeme je zkráceně, a několik k nim ještě připojíme.

1. Nikdy se nerozhodovat, dokud není d u c h k l i d n ý. Nečinit ukvapené sliby (sv. čistoty!) ve chvíli, kdy duše oplývá útěchou (v exerciciích, v posvátné náladě) - ta pomine, a ty poznáš, že jsi své síly přeceňoval, jsa podoben člověku, jenž začal stavět věž a nebyl pak s to, aby ji dokončil. (Lk 14. 28.) Přejícná nálada není hlas a volání Boží! Jest každodenním zjevem, že zbožné dívky (zvláště vychované v klášteře) dostanou „klášterní myšlenky“. Duchovní vůdce radí nebo rodiče poroučejí: „Posečkej rok“, a dívka jest neklidná, nespokojená, skoro zoufalá - známka, že její rozhodnutí nepochází z vnuknutí Ducha sv. ani anděla strážného (kap. XIV. A). Právě tak nerozumné, činí-li kdo rozhodnutí (snad i volbu stavu) ve chvíli roztrpčenosti, vzdoru, hněvu, uražené pýchy („z nešťastné lásky“), vůbec ve chvíli, kdy jest duše ovládána vášní (dívka dá slovo někomu, jehož rádně nezná, neuvažujíc, zda mu dveře do srdce otevřít může a má - jen fascinovaná jeho zjevem). Příklad takové pochybené volby krom armády nešťastných manželů jest Luther, jenž nemaje povolání k stavu duchovnímu vstoupil do kláštera na základě nerozumného ukvapeného slibu - k takovému kroku se dá mnohý strhnout v nemoci („budu-li uzdraven“) nebo v jiné pohromě („vysvobodí-li mne Pán z tohoto nebezpečí...“). Při vypuknutí války slíbil kdosi ukvapeně, že bude chodit denně na mši sv., vrátí-li se

zdráv; každý, kdo ho znal, věděl předem, jak asi vrtkavý hoch svému slibu dostojí.

2. Volba se nesmí vztahovat na věc hříšnou, což jest samozřejmé. „Než bych si k něčemu pomáhal hříchem, raději se toho vzdám.“ Smíšené manželství, nespravedlivý zisk atd. - zde nemám ani uvažovat nebo se rozmýšlet, zda mám věc volit; - jsem-li na vahách, prohřešuji se proti prvnímu neb druhému způsobu pokory (str. 222) a proti správnému užívání tvorů (str. 98), jakož i proti spáse své duše. („Co platno člověku...“)

3. Nesmím volit to, k čemu mne vede nezřízená náklonnost nebo vášeň; rozhodující slovo má otázka jediná: „Učiní mne ta věc dokonalejším, lepším, Bohu milejším a bližším? Získá tím čest a sláva Boží? Může mne ta věc podporovat na cestě k cíli?“ (Str. 95.) Tedy nikoli: „Líbí se mi? Lahodí mi?“ (II. 144.) Toužím po ní nezřízeně... Jak poznám, že touha jest nezřízená? Podle toho, že na věc stále myslím, rád se jí obírám a v myšlenkách u ní prodlévám, nemohu se zbavit myšlenky na ni, a pomyšlení, že bych jí nedosáhl, mne naplňuje nepokojem a smutkem, ba činí mne nešťastným a zoufalým. („Já bych bez něho nemohla být živa...“)

4. Jsem přístupen radě?

5. Byl bych ochoten tu věc Pánu obětovat, kdyby to ode mne žádal? Či jsem si předem řekl: „Té věci, osoby... místa... úřadu... musím dosíci stůj co stůj... toho se nevzdám...“? Modlím-li se za dosažení té věci, připojuji slova: „Bud' vůle tvá...“, či mi jest modlitba jen prostředkem, abych prosadil vůli svou?

6. Způsob, jakým se věci domáhám nebo domoci chci... Snad se neděsím ani hříchu - osočování, lži, neposlušnosti, vyhrůžek, nedůstojného doprošování přes hlavy všech, byť bych tím jinému bolest způsobil, slávu Boží a dobro duší zmenšil... ve spolku! „Já musím tento úřad dostat,“ třebaže jsou tu schopnější... Snažím se „soupeři“ znemožnit úspěšnou práci, vyhodit ho ze sedla...

7. Ke klidné úvaze rozumové musí se družiti modlitba k Duchu rady za dar osvícení.

8. Jak bych radil já jinému, mně docela neznámému, jenž jsa na mém místě by mne prosil, abych mu poradil podle svého nejlepšího vědomí a svědomí před Bohem, jenž nás bude jednou soudit?

Zvláště důležitá jsou poslední dvě pravidla:

9. Jak budu na tuto volbu (toto rozhodnutí) vzpomínat na smrtelném loži? Bude mne těšit nebo děsit? Jak bych si přál mít tuto volbu v hodinu poslední?

10. Jak zodpovím toto rozhodnutí (volbu) před věčným Soudcem?

V nejedné modlitbě prosí církev Otce světél, aby náš rozum osvítil, bychom poznali, co dělat máme, a vůli posílil, bychom poznané konali - abychom skutečně šli po poznané správné cestě. Co platno prosit Pána: „Cesty svoje mi ukaž, a stezkám svým mne vyučuj“ (Ž 24), nechci-li po nich jít? V pravidlech o správné volbě jest řeč pouze o osvětlení rozumu. Sv. Ignác předpokládá, že exercitant, hlubokými pravdami exercicií proniknutý a „zpracovaný“, má vůli co nejlepší a opakuje po sv. Pavlu: „Pane, co chceš, abych činil?“ (Sk 9. 6.) Jsem hotov ke všemu... mluv, Pane, slyší (jest ochoten poslechnout!) služebník tvůj... (1 Kr 3. 10.)

Kdo by nebyl zakusil, jak těžká situace, když jest nezbytno učinit rozhodnutí - mnohdy jde o „historické okamžiky“ našeho života, kdy nesprávná volba jest osudná - a my jsme na rozpacích? Přečti si překrásnou modlitbu Šalomounovu za dar moudrosti (Md 9. - Ve šlép. N. 758)! Když nevíme, co dělat, zbývá nám jedině to, abychom oči své pozvedli k tobě. (2 Par 20. 12.) Vzávat Ducha sv., Ducha rady -

Těm, kteří nemohou již svůj stav změnit a u nichž „volba“ místa nemá, podává sv. Ignác na tomto místě několik pokynů, jak uspořádat (případně napravit) život ve stavu již zvoleném. Světec praví, že má na zřeteli preláty a manžely. „Maje na zřeteli svůj cíl, t. j. službu Boží a spásu své duše, ať bedlivě uvažuje a zkoumá, jak by měl svůj dům a rodinu spravovat a řídit, jak ji vzdělávat slovem i příkladem, mnoho-li věnovat zbožným účelům, nehledaje ve všem nic jiného leč větší čest a slávu Boha a Pána

našeho. Nechať uvažuje každý, že tak velký pokrok v duchovním životě učiní, mnoho-li se vyzuje z vlastní sebelásky . . .“ A tento boj proti sebelásce jest práce celého života - a kolikrátkoli exercicie konáme, vždy poznáme, že nadobro potlačena ještě není - - každé exercicie nám mají a mohou být novou vzpruhou k boji proti ní - -

* * *

Tyto „kritické chvíle“, jak praví nadpis kapitoly, prožívá exercitant ve velkých exerciciích. Co však v třídeních? Nelze i tam mluvit o kritických okamžicích? Jistěže lze, ale nutno rozlišovat.

Kdo koná exercicie po prvé nebo na ně přichází v těžkém hříchu, prodělává tuto krisi na konci cesty očistné. „Netuše nic zlého“ vyslechne promluvy prvního dne . . . netuší, že se chystá ostrá ofensiva. První nenadálý útok, úvahami cesty spásy nenápadně připravený, jest neočekávaně učiněn rozjímáním o hříchu andělů. Exercitant, ve své pevnosti (hříchu a vášně) domněle dobře opevněn, se sotva vzpamatuje, a už je tu druhý, třetí, čtvrtý útok, každý prudší než předchozí: hříchy vlastní, peklo, smrt a soud. Četba a pobožnosti jako pomocné sbory pomáhají, hradby se začínají povážlivě viklat, uniknout nelze . . . kdejaký východ zatarasen! Kritický okamžik: „Nechám hříchu či nenechám? Vzdám (a poddám) se milosti či ji odmítnu?“ Protože pro mnohého otázka vzdát se hříchu je totožná s otázkou vzdát se blízké příležitosti, vkládám po posledním útoku (po rozjímání o posledních věcech) četbu o blízké příležitosti. (Poutník str. 237.) Poslední odpor nerozhodné duše, jež ještě váhá, jest zlomen rozjímáním o trpícím Spasiteli, a bázlivá, jež si nedůvěřuje, jest povzbuzena vzpomínkou na Boží milosrdenství. Zde řeknu exercitantům, oč mi vlastně šlo a jde, a kam všecko cílí. „Pryč od hříchu, návrat k Bohu . . . T e d' se rozhodni!“ A nechám je klečet o samotě před svatostánkem. Duch sv. nechť svou milostí dokoná své dílo - ačli sami nezatarasí bránu své „pevnosti“ těžkou závorou!

Několik dokladů. V exerciciích jsme došli až sem, k této kritické chvíli - - Katolický činovník pod zá-

minkou, že ho volá úřední povinnost, utíká z exercičního domu a z exercicií. Student přeskočí plot zahrady a prchá k nádraží. Akademička hledí zpola lhostejně, zpola zarytě pod lavici. „Nepoddám se“, čtu jí v tváři. Jinoch, sotvaže exercitátor domluvil, nezůstal s ostatními v kapli, zahloubán v posvátném tichu v sebe, nýbrž skoro ostentativně odešel a chopil se jakési četby... odmítli chvíli milosti... Učitelka žijící už léta bez Boha, vytýká první den družce, že ji „sem zatáhla“, druhý den chodí zamyšlená po domě, a k večeru se přítelce svěří, že „si to rozmyslila“ a že nyní vykoná životní svatou zповěd'... Slzící dívka navštíví exercitátora: „Nechtěla jsem, ale není vyhnutí - musím přerušit styky a přeruším je...“ Jiný: „Kristus pro mne přinesl větší oběť...“ Služebná dává exercitátorovi přečíst list, jež posílá svědci... Inteligent s akademickým vzděláním: „Musím si to rozmyslit... je to přece jen na pováženou!“ Muž: „Toto musí teď přestat...“ (Mínil svůj dosavadní život.) Boj milosti s porušenou přirozeností, vášní a peklem, vyplňující více než třetinu exercicií, dobojován zde - boj, v němž šlo o duši a jehož výsledek, zdárný neb žalostný, rozhodla duše sama. Je to boj v pravém slova smysle, nikoli ve smyslu obrazném - boj, jehož ozvěna jest mnohdy vnitřní boj, jež exercitant prodělává, a po němž následuje buďto klid duše jako jasno po bouři, jestliže zvítězil (Augustin! Pod Korouhví K. kap. 20. - vhodná četba pro tyto okamžiky!), nebo vzdechy a slzy malátné duše, stydící se za vlastní slabost a pocíťující trpce pokořující zbabělost, jež se nechce vymanit z pout lahodící vášně.

Dokladem jsou i ti, kteří nevytrvali. Zpronevěřili se učiněným předsevzetím, a zváni po druhé na exercicie nechtějí o ignaciánských ani slyšet, z obavy, že by se „zase obrátili“ (str. 16). Ludvíkovi XV. nesměl na oči soissonsý biskup, jenž ho ve vážné nemoci u Met přiměl k obrácení - starý hříšník se vrátil na dřívější cestu nepravosti!

Jde-li o duše dokonalosti dbalé, konající duchovní cvičení pravidelně - snad každoročně - pak nelze o kritické chvíli mluvit. Jim platí slovo sv. Ignáce uvedené na konci pravidel správné volby (str. 231).

XII. Utrzení.

Rozjímání o trpícím Spasiteli.

(II. kap. 27; IV. kap. 25. Ve šlép. N. 663 nn.)

(„Třetí týden.“)

Rozjímáním o Květné neděli Kristově končí t. zv. druhý týden. Jeho cílem bylo uvést nás do školy Srdce Páně a disponovat exercitanta k správné volbě. Obojího dosaženo - jsou tím exercicie skončeny? Nikterak! Přichází t. zv. třetí týden, pokračování cesty osvětné. Trpící Spasitel, kříž, Golgota je teď předmětem našich rozjímání. Tato část navazuje logicky na meditaci o dvou korouhvích a na úvahu o třetím způsobu pokory, časově na tajemství veřejného působení Páně (Květná neděle: poslední příležitost k obrácení, židům daná; pondělí: poslední napomenutí; úterý: poslední pokus zachránit zatvrzelé; židům byly tyto tři dny milosti odsouzením sebe - „Proč se sám chceš zahubit, když můžeš být spášen?“) a posiluje nás v předsevzetí: „Vpřed ve šlépějích Kristových.“

Hned první dvě rozjímání; o poslední večeři a o smrtelné úzkosti v zahradě Getsemanské, mají účel vyzbrojit nás silou a odhodlaností vůči překážkám, obtížím a pokušením, jež nám naše volba (ať stavu ať nápravy života) nepochybně přinese. Pán se odlučuje ode všeho, co mu je drahé, a nastupuje poslední, nejtěžší a nejbolestnější úsek dráhy, kterou mu vytkl Otec. Ani vtělenému Synu Božímu nebylo snadné podrobit se bez výhrady vůli Otce - poučení nám, vzpírá-li se i naše přirozenost vzít na sebe kříž sebezáporu! Utrpení už je tu, jeho obraz působí děsivě na představivost božského Učitele, ale nikterak nezamezí, aby při poslední večeři neprojevil svou lásku mírou nejvyšší. Zůstat velkodušným a velkomyslným i v utrpení vůči bolestem, jež nám působí naši nejmilější - ti, za něž a jimž jsme obětovali život i práce - nebo jež na nás sesílá Pán, jehož svaté věci jsme všechny síly zasvětili - to předpokládá ctnost hrdinskou, a lidská slabost povolí často právě zde! „Já se

Bohu obětuji, a on v odměnu mi posílá kříž, a to často způsobem, jenž se mne dotýká nejbolestněji!“

J e ž í š, n á š v z o r. - Bojuje proti spojeným mocnostem: opuštěnost, hrůza, vnitřní odpor, smutek, bázeň . . . to vše se hrne na jeho nejsv. Srdce - božský Spasitel zůstává pevný; tělesná zdatnost, zdá se, že povoluje (pot krvavý a úzkost smrtelná!), duch však nepovoluje, neumdlévá, proti útoku nepřítele se brání **m o d l i t b o u**: „Bud' vůle tvá“ - poslední záchrana a zbraň v boji. „Ještě jste neodporovali až do krve“ (Žd 12. 4) jako váš Spasitel. Vizme energii, s níž na sebe bere kříž od Otce poslaný a s nímž se brání útoku! Energie je třeba, chceme-li zůstat věrni učiněným předsevzetím - boj není hračka!

Sv. Efrém vypravuje o mnichu, jenž se provinil hříchem tělesným a odchází z kláštera - nastupuje cestu zkázy. Jiný ho potká, ptá se ho . . . „Já se též provinil - pojďme spolu zpět do kláštera, vyznáme hřích a poprosíme za pokání . . .“ Dobrovolně vzal na sebe celoroční pokání, jsa sám nevinen, chtěje usnadnit pokání spolubratru, jenž by se k němu byl jinak neodhodlal a tak propadl neodvratné záhubě. Od koho se naučil této velkodušné lásce? Od trpícího Spasitele. Meditace o utrpení Páně zdůrazňují pravdy už v první části exercicií nám na srdce kladené: „Zapři sám sebe.“ Přidávají však k tomu slova: „Vezmi tento svůj kříž a n á s l e d u j m n e !“ Tím nám učiněny oběti a sebezápor snadnějšími, ba i radostnými: nejsme sami, náš milovaný Mistr vzal napřed na sebe kříž, jest náš vzor, ba d r u h v utrpení a oběti, náš průvodce a pomocník na trnité cestě k nebi. Jestliže se naše srdce dalo získat pro Krista a roznítlo se láskou k němu, pak i ten hořký úděl „Zapři sám sebe“ nám bude snazší. Pán šel cestou utrpení a kříže, i své milované Matičce nesypal na pout slzavým údolím samé růže - naopak, ona byla první, jež ho následovala cestou bolestnou, a na Golgotě stála jeho k ř í ž i n e j b l í ž - a já bych se chtěl mít lépe než můj Spasitel a jeho Bolestná Matka? Já si budu namlouvat, že moje vezdejší pout bude růžová alej? Není učedník nad mistra, a já přec nemohu očekávat od nebeského Otce, že mne povede k nebi jinou, pohodlnější

cestou než svého milovaného Syna a Královnu andělů. A je-li mi můj kříž těžký - Kristův kříž nebyl lehký! I on klesal pod jeho tíhou! Jak docela jinak hledíme na utrpení ve světle těchto rozjímání! Neslyšíme nyní: „Musíš, jsi povinen, není vyhnutí“, nýbrž: „Pohled' na Krista, jenž trpěl za nás, zanechav nám příklad, abychom následovali šlépějí jeho.“ (1 Pt 2. 21.)

Jaké světlo vrhají tato tajemství na všechny dosavadní exerciční pravdy! Poslušný služebník Páně (Is 42. 1) jest nám živoucím dokladem východiska: „Sloužit Bohu, byť mne to stálo i život.“ Jest poslušen až k smrti, a to k smrti kříže. Stojí před Annášem, Kai-fášem, Pilátem, Herodem, a mlčí ke všemu, co zloba proti němu křivě svědčí (str. 225) - učí nás pohrdat světem, jenž jest plný falše a nespravedlnosti, jímž vládne nevděk a lež, jemuž každý prostředek dobrý, jen když jím může sledovat své bídné cíle. Já bych hleděl líbit se světu, jenž takto jednal s mým Pánem? „Kdybych se snažil líbit se lidem, pravým služebníkem Kristovým bych nebyl.“ (Gal. 1. 10.) Kdokoli chce v Kristu zbožně být živ, utrpení bude (ve světě a od světa) zakoušet. (2 Tim. 3. 12.) Není učedník nad mistra (Lk 6. 40); protože nejsme ze světa, nýbrž on ze světa vyvolil nás, bude nás svět nenávidět; kdybychom ze světa byli, miloval by svět, co jeho jest. (Jan 15. 19.) Jak nenáviděli jeho, tak budou nenávidět i nás (Jan 15. 18), ale nezoufejme: on přemohl svět (Jan 16. 33), nikoli mečem, nýbrž křížem.

Výkupná smrt Kristova jest nám výmluvným kázáním, jakou cenu má nesmrtelná lidská duše, jeho bolestné utrpení nás poučuje o zlobě a hrůze hříchů - zvláště tento moment má sv. Ignác na očích: „Prosit za bolest a zkroušenost, že Pán jde na smrt pro mé hřích y... uvažovat, že to vše trpí pro mé viny, a zamyslit se nad tím, co mám já činit a trpět pro něho“, jak se mu mám odvděčit za jeho utrpení. Úmysl světcův jest patrný; vzpomínáme znova svých nepravostí, nikoli, abychom jich litovali a se od nich odvrátili - to se již stalo na cestě očištné - nýbrž aby vědomí, že naše viny byly příčinou utrpení Kristova, nás naplňovalo tím větším soucitem

s trpícím Spasitelem, rozněcovalo v nás větší lásku k němu a bylo mocnější vzpruhou k následování Krista trpícího.

„Jak se odvděčím Pánu...“ (Ž 115.) Nemohu jinak leč zdvojnásobenou horlivostí. Následování Spasitele v jeho ponížení a utrpení jest těžší, proto potřebuje mocnějších pohnutek. „Vezmi kříž svůj a následuj mne - nemůžeš-li či nedovedeš-li tak učinit z čisté lásky ke mně jako Matka Bolestná a mnozí vyvolení, učiň tak alespoň z vědomí, že jsi za své hříchy zasloužil daleko větší trest - následuj alespoň svaté kajícíky. Jestliže toto se děje na dřevě zeleném, co dítí se bude na suchém?“ (Lk 23. 31.) Exercitanti si teď připadá jako Magdalena, která provází Pána na cestě křížové; s ní stojí pod křížem na Golgotě a pln soucitu hledí na svaté rány Kristovy, za které mu nemůže dát nic, leč trochu své lásky a pevný úmysl už nikdy ho hříchem neurazit.

„Matko Páně, lásky zdroji,
dej mi zkusit bolest svoji,
dej, ať s tebou žalostním:
nechať hoří duše čistá
v milování Jezu Krista,
ať se jemu zalíbím.
Dej mi s tebou zbožně lkáti,
Zmučeného litovati
v žití každé hodině:
s tebou podle kříže dlíti,
s tebou v slzách sdružen býti
žádám sobě jedině.“

Něžný soucit s trpícím Kristem proniká tato rozjímání. Nadto stávají se nám pramenem světla (význam a cena utrpení!), lásky (lásku za lásku!) a síly. Utrpení jest údělem vyhnaných synů Adamových; a ve chvíli, kdy srdce krvácí, nepomůže nám nic, útěchy nám nezjedná ani věda ani práce ani jiná moderní modla. Lidské srdce tu jest a nedá se odbýt neb uklidnit zvučnou frází, nedá se oddisputovat... hledá útěchu a posilu, a tu najde u paty kříže, u nohou Matky Bolestné.

„Kdo trpí, abych já netrpěl jako on?“ (2 Kor. 11. 29.) Pán trpí na t ě l e - za hříchy plynoucí ze žádosti těla; na d u š i - potupy za naši pýchu, nehledě k bolestem plynoucím z pohledu na trpící Matku, z pomýšlení, že tolik duší „zlobou pekla zmírání denně v hříších svých, pro které kdys darmo tekla drahá krev z ran Kristových“; jest zbaven všeho, i šatu - za hříchy ze žádosti očí; od přátel (apoštolů, kteří ho opustili) i nepřátel, od světské moci i od luzy - trpí mlčky, trpělivě, odevzdaně, ochotně, poslušně, statečně, vytrvale, z lásky a milosrdenství k ubohým hříšníkům!

Jaké a f e k t y vzbuzovat při těchto rozjímáních? Nežný a živě cítěný s o u c i t s božským Trpítelem - ne však planý, jehož jest sentimentálně naladěná duše schopna i vůči smyšlenému hrdinovi románu, nýbrž účinný soucit, provázený p e v n o u v ů l í a) n e h ř e š i t, abychom znova Krista nekřížovali, Žd 6. 6; b) k o n a t p o k á n í, abychom na svém těle doplňovali, čeho se nedostává ze zásluh Kristových (Kol 1. 24), t. j. abychom nepřenechali jedině jemu pít kalich hořkosti, jenž patří vlastně n á m ; c) s d í l e t s e s n í m o utrpení z čisté lásky po příkladě Bolestné Matky, byť bychom ani nehřešili a pokání za své viny konat nemusili. Krom toho vzbuzuje v nás rozjímání o trpícím Kristu o d p o r v ů č i h ř í c h u, n a d ě j i v dosažení spásy, ú t ě c h u v bolestech a bídách vnějších i vnitřních, radostnou o d h o d l a n o s t k pokání a sebezáporu - vede nás k tomu, abychom se klaněli a děkovali Boží dobrotě a milosrdenství, lásce a moudrosti - u t v r z u j e n á s v následování Krista pokorného, trpícího, poníženého, od světa zamítnutého spolu s jeho božskou naukou - nauka Kristova, jež jest „duch a život“ (Jan 6. 64), ale od světa pokládána a prohlašovaná za bláznovství, slabost, omezenost... Kdo pracuje o spáse duší, může v těchto rozjímáních čerpat i posilu pro apoštolskou horlivost, když jeho upřímné snahy se setkají s neporozuměním a jeho láska splácena nevděkem.

O indiferenci a pohrdání věcmi stvořenými není již řeči - a přece sv. Ignác dosud obojí tak zdůrazňo-

val! Důvod je ten, že po dokonané volbě netřeba se o věci zmiňovat; nyní nutno vést duši již rozhodnutou ze ctnosti ke ctnosti (Ž 83. 8), k výšinám lásky, a utvrdit ji v učiněném rozhodnutí - pohledem na Krista trpícího. Změnil-li kříž docela veškeren názor světový a vzešlo-li nové světlo i lidem, kteří jinak zůstali Krista daleci, platí to tím spíše o exercitantovi. Kříž stal se mezníkem v dějinách lidstva - jest jím i v životě toho, jenž se na duchovních cvičeních dá naukou kříže veskrze proniknout.

V t r i d u u, z důvodů uvedených na str. 35⁸, nutno rozjímání o trpícím Spasiteli vsunout na konec cesty očištné. Na onom místě jest jedině vhodné a nadpomyšlení působivé. Invokacemi z litaní („Pro smrtelnou úzkost svou... pro kříž a opuštěnost svou... pro drahocennou krev a svaté rány své... Srdce Ježíšovo, oběti za hříšníky... kopím probodené... pro nepravosti naše potřené...“) se prohloubí afekty kajícího a duše váhavá se odhodlá k upřímnému pokání. Je to analogie s liturgií. V době svatopostní slyšíme hřímání Božích soudů, polnici proroků vybízejících k pokání, slova církve zvoucí ke skutkům kajícím. Na neděli smrtelnou ustane církev naráz kázat o pokání a staví nám před oči obraz Ukřižovaného - teď k nám mluví jeho svaté rány, a ty jsou neméně výmluvné kázání než hlas proroků a církve. „Kristus jest před vaše oči postaven, jakoby uprostřed vás byl ukřižován.“ (Gal 3. 1.) Křížová cesta a bolestný růženec spolu s vhodně volenými písněmi („Již jsem dost pracoval... Matka pláče...“) utvrdí, co rozjímání v duši vykonalo.

Zřejmo, že v triduu na konci cesty očištné má rozjímání o utrpení Páně poněkud jiný účel a vzbuzuje jiné afekty než v oktiduu, kde zůstane na svém místě. Leč i v triduu možno připojit vhodnou aplikaci: snášet odevzdaně utrpení, hledat útěchu v bolestech i posilu v malomyslnosti jakož i důvěru v opuštění u paty kříže. „Jenž Syna svého jednorozeného neušetřil, ale za nás ho vydal, kterak by nám spolu s ním i ostatních věcí nedal?“ (Ř 8. 32.)

XIII. Cesta spojení.

(II. kap. 28. 29; III. 15. 29. 30; IV. kap. 28. Ve šlép.
N. 706, 735, 917—922; 381—387.)

(„Čtvrtý týden.“)

Abychom nezapomněli, že sebezápor, oběť, utrpení není cílem lidského (křesťanského) života, nýbrž jen prostředkem k cíli, přidávají exercicie ještě jednu část, cestu spojení. Její základní tón: „Skrze kříž v nadhvězdnou říš.“ Kristus netrpěl, aby trpěl, nýbrž „musil trpěti a tak vejít do slávy své.“ (Lk 24. 26.) Matce Bolestné bylo utrpení cestou k nebeské oslavě - a nám nejinak. Jedině proto nám ukládá Pán odříkání, abychom si jím zajistili a vydobyli nebe! Budeme-li jeho společníky v utrpení, budeme mít podíl i na jeho slávě - povzbuzuje nás apoštol (Ř 8. 17, 2 Kor. 7, viz i 1 Pt. 4).

Přicházíme k rozjímání o oslavě Kristově - zmrtvýchvstání, nanebevstoupení, nebe, a jako vyvrcholení exercicií: úvaha o lásce. Spasitelnou bázni (hřích, smrt, soud, peklo) exercicie začaly, nejvyšším příkázáním a korunou ctností končí - láska nás spojuje nerozlučně s Bohem, naším cílem. S Magdalenou doprovodil exercitant Pána ke hrobu, s Magdalenou spěchá o velikonoční neděli ke hrobu zase, a tam slyší andělskou zvěst: „Vstať jest, není ho tuto.“ Tam směřuje i všechno odříkání naše.

Tato rozjímání jsou vysvětlení a potvrzení posledního bodu manifestu Krista Krále: po boji vítězství - a sice jisté. Chceš mít na něm podíl? Měj účast i na boji! Odstrašuje tě práce? Nechať tě tedy vábí a láká odměna! Exercitant jest utvrzován v učiněné volbě a rozhodnutí nadějí v odměnu; je-li zaručená a jistá, jest mocnou vzpruhou, aby se neděsil obtíží a chutě se podjal práce, byť byla sebe těžší a vymáhala oběti sebe větší. „Zápas pomine, koruna zůstane - oběti do času, nebe na věky.“

Tato část exercicií jest nejkratší - v měsíčních trvá tento „čtvrtý týden“ čtyři až pět dní. Je to psychologické i logické. Jsme poutníci, z ráje vyhnání,

naš úděl je boj, naše loďka zápolí s vlnami; ještě si počkáme, než do přístavu vpluje. Musí ho sice mít na paměti, ale dokud jest na moři, jest rozumné a nutné upírat všechen zřetel především k práci, jak by se ubránila vichrům a vlnobití, jak by unikla pirátům (pokušiteli), jak by se vyhnula útesům a mělčinám, jak by přetrvala bouři a nad ní zvítězila, jak by ušla záhubě, jež jí každým krokem hrozí. Bez obrazu: duše křesťana nesmí sice s očí spouštět cíl, k němuž spěje, ale jest přirozeno, že všechnu pozornost a práci věnuje tomu, jak by překonala všechny překážky, jež dosažení cíle znemožňují - překážky hned zjevné a velké, hned skryté a na pohled nicotné, přece však neméně nebezpečné než ony. Exercicie, jež vychovávají k boji, věnují tudíž pochopitelně většinu času i pozornost tomu, kterou cestou se ubírat... jsmeť poutníci! Ale nevěnovat cíli docela žádnou pozornost bylo by neméně pochybené než nestarat se o cestu, jíž ho dosíci. Proto nám exercicie, a sice na konci, ukáží cíl našeho putování, odměnu našich prací, korunu našich bojů. Krátce jen, aby neodvrátily naši pozornost od úkolů, jež nám ukládá přítomnost, ale ukáží nám je přece. Je tedy jistě pochybené, když se tato část v kratších exerciciích docela opomíjí nebo jen rychle odbude, jakoby na ní nezáleželo, jako by byla jenom přídavek nebo ornament. V jaké dispozici pak opouštějí účastníci duchovní samotu! Kdyby jim sv. zповěď nepřinesla trochu vnitřní útěchy, odcházeli by snad ve stísněné náladě; krom toho byli by připraveni o mocnou pohnutku k práci pro Krista.

Rozjímáme tedy o zmrtvýchvstání Páně a o jeho zjeveních, jimiž „těšil své věrné“. Těšil... to označuje sv. Ignác za cíl jeho zjevení. Nebyl to ani jediný ani hlavní důvod, proč se Pán učedníkům zjevoval, ale účelu exercicií jest přiměřeno všimnout si této stránky, nikoli utvrzení nedostatečné víry apoštolů. „Aby těšil...“, tento bod nutno obšírněji rozvádět. Přítomní se rozejdou z blahé exerciční samoty do prózy všedního života, boje a obtíže se vyskytnou zase... co třeba jim dát na cestu, aby vytrvali a svědomitě ve skutek uváděli učiněná před-

sevzetí? Útěchu, provázenou nadějí... jen ta je s to je vzpružit ve chvíli, až budou klesat pod břemenem dne i horka, a být jim zdrojem radostné horlivosti i pevnosti, až malomyslnost bude ohrožovat jejich vytrvalost v dobrém. Naděje, popelka mezi ctnostmi... proto tak málo radostné odhodlanosti!

Již v prvním rozjímání o zmrtvýchvstání Páně praví sv. Ignác: „Rozjímat, kterak blažená duše Kristova sestoupila do předpekli (smrt a bolest již k němu přístupu nemá!), a jak Pán odtamtud vyvedl duše spravedlivých...“ Pokyn pro nás! „Vytrvej až do konce, a dám tobě korunu života“ (Zj 2. 10), zůstaň věren svému Králi, pod jehož prapor jsi vstoupil, a vyplní se i na tobě jeho zaslíbení: „Chci, Otče, aby tam, kde jsem já, byl i služebník můj.“ (Jan 17. 24.)

Krom naděje v odměnu proniká tuto část láska ke Kristu, a sice čistá láska blahovolnosti; radujeme se netoliko z odměny své, nýbrž z oslavy jeho, blahopřejeme mu k ní - tedy čistá nezištná láska, kterou blaží štěstí milované bytosti. Rozjímáme o blahu duše oslaveného Krista vítěze. Čeho dříve pozbyl, toho teď zas nabyl - na kříži chudý, potupený, teď slávou a ctí korunovaný, slyší slova Otce: „Požádej ode mne, a dám tobě v dědictví všechny končiny země.“ (Ž 2.) Na kříži vyvrhel lidstva, teď sedí po pravici Otce; nebylo na něm místa zdravého, teď krásný nade všechny syny lidské. V rozjímání o utrpení Páně připomíná sv. Ignác, abychom pamatovali, že božství Kristovo bylo docela skryto, by tím více vyniklo jeho snížení a jeho podoba s trpícími syny Adamovými; teď zdůrazňuje, kterak jeho božství, v noci utrpení zahalené, se projevuje v záři oslavy.

Tyto kontemplace končí na nebe vstoupením Páně. Nebe... odměna naší vytrvalosti a věrnosti... teď jest cíle dosaženo. Na počátku duchovních cvičení nám byl ukázán jakožto termín, k němuž máme spěti (finis obtinendus), nyní jsme u něho (finis obtentus... quod primum in intentione, ultimum in executione). Možno věnovat i zvláštní samostatné rozjímání nebi a věčné blaženosti (add. VI. immut., Dir. c. 36.), jako závěr cesty spojení a celých exercicií. (Za pravdou K. kap. 30.)

Meditace o nanebevstoupení Páně končí zmínkou příchodu Kristova k soudu. „Tento Ježíš zase přijde...“ (Sk 1. 11.) Tedy parusie! Vážná vzpomínka uprostřed radosti! Apoštolé odcházejí s Olivetské hory; blahé chvíle, prožité se vzkříšeným Ježíšem, pominuly. Ještě krátce pobudou v Jerusalemě, ještě několik dnů potrvají společně na modlitbách, a pak do práce... „Jdouce do celého světa učte všechny národy...“ Teď bude nutno uplatnit, čemu se ve škole Vykupitelově naučili. „Zapři sám sebe... blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost... blaze vám, když vás budou pronásledovat pro jméno mé, veselte se a radujte se, odměna vaše hojná jest v nebesích.“ (Mt 5.) Sílit je bude vzpomínka na zmrtvýchvstalého vítěze. Odešel, aby jim připravil místo; až vyplní i oni svůj úkol a své poslání, pak přijde a vezme je k sobě, a radosti jejich nikdo neodejme od nich. (Jan 16. 22.)

Tak asi propustí exercitátor přítomné. Ještě několik okamžiků... „Věnujte je modlitbě: ‚Utvrď, ó Bože, co jsi způsobil v nás‘ (ze žalmu Ducha sv.), a pak do práce odhodlaně, pevně, vytrvale... ať se jako ranní mlha nerozplynou předsevzetí, která jste učinili. Odnášet si nikoli sladkou bolest a sladké slzy, nýbrž odhodlanost a sílu! Proto zařídit racionelně celý svůj život: každý den (modlitba, zpytování, čtení...), každý týden (sv. zpověď...), každý měsíc (obnova...), každý rok (exercicie...).“

Do cesty spojení patří též rozjímání eucharistické a mariánské. V exerciční knížce není to ni ono, není však nic na závadu, aby se těmto tematům nevěnovala samostatná meditace. Důležitost, ba nezbytnost předmětu toho vyžaduje; obojí úcta jest nejjistější zárukou trvalého účinku exercicií. Proto nevynechávám tato rozjímání nikdy.

Úcta eucharistická... nejsv. Svátost... časté svaté přijímání... Neslibuji si nikdy mnoho od exercitantů, jež se mi nepodařilo pohnout k častějšímu přistupování ke stolu Páně. V lomozu prací všedního života ponenáhlu umlká hlas věčných pravd, jenž v duchovní samotě zahřměl až do hloubi duše, vzpomínky vyblednou, a pokušitel ve spojení s trojí

žádostivostí a blízkou příležitostí dílo dokoná. V Německu se konají měsíční obnovy exercitantů, aby se stále udržovalo živé vědomí vážných exercičních pravd. U nás nelze prozatím věc provést. Ale časté sv. přijímání jest prostředek neméně působivý, abychom udrželi sebe na výši, na kterou nás duchovní cvičení pozvedla, a v sobě živého jejich ducha. Experto crede Ruperto... Víím, že jinoši a dívky, dříve docela vlažní, světáctí, ve víře lhostejní, se udrželi po exerciciích čistí... pomocí častého sv. přijímání! A taktéž víím, že jedině častý styk s eucharistickým Spasitelem chránil mládež lehkomyšlnosti a hříchu ohledně svaté čistoty. „Z Manresy čistí k oltáři...“ z exercicií čistí do života a zůstat čistí až do chvíle, kdy si před oltářem podají ruce... Maria a Eucharistie jest vysvětlením, jak dokáže jinoch i dívka v nejtěžších okolnostech a nejnebezpečnějších letech uchránit se močálu, jakoby byli immunní vůči příkladům všeobecné zkázy, která se jim denně do očí vtírá.

Rozjímání eucharistické nutno zpracovat v duchu exercicií, tedy p r a k t i c k y. (Poutník kap. 28.) Níkoli dogmaticky dokazovat, že Pán jest pod způsobami chleba a vína skutečně přítomen... mějme stále na paměti, že mluvíme k věřícím! Vysvětlit, jaký vliv má časté přijímání této svátosti lásky na duchovní život, pokrok ve ctnostech, čistotu srdce, udržení se v milosti Boží. Svátost lásky... nejen projev lásky Vykupitelovy k nám, nýbrž rozněcuje v duši oheň svaté lásky k němu. Jest pramenem síly (pro chvíli pokušení!), zdrojem svatosti a pravé vnitřní radosti, ohnisko duchovního života, záruka věčné oslavy. Jinochům a mužům nutno vysvětlit, že časté sv. přijímání není pobožnost přiměřená nebo vyhrazená pouze ženám; naopak, muž a jinoch, exponovaný daleko větším nebezpečím, potřebuje mnohem více posily a podpory než žena a dívka. Vytknout, jaký jest nerozum od svatostánku utíkat, tísnit se ve chrámě do kouta vzadu, jen aby byli od svého eucharistického přítele co nejdále. Vytknout nedůstojnou zbabělost, plynoucí z lidských ohledů, jež jest hlavní příčina, proč se sv. přijímání vyhýbají. Upo-

zornit na požehnání častého sv. přijímání pro celou rodinu a povzbudit muže, aby ve svých rodinách zavedli společné sv. přijímání všech (měsíčně, týdně...). Doporučit účastníkům (jinochům) z téže osady, aby i oni zavedli doma společné sv. přijímání exercitantů, t. j. aby se domluvili a v určité dny přistupovali ke stolu Páně spolu. Při této příležitosti lze též promluvit o vznešenosti a ceně mše svaté, povzbudit k časté přítomnosti při nejsv. oběti a zdůraznit, jak se má věřící v domě Božím při svatých tajemstvích chovat.

Poslední rozjímání, kontemplace o lásce, není pouze koruna aneb dokonce jen přiměřený závěr exercicií, nýbrž jejich výkvet (II. kap. 29.). Láska, královna ctností, spojuje s trojjediným Bohem poutníky na zemi a vyvolené v nebesích, jest cílem vší askese a duchovního života. Máme-li na zřeteli cíl exercicií, totiž přetvořit hříšného Adama v člověka nového, jenž podle Boha stvořen jest ve svatosti spravedlnosti a pravdy (Ef 4. 24), pak jest pochopitelné, že rozjímáním o lásce nezačínají, nýbrž končí; člověk od hříchu a vší nezřízenosti očištěný, od Pána na milost přijatý, ve škole Kristově k vyšší dokonalosti přivedený, odevzdává se nakonec bezvýhradně Tvůrci, a v ohni nejčistší lásky jest hotov mu obětovat sebe a vše, co má.

Slovo „láska“ nečetli jsme dosud v exerciční knížce příliš často. Ale jako „spodní tón“ zněla bez ustání, a exercitant jej mohl slyšet, ačli měl tolik bystrosti, aby jej postřehl. Hned na počátku, na cestě spásy: „Člověk je stvořen...“ První dar, jehož se mu od Tvůrce dostalo, a to z čisté lásky! „Aby spasil duši...“ vznešené povolání k věčné blaženosti... opět z pouhé lásky! Pak na cestě zkázy: uvažoval, že nepropadl hrůzným následkům hříchu, jimž propadly tisíce jiných - proč jich byl ušetřen? Nikoli pro své zásluhy, nýbrž z lásky toho, jenž nepřišel svět soudit, nýbrž spasit... Konečně cesta osvětlná... Co vše konal a trpěl Spasitel pro mne! Z lásky ke mně!

Slova na konci rozjímání o hříchu (str. 128) možno s malou obměnou opakovati takto: „Co vykonal Ježíš z lásky ke mně? Jak se mu chci za jeho lásku odvdě-

čit?“ Trojí způsob pokory by bylo lze docela dobře nazvat trojím stupněm lásky... láska roste úměrně s nimi. Sv. Ignác nemluví mnoho a nechce ani od nás mnoho slov, nýbrž čin: „Miluješ-li svého Pána, Vykupitele a Tvůrce, osvědč mu svou lásku skutkem!“ Kam až šla jeho láska v utrpení! V posledním úseku cesty osvětlné jsme o tom rozjímali. „Jak se odvděčím Pánu...?“ Miluj! A osvědč svou lásku nikoli slovy, jež mohou být a bývají často planá, nýbrž životem oběti, kde všechn sebeklam a pozlátka je vyloučeno.

Láskou v děčnosti rozjímání začíná, ale nomezuje se na ni. Uvažuji: Bůh, který takto jedná - se mnou, s každým tvorem, nejen s dobrými, nýbrž i zlými, z nichž já první jsem (1 Tim 1. 15), ten Bůh jest jistě dobro nekonečné, hoden nekonečné lásky, hoden vší lásky svých tvorů, a to i kdyby neodměňoval jejich zásluhy, nesliboval jim věčnou blaženost. Obětovat se mu v ohni čisté lásky... Já sice nemohu se svým životem naložit, jak bych chtěl - to bylo právo jediného ze synů lidských - ale co mohu, to činím: nabízím se Tvůrci v naprostém odevzdání sebe, jsa hotov strávit se ve službě lásky Boží, a prosím ho: „Rač vzítí veškeru mou paměť, rozum i vůli... rač jich užít k své slávě, jak za dobré uznáš.“ Touto modlitbou rozjímání i exercicie končí.

XIV. Vložky.

Po celé exerciční knížce jsou porůznu roztroušeny různé pokyny. Některé mají název additiones (přípojky), jiné adnotationes (poznámky), většinou regulae (pravidla). Při povrchním čtení jest nám divno, jak se tyto vložky do knihy dostaly; zdáť se, že nemají s exerciciemi co dělat! Jedna tu, druhá tam, bez zřejmé souvislosti s obsahem knihy! Při bedlivém studiu však přijdeme na to, jak s exerciciemi souvisí. Některé se týkají vnitřní dispozice exercitanta - a jaký důraz právě na ni sv. Ignác kladl, jest zřejmo takřka z každé stránky. Exercitátorovi důrazně ne-jednou připomíná, aby si jí bedlivě všímal; podporovat vše, co příznivé dispozici napomáhá nebo ji udržuje, vzdalovat, co ji ohrožuje, rozeznat, zda jest exercitant na dobré cestě, nepropadl-li sebeklamu, jenž vede k pochybeným předsevzetím, nebo lhostejnosti, jež působí stagnaci a nedá uzrát ovoci... Toho se týkají mimo jiné Pravidla o rozeznávání duchů a Pravidla pro skrupulanty. Jiné vložky se týkají očisty duše (zpytování svědomí, zpověď... důležité pro cestu očistnou!), jiné souvisí s „duchovním bojem“ (proti nezřízeným vášním, Pravidla o ovládnutí sebe u stolu), jiné mají vztah k důležitému rozjímání o království Kristově (Pravidla o smýšlení v duchu církve, jež jest viditelné království Kristovo na zemi, Pravidla o rozdělení almužny). Přihlédneme-li ještě blíže, poznáme, že skoro všechny tyto vložky mají bližší nebo vzdálenější souvislost s rozjímáním o dvou korouhvích - jsou téměř dodatky a poznámky k taktice nepřítelů, jakož i dodatečným pokynem, jak proti němu postupovat. Nadto obsahují vzácné směrnice k sebepoznání a sebevýchově.

A) Pravidla o rozeznávání působnosti duchů.

(Za pravdou K. 269.)

Zde zvláště patrné, co právě řečeno. Zase dva tábory - dobra a zla, Kristův a satanův, zase boj a zápolení o duši, zase řeč o léčkách nepřítelů, a vítězství toho neb onoho tábora vloženo do rukou našich.

Přirovnáme-li život lidský k plavbě po moři světa do přístavu spásy, lze říci: jako loď jest poháněna různými větry, tak duše (rozum a srdce) člověka, poutníka k nebeské vlasti, podléhá působení a vlivu různých „duchů“. Příznivý vítr žene loďku k cíli rychleji, protivný ji zdržuje neb i žene od cíle pryč. Nejinak ovlivňují člověka různí „duchové“. Sv. Ignác mluví o působení ducha dobrého - duch Boží, Duch svatý, jenž působí na duši buď bezprostředně sám nebo prostředně (na př. skrze anděla strážného, skrze naše vlastní svědomí vedené světlem rozumu nebo nadpřirozeným světlem víry, jež bývá oduševněna nadpřirozenou láskou . . .), a o duchu zlém, satanu, jenž působí na duši taktéž buď bezprostředně nebo skrze jiné (na př. naši žádostivost; svody světa nepřicházejí v úvahu, protože jest řeč o působení d u c h ů).

Obrátí-li se duše s cesty zkázy na cestu spásy, lze pozorovat, že o ni jeví zájem ten i onen tábor, jakoby se mezi oběma rozpředl o ni boj. Duch temna nemíní tak snadno a bez odporu vydat kořist, a říše světla chrání získaného spolubojovníka; ten však na počátku nebývá tak silný a pevný, aby úspěšně čelil všem nástrahám a útokům. Jak si vůči oběma tento novic duchovního života počíná? Sv. Ignác z vlastní zkušenosti předobře věděl, že přesnadno podléhá klamu a sebeklamu, že snadno pokládá za vnuknutí Ducha Božího to, co jest velmi ošemetnou a nenápadnou léčkou ducha tmy nebo co jest hnutím sebelásky. Nesmírné škody, jež duši z takového omylu povstávají, pohnuly ho k tomu, že napsal t. zv. regule k rozeznávání duchů - mistrovské dílo psychologie, jak dozná i atheista. Kdo si navykl zpytovat a zkoumat denně bedlivě vlastní nitro, jest jimi překvapen: objeví leccos, co se dalo i v jeho duši navlas tak, jak to světec líčí - a sám na sobě v Manrese i po ní zakusil!

„Pravidla, abychom do j i s t é m í r y (tedy nikoli zevrubně a neomylně . . . světec nevyklučuje duchovní vedení!) znamenali a poznali různá hnutí, jež jsou v duši působena.“ Z n a m e n a l i . . . mnozí ani si nejsou vědomi, že se vůbec v jejich nitru něco děje, nepozorují, necítí, nedbají různých hnutí . . . na škodu

pokroku na dráze duchovního života. Regule jsou určeny k tomu, abychom tato hnutí postřehli a rozeznávali v sobě, nikoli v jiných. Jejich poslední cíl jest, abychom „hnutí zlá zamítali, dobrá podrželi a jimi se dali vést.“ V těchto 14 pravidlech jest obsažena v miniatuře všechna teorie a praxe „duchovního boje“. Jest však samozřejmé, že jich lze užít i vzhledem k jiným. Pro zpovědníci skýtají neocenitelné pokyny k vedení duší, a věřící mohou někdy podle nich rozeznat svůdce, jenž jest nástroj ducha temnoty, od přítele, skrze něhož mluví anděl strážný.

Sv. Ignác vychází ze samozřejmého předpokladu, že působení obou duchů, dobrého i zlého, se docela rozcházejí, jsouce si docela protivná - vždyť vedou k cílům veskrze opačným! Jednu věc však mají společnou: přízpůsobují se stavu duše, na niž působí, ať jim jde o její spásu či zkázu, a směřují k tomu, aby ji učinili podobnou sobě, pronikli svými zásadami a svým duchem, poddali ji svému vlivu a přivedli k svému cíli.

Jemnou, hlubokou psychologií a znalostí lidské duše překvapí hned první dvě regule. „Docela jinak působí Duch světla i duch temna na duši, jež jde ze hříchu do hříchu, než na duši, jež kráčí odhodlaně cestou dokonalosti. Na hříšníka působí duch zlý přátelsky, konejšivě, aby jej uspal, uchoval a utvrdil v jeho stavu (hříchu a odvrácení od Boha). Duch dobrý naopak jej burcuje z jeho falešného klidu, bodá výčitkami a nepokojem.“ Jinými slovy: Žije-li kdo ve hříchu a bodne-li či bodá-li ho svědomí, zkrápějíc mu jeho hříšné rozkoše hořkostí, jakoby mu do jeho radostí pelyňku nalévalo,¹ budme jisti, že toto hnutí nepochází od sa-

---

¹ Viz Vyznání sv. Augustina! - Sv. Ignáci nejde o to, abychom poznali, zda na nás působí Bůh či anděl (případně démon) či naše hříšná žádostivost. Jde mu jediné o poznání, zda se máme vnitřního hnutí přidržet či mu odporovat... tedy zase čistě praktické pokyny; proto mluví jen o duchu „dobrém“ a „zlém“. Ty rozeznáme podle cíle, jež sledují a k němuž nás chtějí přivést.

t a n a . . . , pracovalť by sám proti sobě, kdyby někoho výčitkami svědomí, vzpomínkou na poslední věci člověka, na spásu duše a pod. odvracel od cesty vedoucí k peklu! Cestu hříchu nebude ďábel nikomu ztrpčovat; od něho zakouší duše, jsoucí ve stavu hříchu, potěšení z hříšných rozkoší, touhu po dalších, povzbuzení: „Jen dál, jen víc . . .“ Jenom tak si kníže temna zajistí svou kořist. Bodá-li ji někdo, chce mu ji odvést! Co řečeno o hříšném, platí i o v l a ž n é m : anděl strážný ho ze spánku a líknivosti burcuje, činí ho nespokojeným s vlastním stavem, kdežto satan se snaží ho ukolébat.

„Kdo jde cestou ctnosti, zakouší docela o p a ě n é p ů s o b e n í obou: duch dobrý jej naplňuje klidem a radostí, duch zlý neklidem, namlouvaje mu a předstíraje falešné důvody, aby ustal od práce o vlastní dokonalosti i od horlivé služby Boží.“ Pochopitelné! Duch temna nám chce službu Boží zprotivit, duch nebes nám ji líčí jako pramen blaha a povzbuzuje: „Jen vytrvej . . . s chutí vpřed na započaté cestě!“ Augustin ve Vyznáních! „Dokážeš celý život žít bez toho neb onoho?“ A jaké ohavnosti vězely za slovy „toho“ a „onoho“! Naproti tomu: „Sta jinochů a dívek to dokázalo, a ty že bys to nedokázal? Jenom trochu mužnosti je třeba!“

V dalších pravidlech mile překvapí několik jemných postřehů. „Cokoli pochází od Ducha B o ž í h o (jde o duši h o r l i v o u), vniká do duše jako k r ů p ě j d o h o u b y nebo m e c h u, mile, jemně, tiše. Co pochází od ducha z l é h o, má v sobě cosi prudkého, vzrušeného, jako když k a p k a d o p a d n e n a k á m e n a rozstříkne se.“ Cítí-li duše, že jest k něčemu poháněna s jakousi netrpělivostí, honem honem, beze všeho odkladu, může být jista, že ji nevede Duch svatý, Duch pokoje, míru a klidné rozvahy. Kde je nepokoj a zmatenost, tam jest Duch pokoje vzdálen! Kdo se střemhlav žene za svým cílem, odmítá jakoukoli radu a nedopřeje si času ke klidné úvaze, bez rozvahy, tvrdošíjně, bez jakéhokoli řádu (ladu a skladu v jeho skutcích nenajdeš, chápe se věci hned s tohoto, hned s onoho konce) jako loď vlnami zmítaná: o tom buď jist, že si s ním pokušitel hraje

jak s míčem a že nedosáhne buď zhola ničeho, nebo aspoň že nedosáhne, čeho dosíci zamýšlel a mohl. Malomyslnost (hned doufá, hned zoufá), nestálost (mění předsevzetí i plány), náladovost, nemírnost, napřed přepjatá horlivost, potom naprostá netečnost: podle těchto známek pozná bezpečně každý, že ho nepohání Duch Boží.

Po obrácení Pán obyčejně oblažuje duši vnitřní útěchou a radostí. Šťastná na výsluní Boží lásky oplývá nebeskou slastí a myslí, že to tak bude stále, a snad dokonce ji pokládá za známku dokonalosti a záruku milosti Boží.² Leč tato vnitřní útěcha

---

² Vnitřní útěcha klame i jinak. Její příčina může být docela přirozená. Je-li na př. žena při dojemném kázání o utrpení Páně pohnuta až k slzám, ve sv. zpovědi lítostí nad vlastními hříchy opět slzy prolévá, a u sv. přijímání zas, a pak přijde domů a jest netrpělivá jak byla, dojde k nevrlosti nebo křiku, sotvaže práh překročí, a ve svých nedokonalostech se nestala o nic lepší, pak jest zřejmo: všecka vnitřní útěcha u ní měla příčiny zcela přirozené - zatím co nějaký „starý hříšník“, jenž sice slz neproléval, ale kázáním se dal pohnout k sv. zpovědi a rozhodl se, že z lásky k trpícímu Spasiteli zanechá pití, odnesl si daleko větší užitek a učinil větší pokrok, třebaže při tom vnitřního blaha nepocítil.

Za druhé: útěcha může být způsobena i od démona (jeho vliv na smyslovou stránku lidské přirozenosti, jež jest sídlem cítěné útěchy!). Útěcha není tedy nikterak měřítkem dokonalosti ani důkazem, že duše jest ovlivňována od Ducha svatého. Jak rozeznám, od koho pochází? Podle slov Páně: „Po ovoci poznáte strom.“ Všimni si, kam vede! Kněz, mající velkou útěchu při modlitbě právě tehdy, když na něho čeká zástup věřících u zpovědnice, on pak „k vůli lidem nechce opustit Boha“, a osada zůstane bez sv. zpovědi... matka zanedbávající výchovu dítek pro samou rozkoš, kterou zakouší před svatostánkem... Iluze, klam démona!

Radost čistě duševní, jež nemůže být od démona působena, nemá s touto útěchou (konsolací) co dělat

ponenáhlu mizí stejně jako posvátná nálada, s níž jsme kdysi opustili své první exercicie, a nám jest jako kdysi novokřtěncům: po celotýdenní rozkoši, kdy byli střediskem veškeré křesťanské obce a nerušeně se oddávali svému blahu, odložili na Bílou neděli sváteční roucho i sváteční náladu a byli vrženi do prózy všedního života s jeho denními pracemi, starostmi a lopotami. „Jste dospělí, teď vás přestal Pán sytit sladkým mlékem, nyní vám přísluší tvrdá strava.“ (1 Kor 3. 2; Žd 5. 12.) Bůh chce, abychom mu sloužili z lásky a z vědomí povinnosti, a nečekali ani nevymáhali za svou službu na způsob dětí sladkost útěchy. Jedním slovem, místo útěchy ovládne duši *d e s o l a c e, s k l í č e n o s t . . .* Duše, jež se dříve takřka vznášela na perutích lehce k nebi, je teď ve věcech duchovních malátná, netečná, cítivá se opuštěnou . . . Meschler nazývá tento stav *be z v ě t ř í m* v duchovním životě: loďka jakoby nemohla s místa, ani vpřed ani vzad, nepůsobí na ni žádný vítr, t. j. ani duch dobrý ani zlý. Tu jest duše odkázána jedině na sebe, jako Pán v Getsemanské zahradě nebo v posledních chvílích na Golgotě: „Bože můj, Bože můj, jak jsi mne opustil!“ (Mar 15. 34 - aramský termin, jež oba první evangelisté v řeckém textu uvádějí, připouští tento překlad.)

Jest osudný sebeklam, pokládá-li kdo tento pocit opuštěnosti za neomylnou známku, že pozbyl milosti Boží a tím i Boha! Nejednoho tento omyl svedl k tomu, že vši práce na duchovním pokroku zanechal.³ Nezapomínejme, že cit není nikterak v naší moci a že se nedá vzbudit ani rozkázat ani vynutit, jak a kdy bychom chtěli. Někteří světcí prožili v podobné vnitřní

---

a může být v duši spolu i se suchopárností. Srdce může někdy i krváčet bolestí, a duše se při tom těší, že přinesená oběť bude požehnáním pro bližního a rozmnožením slávy Boží.

³ Tuto desolaci, kterou někdy dopouští Pán, ať naší vinou nebo bez ní, a kterou působí v nás někdy i pokušitel, nezaměňujme s *v l a ž n o s t í*, kterou zavinujeme sami a jež se vyznačuje lhostejností a netečností v duchovním životě. Viz kap. IX. G.

suchopárnosti celá léta: Terezie 18 let, Klára de Monte Falco 15 let, Magdalena de Pazzi 21 let, Kateřina Boloňská 5 let, Kateřina Janovská sama tento stav popisuje, Jindřich Suso 10 let, Tomáš a Jesu přes 20 let, Baltazar Alvarez T. J. 16 let. I Bernard, František Xaverský, Ignác, Vincenc Paulánský tento kříž zakusili. Cesta k nebi nám připadá jako putování kamenitou pouští za parného dne, duše se cítí línou, smutnou, pokušení jsou hojnější, „žalm (t. j. modlitba) nechutná“ (Bern.), sv. přijímání netěší, odcházíme od stolu Páně beze vší útěchy... Teď je na místě, abychom uplatnili první exerciční pravdu: dokonalost záleží jedině v tom, abychom plnili vůli Boží, v ničem jiném - a zvláště naprosto nikoli v blahých pocitech.

Co jest p ř í č i n o u této desolace? Někdy jest příčina docela přirozená: tělesná neb duševní únava a vyčerpanost, přepjaté nervy, tělesná indisposice. Někdy jest trestem za naši nevěrnost v učiněných předsevzetích, za lživost a vlačnost ve službě Boží. Jindy jest zkušebním kamenem naší horlivosti a lásky k Bohu - totiž zda jsme ochotni mu sloužit za všech okolností, byť byly sebe těžší. Jindy nám chce Pán ukázat, že sami ze sebe nejsme nic, a že vnitřní radost, byť byla sebe menší, jest milost nám od Pána zdarma udělená. Na cestě očištné konečně bývá tato suchopárnost působena od démona, jenž nám chce znechutit službu Boží. Již zde je patrné, že tentýž zjev může být v duši způsoben jak od ducha Božího tak od ducha zlého.

Pro doby vnitřní prázdnoty dává sv. Ignác cenné pokyny: N e m ě n i t (neodvolávat) učiněná p ř e d s e v z e t í - tato doba se nikterak nehodí k tomu, abychom činili důležitá rozhodnutí, stejně jako se k tomu nehodí doba útěchy (viz str. 229). Zvláště toho třeba dbát při volbě (kap. XI. E). Toto pokušení jest velmi nasnadě! Buď z rozmrzelosti nebo z duchovní lenosti (nechceme svou nechť přemáhat a takřka se nutit k modlitbě...), někdy i z jakéhosi vzdoru ve chvíli vnitřní vyprahlosti opomíjíme soustavně rozjímání, zpytování, přijímání sv. svátostí. „Mně se dnes nechce...“ to není naprosto důvod,

abych se stolu Páně zdržel! Nebo dokonce jakýsi druh pasivní resistance, jakobych ignoroval Pána za to, že mi nedává vnitřní útěchu, že na mne snad i dopustil utrpení. „Teď nechám všeho...“ Analogií jest nám náladový člověk: je-li „dobře náložen“, rozplývá se samou úslužností; v „mrzuté náladě“ není s ním řeči - musíme počkat, až „ho to přejde“. U vychovatele, jenž v „mrzuté náladě“ odvolá každé dovolení, jež svěřencům dal, ukládá úkoly nad jejich síly, sype tresty a nedostatečné známky, a jest nucen vše škrtnout, když zase „sluníčko vyjde“, má tato věc neblahé následky. Nejinak v duchovním životě; učiníme takto veliký krok zpět, a nestane-li se nic horšího, vydáváme se tak na milost a nemilost pokušiteli... hraje si s námi jak s míčem. Stačí vzбудit bezútěšnost, a ví, že toho dne jest se vši snahou a prací o dokonalosti konec.

Modlitby a ostatní cvičby duchovního života tedy nikterak v době desolace (vnitřní opuštěnosti) nezkracovat, spíše je rozmnožit. Zůstat odevzdán do vůle Boží a nepoddávat se malomyslnosti. Nezpůsobit pokušiteli radost tím, že se dáme připravit o vnitřní klid a že zkrácením nebo zanedbáním obvyklých pobožností se připravíme o zásluhy. Vězme, že taková vnitřní opuštěnost bývá někdy krisí duchovního života; stačí jedině neprozřetelné ano nebo ne, a může rozhodnout o naší zkáze... sv. Ignáci v takové chvíli přišlo pokušení učinit konec životu! Desolace jest někdy v rukou Božích oheň, jenž tříbí nedokonalou duši a zbavuje ji sebelásky, duchovní pýchy a jiných nezřízeností.

„Nepřítel přirozenosti lidské“ podobá se „ženské, jež zuřivostí velká, silou malá, dá se na útěk, když ukážeš pevné čelo; když však prcháš ty, má (satan) tím více smělosti, a jeho divost nezná mezí. Jindy si počíná jako falešný milovník, jenž hledí ošálit lichotivými řečmi, ale nerad je tomu, když manželka se s jeho návrhy svěří manželu nebo dcera otci... tu vidí, že je ztracen, a upustí od dalších pokusů. Tak i démon: svěříš-li se s jeho svody ve sv. zpovědi, vidí, že jest prozrazen, a prchá. Konečně podobá se generálovi, jenž obléhá pevnost, vyzkoumá bedlivě situaci

a napadne hradby se strany, kde jsou nejslabší. Podobně duch zlý: prostudoval každého z nás důkladně se všemi jeho vášněmi a sklony, a útočí s největší silou na nejslabší bod . . .“

Je-li v duši vše v pořádku, chrání-li se těžkých hříchů, bojuje-li proti nezřízeným náklonnostem, proměňuje se démon často v anděla světla (2 Kor 11. 14); hledí si opatřit falešný pas anebo padělaný průkaz, aby takto cestou na pohled legitimní byl do duše vpuštěn jako dobrý přítel a rádce . . . vlk v rouše beránčím! Takto přestrojen jest nebezpečnější než když vnikne do srdce potají jako zloděj, protože v tomto případě musí se dát na útěk, jakmile jest zpozorován, kdežto v přestrojení jest nepoznán, ba dokonce vyjde se mu s největší důvěrou vstříc.

Na tuto léčku nutno dát zvláště pozor. Jak těžko uvěřit, že v domnělém andělu se skrývá ďábel! K tomu jest duchovní vedení a častá sv. zpověď; cizí oči spíše postřehnou přestrojení než oči naše! A právě zde, kde jest nutno nejvíce dát se vést a spolehnout se na radu zkušených, není oklamaná duše radě přístupná. V prvním okamžiku myslí, že se rádce lehkomyslně dopouští opovážlivého podezřívání; pak ho aspoň omluví, že se mýlil, nedá si však říci v tom ni onom případě. Obyčejně teprve vlastní škoda mu otevře oči.

Duch Boží nás učí hledat pravé dobro, utíkat před pravým zlem. Duch temna nás láká k dobrům domnělým, naplňuje bázní před zlem neskutčným. Ale při tom musí maskovat sebe, maskuje i zlo, jež nám podává - kdo by se dal pohnout, aby si oblíbil a přijal věc zřejmě špatnou a zlou?

Jest samozřejmo, že duch dobrý se nemaskuje nikdy (nepřetvařuje), ať působí na duši ctnostnou nebo hříšnou. Duch zlý se skrývá za masku, ne však, když jde o lidi „jeho“, nýbrž jedině jen jde-li o duše zbožné. Dvojím způsobem je hledí omámit: buď nabízí zlo v podobě dobra, po případě snaží se zamezit dobro namlouvaje, že se protíví zákonu Božímu, anebo nám nastřídá menší dobro, aby zamezil větší. V obou případech sleduje své záměry a hledí nás svést k zlému

nebo aspoň k nedokonalému neb méně dokonalému (spokojí se s tím, když nelze víc!) p o d z á m i n k o u d o b r a. „Poslední pokušení... Jak ponejvíce strojí (satan) úklady dokonalým, kteří již přemohli vše, rozkoše, přízeň i pocty? Co ještě zbývá pokušiteli, v čem by ještě zřejmě mohl napadnout duše tohoto druhu? Přichází tedy potají, jenž zřejmě se neosměluje, a domnělým dobrem snaží se je porazit.“ Tak sv. Bernard (In Cant. 33); v jedné věci bych od něho odstoupil: tohoto způsobu pokušení se chápe démon nejen vůči veskrze dokonalým, nýbrž i vůči nedokonalým, o dokonalost se snažícím, vidí-li, že jinak je od zamýšleného dobra odvrátit nemůže.

Zamezit větší dobro... umožní někomu, že „obráti“ několik dušiček, a tímto úskokem jej odvrátí od působnosti, kterou by vykonal daleko více pro sta a tisíce duší - a ošálený, vida své chvilkové úspěchy, jest jimi omámen tak, že nedbá žádné rady, ať jde o radu danou zpovědníkem nebo jiným. „Mne vede Duch svatý“, a zatím ho vede duch temna; „mimořádnými cestami“, a nepomní, že mimořádné cesty vedou k mimořádným koncům, nad nimiž tvrdošíjný spláče.

Velmi třeba dát pozor na úskok, kde duch temna začíná myšlenkou dobrou a spasitelnou, nenápadně pak přehodí výhybku, a už jest na své koleji. Jak poznáme, že jsme se dostali na slepou nebo falešnou kolej? Po ovoci poznáme strom - všimněme si, kam nás zavedl, a odkryjeme „čertovo kopyto“ (cauda serpentina). „Musíš být apoštolem podle slov sv. Pavla: ‚Všem jsem se stal vším‘...“ Myšlenka rozhodně bohulibá. „Chybil bys tedy, kdyby ses dívčím spolkům vyhýbal, jsi i jejich duší pastýřem“... pozor! „A tam se odškodníš za...“ Cauda serpentina! „I Písem jest znalý ten lotr.“ (Řeh. Naz.) Zdaž se nedovolával Písma, když pokoušel Pána? Zdaž bludaři se nehájili a nedokazovali své bludy z bible? Kolik se jich stalo tímto způsobem obětí satana! P o s l u š n o s t vůči církvi (pro jednotlivce vůči zkušenému rádci... ne se radit s „přítelem“, jenž jest stejně ošálen jako ty!) jest bezpečná o c h r a n a proti všem podobným úskokům. Vlastní pouta každého jsou tajna, a léčky sobě přichystané nikdo nezná. (Efr.)

Satan nepohrdá žádným prostředkem, jen když vede k cíli. Obvyklé nepříteli jest skrze věc dobrou páchat zlé. (Efr.) Chopí se i věci nejsvětější, na př. sv. zpovědi,⁴ a pak působení obou duchů jsou si velmi podobná. Někdy trvá léta, než ošálený pozná, že ho nevedly pohnutky nadpřirozené, nýbrž smyslnost a pod.! Tu je daleko větší zkušenosti, opatrnosti a bystrozraku zapotřebí, abychom správně posoudili, odkud vítr věje. Apoštolská horlivost, chtějící získat Kristu nesmrtelné duše... jak by mohl nepřítel lidského pokolení zůstat vůči této věci lhostejný! Snaží se navalit do cesty překážek a obtíží, aby tak vzbudil nechuť nebo malomyslnost a odvrátil od započatého díla. Zůstal jsi pevný? Nepořídil protivník nic? Dobře, změni tedy t a k t i k u, u z p ů s o b í s e t v ý m t u Ź b á m a snahám, pobízí tě k horlivosti čím dále větší, a pomalu tě svede k horlivosti nezřízené (zelus indiscretus), o níž hned promluvíme několik slov; a ty jednak pro samé obrácení jiných zapomínáš na zdokonalování sebe, jednak strohostí odpudíš ty, které jsi chtěl získat, a satan přece svého cíle dosáhl, třebaže oklikami - zamezil dobro, jež jsi chtěl a mohl vykonat. Kolik kněží, velmi horlivých a svědomitých, právě tímto způsobem zmařilo všechno ovoce svých dobře míněných snah! Tak upřímně to se svou osadou mysli, a tak neoblíbeni u všech, že misionář do farnosti pozvaný žasne. Ostatně kdo si může vydat svědectví, že nikdy v tomto ohledu neklopýtl? Ale chybami se učíme - v 6. reguli nás sv. Ignác napomíná, abychom hleděli těžit z vlastní zkušenosti a aby nám byly poučením pro budoucnost chyby spáchané v minulosti.

Byla učiněna zmínka o nevhodné horlivosti. Nic běžnějšího u duší vpravdě nábožných nad tento zjev. Dábel je svádí k neprozřetelnostem pod rouškou horlivosti o zákon Boží. Poddá-li se mu neprozřetelná (a duchovního rádce neposlušná) duše, bývá sebeklam skoro nevyčísitelný. Chce se stát naráz dokonalou nebo se jí zmocní nezkrocená touha obrátit k Bohu

---

⁴ Viz v Novákových Kněžských problémech smutný případ K. Perrauda!

celý svět. Myslí, že hledá Boha, a hledá jediné sebe, své já. Myslí, že jest plná apoštolské horlivosti, a je to horlivost nepravá, jsou to projevy pouhé nezřízené sebelásky. Pod roušku apoštolské neohroženosti se skryje tvrdost vůči bližnímu - dá se strhnout k slovům, skutkům a projevům, jež se přičí bliženské lásce a křesťanské mírnosti. Tvrdošíjnost a neústupnost se maskuje názvem důslednosti, neposlušnost se dovolává Písma, že Boha nutno poslouchat více než lidí - jakoby měl naprostou jistotu, že Bůh sám ho osvěcuje! I Hus tak mluvil a většina kacířů s ním,⁵ a zapomněli jiného slova Písma: „Neposlechne-li církev, budiž tobě jako pohan a publikán.“ (Mt 18. 17.) Nelaskavost dá si nátěr otevřenosti a upřímnosti atd. atd.; že tím vším „apoštol“ věc Kristovu nikterak nepodepře, nýbrž těžce poškodí, ví pokušitel daleko lépe než on.

Domluvám jest ošálený nepřístup,⁶ a co se za jeho neohrožeností a odmítáním lidské bázně tají,

---

⁵ Někteří bludaři jsou smutným a zároveň poučným dokladem. Reformovat upadlé mravy duchovenstva jest rozhodně věc bohulibá. Když však betlemský kazatel káral bohatství kněžstva a kázal chudobu, sám však chudoby pilen nebyl, když klidil potlesk davu a v tom si liboval, nacházeje v tom vítané sousto pro svou sebelásku a ctižádost, a skončil-li neposlušností a zřejmým odporem proti církvi, nechť se podrobí jejím věroučným dekretům - a ty přec neměly s reformátorskými snahami zhola nic společného, a mýlit se může každý člověk - tu patrně: dobře (snad!) začal, smutně skončil, nevedl ho Duch svatý jako jiné reformátory, na př. Řehoře VII. nebo sv. Bernarda, jenž kolikráte mluvil ještě přísněji než on. - Úcta k nejsv. Svátosti jest nejen chvalitebná, nýbrž naprosto nutná. Když však jansenisté pod záminkou vlastní nehodnosti a hříšnosti se vzdalovali stolu Páně a pokládali za ctnost nepřístupovat k němu vůbec, třebaže církvev jinak učila, jest zjevno: ošálení byli oni, nikoli církvev.

⁶ Touží-li kdo po něčem, k čemu nemá ani schopností ani možnosti (po úřadu, práci, stavu, ctnosti . . .),

ukáže se, když narazí na opravdové překážky a těžké oběti: odhodí zbraň a utíká, hledí zachránit raději sebe než čest a slávu Boží, obětuje raději duše, jež chtěl obrátit, než svůj život. Myslí, že ho vede apoštolská horlivost, a dal se unášet nezřízenou vášní. Jak často se vloudí do nejsvětějších prací smyslnost, a my ani nepozorujeme, že práce zařizujeme a volíme tak, aby nepřišla zkrátka! Jenže oheň nelze utajit, vlastní kouř ho prozradí - ne-li nám, jistě jiným. Trváme-li však neústupně na svém a nedáme-li na radu zkušených, nechceme-li se vzdát svého „duchovního přátelství“, pak nás má démon pevně v ruce, mluvíme si jak chceme o apoštolské horlivosti nebo o kráse a prospěchu takového „přatelství“, kde prý žijí oba jako bratr a sestra. Již za dob sv. Jeronýma byla tato věc „v módě“, světec jí nemilosrdně strhává pokryteckou masku (*virgines subintroductae*).

Chceme neomylně zvědět, zda v naší akci nevězí *cauda serpentina*? Ať nastane změna situace, a uvidíme ihned! Oblíbený kazatel, koná mnoho pro slávu Boží i spásu duší... tu se mu rozkáže, aby se věnoval „méně cennému“ publiku, chudým, prostým, má-

---

chce-li vykonat „pro čest a slávu Boží“ věc, jež jest nad jeho síly nebo podle úsudku všech zbytečná, („pozlatit sochu sv. Terezičky“ a na to sbírá...), koná-li věci, jež se nesrovnávají s jeho stavem a jsou na úkor jeho stavovským povinností (jezdí po schůzích a řeční, místo co by pečoval o výchovu dítek), vyhledává-li zvláštnosti, mnohdy nápadné, jest jistojistě veden duchem temna. Co se práce o vlastní dokonalosti týče, budiž nám pravidlem: jen zůstat pěkně na „obyčejné vyšlapané cestičce, po níž mnozí dosáhli spásy.“ (Řeh. Naz.) Mimořádné cesty ponecháme světcům, malichernosti a zvláštnůstky však nejsou ani jim ani nám cestou k dokonalosti. Přepínáním duševních i tělesných sil se učinil mnohý horlivý kněz neschopným ke vší práci pro Krista, nerozumným pokáním (klečet dlouhé hodiny na studené dlažbě) poškodil ne jeden své zdraví... všecko věci, jež cti a slávě Boží ani dobrou duši nikterak neprospějí.

lo vzdělaným, na méně vážené kazatelně... Učitelka dostane jinou třídu, přesazena na jinou školu... naříká, že byla „zapracována“, a zatím jí bolí, že přišla o milou žačku... Horlivý apoštol... „Zde jediná příležitost pro mne, abych mohl apoštolovat...“ a abys mohl hovět své sebelásce a ctižádosti! Myslíš to doopravdy se svým apoštolováním? „Věz, že apoštol Kristův jest do krajnosti proniknut obětavostí.. Přines tedy z lásky k oněm duším tuto oběť...“ „A to ne - tato oběť to nespasí, proto žádný do pekla nepříjde...“ Jiný případ: sám volí nejčestnější a nej příjemnější práce, a jiným apoštolům nechá ohryzovat kosti; jde mu prý jen o čest a slávu Boží - tu se ukáže, že jiný pro ni vykoná daleko více, zvláště kdyby mu svůj úřad postoupil... ani slyšet! Místo radosti, že se pro Boha co koná, zmocní se ho závist, žárlivost, smutek pro úspěchy bližního, a nedělá si z toho nic, když ho z jeho úřadu vytlačí, ať tím dobrá věc utrpí sebe více - naopak, myslí, že tím „Bohu prokázal službu“ (Jan 16. 2). Jak málo se zná vlastní sebeláska! Pracuje i pomluvami a zlehčováním... který velký apoštol toho nezakusil! Misionář Indiánů 19. stol., P. Desmet T. J. ... vlastní spolubratr mu zmařil jeho práci a zavínil, že mu byly misie na nějakou dobu zakázány. Desmet šlechetně jej omlouval: „Nehorším se na něho nikterak. Dábel těžce nesl, co dobrého se v misii pro spásu opuštěných divochů vykonalo, a proto užil za prostředek k jejich zmaření kněze, jenž to jistě dobře myslil...“

Z n á m k y, že kdo hledá opravdu Boha a nikoli sebe, že ho skutečně vede Duch Boží: není málomyslný, když ho potká nezdar, nezakládá si na chvále, není ješitný na úspěchy, je mu milejší, když zůstane světu neznámý, nelpí nezřízeně na určitém úřadě nebo činnosti (působnosti), těší ho úspěch jiných, jejichž pracem Pán snad více žehná.

Duch svatý je Duch p r a v d y... Náhledy, jež se přičí duchu a učení církve, nepocházejí od něho (na poli věroučném, mravoučném, asketickém, liturgickém...).

Duch sv. je světlo. Frázovitost, zmatené nelogické myšlení, nejasnost („neví sám, co chce“) jest

mlha, v níž se nepoznán potuluje duch temna. „Lidé, kteří si vezmou srdce do hlavy...“

Duch sv. jest m o u d r o s t . . . „Neužitečným a plánným otázkám se vyhýbej.“ (2 Tim 2. 23.) Lidé, kteří se pokládají za neomylné, nejsou plni Ducha sv., nýbrž plni ducha pýchy. „Což jste vy samotní lidé na světě? A s vámi vymře i moudrost?“ (Job 12. 2.) Opat Trithemius († 1516) mluvil podobně k těm, kteří bojovali proti jistému učení v době, kdy církev již zaujala zřejmé stanovisko v jeho prospěch, třebaže ho ještě nedefinovala. Lutherovi nejednou přišla myšlenka: „Martine, cožpak celý svět se mýlí a ty jediný máš pravdu?“ Myšlenka rozhodně od ducha dobrého, nikoli od satana! Žel, že toto hnutí milosti odmítl! Nebo jindy: „Martine, tobě se zde daří vše podle přání - jak to ale bude na věčnosti?“

Duch sv. jest l á s k a. Zatrpklost, závist, žárlivost, hněv, tvrdost nepochází nikterak od něho. (Rozštěpili se na př. politická katolická strana, lze podle tohoto měřítká posouditi, koho z obou pohání duch temna. A zas bychom mohli poukázat na wittenberského reformátora, na jeho řeči, listy, spisy - -)

Duch sv. jest p o k o j a jednota. - O tom již pojednáno; bludařům a rozkolníkům to nejednou sv. Otčové připomněli.

Duch sv. vede k p o k á n í. Cokoli zavání smyslností, jest podezřelé. Nepravím, že každá radost jest známkou nezřízenosti. Kdo by na př. nepocítil radost nad prokázaným skutkem milosrdenství? Že mohl setřít slzu se zarmoucené tváře? Který misionář by neoplýval blahem, když se mu podařilo zachránit duši? Jen smyslná lahoda jest podezřelá, lahoda plynoucí z tělesné blízkosti. (Bludaři - už okolnost, že povolovali více nebo méně uzdu nezřízenostem, mohla a měla být věřícím varovným signálem: „Zde nepůsobí Duch sv.“)

O e x t a s í c h, z j e v e n í c h a jiných mystických zjevech netřeba se nyní šířit. Stačí podotknout, že mohou být způsobeny jak duchem dobrým, tak duchem zlým, a že nejsou nikterak důkazem svatosti nebo dokonalosti. Jsou-li provázeny samolibostí, neposlušností atd., jistě nepocházejí od Boha.

Jen na jedno chci upozornit. Není vždy všechno dílem démona, co se za ně obyčejně pokládá. Kromě ducha dobrého a zlého, jenž na nás působí, je tu ještě duch n á š, od přirozenosti ke zlému nakloněný, a ten nás k mnohému svádí. Nenajdeš dvě tváří sobě docela rovných, tím méně dvě povah, dvě srdcí, jež by si byla naprosto rovna. Lidský duch se podobá horstvu, kde plno propastí, jeskyň, skrýší, pěšin, roklí... Nikdo se v nich nevyzná kromě toho, jenž toto lidské srdce stvořil. Srdce lidské, nepokojné, neklidné, nestálé, potměšilé, klamné, sobecké, samolibé, snáze spočítáš vlasy na hlavě člověka než jeho náklonnosti, přání, tužby, plány, jež dnes pojme a zítra zavrhne nebo mění. Na srdce lidské není spolehnutí, ledaže bys měl co dělat se světce nebo s charakterem osvědčeným v bouři a osmahlým v boji. Člověk se dovede povznést až k serafínům a zase klesnout do močálu. Dovede se zaměstnávat věcmi svatými, a jindy zase takovými, jejichž ohavnost nelze popsat. Nikdy v témže stavu netrvá, dnes horuje pro to a zítra pro ono, dnes nadšen pro tebe a zítra pro jiného.

Nezřízená s e b e l á s k a je pramen a příčina všeho hříchu a všeho zla. Probudila se v člověku v oné chvíli, kdy mu ďábel namluvil, že může určit a rozhodnout sám. („Selbstbestimmungsrecht.“) Sebeláska - hledá, co jí lahodí: buď t ě l e s n á r o z k o š, ž á d o s t t ě l a, jež nesnese a netrpí, aby bylo ukřižováno spolu se svými nezřízenostmi, nebo l i d s k á s l á v a, c t i ž á d o s t, p ý c h a ž i v o t a ve všech odstínech, od marnivosti a ješitnosti až k dokonané pýše (samolibost, slavomam, vládychtivost, osobivost, neústupnost, pokrytectví, lidská bázeň, lidské ohledy, pohrdání jinými atd.). Narazí-li sebeláska na odpor, vzniká a) závist, vidí-li, že jest předstižena od jiných, b) hněv, když se jí odporuje, c) rozmrzelost, malomyslnost, lenost, nemůže-li překážku odstranit nebo zlomit. Všechny ostatní hříchy se dají redukovat na některý z těchto pramenů, až k nenávisti Boha, jež plyne z pýchy, a nevěře, jež obyčejně má svůj kořen v pýše, někdy i ve smyslnosti. Aby mohla sebeláska své potěšení najít, ať ve smyslnosti ať v pýše, je třeba peněz („Peněz jest vše poslušno“, Kaz 10. 9) -

ž á d o s t o č í, žádostivost pozemských statků! „Kořen všeho hříchu“, v tom smysle, že zde najde sebe-láska pokrm, jenž při životě všechny hříchy udržuje.

„Starý nepřítel všude a neustále rozestírá síť. Ví dobře, v kom by měl rozněcovat oheň žádostivosti, koho k mlsnosti svádět a koho k nečistotě lákat, komu jed závisti do srdce nakapat, ví, koho musí zármutkem znepokojoval a koho radostí podvést, koho bázní skličovat a koho obdivem ošálit. Zpytuje zvyky všech, zbadá jejich starosti a zkoumá jejich náklonnosti, a právě v tom, v čem koho vidí nejvíce přístupného, hledí využít všech příležitostí, aby mu uškodil.“ (Lev Vel.) Tu třeba stát na stráži, abychom v hradbách duše nenechali ni jediné trhliny, v lodi ani jediné dirky, kudy by mohla voda vniknout dovnitř (nepřítel do srdce), sice jsme ztraceni.

B) Pravidla pro skrupulanty.

Souvisí s předešlými. „Vidí-li nepřítel, že duše se všemožně varuje jak těžkého tak lehkého hříchu, ba že prchá i před stínem jakéhokoli plně dobrovolného hříchu, nemoha dosíci, aby padla do hříchu, působí na ni, že pokládá za hřích, co hříchem není.“ K podstatě skrupulů patří nadto i z m a t e n é s v ě d o m í. Kdo pokládá něco za hřích, co hříchem není (na př. vynechat modlitbu u stolu, při zvonění atd.), má svědomí b l u d n é. Skrupulant pokládá za hřích, co před skutkem za hřích nepokládal; teprve po skutku zmítán nepokojem: „Byl to hřích? Nebyl to hřích? Smím ke stolu Páně?“ Neklid, zmatek, a nevidí jiné pomoci leč běžet k sv. zpovědi. Sotva dostal rozhřešení, zase zmatek: „Řekl jsem vše dopodrobna? Měl jsem dostatečnou lítost? Byla sv. zpověď platná?“

O věci jsou psány celé traktáty. V exerciční knížce jest jen šest pravidel. Jejich obsah: „Jednat p r o t i -“ Slovo „scrupulosus“ se překládá někdy slovem „úzkostlivý -“ Nesprávně! Mít svědomí opravdu jemné a úzkostlivě se vystríhat i nejmenšího hříchu není pokoušení ďábelské, nýbrž ovoce svědomitého boje o očistu duše! Spíš by se dalo přeložit slovem „vrtoch“, ač i to není docela přesné.

Jak řečeno, má skrupulant 1. z m a t e n é svědomí. Pochybnosti se mohou týkat nejrůznějších věcí. Zde jest nad slunce jasnější: „Jsi-li zmaten ty sám, svěř se duchovnímu rádci! Poslechni naslovo jako nemocný lékaře! Odpovědnost má on - pro poslušnost nebude nikdo od Pána zavržen!“ A právě tomuto jedinému účinnému léku se skrupulant brání, protože 2. trvá t v r d o š í j n ě na svém. N e c h c e poslechnout! „Já jsem se nevyjádřil docela správně... Nerozuměl mi dobře...“ Přijde s touže věcí po druhé, po třetí, vykládá ji sáhodlouze, a když nyní zpovědník věc provede zkrátka, viní ho: „Ten to odbyl.“ 3. Často mívá skrupulant svědomí f a r i z e j s k é. V něčem jest „úzkostlivý“, jinde těžkou vinu nepokládá za nic. Jest zoufalý, že při litanii jednu invokaci z nepozornosti pozměnil, a jest klidný, když v sakristii před věřícími vyvolá výstup, jenž jest těžkým pohoršením. Nedá si říci, že ono nebylo nic, nedá se přesvědčit, že toto byl skutečně hřích proti bliženské lásce. 4. Skrupulantovi chybí pravá dětinná l á s k a k Pánu, výkvět božské ctnosti n a d ě j e, schází naprostá dětinná o d e v z d a n o s t do vůle nebeského Otce, spojená s důvěrou.

Někdy jsou skrupule známka a projev nemoci (jak tělesné tak duševní) - zde pomůže lékař; jindy jsou dílo satana - žene duši do krajnosti, a nedá-li si ve sv. zpovědi říci, pak ji čeká neodvratná katastrofa. Poznává konečně, že takový život, kde všechno jest hřích a jenom hřích, jest mu nemožný, a vrhne se v náruč naprosté lenosti - lhostejný k jakémukoli hříchu, a ďábel ho dostal, kam ho dostat chtěl. A ne učiní-li toto, vydává se v nebezpečí, že skončí chomyslností nebo dokonce sebevraždou. A nedojde-li tak daleko? Pak ho nepřítel připravil alespoň o klid duše, o pokoj svědomí - a službu Boží, jež má být zdrojem vnitřní radosti, mu učinil mukou.

C) Ovládání sebe.

Sebezápor, jehož duch nás ovívá z každého řádku exerciční knihy, jest výslednice dvou (ze čtyř) kardinálních ctností: statečnosti a u m í r n ě n o s t i

(temperantia; str. 107; Pod kor. K. 157). Mužně snášet, co jest nám trpké, mírnit a ovládat se v touze i v užívání toho, co lahodí smyslnosti. Této ctnosti se týkají uvedená pravidla - ctnosti, jež pro duchovní život má neméně význam než statečnost.

Podává-li sv. Ignác několik směrnic o ovládnutí žádostivosti pokrmu, lze říci, že celý odstavec jest pars pro toto. Jeho pokyny lze aplikovat na ovládnutí sebe vůbec, na př. ovládnutí jazyka, a vůbec každého sklonu, jenž upřílišněn působí zlobně neb alespoň neblaze (čtenářská vášeň, zábava a kratochvíle, sport...). Připomínáme, že světec nemá zde na zřeteli kající ctnost, jež si i dovolené odpírá (půst!), nýbrž dává návod, jak si počínat, abychom nepřekročili meze dovoleného. „Otroku (rci: tělu) chléb (nezbytný!), kázeň a práci.“ (Sir 33. 25.) Ne tedy mučit, ale také ne hýčkat. Duch ať zůstane pánem domácnosti!

Světec opět stíhá veškeru neukázněnost a neovládanost, nemající brzdy ani uzdy a neznající mezí. Při hře - jen si všimni! Nehrají o peníze, pouze pro kratochvíli, a sotva bys je rozeznal od karbaníků: tak ponoření do nicotné hry, že nemají smyslu pro to, co se děje vůkol...

Páté pravidlo: „U stolu si představ Krista Pána, jak on si u stolu počínal...“ a snaž se ho následovat...“ Tedy zase Ježíš náš vzor! Totéž platí o přátelském rozhovoru („Jak asi s apoštoly hovořival...“), o zotavení (Mar 6. 31) atd. Vždy on naším učitelem! Lze však i pozměnit a říci: „Vzpomeň u stolu hořké myrhy a octa, jímž byl tvůj Spasitel na Golgotě napájen“, a varuj se, bys nehověl smyslnosti... Ať tedy jíte či pijete, vše k slávě Boží činite. (1 Kor 10. 31.)

Poslední (osmé) pravidlo - zase vpravdě ignaciánské: „Po stole nebo jindy, kdy necítíš hlad, zpytuj se... urči si, mnoho-li nutno požívat, a u stolu nepřekroč ustanovenou míru, byť žádostivost byla sebevětší...“ (Volně přeloženo.) Platí zase i o zábavě, hovoru, atd. Zpytovat se, zda jsme nezašli příliš daleko, a učinit předsevzetí pro příští rekreaci, návštěvu, četbu (prodlouženou do noci, z pouhé zvědavosti...) atd. Když hra nejlepší, přestaň!

D) Charita.

V předešlém odstavci byla řeč o ovládnání žádosti těla, v tomto o ovládnání žádosti očí. „Pravidla pro rozdělení almužny.“ Dají se velmi vhodně upravit na moderní poměry, a za vhodné příležitosti (na př. při stavovské promluvě) lze říci několik slov o křesťanské charitě - o ctnosti, jež byla vždy okrasou království Kristova a již staří křesťané dobývali Kristu Králi nové občany.

Měl sv. Ignác na mysli protestantskou nauku popírající nezbytnost dobrých skutků? Sotva. Ale jelikož na jiném místě (reg. 16. sent. c. Ecl.) důrazně připomíná, abychom pro samé ú v a h y o vznešenosti a kráse sv. víry neochabovali v k o n á n í dobrého, lze sem vhodně вплést zmínku o nutnosti záslužných skutků.

C h a r i t a, chloub a zároveň jeden z hlavních zákonů křesťanství. C h l o u b a . . . který věřící by nebyl nikdy slyšel o tom, že charita jest výtvar nauky Kristovy? Že svět předtím o účinné lásce a o soucitu s trpícími nevěděl? Že pohanstvo, zvláště za Juliána Apostaty, se snažilo napodobit s pomocí státu to, co věřící konali dobrovolně, z lásky k Pánu a k bližnímu, nečekajíce a nežádajíce pomoci odjinud? I to jest celkem známo, že „moderní“ charita jest věc, kterou si lidstvo Kristu odcizené vzalo s sebou z otcovského domu, z církve, kterou opustilo. Vzali ji s sebou, ale jak brzo začala tato květinka v cizí půdě vadnout! Konvertita, bývalý pastor Evers, vypravuje, jak se v Hannoversku v letech 1860—70 snažili protestanté napodobit instituci milosrdných sester; jaký rozdíl! Za pomoci všeobecných „shora“ nařízených sbírek a státní subvence se dílo podařilo . . . n e j z á m o Ź n ě j š í si mohli dovolit svěřit své nemocné ošetřování protestantských „milosrdných sester“, jež žily jako dámy a měly volnost kdykoli odejít.

Nejinak jedná moderní bezbožecká charita. Vůči tomu katolická charita, Vincenciáni . . . tam není zástup funkcionářů luxusně žijících z milodarů na chudé sebraných! Papež Benedikt XV. - jen krátce řídil loďku Petrovu, a to v dobách nejšmutnějších. Kdo by se ještě nepamatoval, jak s vynaložením

všech sil se namáhal učinit přítrž vražedné válce, a když se jeho úsilí minulo účinkem, jak neúnavně hleděl alespoň zmírnit hrůzy války, kde a jak se dalo! Při jeho úmrtí psala jistá nekatolická revue: „Vřelý přítel člověčenstva, jehož srdce pro nešťastné bilo...“

Ale charita jest nejen chloubou křesťanství, nýbrž p ř i k á z á n í od Krista všem jeho vyznavačům dané. Lásku bliženskou prohlásil za druhé největší přikázání, a tázán od apoštolů na poslední soud líčí, že zavržení budou ti, kteří podle možnosti a sil nepěstovali charitu. Ne ti, kteří neuvěřili, ne ti, kteří jiným ubližovali, nýbrž ti, kteří „hladovějícímu nedali jísti, nuzného neošatili, nemocného nenavštívili...“ (Mt 25. 42), ti uslyší zdrcující výrok: „Odejděte ode mne, zlořečení.“ Proč boháč v podobenství propadl peklu, ne-li proto, že byl bezcitný vůči hladovému žebráku u svých dveří?

V exerciciích lze poukázat na to, že by bylo záhodno pěstovat poněkud více charitu v malém... drobné skutky lásky. Být členem spolku sv. Vincence, odvádět roční příspěvek, chvalitebná věc. Ale pošle-li nám Boží milosrdenství do cesty ubožáka a tím nám dává příležitost k vykonání dobrého⁷ - věc, jež jest velká milost, třebaže se k ní obyčejně kysele tváříme - neodpovídá duchu Kristovu, pomyslíme-li si: „Svůj příspěvek jsem zaplatil a tím učinil povinnosti bliženské lásky více než zadost.“ Nevíme sice, je-li almužny hoden každý, kdo nás o ni žádá. Jsou však i tajní žebráci, jak je nazval Kosmák, ubozí, kteří nežádají mimojdoucího za almužnu; srdce samo nás musí na ně upozornit. To jest pravý duch

---

⁷ Sv. Jan Zlatouústý, „doctor Eucharisticus“, může být směle nazván učitelem charity. Sotva u koho najdeme slova tak vřelá a důtklivá jak u něho, když v kázání vybízí k účinné lásce vůči chudým a trpícím. „Najdeš-li kus zlata, netážeš se: ‚Proč jej nezvedl ten neb onen‘, nýbrž pospíšíš si, abys je uchvátil sám, než tě kdo předejde. A když potkáš ubožáka, jenž ti jest příležitostí k získání zásluh, ptáš se: ‚Proč se ho neujal ten neb onen?‘...“

- charity. Nikoli jít světem bez zájmu, tupě a lhostejně, bídu svých bratří ani nepostřehnout a vzít peněženku do ruky, jen když nás někdo poprosí. Mít oči, a mít srdce pro nouzi bližního! To znamená slovo, jež tak často čítáváme v životopisech světců: „Vyhleď ať chudé...“ Nečekali, až chudí budou hledat je! Sv. Václav... velcí apoštolé charity... Učinit v životě aspoň jednoho ubožáka šťastným a setřít pokud možno každou slzu s každého usazeného oka, s nímž se na životní pouti setkáme! Jest sice mnoho žalu zaviněného, pravda, ale o tom soudit nepřisluší nám, leda by šlo o člověka zřejmě almužny nehodného. Kolik je však též bolesti nezaviněné!
- Proč ji Pán dopouští nebo sesílá, vysvětluje pěkně Augustin: „Abychom měli příležitost být pomocníky Nejvyššího v jeho slitovném milosrdenství a sami získávat zásluhy.“

Jak blaze působí na duši jednání Leona Myškina v Dostojevského *Idiotech*! Cizinec se ujímá nešťastné, po níž domácí házejí blátem a kamením... dívky, jež se sice zapoměla, jež však za své pochybení už pykala dost a trpěla nad míru. Do kalných očí písku nepřisypuj! Projevem charity jest nejen peníz! Cokoli učiníme, abychom zmírnili lidskou bídu nebo žalost, jest skutkem tělesného nebo duchovního milosrdenství. Jak málo třeba k tomu, abychom na př. udělali radost chudému dítěti! Nečekat, až se bude sbírat na vánoční nadílku... Někomu jest dobrosrdečnost vrozena, někdo se jí snad musí učit, ale všichni učedníci Kristovi máme jít světem „s otevřenýma očima“, dívat se nejen na přírodu, nýbrž i na své bratry v Kristu. V přírodě se obdivovat Boží moci, v bližním napodobit Boží milosrdenství. Čím to, že často najdeme více účinného soucitu u méně majetných, u těch, kteří zakusili, co jest hlad a nouze?

„Podle toho nechať poznají vás všichni, že budete mít lásku jedni k druhým.“ Podle charity má být poznán učedník Kristův; podle toho pohané poznávali, že se někdo z jejich středu stal křesťanem. Charitou získávali tehdy věřící nejubožejší, opuštěné, od světa vyděděné. Nejen sám šťastným být, nýbrž i jiné blažiti jest úkol člověka. (Bolzano.)

Upravíme-li regule sv. Ignáce na nynější poměry, lze je podat asi takto: „Uvažuj, jak by ti bylo, kdybys ty byl na místě ubožáka, ježž Pán tvému milosrdenství doporučí. Co chcete, aby jiní činili vám, to činite vy jim. (Mt 7. 12.) Jak bys soudil, kdybys viděl člověka tobě docela neznámého, jenž by tvrdě odbyl hladového? Jak budeš soudit v hodinu smrti o věcech, které jsi lakotně hromadil, jimiž jsi mohl zhojit tolikerou bídu a jež rozplývají dědici? Jak dopadneš v hodinu soudu? Blahoslavení milosrdní, neboť oni milosrdenství dojdou...“ Ignác žádá docela v duchu Kristově (Mar 12. 42), abychom omezili sami své potřeby a uskrovnili se, abychom mohli tím více pěstovat charitu, a praví: „Tak třetí sněm kartaginský rozhoduje a přikazuje, aby nábytek biskupův byl prostý a chudý (aby mohl více věnovat chudině).“ Nakonec se dovolává legendy, podle níž rodiče Marie Panny třetinu příjmů věnovali nuzným. „Budeš-li mít mnoho, dávej mnoho. Budeš-li mít málo, i z toho mála almužnu rád uděluj,“ napomíná syna zchudlý Tobiáš.

E) Smýšlení v duchu církve.

Na samém konci exerciční knihy najdeme 18 pravidel o pravém smýšlení v duchu církve. „V několika velmi obsažných praktických pravidlech a zásadách načrtl sv. Ignác stručně pravého katolického ducha a církevní smýšlení, jež bohužel tak často i katolíkům chybí.“ (Meschler.)

Vmysleme se do dob světcových. Nepovolanými samozvanými reformátory se Evropa hemžila. „My jsme povoláni k tomu, abychom bičovali (t. j. kritisovali) všechnu polovičitost a všechen zlořád v katolickém táboře, abychom na sebe neuvalili zodpovědnost před věky budoucími...“ Řeč člověka, jenž k odpadu nemá daleko... taková slova by sv. Ignác svým synům nikdy nedovolil, jak ostatně zřejmo každému, jenž jeho exercicie prodělal. Reformovat sebe!⁸ Sko-

---

⁸ „Chtěli reformovat jiné, a zapomněli, že reformy mají nejvíce zapotřebí sami.“ (bl. Jan Avila.)

ro každý středověký a zvláště novověký bludař začal s tím, že se pokoušel o reformu církve, a jaký býval obyčejně konec těch, kteří svůj program tak vzletnými slovy ohlásili? Nepěkné aféry, jež se často na veřejnost provalily, a konečně odpad . . . „Sv. Ignác stíhá v těchto regulích všechno zjevné i tajné odchýlení od pravého církevního ducha, všechny zjevné i tajné zhoubce církevního života, kteří v nové době vystoupili: Luthera, Kalvína, Jansenia, liberární katolicismus. Veškerá nová církevní historie jest v těchto rysech načrtnuta.“ (Menschler.)

Všechno zlo tehdejších dob, sociální, politické, náboženské, plynulo z odboje proti autoritě církve. Luther štvál fanaticky proti církevní vrchnosti, bez konce omílal tytéž fráze („Zadávat d'áblovu sluhy, papeže, biskupy, mnichy, setřást se šíje jejich jho“ atd. atd.), a to způsobem, že Tomáš Morus, autor Utopie, ho označil za posedlého a nepřičetného. Avšak za odpadem od víry a za vzpourou proti vrchnosti církevní šla v patách vzpoura proti vrchnosti světské, a revoluční štvání wittenberského demagoga přineslo přetruchlivé ovoce na všech stranách. Nicméně jeho fráze, tiskem i predikanty šířené, zněly tehdy v uších všem, a proto dává Ignác exercitantovi na rozloučenou na cestu těchto několik pokynů, jež měly zvláště tehdy nesmírný význam.

Přestaly snad dnes být aktuální? Nikterak. Jen poněkud upravit pro stávající poměry! Týkají se několika důležitých bodů praktického křesťanského života - poslušnost vůči církvi, přijímání sv. svátostí, liturgie, kázně církevní, chování vůči vrchnosti duchovní i světské, několik slov o různých katolických školách theologických, způsobu mluvení o světcích a konečně o predestinaci: „Neradno o milosti pomáhající mluvit tak, že by vznikl jed učení popírajícího svobodnou vůli.“

Erasmus Rotterdamský, kněz, jenž skoro nikdy mši sv. nesloužil a před smrtí sv. svátosti nepřijal, muž, jež nutno nazvat předchůdcem a nepřímým pomocníkem Lutherovým, praví o jistých lidech: „Když papež rozhodne v jejich prospěch, jest jim nad Boha. Cokoli rozhodne proti nim, neznamená

jim více než třesky plesky“ (somnia, fantasírování, ep. 377). Postřeh bohužel pravdivý! Tento zhoubný duch se jevil nejen u bludařů... nakazil i nejednoho katolického bohoslovce, když šlo o to, aby se podřídil rozhodnutí Apoštolské stolice (díl III., str. 405). Proto kladl sv. Ignác věřícím i theologům na srdce pravou a bezvýhradnou poslušnost vůči církvi v duchu starých Otců. Jak mile na př. působí prohlášení sv. Bernarda, jímž uzavírá svůj list kanovníkům lyonským! Osvědčuje totiž, že jest hotov okamžitě se podrobit, kdyby církev rozhodla proti němu (v záležitosti Neposkvrněného Početí). Tato ochotná podrobenost není nerozumná ani slepá. Víme přec, že ve věcech víry jest církev neomylná, zatím co my se mýlit můžeme, a ve věcech kázně platí slovo Spasitelovo: „Neposlechne-li církev, budiž tobě jako pohan a publikán.“ Proto dvojí regule: jde-li o věc víry, vzdát se docela svého privátního náhledu - tím padá hlavní princip protestantismu, jí jest chráněna, uznána a prohlášena božská autorita církve; jde-li o věc kázně, bez odkladu poslechnout.

Regule 12. varuje před srovnáváním žijících lidí se světci („To jest druhý svatý Alois... ten ví více než Augustin...“) S duchem sv. Ignáce se nesrovnává uvažovat, který světec stojí v nebi výše. Ještě v nejnovější době lze v exetických dílech číst úvahy, kdo Krista Pána více miloval a byl tedy i od něho více milován a jest mu tudíž v nebi blíže, zda jeho miláček mezi apoštoly či hlava apoštolského sboru. O této staré kontroverzi mluví již sv. Tomáš, a odváživ s obvyklou znalostí a skromností všechny důvody pro a proti, praví: „Tuto věc nutno ponechat rozhodnutí věčného Soudce, jenž samojediný zná srdce lidské a jemuž jedinému jest znám počet vyvolených zapsaný v knize života.“ Myšlenka důstojná andělského učitele! Nevím, co by řekl, kdyby viděl theologa 20. století dovolávat se toho, že svatý X. jest „větší svatý“ než blahoslavený Y.⁹ Nezabraňuje se však

---

⁹ „Nepřispívá k úctě svatých, když lidé o nich vedou spory nebo vši silou je vyhrazují některým

nikterak uvažovat a veřejně vyslovit náhled, který světec jest větší a u t o r i t a ve věcech týkajících se toho neb onoho oboru bohosloví, na př. že nikdo nepředčí sv. Augustina v nauce o milosti a že vynikl nad všechny současné Otce hloubkou pojetí, že Duns Skotus první rozřešil námitku proti Neuposkvrněnému Početí, na niž nedovedl odpovědět ž á d n ý z předchozích učitelů církve atd.

Tím přecházíme k 11. reguli o katolických školách (mluví o theologii pozitivní a scholastické). Ducha světce lze vyjádřit stručně takto: „Nutno varovat se sporů, jež bývají beze všeho užitku a působivají často značné škody, urážejíce lásku a dávajíce pohoršení věřícím.“ Jest rozdíl mezi zjevenou pravdou Boží (depositum fidei) a theologii, t. j. vědou, jež tyto pravdy studuje, vysvětluje, nové z nich vyvozuje. Články víry jsou nepohnuté, v nich jest vyjádřena neomylná pravda; jde-li však o jejich pojetí, zdůvodnění, vysvětlení, rozcházejí se náhledy bohoslovců velmi často - a zde platí slovo: „Kde církev ponechává volnost tobě, ponech volnost jinému i ty! Neodsuzuj, neprohlašuj za bludaře a nevědomce, ne-

---

řádům; takové hádky byly starým mnichům neznámé.“ (Mabillon.) Svatý Tomáš Aq. i blahosl. Jan Duns Skotus pracovali a věnovali své síly celé církvi. Kdo z obou měl větší a blahodárnější vliv na katolickou theologii, uhodne snadno každý; kdo z nich stojí výše v nebeské slávě, neví naprosto nikdo; neomylný nebyl ten ani onen, s uctivostí nutno mluvit o obou. Beatifikace ani kanonisace není akt jurisdikce církve, není promotio ad gloriam, nýbrž promotio ad cultum. Počinání v textu uvedené jest stejně naivní jako kdyby se kdo dovolával toho, že svatý A. jest větší než svatý B., protože jeho svátek je první třídy, kdežto tohoto jen druhé třídy, anebo že onoho oslavil Pán více zázraky než tohoto, aneb že onen byl prohlášen za svatého za čtyři roky po smrti, kdežto tento za čtyři staletí. Zde lze vhodně upozornit na zjevy, jež pravou zbožnost kompromitují (starěnky se prou, která Panna Maria jest mocnější, zda svatohorská nebo vambeřická...).

stíhej urážkami toho, kdo ve věci sporné má jiný názor než ty!“ Viz pěkné slovo Atzbergerovo (IV. díl Scheebenovy dogmatiky § 319, odst. 836). Mluví tam o kontroverzi týkající se milosti pomáhající, ale jeho slova platí o každé věci, kde se bohoslovci rozcházejí. „Pokusíme se jednotlivé systémy krátce a nestranně podat, jak jejich základní myšlenky tak jejich důkazy. Předem však podotýkám, že všechny tyto systémy lze pokládat jen za více nebo méně odůvodněné vědecké hypotézy, jež nejsou nikterak prosty všech obtíží. Ráz domněnek mají tyto systémy tím více, protože podle našeho zdání žádný z nich se nemůže s naprostou jistotou opírat o vyšší autoritu, buďsi o Písmo nebo učení církve, buďsi o učení Otců (zvláště Augustina) nebo theologů (zvláště Tomáše Aq.).“

Apoštolská stolice nerada viděla, když při bohoslovných sporech se překročily meze slušnosti a snášlivosti nebo nedbáno křesťanské lásky. Benedikt XIV. chválí školu augustiniánskou (31. května 1745), že se věrně drží zásad sv. Augustina a že z ní vyšli mužové vynikající učeností a zbožností. „Tím však nezavazujeme všechny ostatní školy, aby její nauky přijaly.“ Kliment XII. (2. října 1733 - Denzinger 1097 pozn.): „Znajíce smýšlení svých předchůdců na Stoliči Petrově (Klimenta XI., Benedikta XIII.), nemáme nikterak v úmyslu ani našimi ani jejich chvalami škole tomistické učiněnými snižovat ani v nejmenším ostatní katolické školy, jež ve vysvětlování účinnosti (působnosti) milosti smýšlejí jinak než ona.“ Každý má právo své mínění hájit, ale církev mu zapovídá kaceřovat jiné (Pavel V., 5. září 1607), jestliže neomylný učitelský úřad církevní ve věci ničeho nerozhodl. *In dubiis libertas* - ve věcech nejistých svoboda mínění! (Aug.)

Tupený „netolerantní“ středověk by nám mohl být v nejedné věci vzorem. S jakou úctou mluví benediktin Martin Fuldský o nových rádech, založených od sv. Dominika a Františka! Benediktin Trithemius s láskou a zájmem mluví o literární práci karmelitánů. Hluboce Dante ve svém veledíle: v ráji pěje chvály řádu františkánského sv. Tomáš, syn sv. Dominika,

a chvály dominikánů jeho přítel, Bonaventura, syn sv. Františka, každý z nich však kárá nedostatky vlastního řádu, nikoli druhého. Jak mile se čte, co píše benediktinský opat clunyacký sv. Petr Ctihodný sv. Bernardu, cisterciáckému opatu v Clairveaux (ep. IV. 17): „Mezi našimi i vašimi jsou někteří, kteří proti sobě bojují a lásky pozbyli, třebaže jsou členové téže rodiny a vojíni téhož krále. Nepřítel lidského pokolení vidí, že kacířstvím nám škodit a víru z našich srdcí vyhubit nemůže, proto všechna jeho snaha směřuje k tomu, aby zničil lásku. Proto podněcuje ke sporu o barvy, podněcuje bílé mnichy proti černým . . . Na tobě jest, abys nesvornost mezi našimi dvěma velkými kongregacemi zamezil. Já nikdy nepomímám zbožné mnichy vaší kongregace svým vlastním doporučovat a oba řády v jednotě dokonalé lásky spojit v jedno tělo, veřejně i soukromě. Jednej podobně i ty a zaplaš ze srdcí svých mnichů dětinskou žárlivost.“ Novověk byl v nejednom ohledu daleko za středověkem, i co se našeho předmětu týče. (Viz str. 8; III. díl str. 404 n.)

Regule 10. varuje, aby se chyby představených nebičovaly veřejně před lidem; buďtež na ně upozorněni ti, kteří mohou (nebo jsou povinni) zlořádům odpomoci! Světec byl poučen smutnou zkušeností. Jaké ovoce přineslo počínání Husovo a jiných, kteří tímto způsobem si hleděli získat lacino popularitu? V soukromí Václava IV. napomenout nebo upozornit na nemalé chyby jeho milců, k tomu odvahy neměl; nebyl Ambrožem ani Basilem, kteří si troufali říci pravdu do očí králům (onen Theodosiovi a Valentiánovi, tento Valentovi). Za to tím více na kazatelně štvál proti arcibiskupu a kněžstvu věda, že se mu za to nic nestane. Pokyny světcovy lze rozšířit a varovat před jiným způsobem honby za popularitou: nepřipojovat se (pod záminkou a rouškou „historické nestrannosti“) k nepřátelům, nespravedlivě tupícím jisté katolické instituce. Je sice těžko vykořenit vžitě předsudky a vymáhá hrdinství postavit se proti všemohoucnosti jistých frází. Kdo té statečnosti nemá, neměl by aspoň nepřátelům pomáhat a papouškovat fráze o tom, jak „jesuité poškodili český ná-

rod“ - věc nedůstojná a přičící se křesťanské lásce i spravedlnosti! Winter (Život církevní v Čechách ve stol. 15. a 16.): „Co se týče mravní bezúhonnosti, byli jesuité jediný řád, jemuž se nedá nic vytýkat... napomáhali arcibiskupovi v reformě kleru...“ Tak svědčí tento nevelký přítel řádu T. J. -

Lze tyto vložky upravit za samostatné promluvy? V triduu není kdy! V oktiduu? Za thema úvahy by bylo lze vzít a vhodně upravit statě A) nebo E). Nejedna myšlenka ze statí A) nebo B) se dá uplatnit v rozjímání o dvou korouhvích. Ale jak v triduu tak v oktiduu možno tyto vložky upravit za četbu. Ze statí E) možno leccos vybrat a do úvahy (stavovské nebo o církvi) vložit při exerciciích kněží, bohoslovců a inteligentů.

* * *

Nakonec ještě několik poznámek ze zkušeností autorových, týkající se techniky duchovních cvičení.

1. Jak zařídit knihovnu exercičního domu? Nebývá k dobru exercitantů, čteme-li, že dům „má bohatou, co nejmoderněji vybavenou knihovnu, plnou vzácných děl...“ Exercitant si na počátku vypůjčí větší knihu, nesporně zajímavou, a pak ovšem ji chce přečíst až do konce. To znamená, že celou dobu vyplní čtením; i při promluvách se obírá tím, co četl, čeká nedočkavě na konec, a ihned se zase vrhne do čtení. Zřejmě, že pro něho jsou exercicie ztraceny. Rozjímání sleduje roztržitě, vlastně ani nesleduje, pobožnosti a jiné cvičby ho „ruší“, na zpytování, přípravu k sv. zpovědi, modlitbu nebo dokonce na uvažování o přednesených pravdách „nemá kdy“. Ovoce exercicií: přečtená kniha - možná že „nábožná“ povídka. Proto neradím obsáhlejší knihy, zvláště ne povídky, byť i t. zv. biblické povídky. Drobné malé knížky (pevně vázané!), jež souvisí poněkud s exercičními pravdami. Dobré by bylo, kdyby byly v domě na prodej v hodné brožury (stavovské, o sv. zpovědi, o různých tematech exercičních a pod.). Zde není příliš velké nebezpečí, že by kdo nakoupil brožur příliš mnoho. Větší knihy buďtež vloženy ke koupi až na konci exercicií.

2. Co brát k četbě u stolu? Nejlépe životopisy svatých. Ale neprotahovat! Četba u stolu má cílem zamezit hovor - jest nerozumné myslet, že sama jest cílem, a připravit dlouhým čtením účastníka o oddech, jehož potřebuje!

3. Podpora chudobným exercitantům. Jest pěkné, že různá sdružení umožňují svým chudším členům účast na duchovních cvičeních. Ale ukázalo se, že ti, kterým bylo všechno (i cesta) hrazeno, si exercicií nejméně vážili a nekázní je nejvíce rušili. Nějakou oběť nechať přinesou i chudí - výjimka by byla pouze u docela nemajetných a vpravdě vzorných.

4. V exercičním domě by měla být vedena kronika. Zajímavé příklady horlivosti, obrácení, ovoce exercicií - za několik let by se nashromáždilo příkladů dost!

5. Někde jest zvyk, že účastníci dostanou lístky s různými otázkami: „Co se Vám na těchto exerciciích líbilo? Co nelíbilo? Co navrhuje pro příští exercicie?“ Zkušenost ukazuje, že sotva 5 % odpoví jest hodnotných, ale přece něco. Bylo by však lépe tyto otázky dát na separátním lístku, bez podpisu, nikoli na přihlašním - mnohý se ostýchá otevřeně psát na lístku se svým jménem - Littera scripta manet!

6. Z pochopitelných důvodů by měly být všechny pokoje stejně upraveny. Jsou-li některé vybaveny chudě a jiné elegantně, dochází při rozdělení k různým „lidskostem“. Dveře nebudtež dvojité!

7. Dům i zahrada mají být upraveny tak, aby mohly být snadno přehlédnuty. „Poetická zákoutí“ jsou vyhledávána nejen od těch, kteří by rádi nerušeně o samotě rozjímali, nýbrž i od těch, kteří by taktéž rádi nerušeně a o samotě rozprávěli!

8. Technický pomocník (pomocnice) exercitátorův budiž si vědom, že „pomocník je k tomu, aby pomáhal,“ nikoli rušivě zasahoval, na př. protahováním četby u stolu neb pobožností proti vůli exercitátorově, volbou nevhodných písní atd.; exercicie musí být jednolité, nikoli složené z dvou různorodých prvků.

9. Nelze schvalovat, jsou-li exercitanti rušeni, ať jakýmkoli způsobem. Vytrhnout je z duchovních cvičení a vést do kostela na dopolední rekviem nebo „jubilejní“ mši sv. (nebo dokonce na kázání!), aby byly naplněny lavice, večer na přednášku se světelnými obrazy, na „nábožné“ divadlo, na prohlídku památností... To vše ruší soustředěnost. Před započítím nebo po skončení si zájemci vhodnou chvíli najdou! Fotografování - byl-li jsem žádán - jsem dovolil nanejvýš posledního dne odpoledne.

10. Sbírky, byť i na účel sebehumannější, by neměly být připuštěny. Chudý jinoch neb dívka si stěží ušetřili potřebný obnos na zapravení výloh - pochopitelně jest jim trapné při sbírce doznat, že „nemají“.

11. Zachovávání kázně budiž vymáháno neúprosně od každého stavu, byť i byl exercitátor mladší než účastníci. (Str. 80.)

12. Domácí lékárnička!

13. Pobyt v exercičním domě bývá více méně pokáním (pořádek na minutu, kázeň...). Proto nebudiž bez potřeby ztěžován! Budiž postaráno o pohodlí exercitántům, aby nerušení zbytečným sháněním toho neb onoho mohli se soustředěností co největší se věnovat tomu, k vůli čemu přišli.

14. Působí mile na všechny, není-li výjimka. Příliš nároční nebo zhýčkaní (zámožnější, „nervósní“ atd.) působí rušivě.

15. Říkává se: „Exercicie dával P...“ Nelze ani říci, jak docela jinak vypadají a působí exercicie, možno-li prohlásit: „S námi dělala exercicie...“ Být jedním z nich! Kontakt co nejtěsnější! Nikoli: „On nám přečetl (přednesl) každou promluvu...“, nýbrž s nimi rozjímat, s nimi konat po meditaci reflexi, s nimi se modlit (konat - možno-li - s nimi jejich pobožnosti), s nimi zachovávat mlčení. - Nerad jsem před exercitanty s kým mluvíval; bylo-li nutno, vyřídil jsem věc ve svém pokoji. Neutrpěla ani vážnost Alexandrova ani jeho podnik tím, že byl jakoby jedním z vojínů, jež vedl k velkým výbojům.

16. Jest radno na počátku promluvy ohlásit them a? Má praxe bývala ta, že jsem prostě navázal na

k technice exercicií.

předešlé rozjímání. Někdy jsem začal příkladem, pak navázal na předchozí meditaci a pokračoval... Exer-
citant se má dáti vést a nemusí hned na počátku vě-
dět, kam ho chce exercitátor zavést. Teprve na konci
promluvy jsem jim u k á z a l (nepravím „pověděl“),
kam jsme „spolu“ došli. Někdy ovšem nezbytno the-
ma oznámit již na počátku, na př. když začíná cesta
zkázy (očistná) a cesta utvrzení (osvětná)... zde jest
radno, aby věděli, že nastupují novou cestu, a podle
toho se disponovali k rozjímáním docela odlišným od
předešlých. Chce-li exercitátor uvést na počátku me-
ditace motto, nechať volí takový verš (z Písma neb
Otců), který by mohl v promluvě vícekrát vhodně
opakovat, aby se vtiskl v paměť a s ním i pravda,
o níž rozjímáme.

17. Někdy se shání exercitátor po „r á m c i“, do ně-
hož by všechny promluvy vsadil. Proti věci nelze nic
namítat, jen když není na závadu plánu a obsahu
exercicií. Sám jsem tak obyčejně nejednal, ale v Pout-
níku jsem podal příklad, jak lze lidský život přirov-
nat k putování, a této myšlence vhodně přizpůsobit
všecka rozjímání. Jako červená nit se musí vinout
celým triduem myšlenka: „Jsi p o u t n í k... nespou-
štěj oka s cíle, směřuj vytrvale k cíli... ani krok
s cesty, jež tě vede k cíli...“

18. Jiné ukázky: P r a v é š t ě s t í. Za štěstím. (Kde
pravé štěstí? Cíl člověka.) Domnělé štěstí. (Ať se ne-
zklameš! Užívání tvorů, marnost a nicotnost pozem-
ského štěstí.) Velká starost a velký omyl. (Spása a
ztráta duše i pravého štěstí.) Zkáza pravého štěstí.
(Hřích.) Věčná ztráta pravého štěstí. (Zavržení.) Osud-
ná chvíle, kdy poznáme nicotnost pozemského štěstí.
(Smrt.) Štěstí v neštěstí. (Pokání, milosrdenství.) Dár-
ce a zdroj pravého blaha. (Kristus, Eucharistie.) Boj
o pravé štěstí. (Dvojí korouhev.) Příčina naší radosti.
(Maria.) Domovina pravého (věčného) štěstí - církev
(nebe).

P r a v á v e l i k o s t. V čem záleží (sloužit Bohu).
Co činí člověka malicherným (sloužit tvorům). Práce
o vlastní velikosti (spasit duši). Co o ni připravilo an-
děly, Adama, Jidáše, nás... (hřích, pád s výšiny do
prachu). Navždy ztracená (zavržení). Tvá velikost na

váze (soud). Jak nabýt ztracené velikosti (pokání, obrácení). Vzor pravé velikosti. (Kristus.) Cesta k ní (v armádě Kristově, království Kristovo). Nedej se o ni šalbou připravit (dvojí korouhev). Její měřítko (vážky světa, Herodes „Veliký“, Ludvík „Vel.“, Petr „Vel.“ ... vážky Boží: „Blahoslaviti mne budou všechna pokolení...“). Navždy zajištěné (nebe).

Duše s Bohem a bez Boha. Velikost duše s Bohem (cíl), ubohost duše bez Boha (sloužit tvorům), zajistit si Boha (spása duše), bída duše bez Boha (hřích), neštěstí duše, jež navždy o Boha přišla (zavržení), smrt blahá nebo hrozná (s B. nebo bez B.), zpět k Bohu! (obrácení, pokání, milosrdenství... Bůh sám jde kající duši vstříc!)... blaho duše, jež má Boha (Krista), co příčina velikosti Marie Panny? (byla tak blízká Bohu)..., štěstí duše navždy spojené s Bohem (láska, nebe).

19. Závěr exercicií... Deleguje-li exercitátor někoho k udělení apoštolského požehnání, neradil bych, aby mu přenechal závěrečnou promluvu. Přejde tím o jedno thema, exercitanti chtějí poslední slovo slyšet od exercitátora, a byť byla promluva hosta sebe pěknější, každý vycítí, že jest k exerciciím připojena jako cizí těleso, pocházející „z cizí dílny“ - gotický dóm s barokovou kopulí!

20. Z téhož důvodu neradím, aby stavovské promluvy měl někdo jiný než exercitátor.

XV. Neposkvrněná.

(Poutník kap. 29. Ve šlép. N. 225—234.)

Rozjímání o nejbl. Panně v exerciciích pro dospělé vynechávám zřídka, v exerciciích pro mládež nikdy. Má v nich totéž místo, jaké má Matka Boží v křesťanském dogmatu, v životě církve a v úctě věřícího lidu - provází Vykupitele lidstva jako pomocnice v díle vykoupení. Sv. Ignác nemá zvláštního rozjímání o ní - setkáváme se s ní jen v meditacích o dětství Páně, na cestě křížové a na velikonoční neděli... v Nazaretě, u jesliček, v Káně, na Golgotě a u hrobu. Tím pěkně vyjádřeno její společenství s božským Spasitelem, jenž samojediný jest slunce exercicií, tak jako jest slunce evangelií a má být sluncem veškerého života vykoupených. Není však proti duchu ignaciánských duchovních cvičení věnovat sv. Panně rozjímání zvláštní, a to nejlépe nakonec. Jednak lze rekapitulovat exerciční pravdy, jednak možno doplnit leccos z cesty osvětne.

R e k a p i t u l a c e e x e r c i c i í . . . Zvěstování, její životní heslo: „Aj služebnice Páně...“ Reminiscence na první exerciční pravdu... první a základní zákon pro všechno tvorstvo, jehož přestoupením nás Eva učinila nešťastnými; její omilostněná dcera jest po Kristu nejvznešenější příklad a vzor, jak slušno a nutno plnit vůli Otce (viz str. 200). Pak betlemská jeskyně, kde se mísí nebeská radost s krajní chudobou a naprostým nedostatkem všeho... marnost a nicotnost pozemských statků, pohrdání světem a vším, co vysoce cení on... v jeho dobrech pravé štěstí nezáleží! Meditace o užívání tvorů! Obětování Páně, cena nesmrtelné duše, pro niž se Ježíšek dává Otci v oběť, panenská Matka se s jeho obětí spojuje... pro duši být hotovi k jakékoli oběti! Tedy celá cesta spásy - - - Potom tajemství bolestná. Řeč kříže, jež jemné duši staví zlobu a hrůzu hříchu před oči mocněji než samo peklo... Matka Bolestná svědkem všeho, co Pán musil trpět pro naše viny. Cesta zkázy - - - Následuje oslava: skrze kříž v nebeskou říš... ta, jež měla podíl na utrpení Kristově, má nyní po-

díl i na jeho slávě... příklad a povzbuzení pro nás!
„Následujeme šlépějí jejích...“ Cesta utvrzení - - -

C t n o s t i nejbl. Panny, nejdokonalejší odlesk ctností a svatosti našeho Krále... Neposkvrněná, nedotčená ani stínem nedokonalosti a hříchu, plná milosti a svatosti; dcera pozemských niv, a přec dokonalejší andělů; naše sestra, dcera hříšného Adama, a přec oděná svatozáří takovou, že v jejím lesku bledne svatost serafínů; kost z našich kostí, člověk jako my, a přec tak vznešená a čistá, že nad ní jest jen Tvůrce samotný, a pod ní všecko, co není Bůh. I d e á l svatosti, čistoty, dokonalosti, ctnosti a krásy, jaký jen nebeský umělec mohl vytvořit. „Takové výše může člověk svou milostí dosáhnout, takového připodobnění s Tvůrcem je tvor schopen...“¹ V ní a skrze ni se člověk vrátil k prvotné důstojnosti a nevinnosti v ráji ztracené, ba jí se dostalo ještě více než prvnímu člověku, jenž vyšel bezprostředně z rukou Stvořitelových, bez skvrny viny sice, ale ne milosti plný.

Tím již naznačeno, co nutno m l á d e ž i v mariánském rozjímání zdůraznit: M a r i a i d e á l svatosti a čistoty. Co nejkrásněji vykreslit obraz nejčistší Panny. Quantum potes, tantum aude... Tolik pěj, co síly stačí, nad vši chválu ona větší... Avšak nikoli legendárně, nikoli přehnaně, nýbrž věrně a skutečně, držet se toho, co sv. víra o Neposkvrněné Panně učí; nikoli řečnickými amplifikacemi postrádajícími hlubšího obsahu, nýbrž vypracovat obsažnou meditaci s případnými aplikacemi. Jen na takovém základě možno založit pravou a trvalou úctu k nejbl. Panně, zvláště jde-li o jinochy. Scheeben poukazuje na to, že tento předmět jest schopen vědeckého zpracování (před ním totéž řekl Suarez), a dovozuje i nutnost to-

---

¹ Ale ne každý uschopněn - nehledě k tomu, že na takové omilostnění nemá nikdo práva, ani kníže andělů. Tvůrce chtěl jen v jedné stvořené osobě ukázat člověčenstvu v e š k e r o u moc a působnost své milosti. - „Idea ideálu, jíž moderní doba hrubě zneužívá, je zde vyjádřena ve svém pravém a ryzím smyslu.“ Překladatel Calderonův (Malsburg) asi nevěděl, že obraz Mariin v C. dramatech není pouhé dílo C.!

ho, ačli nechceme, aby úcta mariánská stála na vratkém podkladu. Nikoli o cit, nýbrž o hluboké pojetí pravd sv. víry se opírá veškerá úcta k nejčistší Panně. Není pouhá a planá poesie, není pouhý dekorativní moment v životě církve. Ideál, a to p r a v ý, s k u t e č n ý, nikoli zbájený.

Velikost Mariina... Od věčnosti se rozhodl trojjediný Bůh, že druhá božská osoba se stane synem člověka. Na strom lidského pokolení byl vtělený Syn Boží vklíněn skrze matku - lidská matka byla nezbytná při vykonání tohoto největšího tajemství, jež bylo kdy vykonáno. Všemu rozumnému tvorstvu, lidstvu i andělské říši, měl být Bohočlověk hlavou a prostředníkem. Lidstvo však padlo, potřebovalo nadto i Vykupitele; ten byl člověku zaslíben na samém prahu jeho historie, ne však bez matky, bez společnice, bez prostřednice. Obojí pohlaví kleslo, obojího užil satan za nástroj zkázy, obojí mělo být pozvednuto, obojího užil nekonečně milosrdný Bůh ke zprostředkování spásy a k vykonání nápravy. Ježíš, druhý Adam, Maria, druhá Eva... Jen několik prorocství se obírá panenskou Matkou Osvoboditele, ale nikdy není izolována, vždy spojena s plodem svého panenského lůna. Nový Zákon... ani slova o jejím předchozím životě, o narození, dětství, dívčím věku... Evangelia ji chtějí vykreslit jedině ve světle Kristově, rozjímát a mluvit o ní v záři její pravé velikosti vycházející z postavy Spasitelovy. Důvod její existence jest Kristus, důvod její velikosti jest Kristus, důvod jejích výsad, milostí a svatosti jest Kristus, důvod její oslavy v nebesích jest Kristus, a konečně důvod vši úcty, kterou jí vzdává věřící lid, jest Kristus. Bez vtěleného Syna Božího není Rodičky Boží, není Neposkvrněné, není panenské Matky, není Královny andělů. „Blíže ke Kristu“ bylo heslo cesty osvětlné. V tomto rozjímání lze nenápadně ukázat, co znamená být Kristu blízký, jemu podobný, s ním spojen. Čím hlouběji, věcněji, solidněji mariánská meditace vypracována, tím více spolu s láskou, nadšením a úctou k svaté Panně panen vzplane i láska a oddanost k tomu, jež v panenském lůně nosila.

Mariologie jest zlatý klíč katolické věrouky. (Scheeben.) Z Matky Boží, z její osoby a z jejího úřadu, t. j. z jejího postavení v díle spásy, se rozlévá mohutná zář na jiné články víry; věřící oko je v tomto světle snáze prohlédne, zdůvodní, pochopí. Sv. Panna nazývána v litanii věží Davidovou, t. j. ochranou Jerusalema, města Božího . . . záštitou víry. Scheeben praví krátce a obsažně, že Matka Boží (mariologie)

a) chrání víru v Ježíše Krista, vtěleného Syna Božího, pravého Boha a pravého člověka. Protestanté se „báli o Krista“, chtěli věřit „jen v Krista“, a kam došli bez jeho Matky? Za 200 let k znehodnocení osoby bohočlověka, a za dalších 200 let k popření jeho božství, k popření tajemství nejsv. Trojice, k naprosté bezbožnosti krajního racionalismu. Obraz Mariin stojí jako štít nebo strážce před obrazem Kristovým, střeží křesťanské duši víru v božského Spasitele.

b) Chrání víru v n a d p ř i r o z e n ý ř á d, popíraný dnes všeobecně jak nepřáteli křesťanství, tak i sektáři.

c) Chrání víru v n u t n o s t v y k o u p e n í. Protože dogma Neposkvrněného Početí jest potvrzením dědičného hříchu, jest víra v toto tajemství věřícímu křesťanu neustálé konfiteor vlastní hříšnosti, neustálé kredo ve vykoupení, neustálé sursum corda, vzhůru srdce . . . Neposkvrněná jest nedostižný ideál svatosti, čistoty a nadpřirozené krásy.

d) V antropologických bludech dnešní doby chrání p r á v o u d ů s t o j n o s t člověka, ale zároveň ho udržuje v patřičné pokoře: „Nejsi ‚jednotka‘, mající cenu a význam jako kolečko ve stroji, ale nejsi též nadčlověk, nepotřebující Boha ani Vykupitele, schopn všeho sám ze sebe.“ Milostí Boží jsem, co jsem . . . Svým věčně památným „Aj, služebnice Páně“ ukázala sv. Panna lidstvu, že uznáním suverénních práv Nejvyššího dosahuje člověk pravé velikosti. Zde jediná správná a jistá cesta k tomu, aby se člověk stal „jako Bůh“, ne v satanské pýše, nýbrž pokorným podobením se Tvůrci: stát se jeho dítkem, dosíci podílu na jeho božské přirozenosti, ale jen v jeho církvi a způsobem, jež určil Pán.

„Pravá, dogmaticky orientovaná úcta mariánská a láska k Marii drží věřícího v pravověrnosti, dává mu ve věcech víry takřka jakousi instinktivní jistotu.“ (Scheeben.) Takový význam má správné pojetí nauky o sv. Panně pro udržení víry... jaký význam má úcta a láska k Neposkvrněné pro mravní život křesťana? Víme přec, že články víry nejsou pouhá neživá teorie... Má-li mariologie takový vliv na naši víru, jaký vliv má asi na naše konání, přejde-li tato víra ve skutek a v praxi, ovládne-li úcta a láska k Marii naše veškeré smýšlení a jednání! (Viz o tom různé kapitoly v Marii, ve všech třech svazcích.)

Komu se dostalo štěstí, že se mohl zabývat zevrubněji studiem mariologie, ví, jakou sílu a moc měl a má ideál, o němž mluvíme, jak úcta mariánská pronikala vždy a proniká dodnes náboženský život vyznavačů jména Kristova. Starověk... jaké divy tímto kouzelným proutkem konal v Miláně duchovní otec syna sv. Moniky, jak okouzlovaly věřící v daleké Syrii zpěvy složené ke cti sv. Panny od přísného edessenského kajícíka a poustevníka! Středověk... vše závodilo v úctě ke Královně nebes: theologie - Bonaventura, Tomáš Aq., Skotus; mystika a kazatelna - Bernard; poesie - Adam a S. Victore; štětec - Fra Angelico; dláto - Mino da Fiesole... Zajdi si do Andalusie, a chudý i bohatý bude svůj lid s hrdostí prohlašovat za národ mariánský. Ale stejnou řeč uslyšíš v Čenstochowě, a náš Balbín nezůstane pozadu: „Milá byla Panna Maria Čechům, milí byli Češi Marii Panně.“ Protestantství odcizilo Královně nebes ty, kteří běželi za hlasateli „víry bez čistoty“ (bez dobrých skutků), ale nemohli smazat a setřít všechny doklady toho, že jejich otcové byli národem mariánským jako jiní křesťanští národové. Marienberg, Marienthal, Mariastein, Mariawald, Mariastern, Marienfeld, Marienfliess, Marienkron, Mariensee, Marienstatt, Marienfels, Marienrode, Mariengarten, Mariebo (v Dánsku)... kolik jmen, jež kdysi vyslovována jako dnes Mariazell, Mariaschein, Mariaschutz, jež dodnes hlásají, že Maria byla kdysi milována i tam, kde jí jsou dnes cizí... milována za dob, kdy jejich vlast byla katolická, věřící... Novověk... stačí vy-

slovit jména Lurdy, Sv. Hostýn, 8. prosinec 1854, Mariánské družiny . . .

Pomiňme muže, kteří jako Dionysius Kartusiánský žili ve své klášterní cele jen vědě a svému posvěcení. Všimněme si několika mužů, jejichž působnost se neomezila na klášterní zdi. Řehoř VII., Bernard, Alfons Lig. . . . Bylo by třeba znát zevrubně jejich život, abychom si učinili představu, co znamenali pro své vrstevníky, jaký vliv měli na život církve a celé Evropy - ti všichni zušlechtili a zocelovali svůj charakter na výsluní lásky Mariiny! K nim se druží muži, kterým se nedostalo cti oltáře a kteří nebyli ani kněžími: Windthorst, Volta, Barrande, Ampère . . . Co jest úcta mariánská, jež vychovává takové velikány a tvoří takové žulové charaktery?

Mužové vědy i prostý lid . . . Theologické vývody autora Summy o Matce Boží, a prostinké koledy, jež ke cti Panenské Matky pěje dítko . . . Maria jest však Královnou toho i onoho srdce, milována v zemi palmem i v zemi buků a bříz, oslavována zpěvy ve stínu lip u sochy milého světce s pětihvězdnou korunou za májových večerů i pod palmovými korunami v záři paprsků tropického slunce. Španělský básník José de Espronceda, pro hájení svobody církve a vlasti vykázaný ze země, loučí se v Kompostelle s domovinou, a tu potká chudičkou dívku, jež zpěvem si vydělávala chléb. Mandolinu v ruce zpívá ukolébavku Ježíškovi, tak naivní a prostinkou . . . Maria Panna prosí větve „betlemských palm“, aby tak nehučely v divém víchru nad jeskyní, by mohlo usnout její chudičké dítko . . . Dívka září blahem, kdykoli vysloví jméno Mariino, a básník jest hluboce dojat, vzpomíná nadšených kázání bl. Jana Avily, apoštola Andalusie . . . Čím byla sv. Panna té chudé dívce? Radostí, útěchou, snad jediným blahem v její chudobě. A což theolog, jenž sedí za stolem, hledí vniknout do pochopení velikosti Mariiny? Jeho srdce není tak vznětlivé, necítí, co ona prostá dívčina, za to zná lépe vznešenost a krásu Královny nebes.

Poukazuje se často na to, že o životě sv. Panny víme pramálo. Nepopírám; ale čím méně o ní mluví historie, tím více nám o ní sděluje dogma - zde hlav-

ní pramen, z něhož čerpáme vědomost o její velikosti a o jejím významu v díle vykoupení. Není tomu s jejím božským Synem podobně? Evangelia podávají jen nepatrný zlomek jeho veřejné činnosti (Jan 21. 25), věrouka o něm ví více! Ale i to, co nám Písmo sv. o Neposkvrněné Panně sděluje, dostačí, abychom si učinili uspokojivou představu o jejím vnitřním životě. Magnifikat, její chvalo zpěv . . . studovat jej bedlivě, a najdeme v něm skryté poklady! Nikde nedopřáno nám tak hluboko nahlédnout do vznešené duše svaté Matky Páně jako zde.

Dogma . . . Upozornil jsem již na to (v Marii), jak mylný jest náhled těch, kteří si při tom slově představují cosi zkostnatělého, ztrnulého, bezživotného - výraz „dogma“ se stal pro toto pojetí typickým. Chceš se přesvědčit, mám-li pravdu? Studuj mariologii a vliv úcty mariánské na lidskou společnost! Poznáš, že aspoň některá dogmata jsou život, zdroj vody živé, jež jest skutečně s to provést, co ona voda živá v pohádce: vzkřísit mrtvého k životu. Slova Kristova jsou zdroj životodárné vody (Jan 7. 38), a nauka sv. víry o jeho panenské Matce je s to mravně obrodit celou moderní zchátralou společnost, především mládež. Nepoznal a nedoznal to sám Förster?² Maria byla v rukou Ducha sv. nástroj - nikoli mrtvý, nýbrž vědomý - jímž připravil dílo vykoupení; úcta mariánská jest v rukou téhož Ducha sv. nástrojem, jímž lije

---

² Tento protestantský pedagog se blížil čím dál více katolické církvi. S počátku se snažil vychovat charaktery jen na přirozeném základě, s přirozenými pohnutkami; ale studium i zkušenost, tento zlatý důl životní moudrosti, přivedl tohoto věřícího protestanta k poznání, že bez náboženství, t. j. bez křesťanství, jediného pravého náboženství, nemožno se ve výchově dopracovat trvalých výsledků. Ale kde křesťanství hledat? V protestantismu? Čteme-li jeho díla, máme dojem, že je psal věřící, třebaže poněkud liberální katolický laik. Kolikrát jmenuje Marii Pannu a kolikrát Luthera? Jak pochvalně a uctivě se vyjadřuje o katolických svatých . . . Proč nápadné mlčení o protestantských „svatých“, t. j. reformátorech?

nový život do žil lidstva. Věčná Moudrost měla své důvody a své záměry, proč volila tento řád spásy, proč v něm vykázala Matce Syna Božího místo podstatné. Z nauky sv. víry o Matce Boží plyne praktický, etický a sociální význam úcty mariánské, jako z kořene vyrůstá kmen, květy a plod.

Etický význam úcty mariánské... Člověk svedený ženou, a její vinou propadlý vládě hříchu a smyslnosti, nedovedl na ni za dob mravního úpadku pohlédnout jinak než očima tělesnosti. Což dnes? Za nynější mravní pokleslosti? Může „moderní“ muž říci: „Děkuji tobě, že nejsem jako byl kdysi César, Tiberius...“? P. Doss T. J., jenž se věnoval výhradně pastorači jinochů, povzdechl si jednou s očima zaslzenýma: „Já jsem tak hluboko pohlédl do jinošské duše...“ Měl na mysli tuto věc! Je dnes po třech čtvrtích století mravní stav mužské mládeže na vyšší úrovni? Kolikrát jsem měl příležitost nepozorován sledovat rozprávku studentů neb akademiků, kolikrát se mi dostaly do rukou i dopisy... kolik je procent dnešního dospívajícího jinošstva, kteří nedovedou na dívku pohlédnout jinak než jak nahoře řečeno! Život rodičů za svobodna, okolnosti, v nichž hoch vyrůstá, literatura, zásady, jež se mu ve škole vštěpují... Bebel vyznal nepokrytě, co „moderní“ muž od ženy chce (v díle Die Frau). Ale ať jsou důvody jakékoli, nám musí jít o to, co dělat, abychom duši mládeže zachránili, abychom především tento jed z její duše dostali. Řekne se: „Vychovat Beatrice, jež by dovedly jinocha vést k výšinám...“ Vím a souhlasím, že není dnes Beatricí nadbytek, třebaže i ve 20. století se dají najít dívčí duše, jež by se mohly postavit po bok oné neznámé jinak Florentance, jíž autor Divina Commedia postavil nesmrtelný památník. Ale dostačí tento lék? A má být jinoch odkázán na čirou náhodu, jež mu snad nějakou Beatricí do cesty přivede...? A pak - pozemský ideál! Pohlédni na něj z blízka, a budeš zklamán. Žena, jež by plně napravila vinu Evinu a muže zaručeně dovedla zpět do ráje, z něhož jej první vypudila, žena, jež by duše všech vedla k výšinám a na niž by nebylo lze nikomu pohlédět jinak leč očima čistýma, žena, jež by

byla ideálem každému,³ taková byla lidstvu od Tvůrce dána jediná. Kráčet ve šlépějích Neposkvrněné... nebudeš potřísněn blátem ani pošpiněn prachem, nesejdeš s cesty, kterou ti exercicie ukázaly.

Sociální význam úcty mariánské... Jsou o tom napsány porůznu stati, ale nepodařilo se mi dostat do rukou knihu, jež by o věci jednala soustavně. Pokusil jsem se o to a snažil se ukázat, jaký význam má pro jednotlivce i pro společnost ta která část církevní nauky o sv. Panně. (Maria, I. II. díl.)

Opíraje se o vlastní zkušenost, mohu ubezpečit každého: v srdci, jež neutlouklo v sobě všechnu jemnost a všechen vzlet - a takoví jsou snad všichni, kteří dobrovolně na exercicie přijdou - lze snadno vypěstit nadšení a lásku k nadzemskému ideálu, jímž se právě obíráme. Tímto kouzlem ovinul Duch sv. postavu Mariinu, toto kouzlo vložil on sám do úcty mariánské, že zanítí ohněm svatého nadšení každé věřící srdce, nestalo-li se ještě nevolníkem náruživosti. Maria - hvězda - - -

Rozjímání se však nesmí omezit na vyličení krásy nebeské Královny. Exercitanti potřebuje účinné pomoci pro chvíle pokušení a bojů, útechy pro chvíle utrpení a křížů. Náš nebeský ideál není neplodný, nýbrž pln životní síly, nevysychající zdroj, z něhož už staletí čerpají. Nejen se povzbuzovat pohledem na její krásu, nýbrž vyzývat ji za pomoc jako ochránkyni a matku, jako vítěznou odpůrkyni ďábla a hříchu, jako útočiště hříšných a těšitelku ztrápených. V jejích šlépějích kráčely zástupy paniců a panen, kráčely a kráčejí... Její pomocí dokázali zůstat čisti uprostřed bahna. Kdysi živoucí moc tohoto ideálu proměnila močál antického pohanství v zahradu lilí, a ty lilie kvetou doposud! Neuvadly, neodumřely! Ale je třeba prosit, modlit se, ruce k ní spínat... Neomezit se na pouhý planý obdiv, nýbrž každodenním stykem se svým ideálem, t. j. každodenní modlitbou k nejsv. Panně nebo rozjímáním o ní, zušlechťovat

---

³ Nejen jinochovi, nýbrž i dívce, nejen mládeži, nýbrž i dospělým, nejen jednomu století, nýbrž všem věkům a všem národům.

srdce, vymanit je z neblahého vlivu smyslnosti, naplnit je myšlenkami a tužbami svatými. S modlitbou musí ruku v ruce kráčet následování, a k tomu nás roznítí láska. S radostí se přivineme a ze všech sil snažíme se připodobnit se tomu, co milujeme a ctíme, chráníme se všeho, co by nás mohlo odloučit od předmětu naší lásky - v našem případě h ř í c h u. Vědomí, že nebes Královna jest naše matka, naše pomocnice a naše přímluvkyně, naše ochránkyně a naše záštita, rozněcuje ještě více lásku a d ů v ě r u k n í - na toto poslední nesmí být zapomenuto!

Co by nám chybělo, nebýt úcty mariánské! Vizme mravní zvrácenosti a ohavnosti velkoměsta, odkud berou náměty literáti, nejezdící na Pegasu, nýbrž na živočichu, v nějž Kirke proměňovala své ctitele. Srovnejme takové město s vesničkou, jak ji líčí na př. Mrštík v Roku na vsi. Ani tam nejsou mravní poměry veskrze ideální, i tam klopýtnou, ale jen klopýtanou! Zůstane-li kdo přece zatvrzelý ve hříchu a v něm žije i umírá, je to jednotlivec. Takový jest rozdíl mezi věřící vesničkou a bezvěreckým obyvatelstvem velkoměst. Podobně jest tomu s duší, v níž nevyhynula úcta k Neposkvrněné. Klopýtnout - kdo z nás má zaručeno, že nikdy neklopýtne na strmé cestě k cíli? I duše mariánská klopýtne - a vstane! Vzchopí se! T r v a l e nemožno, aby byl v duši těžký hřích a úcta k Neposkvrněné . . . tyto dvě věci jsou zasnoubení neschopny, a dříve nebo později jednoho necháme: buď dáme výhost hříchu nebo sbohem Marii . . . Luther, někdejší ctitel a pozdější zarytý nepřítel Mariin!

Z tohoto zlatého dolu nutno těžít nejen na kazatelně, nýbrž i v exerciciích. Máme-li na mysli jejich účel, pak jest nesporno: záruka a ochrana, aby ovoce duchovních cvičení bylo trvalé, jest krom úcty eucharistické úcta mariánská; jest poslední výzbroj daná účastníkům na cestu do životní prózy a boje. Takto vyzbrojen nastoupí cestu odhodlaně s pevnou důvěrou v konečné vítězství, nemluvě o tom, že v úctě k nejbl. Panně najde zvláště mládež, již nemůže nikdo zazlívát touhu po radosti, zdroj č i s t ý c h radostí, jež budou náhradou za nečisté, smrtonosné,

tělesně i duševně vysilující a degenerující rozkoše světa Bohu odcizeného.

Která mariánská themata volit pro exercicie? Sou-
dím, že ž e n á m se nejlépe hodí Matka Bolestná - to-
to thema jest nejpřiměřenější jejich povolání a po-
vinností. Život matky jest život oběti - obětovat
sama sebe z lásky k těm, k nimž ji pojí pouta lásky -
především k těm, jimž dala život. I Matce Boží se
její důstojnost mateřská stala zdrojem a příčinou
obětí! Nebýt matkou, nebyla by kráčela cestou kříže.
M u ž ů m jsem nejraději mluvil o Královně růženco-
vé, patronce a ochránkyni v í r y. Jejich povolání je
vede do světa nebezpečného, zrádného, kde na víru
číhají tisíce nebezpečí každým krokem. Jim musí
dát exercicie do rukou pevný štít víry, a tím jest pře-
devším růženec, modlitba v í r y, byť jej celý svět
prohlašoval za pobožnost ženskou. D í v k á m radno
dát na cestu z duchovních cvičení obrázek Panny bez
poskvrny počaté, případně Panny nejčistší, nebo nej-
čistšího Srdce Panny Marie. U j i n o c h ů nutno kom-
binovat, protože mají obojího zapotřebí, jak ochrany
pro víru, tak pro čistotu srdce.

Odnese-li si zvláště mládež z exercicií vroucí lás-
ku k Neposkvrněné, učiní-li ji jinoch a dívka Králov-
nou svého srdce a vytrvá-li v rozhodnutí denně ji u-
ctívat, pak ručím za to, že ovoce duchovních cvičení
zachráněno - především oba velké poklady mladistvé
duše, víra a čistota. S láskou k nejbl. Panně vstoupí
do srdce i láska k tomu, kterého zrodila, a s láskou
ke Kristu i tužba vyslovená v rozjímání o Kristu
Králi... nespokojit se s posledním místem v jeho
království, nýbrž mířit výše - nedat si pokoje, doka-
vadž obraz Kristův se nezračí v duši naší, a vynasna-
žit se ze všech sil, abychom dosáhli plnosti ctností
Kristových (str. 31)... a tak budou oba, exercitátor
i exercitant, utvrzeni ve zkušenosti, vyslovené v prv-
ních řádcích tohoto dílka: per Mariam ad Jesum -
skrze Marii ke Kristu, našemu oblažiteli, od něhož
neodloučí jeho věrné ani smrt ani život ani mocnosti
pekla, přítomnost ani budoucnost aniž jakékoli stvo-
ření, protože ve všem zvítězíme skrze toho, který nás
miloval a jest Bůh požehnaný na věky.

Rejstřík

A

Adamův hřích 137 nn
Andělů hřích 135 nn
Apoštolská stolice
o exerciciích 9, 19 nn
úcta a poslušnost k ní
270 nn
Askese sv. Ignáce, 11 nn
Augustin, Vyznání 129³

B

Betlem 202
Bezútešnost 252 nn
Biduum 38
Bohověda 272

C

Cesta:
očistná 33, 124 nn; ne-
oportunní 154 nn
osvětná 33, 184 nn
spásy (= fundament)
34 n, 84 nn
spojení 34. 240 nn
trůj 31
utvrzení (= osvětná a
spojení) 36, 86 pozn.
zkázy (= očistná) 35,
124 nn
Cíl člověka 88 nn
Církev 269 nn
Ctnosti 170

Č

Četba 43, 129³, 197, 276
Čistota 64, 287 n
Člověk: cíl 88 nn
nicotnost 92
tvor 90 nn
velikost 94

D

Dělníci 70
Denní pořádek 36 nn
Desolace 252 nn
Děti 59
Díkučinění 171
Dívky 59 nn 149
Dokonalost, cíl exercicií
22, 25, 28, 29, 108, 222 nn
vrchol dokonalosti 189
nn, 196, 224 nn
Duch dobrý a zlý, jich
působení 247 nn
svatý 260 n
Duše 110 nn
Dvě korouhve 209 nn
Dvojice trojí 215 nn

E

Eucharistie 243 nn
Exercicie:
cíl ex. 26 n, 31, 32
co jsou 26, 31⁶
dvoudenní 38
kniha ex. 5 nn
neoportunní 154
osmidenní 40 n
ovoce ex. 24¹
papežové o ex. 9 nn, 21
nn
plán ex. 30 nn
pokročilých 39
pravá reforma 13, 23,
24
světci o ex. 10, 23, 24
technika ex. v. t.
třídenní 34 nn
učenci o ex. 9, 12 n, 19
Exerciční dům 276
knihovna 275

Exercitant 26, 31, 44 nn,
132, 133⁴, 134, 194⁵, 199 n
disposice 44 nn
Exercitátor 12², 44, 132,
152, 206, 277

F

František Saleský 10, 24,
27
Fundament 32, 85 n, 109

H

Hettinger 12 n, 27⁴
Hledat vůli Boží 28
pravdu 15
Hřích 33, 107, 125 nn
Adamův 137 nn
andělů 135 nn
Davidův 141
Jidášův 137⁶
lehký 173 nn
Saulův 139 nn
trojí 126 nn, 135 nn
vlastní 130 n, 141 nn
236

CH

Charakter 55
Charita 266 nn

I

Ignác Loy. 5 nn 206
Indiference 99 nn
Inteligenti 68

J

Ježíš Kristus 184, 186 n
192 nn 212
dětství J. 198 nn
dvanáctiletý J. 205, 209
království J. v. t.
následování v. t.

oslava 240 nn
skrytý život 204
utrpení v. t.
veřejný život 219 nn
vzor v. Následování
Jinoši 47 nn

K

Karel Borom 10, 23, 24
Kněžské exerc. 80
Kontemplace 121
Korouhev dvojí 209 nn
Království Kristovo 188,
191, 195 nn
Kritické chvíle v exerc.
209, 232 n

L

Láska 245 nn
Lítost 129, 167, 172
Liturgie 85¹, 157, 158, 191

M

Maria 5, 64, 200 nn, 219,
220, 237, 280 nn
Manresa 6
Meditace v. Rozjímání
Milosrdenství 128, 131,
155, 159 n
Modlitba 12², 29, 115, 117
nn
Muži 66 nn

N

Naděje 240, 242
Náklonnost v. Vášeň
Náladovost 253 n
Nanebevstoupení 242 n
Narození Páně 202
Následování Krista 192
nn, 235, 265
Navštívení P. M. 202

Nazaret 204
Nazírání 121
Nebe 242
Nezřízená náklonnost v.
Vášeň

O

Oběť 203, 210, 216
Obětování Páně 203
Obrácení 158, 233
Očistec 175
Odevzdanost 203
Odpustky exercitantům
41
Oktiduum 40 n

P

Papež v. Apošt. stol.
Peklo 131, 143 nn
Pius XI. 6, 21 nn
Pohrdání světem 100
Pokání 131, 133, 160 nn,
238
Pokora, trojí způsob 222
nn
Pokušení 178 nn
Politici pracovníci 68
Polovičatost 217
Poslušnost Ježíše K. 200
nn
řeholní 77, 101
Právníci 69
Profesoři 69
Předsevzetí 172, 215
Představení 76, 274
Příležitost 215, 218
Působení duchů 247 nn

R

Reforma pravá, cíl exerc.
26, 232
nepravá 13, 269 n

Rovnováha duševní 99 nn
Rozeznávání duchů 247
nn
Rozjímání 94, 119 nn

Ř

Řeholníci 72 nn

S

Satan, hřích 135 nn
léčky 211 n, 213, 254 nn
Sebeklam 22, 89, 99, 215
nn, 225⁵, 226, 255 nn,
258 nn
Sebeláska nezřízená 97,
228, 269
zřízená 111
Sebezápor 26, 29, 106 n,
165, 235
Sebezbožnění 126
Scholastika 272
Sklíčenost 252 nn
Skrupule 263 nn
Skrytý život Páně 204
Sloužit Bohu 89 nn
Služební 69
Smrt 151 nn
Smýšlení v duchu církve
269 nn
Soud 147 nn
poslední 148 n
soukromý 149 n
Spása duše 110 nn
Spolky 56
Spolupůsobení 26
Stav, volba 55
Stavovské exercicie 47
nn
promluvy 81 nn
Studující mládež 53 n, 66
Světci, úcta k nim 271
o exerc. 10, 23, 24

- Š**
- Školy bohovědecké 273
- T**
- Technika exercicií 34,
133⁴, 275 nn
Theologie 272
Triduum 34 nn
Trojí dvojice 215 nn
Tvorové mimo mne 95
Tvůrce 87 nn
a tvor 90 nn
- U**
- Učitelé 69
Ústavy, exercicie v úst.
57 n
Útěcha (vnitřní, konsola-
ce) 251
Útěk do Egypta 203
Utrpení Páně 35⁸, 128,
234 nn
Úvaha 93, 119
Úvodní pobožnost 34
Užívání tvorů 95 nn, 106,
207
- V**
- Vášeň 26, 98, 104, 124 n,
182, 230, 262, 265
- hlavní** 169 n, 209 n
Věčnost 112 nn 151
Velikost pravá 211
Víra 54
Vlažnost 176 nn
Volba 227 nn
Volný čas v ex. 42
Vůle Boží 90 n, 103, 200
nn, 205, 209, 218
- Z**
- Závěr exercicií 243
Závěrečná pobožnost 41
Zbožnost pravá a nepra-
vá 71, 122, 272 pozn.
Zemědělci 70
Zmrtvýchvstání Páně 211
nn
Zpěv při ex. 42
Zpověď 135, 165 nn
Zpytování svědomí 118,
166 nn
partikulární 168 nn
Zvěstování P. M. 200
- Ž**
- Žádostivost n. Vášeň,
Ženy 71 n
Život, životní úkol člově-
ka 88, 113

Obsah

I. Exerciční knížka sv. Ignáce	5
II. „Pojďte do samoty...“	19
A) Slovo papežovo. 19. - B) Výměr a cíl e- exercicií. 25. - C) Plán exercicií. 30. - D) Technika exercicií. - E) Vnitřní dispo- sice. 44.	
III. Stavovské exercicie	47
A) Jinoši. 47. - B) Dívky. 59. - C) Muži. 66. - D) Ženy. 71. - E) Řeholníci. 72. - F) Kněží. 80. - G) Stavovské promluvy. 81.	
IV. K čemu jsem na světě?	84
(„Cesta spásy.“)	
V. Co věci kolem nás?	95
VI. Spas duši svou!	110
VII. Modlitba	116
VIII. Cesta očistná („cesta zkázy“)	124
A) Přehled. 124. - B) Rozjímání o trojím hříchu. 135. - C) Rozjímání o hříších vlast- ních (osobních). 141. - Rozjímání o pekle. 143. - E) O věcech posledních. 146. - F) Po- známka k cestě očistné. 154.	
IX. Utvrzení cesty očistné	159
A) Milosrdenství. 159. - B) Pokání (obráce- ní). 160 - C) Sv. zpověď. 165. - D) Zpytování svědomí. 166. - E) Hřích lehký. 173. - F) Očistec. 175. - G) Vlažnost. 176. - H) Po- kušení. 178.	
X. Cesta osvětlná	184
Království Kristovo, základní a úvodní rozjímání cesty osvětlné. („Druhý týden.“) A) Přehled. 184. - B) Kristus Král. 195. - C) Dětství Kristovo. 198.	
XI. Kritické chvíle v exerciciích	209
A) Rozjímání o dvou korouhvích. 209. - B) Trojí dvojice. 215. - C) Dále vpřed! 219. - D) Trojí způsob pokory. 222. - E) Centrum a ohnisko exercicií: volba. 227.	
XII. Utvrzení	234
Rozjímání o trpícím Spasiteli. („Třetí tý- den.“)	

XIII. Cesta spojení . . .	. 240
(„Čtvrtý týden.“)	
XIV. Vložky	. 247
A) Pravidla o rozeznávání duchů. 247. -	
B) Pravidla pro skrupulanty. 263. - C) Ovlá-	
dání sebe. 264. - D) Charita. 266. - E) Smýš-	
lení v duchu církve. 269. - Několik dodat-	
ků k technice exercicií. 275.	
XV. Neposkvrněná	. 280
Rejstřík.	

IMPRIMI POTEST

Velehradii, 24. Novembris 1940.

P. Th. Spáčil S. J.,
 praepositus provincialis.

Ordinarius AEpp. Praegae.
 N. 4279. Die 24. Martii 1941.

NIHIL OBSTAT

Dr. Theophilus Spáčil S. J.,
 censor.

IMPRIMATUR

Praef. Dr. Theophilus Opatrný,
 Vicarius generalis.

Vytiskly Lidové závody tiskařské a nakladatelské, společnost
 s ručením obmezeným v Olomouci. L. P. 1941.